Міністерство освіти і науки України
Полтавський державний аграрний університет

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ

VI Всеукраїнська науково-практична конференція.

присвячена 25-річчю заснування факультету обліку та фінансів ПДАУ
та пам'яті його першого декана д. е. н., професора Опрі А.Т.

(5 грудня 2023 р.)

м. Полтава 2023

УДК 33: 167.1
А 43

Рекомендовано до друку вченою Радою факультету обліку та фінансів Полтавського державного аграрного університету (протокол № 4 від 20.11.2023 р.).

Редакційна колегія:

– **Безкровний О.В.,** к. е. н., доцент, декан факультету обліку та фінансів, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету;

– **Дорогань-Писаренко Л. О.**, к. е. н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету;

– Зоря О. П., д. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету;

– Перерва П. Г., д. е. н., професор, завідувач кафедри економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»;

– **Томілін О. О.,** д. е. н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету;

– **Бражник Л. В.,** к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету;

– **Єгорова О. В.,** к. е. н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету;

– **Кубецька О. М.**, к. е. н., доцент, доцент кафедри аналітичної економіки та менеджменту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;

– **Остапенко Т. М.**, к. е. н., доцент, доцент кафедри аналітичної економіки та менеджменту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;

– **Лега О. В.,** к. е. н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування Полтавського державного аграрного університету.

Актуальні питання сучасної економічної науки : збірник матеріалів VI Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченій 25-річчю заснування факультету обліку та фінансів ПДАУ та пам'яті його першого декана д. е. н., професора Опрі А.Т., 5 грудня 2023 р. Полтава : ПДАУ, 2023. 416 с.

До збірника матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні питання сучасної економічної науки» ввійшли результати міждисциплінарних теоретичних та прикладних досліджень актуальних проблем української економіки.

Матеріали надруковані в авторській редакції. Редакційна колегія може не розділяти поглядів авторів. Відповідальність за зміст матеріалів, точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела, достовірність іншої інформації та за додержання норм авторського права несуть автори.

© Колектив авторів
© Полтавський державний аграрний університет

ЗМІСТ

с.

25-РІЧНИЙ ШЛЯХ СТАНОВЛЕННЯ ФАКУЛЬТЕТУ ОБЛІКУ ТА ФІНАНСІВ ПОЛТАВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
Дорогань-Писаренко Людмила, Безкровний Олександр, Єгорова Олена..... 15

НАУКОВИЙ СПАДОК ПРОФЕСОРА ОПРІ АНАТОЛІЯ ТРОХИМОВИЧА
Єгорова Олена..... 23

СЕКЦІЯ 1. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ 26

EUROPEAN INTEGRATION PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE HIGHER EDUCATION SYSTEM OF UKRAINE
Bohashko Oleksandr..... 27

ANALYSIS OF ORGANIC PRODUCTION IN UKRAINIAN AGRICULTURAL ENTERPRISES
Ostapenko Roman..... 30

SUPPORT OF THE EBRD THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE AS A GUARANTEE OF FINANCIAL STABILITY AT WARTIME
Romash Daria..... 33

EMPLOYING DECISION SUPPORT SYSTEMS (DSS) FOR MANAGERIAL DECISION-MAKING WITHIN AN INNOVATIVE ECONOMIC FRAMEWORK
Нагачевська Олена, Русин Василь, Нагачевська Марина 36

HOW BUSINESS DEVELOPS IN TIMES OF WAR
Savchuk Anhelina..... 39

СТАТИСТИЧНЕ ВИВЧЕННЯ СПОЖИВАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ БЛАГ ТА ПОСЛУГ: НА ЩО ВИТРАЧАЮТЬ ЗАРОБЛЕНЕ УКРАЇНЦІ
Андрієнко Володимир..... 42

ПРОБЛЕМА СУЧАСНОГО БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ
Бабенко Олександр..... 45

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ
Багаліка Тарас 48

РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕНЕРГЕТИК
Батіщев Євгеній..... 50

ВІДРОДЖЕННЯ ЕФЕКТУ НОЯ В СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ НА ПЕРЕТИНІ 20-Х РОКІВ XXI СТОЛІТТЯ: ФІКСАЦІЯ, РЕТРОСПЕКТИВИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
Білоцерківець Володимир 53

ОЦІНКА ПОКАЗНИКІВ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ У КОМПЛЕКСНОМУ АНАЛІЗІ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ
Бойко Евгеній, Токар Анастасія 55

ОСНОВНІ РИСИ ОРГАНІЗАЦІЇ СТАТИСТИЧНИХ СПОСТЕРЕЖЕНЬ
Бондаренко Валерія 58

ДИНАМІКА РІВНЯ РОБОЧОЇ СИЛИ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ У ПЕРІОД РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ
Борак Аліна 61

ОПТИМІЗАЦІЯ І МОДЕЛЮВАННЯ В ЕКОНОМІЦІ ПІДПРИЄМСТВ АПК ЯК НЕОБХІДНІ КОМПОНЕНТИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ
Борисенко Володимир, Борисенко Дмитро 64

КОРУПЦІЯ В УКРАЇНІ У ФАКТАХ ТА ЦИФРАХ
Браїлко Ангеліна 67

СТАНОВИЩЕ ІТ-РИНКУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ
Василенко Олександр 70

ВИДИ СТРАТЕГІЙ МАРКЕТИНГОВОЇ ТОВАРНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА
Вендін Олександр 73

ВПЛИВ ВІРТУАЛЬНОЇ ТА ДОПОВНЕНОЇ РЕАЛЬНОСТІ НА РОЗВИТОК МАРКЕТИНГУ
Грунська Вікторія 76

ПЕРЕВАГИ МІЖНАРОДНОЇ СТАНДАРТИЗАЦІЇ
Герасімова Віолетта 79

ЗНАЧИМІСТЬ ОЦІНКИ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПРОЄКТУ
Герасімова Віолетта 82

СУЧАСНІ ПАРАДИГМИ МЕНЕДЖМЕНТУ
Гололобова Вікторія 84

ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ
Горулько Ліана 87

СТРАТЕГІЧНЕ ЛОГІСТИЧНЕ ПАРТНЕРСТВО В УКРАЇНІ
Гукалюк Андрій 90

КЕРУВАННЯ РИЗИКАМИ ПРОЄКТУ ТА ЇХ ОЦІНКА
Гурова Марія 92

ЕКОНОМІЧНІ ЗРОСТАННЯ І РОЗВИТОК У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ
Демидчук Л. Б. 94

БЕЗРОБІТТЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПРОБЛЕМА УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ РОЗВ'ЯЗАННЯ
Дзіна Дар'я 97

ДЕФІЦИТ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ: СТАН ТА ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ
Дорошенко Ольга, Завалій Олександра 99

МІЖБЮДЖЕТНІ ТРАНСФЕРТИ ТА ЇХ РОЛЬ У БЮДЖЕТНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ
Дорошенко Ольга, Фисун Аліна 103

ФІНАНСОВІ ВТРАТИ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА ВІД ЗАГАЛЬНИХ ВИТОКІВ ІНФОРМАЦІЇ
Євдокимов Сергій 107

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ РИНКУ ОРГАНІЧНОЇ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОДУКЦІЇ
Жайворон Дмитро, Мауер Діана, Мовчан Олександр 110

УКРАЇНА В ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОМУ КОНГЛОМЕРАТІ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОГО СЕКТОРУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ
Жданова Людмила 112

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНДЕКСНОГО МЕТОДУ У СФЕРІ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
Завалій Олександра 115

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ ІНВЕСТИЦІЙ У РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ НАУЦІ: ВІД МЕРКАНТИЛІСТІВ ДО ЗРІЛИХ КЛАСИКІВ
Завгородня Олена, Білоцерковець Дмитро 118

ІНДЕКС ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ

Зуб Вікторія 120

БОРОШНОМЕЛЬНО-КРУП'ЯНИЙ РИНОК УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ВИРОБНИЧІ ТА ІМПОРТНО-ЕКСПОРТНІ ПОЗИЦІЇ
Івченко Володимир, Солошонок Алла, Полонська Ольга 122

НОРМУВАННЯ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ
Івченко Володимир,Симонян Емма 125

СУЧАСНИЙ СТАН ТА СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ГАЛУЗІ ОВОЧІВНИЦТВА В УКРАЇНІ
Івченко Володимир, Витоптова Вікторія, Рудь Вікторія 128

ВЛАСТИВОСТІ МЕТОДОЛОГІЇ ІНДЕКСУ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ
Калініченко Анатолій 131

АНАЛІЗ НАПОВНЕННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ВІЙНИ
Ковтун Любов 133

ОЦІНКА ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПРОЄКТУ
Колесник Аліса 136

ВПЛИВ КОНФЛІКТІВ НА ЕКОНОМІЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА
Кононенко Жанна, Штерман Юлія 138

КОНСТИТУЦІЙНА МОДЕЛЬ ЕКОНОМІКИ
Кравчук Світлана 141

ЦИФРОВІЗАЦІЯ В СУЧАСНОМУ БІЗНЕС-ЛАНДШАФТІ
Крамаренко Аліса, Вишневська Марія 144

СПЕЦИФІКА ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМИ, ВИДІВ ТА СПОСОБІВ СТАТИСТИЧНИХ СПОСТЕРЕЖЕНЬ
Куц Вікторія 147

ГЕНДЕРНО ОРІЄНТОВАНЕ БЮДЖЕТУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ
Кучеркова Світлана 150

МЕТОД ЕКСПЕРТНИХ ОЦІНОК У СТАТИСТИЦІ
Лимаренко Єлизавета 153

СТРАТЕГІЯ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА
Лимаренко Ольга 155

МІЖНАРОДНА СТАНДАРТИЗАЦІЯ: СКЛАДОВА УСПІХУ УКРАЇНИ ТА СУЧАСНОГО СВІТУ
Лимаренко Ольга 157

СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД
Лозова Оксана, Матковський Богдан, Нечипоренко Олена 159

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ У ВОЄННИЙ ТА ПОСТ-ВОЄННИЙ ЧАСИ
Марисич Дмитро 161

КАНАЛИ І ЗАСОБИ КОМУНІКАЦІЇ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ТА АДМІНІСТРУВАННІ
Макуха Сергій 163

ПРИХОВАНЕ БЕЗРОБІТТЯ ЯК НАСЛІДОК ВИМУШЕНОЇ НЕПОВНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ
Миколенко Тетяна 165

ІНФЛЯЦІЯ ЯК ОДНА З АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОЇ МОДЕЛІ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ
Мініч Тетяна 167

ПРОБЛЕМИ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ
Морозова Поліна 170

МАЛИЙ БІЗНЕС В УКРАЇНІ: СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ
Муренець Анна 173

СТАН ТА ПЕРЕСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДІЮЧИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ОБСЛУГОВУЮЧИХ КООПЕРАТИВІВ
Носіков Олександр, Філоненко Олена 175

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ПОЛОЖЕНЬ НЕОКЛАСИЧНОГО СИНТЕЗУ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
Петренко Катерина, Павленко Артем 178

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
Рожна Анастасія 181

ФІНАНСУВАННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ
Ромаш Дарія 183

ВИТРАТИ ВИРОБНИЦТВА: ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ
Руденко Карина 186

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ
Сапожник Д. І. 189

ВПЛИВ АВТОМАТИЗАЦІЇ НА МАЙБУТНЄ ПРАЦІ
Сиротенко Андрій 192

АНАЛІЗ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ
Слєпцова Наталія 194

МАРКЕТИНГОВІ СТРАТЕГІЇ ТОРГОВЕЛЬНИХ МЕРЕЖ
Талаш Дарина 196

МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
Тарасенко Катерина 199

ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОРТФЕЛЮ КОМПАНІЇ
Тарасенко Катерина 201

МАСШТАБИ ТА НАСЛІДКИ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ УКРАЇНЦІВ
Татарець Карина 203

ОСНОВНІ ЦІЛІ ТА ФУНКЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ (В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ)
Улько Єлизавета 205

ОБСЛУГОВУЮЧА КООПЕРАЦІЯ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ УКРАЇНИ
Хорішко Андрій 207

МІЖНАРОДНА СТАНДАРТИЗАЦІЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ
Циганков Микита 209

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА: СПОСОБИ ВИМІРЮВАННЯ В УКРАЇНІ
Чеботарь Аліна 211

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ОСВОЄННЯ НОВИХ РИНКІВ ЗБУТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ
Черниш Іван 214

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ
Чуйко Володимир 217

БЕЗГОТІВКОВА ЕКОНОМІКА: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
Шабатько Анна 219

ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРОЄКТИ ЯК КЛЮЧОВИЙ ІНСТРУМЕНТ У РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕСУ
Шмиголь Даріна 222

ФІНАНСОВІ ІНВЕСТИЦІЇ
Шмиголь Каріна 225

ДОСВІД ОЦІНКИ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПРОЄКТУ
Юрко Альона 227

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
Юрко Альона 229

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ФАКТОР СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ
Юрчик Галина 232

ПАРТНЕРСТВО ЯК ІНТЕГРАЦІЙНИЙ АКТИВАТОР СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В КООРДИНАТАХ ЦИФРОВИХ ЇЇ ТРАНСФОРМАЦІЙ
Юшин Сергій 235

СЕКЦІЯ 2. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ 238

МЕТОДИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ
Білівненко Назар 239

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ЯК СПОСІБ АУДИТУ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВА
Богомол Віктор, Бойко Юлія, Дзюба Максим 241

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ТА РИЗИКИ
Горбань Анастасія, Пискун Єлизавета 244

ЕНДОГЕННІ РИЗИКИ СПРОЩЕННЯ ОБЛІКУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФІЗИЧНИХ ОСІБ-ПІДПРИЄМЦІВ
Дивнич Анатолій 246

МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА
Казан Тетяна 249

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ СПЕЦОДЯГУ ЯК МАЛОЦІННОГО АКТИВУ
Кіріченко Ігор 252

ОСОБЛИВОСТІ АМОРТИЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА
Король Анастасія 254

ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ ТА ЇЇ ОПЛАТА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ
Лега Ольга, Яловега Людмила, Прийдак Тетяна 257

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ У СИСТЕМІ ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ
Крутько Станіслав, Павленко Олександр, Проценко Ігор 262

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ТА ПРОЗОРІСТЬ
Пискун Єлизавета, Горбань Анастасія 265

АУДИТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
Толмач Анна 268

ПЕРВИННИЙ ДОКУМЕНТ ЯК ОБ'ЄКТ СУДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У КОНТЕКСТІ ЗАКОНОДАВЧИХ ЗМІН
Олексієнко Тетяна 270

РОЗПОДІЛ ВИТРАТ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ ЗА МЕТОДОМ НА ОСНОВІ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ
Сук Петро 272

РОЛЬ ТА ОКРЕМІ ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ВОЄННОГО СТАНУ
Фербей Галина 275

ІНФОРМАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА-ОПЕРАТОРА СИСТЕМИ РОЗПОДІЛУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ
Цебень Руслан 278

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ
Ющенко Софія 281

ПОДАТКОВА АМОРТИЗАЦІЯ: КРИТЕРІЇ ВІДМІННОСТІ
Яловега Людмила, Лега Ольга, Прийдак Тетяна,..... 284

СЕКЦІЯ 3. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ 288

ГЕНЕЗИС ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ У СИСТЕМІ ЦІЛЕЙ ЄДИНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ
Андрос Світлана 289

ФАКТОРИ ЗМІНИ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ
Білівненко Назар..... 292

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ КАТЕГОРІЇ «ВИТРАТИ» ЯК ОБ'ЄКТУ УПРАВЛІННЯ
Ворон Діана..... 294

ЦИРКУЛЯРНА ЕКОНОМІКА ЯК ОДИН ЗІ ШЛЯХІВ ПІДВИЩЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ КОМПАНІЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ КАТАКЛІЗМІВ
Дорошкевич Ганна..... 296

СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ БІЗНЕС-АНАЛІТИКИ
Короїд Карина 299

ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА
Корчага Олег, Крикунов Олег, Литвин Діана..... 301

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ОНОВЛЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА
Малиш Олександр, Макеров Віталій, Остапченко Аня 303

АНАЛІЗ ГРОШОВИХ КОШТІВ ТА ЇХ ЕКВІВАЛЕНТІВ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДІВНОЇ ТА МЕТАЛУРГІЙНОЇ ГАЛУЗІ
Петрищева Катерина..... 305

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТРУКТУРОЮ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗИ
Чоп Вадим 308

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДИВІДЕНДНОЮ ПОЛІТИКОЮ ПІДПРИЄМСТВА
Чумак Валентина, Жила Владислав 311

ПРОБЛЕМА АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ ПОВЕДІНКИ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ
Шевченко Борис, Непокупна Тетяна 314

СЕКЦІЯ 4. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ, БАНКІВСЬКОЇ СФЕРИ, СТРАХУВАННЯ ТА ФОНДОВОГО РИНКУ 317

ВІДСУТНІСТЬ ДОВІРИ ЯК ОДНА З ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ
Андрійчук Анна 318

ФІНАНСОВИЙ РИНОК ТА ЙОГО РЕГУЛЮВАННЯ
Бражник Людмила, Чумак Валентина 321

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ УКРАЇНИ (ОЦІНКА СТАНОМ НА 2022 РІК)
Бурмінова Мілана 324

ВПЛИВ ЧИННИКІВ НА СТІЙКІСТЬ БАНКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
Велігурська Юлія 326

ВПЛИВ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГЕННЯ НА РІВЕНЬ NPL В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ
Гузей Олександра 329

РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ З БОКУ НБУ
Дроботя Яна, Чіп Людмила 332

НЕДОСКОНАЛІСТЬ СВІТОВОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ
Іванюк Ксенія 335

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
Коваленко Вікторія, Шелудько Сергій 338

РОЛЬ БАНКІВСЬКОЇ СТАТИСТИКИ ДЛЯ МОНІТОРИНГУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ
Копил Дмитро 341

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ТРАНСФОРМАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СФЕРИ: АНАЛІЗ ВПРОВАДЖЕННЯ ОНЛАЙН-БАНКІНГУ ТА СТВОРЕННЯ НЕОБАНКІВ
Ладатко Максим 343

РОЛЬ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ У РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА
Лукомський Михайло 346

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ
Малиш Вікторія 349

ОПТИМІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ ДЛЯ БАНКІВСЬКОЇ СФЕРИ
Мірошніченко Єлизавета, Гукова Вікторія, Полуніна Юлія,Дугар Тетяна 352

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ І ПОСТВОЄННИЙ ПЕРІОДИ
Редзюк Євгеній 355

МАРКЕТИНГОВІ ВИКЛИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКОГО БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ
Сердюкова Єлєна 358

ЗМІНИ В ОПОДАТКУВАННІ НА ЧАС ВВЕДЕННЯ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ
Тютюнник Світлана, Клиша Олександра 361

ПРОБЛЕМАТИКА ОБЛІКУ НА ТЛІ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ
Хомин Петро 364

ПРОБЛЕМИ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ
Шевчук Альона 367

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
Яворський Вадим 370

БЮДЖЕТНЕ ВІДШКОДУВАННЯ ПДВ ТА СПЛАТА ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК ПЛАТНИКАМИ ПОДАТКІВ: РЕАЛІЇ ВОЄННОГО ЧАСУ
Ярмоленко Юрій 373

СЕКЦІЯ 5. РОЗВИТОК ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ, РЕКРЕАЦІЇ ТА ГОСТИННОСТІ 375

DEVELOPMENT OF INNOVATIVE MARKETING TECHNOLOGIES IN THE FIELD OF TOURISM
Basov Dmitriy, Sokyrko Vitaliy, Pererva Petro 376

FEATURES OF THE USE OF MARKETING TECHNOLOGIES IN THE TOURISM BUSINESS
Kosenko Sofia, Pererva Petro 379

FORMATION OF CONCEPTUAL PROVISIONS OF TOURISM MARKETING
Kopytsia Andrii, Lepskyi Roman, Pererva Petro 382

DEVELOPMENT OF BASIC PROVISIONS OF THE MARKETING POLICY OF A TRAVEL AGENCY
Necheporenko Denis, Kramskoy Oleksandr, Pererva Petro 385

DEVELOPMENT OF MARKETING TECHNOLOGIES IN THE FIELD OF TOURISM
Nesterov Dmitriy, Pererva Vyacheslav, Pererva Petro 388

MARKETING ENSURE THE COMPETITIVENESS OF THE TOURISM INDUSTRY
Pererva Oleksandr, Pererva Petro 391

DETERMINATION OF SPECIFIC FACTORS OF HOTEL SERVICES
Shapoval Victor, Pererva Petro 394

STATE REGULATION OF DEMAND IN THE MARKET OF TOURIST SERVICES
Shein Eugene, Shein Oleksii, Pererva Petro 398

THE STATE OF TOURISM IN UKRAINE DURING THE WAR
Tkachov Mykola, Pererva Petro 401

MARKETING SUPPORT OF THE TOURISM BUSINESS
Yakushko Angelina, Pererva Petro 404

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТОКУ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ
Гармаш Сергій 407

БЕЗПЕЧНІСТЬ ТУРИСТИЧНИХ ПОДОРОЖЕЙ ПІД ЧАС ВІЙНИ
Мацука Вікторія..... 409

ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ ГІРСЬКОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ
Овсяннікова Аліна..... 412

КАРТА ТУРИСТИЧНИХ МАГНІТІВ УКРАЇНИ
Тютюнник Юрій 414

25-РІЧНИЙ ШЛЯХ СТАНОВЛЕННЯ ФАКУЛЬТЕТУ ОБЛІКУ ТА ФІНАНСІВ ПОЛТАВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Дорогань-Писаренко Людмила,
к. е. н., професор, Полтавський державний аграрний університет
Безкровний Олександр,
к. е. н., доцент, декан факультету обліку та фінансів
Полтавський державний аграрний університет
Єгорова Олена,
к. е. н., доцент, Полтавський державний аграрний університет

Історія факультету обліку та фінансів сягає своїм корінням 1960 року, коли в Полтавському сільськогосподарському інституті був відкритий економічний факультет. До складу новоствореного факультету увійшли кафедри: політичної економії, бухгалтерського обліку і статистики, іноземних мов, економіки та організації виробництва. За виключенням останньої, три інші кафедри (звісно, неодноразово реорганізовані та назви, яких були змінені) нині входять до складу факультету обліку та фінансів, який є правонаступником економічного факультету.

У вересні 1960 року до економічного факультету вперше вступили 54 студенти на денну та 100 на заочну форму навчання. А за п’ять років отримали диплом про вищу освіту перші 50 випускників – спеціалістів з бухгалтерського обліку.

На початку діяльності економічного факультету його викладачі та студенти стикнулись із проблемами недостатньої матеріальної бази для навчання та проживання. Під час другої світової війни приміщення інституту були зруйновані, а внаслідок браку фінансування навіть за 15 років після її закінчення – 1960 року працював лише один навчальний корпус (нині – перший) та один гуртожиток барачного типу. Побут студентів поліпшився 1961 року, коли був уведений в експлуатацію новий чотириповерховий гуртожиток (нині – гуртожиток № 1). Того ж 1961 року були розпочаті роботи з відбудови (переважно силами самих студентів) приміщень другого «червоного» корпусу, який на той момент був у руїнах та завалах. Знаковою подією для економічного факультету стало введення цього корпусу в експлуатацію 1965 року. Нині тут розташовані бібліотека та комп’ютерні класи.

У 60-х роках XX ст. під час вступу на навчання перевага надавалась абітурієнтам із трудовим стажем. Вчорашніх випускників шкіл серед студентства тоді було небагато. Отже, першими студентами факультету були люди, які пропрацювали кілька років, та хлопці, що повернулися зі збройних сил. Пізніше, у вісімдесятих – дев’яностих роках ситуація змінилась: першокурсниками ставали здебільшого випускники сільських сіл, а студенти зі стажем на денній формі навчання, навпаки, стали рідкістю.

На початку 1970-х рр. у країні почали серійно випускати електронно-

обчислювальні машини (ЕОМ), отже, з'явилась потреба формувати у студентів навички роботи на них. У зв'язку з цим від кафедри економіки та організації виробництва була відокремлена кафедра економічної кібернетики. На базі новоствореного структурного підрозділу у двох навчальних аудиторіях були розміщені обчислювальні машини НАІРІ-2, НАІРІ-3,2 та два комплекти перфораційних машин. У такий спосіб було вперше запроваджено використання обчислювальної техніки для підготовки майбутніх бухгалтерів і економістів. Згодом почала працювати лабораторія перфораційних машин, яка, зокрема, використовувалися для нарахування заробітної плати працівників навчального господарства «Ювілейний». Наразі студенти факультету обліку та фінансів мають можливість працювати у трьох сучасних комп'ютерних класах, обладнаних відповідно до потреб підготовки фахівців профільних спеціальностей, навчально-науковій лабораторії кафедри обліку і оподаткування, лінгафонному кабінеті кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін.

За перші десять років діяльності структура факультету розширилась до восьми кафедр, з яких дві були фундаментальними (політичної економії та економічної кібернетики), три спеціальними (економіки підприємств, організації виробництва, бухгалтерського обліку і статистики), три – гуманітарними (фізичного виховання, іноземних мов, історії КПРС). На кафедрах були сформовані науково-педагогічні колективи, що забезпечували якісну підготовку фахівців для сільського господарства.

З моменту заснування факультету його науково-педагогічні працівники здійснювали плідну науково-дослідну роботу. Складно перелічити усі надбання факультету за роки його існування, тому зазначимо лише найбільш яскраві наукові здобутки. Багато творчих сил та енергії свого часу віддали науковій роботі в галузі бухгалтерського обліку та економіки викладачі факультету Василь Панасович Іващенко, Іван Іванович Бакума, Віра Анісімівна Борух, Валентина Антонівна Тімковська. З 1963 р. на факультеті працював Денис Федорович Безь, який був керівником наукової теми «Вдосконалення регістрів обліку при журнально-ордерній формі рахівництва». Микола Михайлович Васюта та Маргарита Михайлівна Кудрявцева розробляли госпдоговірну тематику з проблем птахівництва. Григорій Сидорович Гречаненко працював над складанням комплексних рейтингів сільськогосподарських підприємств. Іван Вікторович Атрощенко досліджував вдосконалення обліку витрат та калькулювання собівартості сільськогосподарської продукції, здійснював розрахунки вартості навчання студентів на факультетах інституту, упроваджував господарський розрахунок на тваринницьких фермах Полтавської області. Доктор економічних наук, професор Михайло Никифорович Малиш здійснював дослідження з аналізу господарсько-фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств, сприяв впровадженню в аграрне виробництво наукових досягнень у галузях нормування, планування, нових методів управління.

Вагомий внесок у справу підготовки висококваліфікованих фахівців економічного напряму наприкінці XX – початку XXI ст. внесли викладачі факультету, праця яких була високо відзначена державою. Це, зокрема, Заслужений працівник вищої школи УРСР, професор Дмитро Мусійович Фесенко; Заслужений працівник фізичної культури та спорту, професор Анатолій Павлович Білодід; Заслужений працівник народної освіти України, доцент Іван Данилович Ватуля; Заслужений працівник культури України, доцент, поет-пісняр Анатолій Олексійович Лихошвай; Заслужений вчитель України, доцент Ірина Іванівна Шупик.

З 2000 року, коли Україна почала активно впроваджувати міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, викладачі факультету зробили значний внесок у справу роз'яснення та адаптації нової облікової системи у практику вітчизняних підприємств та установ. Професор Дмитро Мусійович Фесенко провів семінари з вивчення нової системи бухгалтерського обліку з головними бухгалтерами сільськогосподарських підприємств і районних управлінь сільського господарства в кожному районі Полтавської області, що забезпечило перехід на нові стандарти роботи.

2002 р. після ухвалення Земельного Кодексу викладачі факультету брали активну участь у його роз'ясненні серед сільського населення Полтавщини, разом із представниками обласної влади відвідали всі райони Полтавщини з виступами на зустрічах і круглих столах.

Розвиток факультету відбувався передусім завдяки наполегливій роботі його деканів. Економічний факультет у різні роки очолювали кандидати економічних наук, доценти: Антон Олександрович Горський (1961–1963 рр.), Василь Васильович Рудь (1963–1964), Микола Павлович Полянський (1965–1985 рр.), Петро Якович Шепелєв (1985-1988 рр.), Марія Андріївна Самчук (1988–1996 рр.), доктор економічних наук, професор Анатолій Трохимович Опря (1996–1998 рр.).

1998 року чисельність студентів економічного факультету стала найбільшою серед факультетів інституту, а тому за ініціативи тодішнього його декана А.Т.Опрі було ухвалено рішення про поділ економічного факультету на факультет обліку та аудиту й факультет економіки та менеджменту. Отож 1998 року було засновано факультет обліку та аудиту, який з 2002 року має назву факультету обліку та фінансів.

Першим деканом факультету обліку та фінансів став його фундатор Анатолій Трохимович Опря.

Доктор економічних наук, професор А.Т.Опря був одним із найавторитетніших українських учених у галузі статистичної науки, зокрема теорії статистики та математичної статистики. А.Т.Опря залишив після себе значний інтелектуальний спадок: близько 200 наукових праць, серед яких понад 40 монографій, підручників і навчальних посібників, які ще за життя автора стали класикою. За підручниками Анатолія Трохимовича навчалось не одне покоління економістів-аграріїв, а під його безпосереднім керівництвом захищені

п'ять дисертацій кандидата економічних наук. Довгі роки професор А.Опря був завідувачем кафедри фінансово-економічного аналізу та статистики. За вагомий внесок у розвиток науки ім'я Анатолія Трохимовича Опрі занесене до довідників «Українські видатні вчені економісти-аграрники ХХ століття» та «Енциклопедія сучасної України», а його професійні були здобутки були відзначені трудовою відзнакою «Знак пошани».

У 2001 р. на вірші Анатолія Лихошвая та Анатолія Опрі композитор Ігор Горбачов створив «Гімн Полтавської державної аграрної академії».

З 1989 до 2017 р. заступником декана факультету по заочній формі навчання сумлінно працював Заслужений працівник народної освіти України, доцент Іван Данилович Ватуля. Майже 30 років він планував та координував навчальний процес заочної форми навчання, був надійним помічником усіх деканів.

1999 року очолила факультет обліку та фінансів Аранчій Валентина Іванівна (до речі, випускниця економічного факультету ПСГІ 1983 р.). З перших днів роботи на посаді декана Валентина Іванівна втілювала в життя ініціативу про відкриття напряму підготовки фахівців із фінансів. Саме завдяки її наполегливій праці та за підтримки ректорату 2000 р. на факультеті вперше був здійснений набір студентів на навчання за напрямом «Фінанси».

Багато зусиль доклала В.І.Аранчій для активізації наукової діяльності на факультеті, забезпеченню високого рівня якісного складу викладачів. Багато аспірантів та викладачів факультету захистили дисертації кандидата наук за час її перебування на посаді декана. Кандидат економічних наук, професор В.І.Аранчій є засновником наукової школи, вона зробила значний внесок у розробку питань фінансового планування, фінансової санації та запобігання банкрутства агропромислових підприємств. Пріоритетними напрямками її наукових досліджень є діагностика фінансового стану, фінансове планування та прогнозування діяльності суб'єктів господарювання, зокрема аграрних підприємств, оподаткування підприємств та інші аспекти фінансової роботи.

Ще один здобуток В.І. Аранчій – удосконалення матеріально-технічної бази факультету: за час її каденції були відремонтовані приміщення аудиторій та кафедр, обладнані три сучасні комп'ютерні класи, була розпочата робота з широкого впровадження комп'ютерних технологій до навчального процесу, створення умов для дистанційного навчання студентів.

За плідну творчу роботу Валентина Іванівна Аранчій нагороджена трудовими відзнаками «Знак Пошани», «Відмінник освіти України», «Відмінник аграрної освіти», «Заслужений діяч науки і техніки України».

З 2008 року по 2023 рік факультет обліку та фінансів очолювала Людмила Олександрівна Дорогань-Писаренко.

Кандидат економічних наук, професор Л.О.Дорогань-Писаренко, випускниця економічного факультету ПСГІ 1984 р., пройшла щаблями кар'єрного зростання від лаборанта до професора, декана факультету. 2008– 2015 рр. вона очолювала кафедру фінансово-економічного аналізу та статистики, яку 2009 року реформувала у кафедру економічної теорії та економічних досліджень.

Результатом плідної наукової та методичної роботи професора Л.О.Дорогань-Писаренко є понад 200 навчальних посібників та публікацій, зокрема статті у виданнях, які включені до наукометричних баз Scopus та Web of Science, патенти на корисні моделі, свідоцтва на реєстрацію авторського права на твір, підготовка трьох кандидатів економічних наук.

Сумлінна плідна праця Л.О.Дорогань-Писаренко на науково-педагогічній ниві відзначена трудовими відзнаками – знаком «Відмінник освіти України» та «Знаком Пошани» Міністерства аграрної політики України.

Одним із пріоритетних напрямів роботи на посаді декана Людмила Олександрівна обрала відкриття на факультеті нових спеціальностей, що мають попит на ринку освітніх послуг. Завдяки наполегливій роботі з підготовки до ліцензування, атестації та акредитації спеціальностей на факультеті 2018 року були відкриті дві нові спеціальності – «Політологія» та «Філологія», а 2022 року – спеціальність «Туризм». Цьому передувала реорганізація кафедр, високий якісний рівень професорсько-викладацького складу якого забезпечив виконання всіх ліцензійних вимог.

Наразі факультет обліку та фінансів налічує три кафедри:

–обліку і оподаткування;

–фінансів, банківської справи та страхування;

–гуманітарних і соціальних дисциплін.

На факультеті працює справжня команда однодумців, зокрема 4 доктори наук, професори, 2 кандидати наук, професори, 41 кандидат наук, доцент. За 1998-2023 рр. викладачами та аспірантами факультету були захищені 69 кандидатських та 7 докторських дисертацій.

Викладачі факультету активно займаються науковою діяльністю, зокрема проведенням науково-теоретичних та прикладних досліджень, видавничою діяльністю, керівництвом підготовкою докторів і кандидатів наук, науково-дослідною роботою студентів, наданням практичних рекомендацій підприємствам, установам та усім зацікавленим особам тощо.

У жовтні 2023 року факультет обліку та фінансів очолив Безкровний Олександр Валентинович. Випускник нашого факультету 2003 року, а нині кандидат економічних наук, доцент, Олександр Безкровний прийняв естафету своїх попередників-деканів та продовжив їх роботу з розбудови факультету.

У колі наукових інтересів кандидата економічних наук, доцента Олександра Безкровного – питання державного соціального страхування працівників аграрних підприємств, актуальні питання оподаткування, адміністрування податків і зборів.

Наразі на факультеті створені умови для професійного зростання, вдосконалення наукового та методичного рівня його професорсько-викладацького складу, а також для розвитку студентської наукової діяльності.

Результати наукових досліджень викладачів факультету висвітлені у фахових вітчизняних та закордонних журналах і збірниках, монографіях, навчальних посібниках, оприлюднені у виступах на конференціях, семінарах,

зафіксовані в отриманих патентах та авторських свідоцтвах тощо. З 1998 р. співробітники факультету видали 13 підручників, 131 навчальний посібник. Щороку факультет обліку та фінансів організовує проведення наукових заходів, зокрема, проведено 64 всеукраїнських та 18 міжнародних конференцій. Науковці факультету надають послуги та консультації з питань наукових досліджень, їх впровадження за господарськими договорами із замовниками.

В останні роки факультет обліку та фінансів активно розвиває міжнародні зв'язки. Викладачі факультету проходять стажування у закордонних закладах освіти, є авторами наукових публікацій у провідних закордонних виданнях. 2002 року на факультеті вперше була проведена міжнародна конференція, яка надалі стала традицією. Міжнародна співпраця здійснюється у сфері навчально-наукової та практичної діяльності у межах договорів про співробітництво з Хохен-хаймським університетом (Німеччина), Університетом штату Айова, Національною радою з економічної освіти США, Польським аграрним університетом, Лестерським університетом (Велика Британія), федерацією «Обміни Франція-Україна» (FÉDÉRATION ÉCHANGES FRANCE UKRAINE), зокрема з асоціацією «Співробітництво регіону Пуату-Шарант – Україна».

Із жовтня 2022 року викладачі кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін – доктор політичних наук, професор Анастасія Некряч, доктор історичних наук, професор Тамара Шаравара, кандидат політичних наук, доцент Сергій Приходько, кандидат історичних наук, доцент Світлана Макарець – розпочали реалізацію проєкту програми Еразмус+ напряму Жана Моне «Участь громадян та соціальний діалог як ключові фактори в розбудові сталих територіальних громад: успішні практики ЄС для України».

З 2023 року науково-педагогічні працівники факультету беруть участь у Міжнародному науковому проєкті «Traceability in food supply chains for improved global and national competitiveness» / «Простежуваність у ланцюгах постачання харчових продуктів для підвищення глобальної та національної конкурентоспроможності» з Лестерським університетом (Велика Британія). Викладачі факультету у складі делегації ПДАУ взяли участь у Міжнародній конференції «Індустрія 4.0 для ланцюгів постачання агропродовольчої продукції: вирішення соціально-економічних та екологічних викликів в Україні» (24-25 липня 2023 р., м. Лестер).

Активно залучені до наукової роботи й студенти факультету, які публікують наукові статті та тези доповідей, виступають на конференціях, беруть участь у роботі наукових гуртків. Студенти факультету неодноразово виборювали перемоги на наукових конкурсах та олімпіадах. Усього на факультеті було підготовлено 16 студентів-переможців Всеукраїнських олімпіад з фахових дисциплін, 20 студентів-переможців Всеукраїнських конкурсів студентських наукових робіт. Також студенти факультету здобували перемоги в інших обласних, всеукраїнських та міжнародних конкурсах, зокрема, таких як Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Яцика, Міжнародний мовно-літературний конкурс учнівської та студентської молоді імені Тараса

Шевченка, конкурс Всеукраїнський молодіжний конкурс «Молодіжний інтелект України» тощо. Студенти факультету здобували стипендії недержавних фондів підтримки талановитої молоді – стипендіальної програми «Завтра.UA» Фонду Віктора Пінчука, Президентського фонду Леоніда Кучми «Україна» інших.

Але головним результатом роботи факультету є якісна підготовка висококваліфікованих бакалаврів та магістрів за освітньо-професійними програмами за першим (бакалаврським) та другим (магістерським) рівнями вищої освіти: «Облік і оподаткування», «Фінанси, банківська справа та страхування», «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок», «Політологія», «Германські мови та літератури» (переклад включно, перша – англійська), «Германські мови і переклад (англійська та німецька мови)», Туризм (підготовка за першим (бакалаврським) рівнем).

На факультеті створені умови для всебічного розвитку студентів: постійно вдосконалюється освітній процес, проводяться культурно-мистецькі заходи, діє студентське самоврядування. Факультет невпинно працює над вдосконаленням методів навчання, запровадженням сучасних форм навчання, зокрема з 2007 року студентам заочної форми навчання надавався електронний варіант теоретичних та практичних матеріалів з навчальних дисциплін, а з 2016 року запроваджена можливість дистанційного навчання на платформі Moodle. Поглиблення та закріплення теоретичних знань, отриманих здобувачами вищої освіти у процесі вивчення навчальних дисциплін професійної підготовки, забезпечується шляхом проведення виїзних занять на базі приватних і державних підприємств, банків та органів влади, ознайомчих екскурсій.

Факультет підтримує тісні зв’язки з провідними компаніями, установами та закладами Полтавської області України й Полтавської області – ТОВ «Агріаналітика», ТОВ «Системи для бізнесу», ДПС України у Полтавській області, Агропромисловий холдинг «Астарта-Київ», Компанія PwS Ukraine, Компанія «BDO Ukraine», ТОВ «Компанія «СЕРПЕНЬ», АТ «УКРСИББАНК», «ПАТ Страхова компанія «САЛАМАНДРА», ПАТ Страхова компанія «Провідна», «ТОВ «Українська універсальна біржа», Департамент екології та природних ресурсів Полтавської обласної державної адміністрації, Асоціація готельних об'єднань і готелів міст України, Департамент інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю Полтавської обласної державної адміністрації, громадська організація «Інститут аналітики та адвокації», провідні бюро перекладів м. Полтави, Туристичне агентство «Христофор Колумб тревел», турагентство «Iren TOUR», іншими підприємствами, установами та організаціями регіону.

Факультет обліку та фінансів ПДАУ активно працює з зацікавленими сторонами (стейкголдерами) щодо вдосконалення підготовки фахівців. Саме тому його випускників запрошують на роботу роботодавці, які впевнені у високому рівні знань молодих фахівців.

Особливо пишається факультет випускниками, які згодом стали викладачами, а таких на факультеті – більшість, нинішній склад деканату

факультету на 100% складають випускники нашої Альма-матер: Олександр Валентинович Безкровний (випуск 2003 р.), заступник декана Ольга Василівна Лега (випуск 2002 року), Ольга Олександрівна Дорошенко (випуск 2009 року), Роман Вікторович Ліпський (випуск 2008 р.), доктор економічних наук, професор Зоря Олексій Петрович (випуск 2005 р.).

З гордістю та сумом пам'ятають викладачі та студенти факультету випускників, які загинули захищаючи Україну в російсько-українській війні:

– Ошека Максим Петрович (14.10.1991-16.10.2014), випускник ОС бакалавр 2012 р., спеціальність «Облік і аудит», нагороджений орденом «За мужність» III ступеня (посмертно);

– Гончаренко Сергій Анатолійович (28.08.1990– 08.01.2023), випускник ОС магістр 2012 р. спеціальність «Фінанси і кредит»;

– Діброва Назарій Павлович (11.09.1985-31.03.2022), (випускник ОС спеціаліст 2007 р., спеціальність «Облік і аудит».

25-річний ювілей колектив факультету обліку та фінансів зустрічає у важкі для всієї країни часи. Проте, викладачі та студенти з оптимізмом дивляться у майбутнє й вносять свій посильний внесок у наближення перемоги України. Своїм завданням на майбутнє колектив факультету вважає подальше підвищення якості освітніх послуг на основі впровадження у навчальний процес сучасних методів викладання, удосконалення методичного забезпечення, поліпшення матеріально-технічної бази та посилення навчально- методичної, наукової й виховної роботи.

НАУКОВИЙ СПАДОК ПРОФЕСОРА ОПРІ АНАТОЛІЯ ТРОХИМОВИЧА

Єгорова Олена
к. е. н., доцент, Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

Доктор економічних наук, професор Опря Анатолій Трохимович
(1938-2013 рр.)

Анатолій Трохимович Опря був одним з найавторитетніших українських вчених у галузі статистичної науки, зокрема, теорії статистики та математичної статистики. Провідними напрямами його наукової діяльності були розробка теоретичних і методологічних засад використання статистико-математичних методів в економіці та управлінні аграрною економікою. За вагомий внесок у розвиток науки ім'я Анатолія Трохимовича Опрі занесене до довідників «Українські видатні вчені економісти-аграрники XX століття» та «Енциклопедія сучасної України», а його професійні здобутки відмічені трудовою відзнакою «Знак пошани».

Розпочалася життєва та трудова біографія Анатолія Опрі на Донбасі. Народився він 11 січня 1938 року у м. Ясенувата Донецької області.

Після закінчення у 1962 році Луганського сільськогосподарського інституту за спеціальністю «Бухгалтерський облік у сільськогосподарських підприємствах» Анатолій Трохимович Опря обрав для себе науково-педагогічну діяльність. Викладацька робота розпочалася у сільськогосподар-ському

технікумі бухгалтерського обліку, а в 1964 році його запросили до рідної Alma-Mater на посаду асистента кафедри бухгалтерського обліку і статистики.

У 1967 році А.Т. Опря вступив до аспірантури Українського науково-дослідного інституту економіки та організації сільського господарства ім. О.Г. Шліхтера (м. Київ), яку достроково закінчив у 1969 році і захистив кандидатську дисертацію на тему «Статистичне вивчення економічної ефективності скотарства».

Протягом наступного десятиліття Анатолій Трохимович Опря працює в УНДІ економіки і організації сільського господарства (пізніше – Інститут аграрної економіки УААН) спочатку на посадах молодшого, а з 1971 р. – старшого наукового співробітника.

З 1979 року А.Т. Опря працював у провідних вищих навчальних закладах України. П'ятнадцять років (із 1979 до 1994 рр.) він займав посаду доцента кафедри статистики та аналізу господарської діяльності Української сільськогосподарської академії (з 1992 року – Національного аграрного університету). У цей час ним був розроблений та апробований унікальний навчальний курс «Методика викладання статистики».

За участі А.Т. Опрі було виконано чотири державні науково-дослідні теми Інституту аграрної економіки УААН, а науково-навчальні матеріали, розроблені ним, покладені в основу типових навчальних програм для ВНЗ зі статистики.

1994 року Анатолій Трохимович пов’язав своє життя з Полтавською державною аграрною академією, в якій у різні роки він працював професором, деканом економічного факультету, завідувачем кафедр. Однією з ініціатив Анатолія Трохимовича, що мала істотне значення для Полтавської державної аграрної академії, було реформування економічного факультету. Так, обіймаючи посаду декана економічного факультету ПДАА, він у 1998 році ініціював і домігся утворення на його базі факультетів обліку і аудиту та економіки і менеджменту.

Вчений зробив суттєвий внесок у розвиток статистичної науки, ним виконані фундаментальні дослідження у галузях теорії статистики, математичної статистики, теоретичних і методологічних концепцій використання статистико-математичних методів в економіці та управлінні. Результатом багаторічної роботи став захист у 1997 р. докторської дисертації на тему «Статистика (теорія, методологія, практика)».

Доктор економічних наук, професор Опря А.Т. залишив після себе значний інтелектуальний спадок – близько 200 наукових праць, серед яких понад 40 монографій, підручників і навчальних посібників, які ще за життя автора стали класикою. Викладення матеріалу у навчальній літературі, що належать його перу, відрізняється інноваційними підходами: програмованому контролі знань студентів (саме А.Т.Опря є автором першого в Україні підручника по статистиці з елементами програмованого навчання), використанні дистанційних технологій у навчальному процесі. За підручниками Анатолія Трохимовича, навчалось не одне покоління економістів-аграрників.

Анатолій Трохимович Опря став справжнім наставником і мудрим учителем для багатьох науковців. Під керівництвом доктора економічних наук, професора А.Т. Опрі були захищені п’ять дисертаціq кандидата економічних наук С.В. Тютюнник, О.В. Єгорова, Є.О.Кончаковський, Ж.А. Петренко, І.Г. Миколенко.

Анатолій Трохимович залишив по собі світлу пам'ять у серцях своїх друзів, колег та учнів. Він став справжнім взірцем компетентного професіонала, педагога і науковця для викладачів і студентів, порядної, інтелігентної людини з великою душею для всіх, хто його знав. За час своєї роботи Анатолій Трохимович згуртував справжню команду зі своїх учнів та однодумців, яка продовжує працювати й нині.

Секція 1.

Актуальні питання та перспективи економічного і соціального розвитку України

EUROPEAN INTEGRATION PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE HIGHER EDUCATION SYSTEM OF UKRAINE

Bohashko Oleksandr
Candidate of economic sciences, associate professor
Associate professor of the department of marketing, management and business management
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman

Modernization of the higher education system of Ukraine in the post-war period requires improvement of the quality training of future specialists, taking into account managerial and psychological aspects. At the current stage, one of the tasks of modernization of education is to raise it to the level of the standards of the developed countries of the world and to integrate it into the international scientific and educational space. In this context, the problem of the development of higher education in Ukraine, which would meet the needs of society, and its establishment among other states in the post-war period in the conditions of globalization and European integration, acquires scientific expediency and social timeliness.

The actualization of the study of the problem of the development of higher education in Ukraine is due to the need to overcome the contradictions between the declared direction of the educational process in modern higher education and insufficient funding of higher educational institutions; traditional tools of education and the need for its modernization in accordance with modern educational ideas and technologies, taking into account the diagnosis of intellectual, communicative and motivational qualities of future specialists.

In the context of modernization processes, a gradual, purposeful movement towards European integration, it is extremely important for Ukraine to establish such an organizational and economic mechanism of educational activity, which, based on the principles of transparency, responsibility and effectiveness, would contribute to updating the content of education in accordance with the principles of the Bologna Declaration, raising the level higher educational institutions and achieving social justice in the field of education.

Priority goals of modern foreign (European) education [2]:

- individual development of personality, disclosure of its potential;
- meeting the needs of the economy in qualified labour force;
- social integration of the future specialist as an active member of civil society;
- instilling self-education skills, forming the need for lifelong learning.

Given the fact that the content of education in Ukraine is developing under the influence of globalization factors, the modernization of the domestic education sector in the post-war period should take place on a predictive basis, taking into account demographic prospects, trends in the development of the national and world economies, as well as the needs of the modern labour market.

At the same time, it is necessary to combine progressive ideas of the international dimension with national values, ensuring the innovative development of education as

an open system of international cooperation to enrich the forms and methods of personal development of youth and their professional growth.

The education system in all developed countries is undergoing significant changes, not only quantitative, but also qualitative. The number of young people enrolled in education is increasing, as well as the terms of education; its tasks are becoming more difficult. The economy of the leading European countries no longer needs the involvement of teenagers and young people in social production, it is more appropriate to continue training, post-graduate education with the aim of obtaining the highest professional level.

According to foreign scientists, the intensive course of higher education reform in the 21st century involves a number of new principles:

a) Higher education institutions will develop primarily as institutions of continuous education;

b) retraining and requalification of adult specialists will be of great importance;

c) training courses are individualized as much as possible, with the aim of students' primary mastery of the relevant blocks of content modules;

d) educational disciplines will be taught using the latest technologies, etc.

A characteristic feature of modern world trends in the development of higher education is the growth of its economic efficiency. According to the recommendations of the World Trade Organization, in the conditions of the international division of labour, education plays an increasingly important role as a kind of specific field of services.

In order to improve the quality of higher education in Ukraine, the following areas have been identified [1; 2]:

- equipping higher education institutions with hardware and software, which will make it possible to create the necessary communications;
- involvement of young people in the wide study of natural and mathematical disciplines;
- strengthening the ties of educational institutions with industry and business;
- improvement of the tender ratio and provision;
- intensification of the study of foreign languages by improving the socio-cultural component of the content of foreign language education;
- use of the latest technologies and innovations;
- determination of conditions for student and teacher exchanges within the EU;
- assessment of the degree of acquisition by students of the content of higher education.

Ways to improve the quality of modern higher education [2]:

- observance of the principle of social justice (expanding access of young people to quality education);
- socialization of youth; multicultural education;
- modernization of the content of education;
- introduction of new functions and forms of control and evaluation.

So, we come to the conclusion that the key task of the development of higher

education abroad and in Ukraine is its quality, which is ensured by the international community as a priority on a par with human well-being and health.

National systems of quality assurance in the post-war period should include:

- determining the responsibility of bodies and educational institutions;
- evaluation of institutions' programs, which includes internal control, external verification, student participation and publication of results;
- international participation, cooperation and creation of associations that take care of quality control.

The modernization of the educational sector of Ukraine in the post-war period should be carried out on a predictive basis, taking into account the demographic situation, the development trends of the national and world economy, the needs of the labour market and the creative combination of progressive ideas of the international dimension with domestic educational experience. The state and political governing bodies should be coordinators and authors of appropriate rules for the functioning of higher education institutions of all forms of ownership and a kind of guarantor of compliance with international and national standards of duration, content and methods of education.

Implementation of experience in the development of higher education in Ukraine requires significant efforts and material resources. In order to ensure the effective implementation and use of positive ideas of the European experience in the post-war period, it is necessary to carry out practical research on the scientific and methodological support of the educational process, the use of innovative educational technologies.

References:

1. Bohashko O. The «Knowledge Triangle» Is A Modern Concept for Managing the Development of Education, Science and Innovation, Proceedings of the 35th International Business Information Management Association Conference (IBIMA). 1-2 April 2020. Seville. Spain. 2020. pp. 5964–5971.

2. Higher education as a social institution and mechanism of youth socialization: monograph / author. Number : M. Mykhalchenko (head), T. Andrushchenko, V. Baranivskyy, O. Bulvinska [and others]. Kyiv : Pedahohichna dumka, 2012. 320 p.

ANALYSIS OF ORGANIC PRODUCTION IN UKRAINIAN AGRICULTURAL ENTERPRISES

Ostapenko Roman,
PhD in Economics, Associate Professor
State University of Biotechnology

Organic production has become an important part of the modern agricultural sector due to the environmental friendliness and quality of alternative products. Currently, interest in organic products is growing rapidly, and it is not surprising that this is overshadowing the country's rich land resources and agricultural potential.

Organic products have become a hot new trend in the agricultural sector, and Ukraine is no exception. People are increasingly concerned about their health and the environment, which is leading to a growing demand for organic food. Organic products are grown without the use of synthetic pesticides and fertilisers, making them healthier and more sustainable.

In recent years, Ukraine has seen a tremendous growth in organic production. This is due to the country's vast agricultural resources and favourable climate for organic farming. The government also supports organic farming by providing incentives and subsidies to farmers who adopt organic methods. As a result, organic production in Ukraine is steadily growing, meeting both domestic and international demand.

Ukraine is known for its large agricultural sector, with numerous agribusinesses across the country. These enterprises vary in size from small family farms to large commercial enterprises. They grow a wide range of crops, including cereals, vegetables, fruits and livestock.

Although organic production in Ukraine is still relatively small compared to conventional agriculture, it is growing steadily. Many agribusinesses have realised the potential of organic farming and have begun to incorporate organic practices into their operations. This includes the use of organic fertilisers, crop rotation and the use of natural pest control methods. The extent of organic production varies across farms, with some fully focused on organic agriculture and others producing a mix of organic and conventional products.

The future of organic production in Ukraine looks bright. Continued government support for organic agriculture, along with growing consumer demand, is expected to drive further growth in the sector. Agro-industrial enterprises are likely to increase their organic production and invest in certification of organic products to enter the lucrative organic market. With its rich agricultural resources and favourable farming conditions, Ukraine has the potential to become a major player in the global organic industry.

One of the key factors influencing organic production on agricultural enterprises is the availability of organic inputs. This includes access to organic seeds, fertilisers and pest management practices. Agribusinesses need to ensure a reliable supply of these inputs to support their organic production. In addition, the environmental conditions of the region, such as soil quality and climate, play a crucial role in determining the success of organic farming.

The economics of organic production also play a significant role in the decision of agricultural enterprises to produce organic products. Although organic products often sell for higher prices on the market, the transition to organic agriculture can be more expensive initially. Costs associated with organic certification, organic fertilisers and pest management practices can be higher than for conventional farming methods. However, with the growing demand for organic products and premium prices, many farmers see the potential for long-term profitability.

Organic production has a number of advantages. Firstly, it helps to preserve and improve the ecological condition of the soil and the environment. Secondly, organic products have higher nutritional value and taste due to the absence of chemical additives. It also meets the needs of a healthy lifestyle and diet by offering safe and natural products to consumers.

Social factors, such as consumer demand, have a strong influence on organic production in agricultural enterprises. As more and more people learn about the health and environmental benefits of organic food, the demand for organic food continues to grow. Agribusinesses need to align their production practices with consumer preferences in order to remain competitive in the market. This includes maintaining high organic standards, transparent labelling and informing consumers about the benefits of organic farming.

Organic production in Ukraine offers numerous environmental and health benefits. By avoiding the use of synthetic pesticides and fertilisers, organic farming helps to protect the environment, preserve biodiversity and maintain soil health. Organic products are also free of chemical residues, making them safer and healthier for consumers. These environmental and health benefits are driving the growing demand for organic products in Ukraine.

While organic production has many advantages, it also poses some challenges for agricultural businesses. These include the need for specialised knowledge and skills in organic farming, the cost of organic certification, and the possibility of lower yields compared to conventional agriculture. In addition, the risk of contamination from neighbouring conventional farms raises concerns about the integrity of organic products. Despite these challenges, many agribusinesses in Ukraine are switching to organic production and finding innovative solutions to overcome these obstacles.

In conclusion, organic production in Ukrainian agribusinesses is playing an increasingly important role in the country's agriculture and economy. Organic products not only offer environmental and health benefits, but also open up new opportunities for exports and development of the agricultural sector. However, in order to realise the full potential of the organic sector, it is necessary to continue to develop infrastructure, strengthen regulation and certification, and raise consumer awareness of the benefits of organic products.

References

1. Ostapenko, R.; Herasymenko, Y.; Nitsenko, V.; Koliadenko, S.; Balezentis, T.; Streimikiene, D. Analysis of Production and Sales of Organic Products in Ukrainian Agricultural Enterprises. Sustainability 2020, 12, 3416, https://www.mdpi.com/2071-1050/12/8/3416 .

2. Mia, M.; Rizwan, S.; Zayed, N.; Nitsenko, V.; Miroshnyk, O.; Kryshtal, H.; Ostapenko, R. The Impact of Green Entrepreneurship on Social Change and Factors Influencing AMO Theory. *Systems* 2022, *10*, 132. https://www.mdpi.com/2079-8954/10/5/132.

SUPPORT OF THE EBRD THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE AS A GUARANTEE OF FINANCIAL STABILITY AT WARTIME

Chip Liudmyla,
Associate Professor of the
Department of Finance, Banking and Insurance, PhD
in Economics, Associate Professor;
Romash Daria,
Graduate of higher education, Bachelor
Poltava State Agrarian University

Ukrainian agribusiness is an integral part of both the strong economy of our country and a serious player in the international arena. Nobody has expected the invasion on Russia in Ukraine. Nobody has expected huge impact on the global market and food security. The global market in the future is completely unclear.

The agro-industrial complex of Ukraine annually adds 15% to the country's GDP, which provides the greatest advantage and stability at wartime. Also, 41% of export potential in Ukraine is agribusiness. Every year, Ukrainian agribusiness makes it possible to feed 400 million people in the world, ensuring food security in the world, reducing social tension in the world order. Ukraine, as a state in the conditions of war, demonstrating unprecedented sustainability, gives the opportunity to keep the Russian invaders from encroaching of the European space as well. But in addition to the military front and hostilities, there is also the so-called economic front. If the country will be able to maintain the activity of the agricultural sector in order to be able to support life in the country and ensure social standards. [4]

As the General Director of IMC Alex Lissitsa points out, that the survival and preservation of the economic and financial stability of agribusiness in war time contributed to the high yield and profit of 2021, restoration of exports through the "grain corridor" and "duty free" from the EU. A fairly important component of survival is the creation of new logistics routes, but Russia does not stop provoking and destroying the precariousness of the balance in this area, as a result of which both the agricultural infrastructure is destroyed and production becomes more expensive, the purchase prices for the main groups of agricultural products are reduced, which worsens the destruction, and in the first time unprofitability in the agricultural sector has been observed for the last 20 years.[1]

In order to prevent mass bankruptcy in wartime and to maintain the financial stability of agribusiness, Ukraine cooperates with many financial organizations, one of which is the EBRD (European Bank for Reconstruction and Development). Such support from the EBRD gives an understanding that for 2024-2025, Ukraine can predict the dynamics of prices for agricultural products, support export opportunities, reduce the cost of logistics, support the prices of raw materials and energy sources through loans, and also maintain the hryvnia exchange rate within the forecasted limits.[3]

Anna Lebedynets, associate director, senior banker of Agribusiness-EBRD, notes that after the start of the full-scale war in Ukraine, the EBRD did not stop supporting financing and investments in the agricultural sector. The EBRD provides basic and grant financing to our farmers, continues to support both agribusiness in Ukraine and global food security. So, in 2022, total investments in Ukraine amounted to EUR 1.7 billion, in 2023, more than EUR 1 billion was invested in our economy. War has a destructive effect on all businesses, and agribusiness is no exception, to mitigate the terrible consequences of war and the complex financial costs of business - the EBRD promotes financing with cheaper resources, provides grants for the development of sustainable development strategies, energy efficiency, climate change impact assessment, demining the territory , business relocations, overcoming barriers to financing individual projects in conditions of uncertainty and extreme risks.[1]

In turn, the EBRD monitors the transparency of agribusiness and the efficiency and feasibility of using loans and grants. An important element of financial support is providing the agricultural sector with personnel, seasonal and labor specialties, employment of war veterans in the agricultural sector. Thus, the current investment portfolio of the EBRD in Ukraine in 2023 is EUR 4.6 billion. The EBRD is the largest institutional investor in Ukraine, with total investments amounting to EUR 18.2 billion. implemented in more than 530 projects in various branches of Ukraine's economy since 1992, of which EUR 3.2 billion in agribusiness. Also, a holistic approach that combines investments with active political dialogue and technical assistance promotes regulatory management, green transition, digitalization and necessary reforms for the development of a favorable business environment in the agrarian business of Ukraine. The main clients of the EBRD in the agricultural sector in Ukraine are “Kernel”, “Nibulon”, “Coodvalley”, “Agrotrade”, “CHUMAK”, “Astarta-KYIV, “AGRGeneration”, “Grain Alliance”, ”IMC”, “OBOLON” and many other agricultural enterprises.[2]

So, for example, in 2022, the EBRD granted a 5-year loan to the agricultural company "Grain Alliance" in the amount of EUR 10 million to finance the improvement of logistics capabilities in the country in wartime and to prevent disruptions in export logistics, as well as to purchase capital capacities for exporting grains by the company.

In 2022, the EBRD provided a loan of EUR 10.56 million to an agricultural holding “Astarta - KYIV” to support the company's necessary level of working capital financing for a successful agricultural season in wartime. The producer of chicken and grain and oil crops "MHP" was granted a loan for the total amount of EUR 100 million after the start of the war in 2022 to finance working capital for the cultivation of grain and the production cycle of sunflower oil. The company also directed these funds to the construction of a biogas plant and soybean processing plant.

The Ukrainian enterprise "Agrofusion" - an integrated producer of tomato paste, which ranks eighth in the world in terms of production capacity, was granted three

credit agreements in the amount of $37 million to finance working capital and the construction of a third tomato processing plant. [2]

Such support from the EBRD and the commitment to invest EUR 3 billion during 2022-2023 adds optimism to Ukrainian agricultural producers, supports their financial stability as vital infrastructure objects, makes it possible to maintain food security in Ukraine and in the world.

References

1. UcabLFM 2023: conducting agribusiness in turbulent conditions: website. URL: https://www.ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/lfm_2023_vedennya_agrobiznesu_v_umovakh_turbulentnosti (access date 30/11/2023)

2. During the period of cooperation, Ukraine and the EBRD implemented 300 projects worth 7.5 billion euros: website. URL: https://www.unn.com.ua/uk/news/1183577-ukrayina-ta-yebrr-za-chas-spivpratsi-realizuvali-300-proektiv-na-sumu-7-5-mlrd-yevro-m-azarov (access date 30/11/2023)

3. The project "Improvement of the master's program in agronomy in the south of Ukraine" begins the recruitment of students on the basis of CDAU: website. URL: https://www.ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/proekt_udoskonalennya_magisterskoi_programi_z_agronomii_na_pivdni_ukraini_rozpochinae_nabir_studentiv_na_bazi_khdau (access date 30/11/2023)

4. LFM 2023: conducting agribusiness in turbulent conditions: website. URL: https://www.ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/lfm_2023_vedennya_agrobiznesu_v_umovakh_turbulentnosti (access date 30/11/2023)

5. Official website of the Ministry Agrarian Policy and Food of Ukraine.URL: https://minagro.gov.ua/

EMPLOYING DECISION SUPPORT SYSTEMS (DSS) FOR MANAGERIAL DECISION-MAKING WITHIN AN INNOVATIVE ECONOMIC FRAMEWORK

Нагачевська Олена,
канд.філол.н., доцент кафедри іноземних мов
Національного університету «Львівська політехніка»
та доцент кафедри соціально-гуманітарної підготовки
Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту,
м. Хмельницький
Русин Василь,
аспірант кафедри картографії та геопросторового моделювання,
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів
Нагачевська Марина,
магістрантка кафедри інформаційних систем і мереж,
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

In the shifting terrain of an innovative economy, it is exponentially more difficult to find solutions to problems that are technically or technologically based due to the complexity of the environment. This ensuing increase in complexity then deepens the convolution of organizational management designs, which ultimately results in an extended plethora of alternative options. Without computational aid, the critical analysis of such options becomes extremely challenging, and the repercussions of making poor choices can have significant effects on one's financial situation. Within the context of this scholarly discussion, the widespread implementation of computerized decision support systems (CDSS) emerges as an issue of the utmost importance.

These systems rely heavily and predominately on corporate simulation models as their foundation. When these models are operationalized, they facilitate a triad of functionalities: first, they offer insights into the potential repercussions of managerial determinations; second, they enable the exploration of diverse strategies to capitalize on production and fiscal prospects; and third, they consistently indicate the most judicious or optimal decision among the available alternatives.

Scientific analysis reveals that the main categories of decision support systems (DSS) in enterprise management include expert evaluation systems, expert systems, knowledge management systems, analytical systems, simulation modeling systems, business modeling systems, and business intelligence systems [1; 2; 3; 4].

Decision Support Systems (DSS) have fundamentally transformed the landscape of managerial decision-making, offering tools and methods that enable more informed and analytical choices.

The following are some instances that highlight the influence that decision support systems (DSS) have on the outcomes of organizations: 1) In the field of Inventory Management, we may highlight firms like Walmart and Amazon that use DSS to maximize their inventory levels to maximize their profits. DSS can estimate demand

and provide recommendations for when particular goods should be restocked based on historical data, predictive analysis, and real-time sales data. This helps minimize either overstocking or stock-outs. 2) When we refer to financial forecasting, we should mention that investment banks and other financial organizations use DSS to study patterns in the market and anticipate upcoming changes in the financial landscape. By analyzing historical patterns of market activity, for instance, a DSS may be able to forecast the possibility of an economic slowdown and make proactive recommendations for how to proceed. 3) Regarding the optimal allocation of human resources to multiple projects, DSS is utilized by businesses that have a big staff, such as consulting companies or IT service providers. This allows these businesses to distribute their personnel in the most effective manner possible across their many different projects. The system can examine the talents of the employees, the needs of the project, and the schedules to determine the best possible fit. 4) An Argument on the Optimization of the Supply Chain. It is widely acknowledged that FedEx and DHL employ DSS to improve the efficiency of their supply chain and logistics operations. The algorithm analyzes patterns of traffic, the conditions of the weather, and the amount of packages to find the routes that are both the quickest and most cost-effective. 5) DSS may assist businesses in increasing the level of customer satisfaction through the use of customer relationship management (CRM) by customizing services. E-commerce businesses use DSS to provide product suggestions to customers by the customer's previous purchases and personal preferences.

Increasing an organization's operational efficiency, lowering costs, and strengthening its strategic posture are all things that may be accomplished with the help of DSS's skills in the aforementioned areas.

Nevertheless, it is crucial to highlight the potential risks and limitations associated with relying only on decision support systems. Even though DSS is highly helpful, there are inherent dangers and limits when only depending on these systems for decision-making. Optimizing efficacy requires a careful equilibrium between automation and human judgment. Here are some important factors to take into account:

1. The Quality of the Data DSS is dependent on the quality of the data. Making judgments based on data that is inaccurate or inadequate might be problematic. Validating and correctly interpreting data requires human monitoring, which is necessary.

2. An Excessive Dependence on Algorithms Automated decision-making has the potential to result in an excessive dependence on algorithms, which may result in the possible disregard of the contextual nuances that human intuition may supply.

3. Unanticipated Events and Scenarios: DSS may have difficulty with completely fresh settings or unanticipated events, which is why human judgment and adaptation are so important in these circumstances.

4. Ethical and Legal Considerations There is a possibility that DSS could unintentionally reinforce biases that are already present in historical data. To guarantee ethical and legal conformity as well as fairness in the decision-making process, humans

are required.

5. Decisions Involving Complicated and Qualitative Aspects Some decisions involve complicated and qualitative aspects, which might be difficult for DSS to understand. In these kinds of situations, human judgment shines, particularly in activities like coming up with inventive solutions to problems and taking charge.

Incorporating Human Judgment and Intuition Organizations should adopt a hybrid strategy that combines DSS with human judgment and intuition to maximize the advantages of DSS while limiting risks. This strategy is recommended because:

1. Continuous Human Oversight: Decision-makers should regularly examine and validate DSS recommendations, ensuring that they are aligned with the aims and values of the company.

2. Training and Education: Provide workers with the knowledge to analyze and evaluate the outputs of the DSS, which will improve their capacity to make decisions based on accurate information.

3. Flexibility and flexibility: It is important to keep the capability for human intervention and flexibility, especially in the face of unanticipated events.

4. Ethical Audits: Perform ethical audits regularly to detect and address ethical risks and biases that may be present in DSS algorithms.

companies may strike a harmonic balance that embraces the power of data-driven insights while keeping the useful features of human decision-making by blending the capabilities of both DSS and human judgment. This enables companies to achieve a harmonious balance that harnesses the power of data-driven insights.

References

1. Burstein, F., Holsapple, C. W. (2008). Handbook on Decision Support Systems 1: Basic Themes. Springer Berlin Heidelberg, 125.

2. Burstein, F., Holsapple, C. W. (2008). Handbook on Decision Support Systems 2: Variations. Springer Berlin Heidelberg, 271.

3. Turban, E., Aronson, J., Liang, T., Sharda, R., Turban, E. (2004). Decision support and business intelligence systems. Prentice Hall, 19-28.

4. Sauter, V. (2010). Decision support systems for business intelligence. Hoboken, N. J: John Wiley & Sons, 18-19.

HOW BUSINESS DEVELOPS IN TIMES OF WAR

Savchuk Anhelina
Bachelor's degree applicant
State University of Trade and Economics, м. Kyiv

What is the first thing that comes to mind when you think of the outbreak of full-scale invasion? Personally, it was shocking, and for the most part, everyone around me was showing this very state of shock and panic. Business is no exception in this regard. Empty store shelves, likely queues in the first days of a full-scale invasion, employees who went abroad – business was not ready for war as much as people were.

So, the war has indeed caused significant damage not only directly at the front but also in the economic environment. Ukrainian businesses lost more in a month of war than in two years of the pandemic. Many businesses found themselves in areas of active hostilities and were forced to evacuate to safer regions or cease operations. However, even those businesses that are relatively far away from the shelling suffered from logistical problems and lack of raw materials. [1]

It should be noted that the so-called special operation has a different impact on different areas. To be more precise, different parts of the business react differently to everything that has happened and is still happening.

Agricultural enterprises are in one of the worst conditions. Their business is tied to a specific territory, and work in the field or on the farm cannot be postponed indefinitely or rescheduled. According to the head of the All-Ukrainian Agrarian Council, Andriy Dykun, the market is suffering from a shortage of labor, fuel, fertilizers, and working capital. Many farm workers have been mobilized or have joined the terrorist defense. The country imported much of its fuel from russia and belarus. These supplies stopped after the first rocket attacks on Ukrainian cities from these countries. [1]

Furthermore, the IT industry was expected to be the most resilient. The quarantine has prepared companies well for the worst test – war. As Konstantin Vasyuk, executive director of the IT Ukraine Association, said almost all of its members (92%) had clear contingency plans in place. "Some of the key employees were relocated to the offices of companies in European countries. After the war broke out, the companies promptly evacuated people: they provided transportation, accommodation, and organized workplaces in the safest regions of the country," says Vasyuk. [1]

Additionally, the logistics market suffered significant losses as many areas were cut off from communication. The Nova Poshta company highlights that during the first week of the war, delivery volumes fell by 95%. "Our business has suffered greatly, as has the entire economy of the country. Many terminals and offices were closed due to constant shelling. There were massive displacements of employees and customers. People's priorities have changed. As a result, the demand for the goods we used to deliver has fallen," the company said. [1]

Moreover, looking at several industries and how they have been affected by the war, we can notice that business has taken a heavy hit. However, it will be extremely

difficult for Ukraine to achieve victory without the functioning of business, and without domestic support. Russia uninvitedly entered our territory, started destroying our property, and killing our people. How did Ukrainians respond? Having overcome panic and fear, we, inspired by the heroism of our soldiers, demonstrate patriotism and readiness to support our country. Indeed, the Ukrainian business environment has suffered but has not completely collapsed.

With the beginning of the ninth month of the full-scale invasion, the business is actively working and continues to revive. In my opinion, the most acute problems that businesses are still facing are logistical difficulties and human capital.

Firstly, due to the full-scale invasion, companies faced difficult moments in cargo transportation – they had to reprogram their logistics in some way. It can be noted that the first challenge to the logistics industry was posed by the pandemic a couple of years ago. But this time, companies had to make decisions very quickly. If the warehouses are located in an area that can be occupied, organizations need to change the location. However, finding the right warehouse quickly is not an easy task. In addition, a large amount of goods in a warehouse is also dangerous because it can be destroyed by an enemy missile.

It is worth nothing to underline that logistics in general has become a more complex process than it used to be. Therefore, there are various security measures, such as checkpoints, curfews, and various inspections. Also, no one is immune to new attacks, so enterprises should think about a contingency plan in advance.

However, companies have come up with various methods to circumvent these problems. There are even cases where carriers have chosen routes that pass through settlements where military operations are taking place. One of the elements of motivation is customers. "In February and March, we received a lot of grateful feedback: "There is a war in your country, but you managed to deliver the cargo? Wow, thank you," customers often wrote to us." - says Vadym Kolisnichenko, a representative of Centravis. [2]

Secondly, human capital is an important point that has affected the functioning of the business, too. The war caused many entrepreneurs to change their place of residence. Thus, after a half year of war, 6% is made up of those who left abroad for good, 17% – temporarily left the country, while the largest share is made up of those who still stay at home. [3]

People are extremely important and now they have awakened a lot of patriotism. Even considering that many Ukrainians left the country for good at the same time many have returned with new skills and experience received abroad, while some have been here since the beginning of the war. They continue to work, looking for ways to help revive the economy.

Moreover, during the conflict, businesses support Ukraine by creating jobs. In addition, 93% of firms have contributed to the nation's war effort, with 67.1% of them doing so voluntarily. [4]

Nevertheless, it should also be mentioned that the war has given Ukrainian companies more international exposure and created some new prospects. This

particularly applies to small and medium-sized enterprises.

Nearly one-third of small and medium-sized enterprises in Ukraine have already branched out to serve international clients. The Mastercard SME Index study provides evidence for this.

While small and medium-sized enterprises (SMEs) in Ukraine are seeking methods to resume operations and advance, their top three demands are, according to business owners, a dearth of new orders and markets (56%), funding for development (33%), and assistance with logistics (23%). [4]

Among the top priority markets that Ukrainian businesses consider for further expansion of their sales geography are the following countries: Poland (61%); Bulgaria (13%); United Kingdom (13%); Italy (11%); Moldova (11%). [4]

However, the main barriers that prevent small and medium-sized businesses from entering foreign markets are a lack of financial resources (29%), specialized knowledge (27%), and a lack of production capacity (12%). [4]

In conclusion, many challenges that Ukrainian business faces prevent them from conducting their operations successfully. However, it is impossible not to observe some achievements. Many things have been lost in the battle, but businesses are adjusting, continuing to operate, and even discovering new ways to grow. They assist the state economically in this way. The resurgence of entrepreneurship must coexist with survival and security circumstances. War is undoubtedly both a shock and a crisis, but every crisis is a turning point that presents fresh possibilities. Thus, companies can only grow and adjust.

References

1. Бізнес в умовах війни: хто зазнав найбільших втрат та як відновлюються підприємства. Економічна правда. URL: https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/23/684549/index.amp (date of access: 03.11.2023).

2. Експорт продукції в умовах війни: як розв'язувати логістичні питання – Погляди – GMK Center. GMK. URL: https://gmk.center/ua/opinion/eksport-produkcii-v-umovah-vijni-yak-rozv-yazuvati-logistichni-pitannya/amp/ (date of access: 03.11.2023).

3. Війна та бізнес: як український малий бізнес адаптується до війни. дослідження від UA business global. Дія.Бізнес - Головна сторінка. URL: https://business.diia.gov.ua/cases/iniciativi/ua-business-global-research (date of access: 03.11.2023).

4. Стан та потреби бізнесу в умовах війни: вересень, 2022. Центр розвитку інновацій. URL: https://cid.center/state-and-needs-of-business-in-war-september-2022/ (date of access: 03.11.2023).

СТАТИСТИЧНЕ ВИВЧЕННЯ СПОЖИВАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ БЛАГ ТА ПОСЛУГ: НА ЩО ВИТРАЧАЮТЬ ЗАРОБЛЕНЕ УКРАЇНЦІ

Андрієнко Володимир
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Дорошенко Андрій, к. е. н., доцент

Тут під терміном «споживання» ми розуміємо використання матеріальних благ та послуг для задоволення особистих потреб населення та забезпечення життєдіяльності.

Статистичний аналіз узагальнює інформацію та виявляє чинники, що впливають на рівень та структуру споживання. Результати аналізу використовують як для описування минулих тенденцій, так і для прогнозів на майбутнє. Для аналізу споживання у вартісному вираженні використовують поточні ціни за певний період.

Основним джерелом отримання інформації про витрати на товари та послуги є дані торговельної статистики про обсяг та структуру роздрібного товарообороту та дані статистичної звітності закладів та організацій, що надають послуги побутові, житлово-комунальні, транспорту, зв'язку, оздоровлення, банківські, страхування і т. д.), а також дані вибіркових обстежень доходів та витрат різних категорій населення [1].

Однак, у зв'язку з війною, впродовж 2022-2023 рр. демографи і соціологи більшість даних моделює.

За даними Світового банку, понад 7 млн людей в Україні опинилися за межею бідності, що у 2022 році становило до 24 % населення. Між селом і містом спостерігається великий розрив, у сільській місцевості більш відчутніші наслідки зубожіння.

За оцінками Інституту демографії, на підконтрольній території України проживають 30-31 млн осіб.

Через втрату роботи, скорочення заробітних плат та зростання цін на товари та послуги з раптовою бідністю стикнулися навіть представники середнього класу.

Експертно-аналітичний центр кадрового порталу grc.ua під час дослідження з'ясував, що кожен четвертий українець витрачає на продукти до 60 % свого бюджету, а ще в 15 % українців на їжу йде понад 60 % щомісячного бюджету. Високий відсоток витрат на їжу говорить про низький достаток населення. Для порівняння – в розвинених країнах (американці, британці) витрачають на їжу 6-7 % бюджету.

Третина працюючих щомісяця витрачає всю свою зарплату раніше, ніж отримує наступну. Більше половини українців не має змоги робити заощадження [2].

Згідно з дослідженням українці визначають дві основні категорії, на які витрачається їхня зарплата: продукти та комунальні платежі. Після цих витрат

багатьом людям не вистачає грошей на інші потреби.

Багато сімей витрачає значну частину сімейного бюджету на транспорт, медицину, дітей, одяг та взуття. Близько 28 % опитаних громадян витрачають частину заробітку на благодійність та донати. У зв'язку зі скрутним фінансовим становищем багато людей вимушені економити на дозвіллі, освіті, медичному забезпеченні, техніці та косметиці [3].

В журналі Forbes Ukraine за липень 2022 р. було опубліковано дані, що за джерелами ПриватБанку українці витрачають гроші на:

- продукти харчування – 49 %;
- ліки – 8 %;
- медицина – 5 %;
- готелі, ресторани, кафе – 6 %;
- техніка – 6 %;
- паливо – 5 %;
- інше (одяг, взуття, промислові товари, транспортні послуги, комунальні платежі) – 21 % [4].

Статика показує, що попри другий рік війни на високому рівні залишаються безготівкові розрахунки українців. Національний банк України наводить дані, що українці на одну покупку в торгівельній мережі при оплаті карткою витрачають в середньому 310 гривень, а при покупці онлайн – 495 гривень [5].

Майже кожен українець хоча б раз щось купував онлайн. Проте 14 % зробили свою першу інтернет-покупку лише у 2022 році. Найчастіше під час свого першого онлайн-шопінгу українці купували одяг та взуття, товари для дому, ліки і косметику.

Найпоширеніші причини, що змусили українців до онлайн-шопінгу:

– в інтернеті простіше знайти дешевший товар, що важливо для економії коштів;

– часткове скорочення асортименту та відсутність деяких найменувань товарів в офлайн-магазинах.

На сьогодні найбільш популярні інтернет-платформи це Rozetka (62 %) та Prom.ua (45 %). Застосунки цих маркетплейсів є у кожного другого респондента.

Іноді люди просто не вміють розпоряджатися своїм бюджетом. Більшість купують щось за звичкою і не задумуються чи дійсно ця річ потрібна.

Мої рекомендації як можна заощадити кошти:

- плануйте свій бюджет, відстежуйте та аналізуйте свої доходи та витрати;
- не купуємо снеки чи смаколики для перекусів, адже це зайва їжа, яка перетікає в жир та фінансові проблеми;
- їжа, приготована вдома, значно дешевше;
- курці тратять мінімум 18000 грн. в рік на сигарети, до того ж куріння призводить до додаткових витрат, пов'язаних з погіршенням здоров'я;
- щодня купуючи каву за 35-50 грн, кавомани за розміром непотрібних витрат складають гідну конкуренцію курцям;

- всі прогулянки по торгівельних центрах закінчуються іноді невеликими, а іноді й суттєвими витратами;
- не купуйте нічого імпульсивно;
- не ходіть до магазину без списку покупок;
- використовуйте програми для кешбеку, шукайте промокоди та акційні товари.

Розумно і ефективно керувати своїм бюджетом та економити можна і під час війни. Зараз саме час почати формувати «фінансову подушку» або «резервний фонд». Це кошти, які зможуть перекрити ваші витрати на 6-12 місяців. У разі непередбачуваних обставин ці кошти дадуть вам запас часу, щоб знайти варіанти заробітку. Відкладати потрібно одразу, як ви отримали дохід, а не із залишків коштів.

Отже, з початком війни деякі статистичні спостереження не проводяться, але однозначно можна сказати, що більша половина українців почали відчувати фінансові складнощі. Втрачено більш як третину працездатного населення. Платоспроможність населення різко скоротилася. Життя буде складнішати і до цього потрібно готуватися. Вчитися ефективно керувати своїм бюджетом і заощаджувати кошти.

Список використаних джерел

1. Статистика споживання населенням матеріальних благ та послуг. [Електронний ресурс]. URL : https://studfile.net/preview/5722531/page:2/ (дата звернення: 04.11.2023).

2. Кожен четвертий українець витрачає на продукти до 60 % щомісячного бюджету – дослідження. *Інформаційне агентство УНІАН: 15.10.2022.* [Електронний ресурс]. URL : https://www.unian.ua/economics/finance/shchomisyachni-vitrati-v-ukrajini-skilki-groshey-potribno-na-produkti-12012324.html (дата звернення 04.11.2023 р.).

3. Бідність застала зненацька – на що витрачають свої кошти українці під час війни. *Вікна ТВ: 18 жовтня 2022.* [Електронний ресурс]. URL : https://vikna.tv/dlia-tebe/ekonomiya/yak-zminylysya-dohody-ukrayincziv-pid-chas-vijny-na-shho-vytrachayut-groshi-ukrayinczi/ (дата звернення 04.11.2023 р.).

4. Українці стали витрачати більше на заправках, у магазинах та ресторанах. Ймовірна причина – прискорення інфляції. Інфографіка. *Журнал Forbes Ukraine*: 20 липня 2022. [Електронний ресурс]. URL : https://forbes.ua/inside/kudi-ukraintsi-stali-bilshe-vitrachati-cherez-priskorennya-inflyatsii-infografika-19072022-7244 (дата звернення 04.11.2023 р.).

5. Скільки в середньому витрачають за одну покупку українці – відповідь НБУ. *UNN інформаційне агентство: 04 вересня 2023 р.* [Електронний ресурс]. URL : https://www.unn.com.ua/uk/news/2044952-skilki-v-serednomu-vitrachayut-za-odnu-pokupku-ukrayintsi-vidpovid-nbu (дата звернення 09.11.2023 р.).

ПРОБЛЕМА СУЧАСНОГО БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

Бабенко Олександр
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Дорошенко Андрій, к. е. н., доцент

Питання безробіття завжди було актуальним у світі. Як колись у капіталістичний період, так і зараз в період розвинутості більшості країн. Незважаючи на те, що провідні країни-лідери світу вже перейшли на постіндустріальний розвиток суспільства, навіть для них питання безробіття залишається актуальною зараз.

Загалом безробіття – це явище, коли особа не має можливості працювати(тимчасово чи постійно) та отримувати заробітної плати. Проте не всіх підряд можна відносити до цієї категорії. Саме для цього існує Міжнародна організація праці, яка окреслила критерії безробітних:

– особи віком 15-70 років, які зареєстровані або ні в службі державної зайнятості;
– особи, які не мають роботи, яка приностить постійний дохід;
– особи, які намагалися знайти оплачувану роботу або заснувати власну справу в період до 4-ох тижнів перед опитуванням;
– особи, які готові працювати за першою вимогою, при умові надання стабільного рорбочого місця [5, с. 316].

Проте, фактор безробіття залежить не лише від бажання працювати особисто людини, а і від наступних факторів:

- діяльність держави в проблемі безробіття;
- внутрішньо та зовнішньоекономічні фактори;
- чинники, що впливають на економічні спроможності держави (пандемія, війна, певні санкції і т.п.).

Нажаль, останніми роками ситуація на ринку праці в Україні різко погіршилася. Спираючись на наш досвід, легше буде її поділити на 2 періоди: період пандемії та воєний період.

На момент початку 2020 року рівень безробіття в Україні становив 8,9 відсотків, приблизно 350 тисяч людей відповідно. Проте ситуація зазнала змін через коронавірус. Лише за рік безробітних стало на 110 тисяч більше [1].

Всі ми пам'ятаємо ті обмеження, які запроваджувало МОЗ. Легко пройшов всі обмеження третинний сектор економіки, оскільки там вже доволі давно був налагоджений процес «праці з дому». Це те, до чого більшість підприємців прагне і те, що дало певний успіх саме цьому сектору в такий нелегкий час.

Проте вторинний сектор був найдеформованішим. Більшість працівників звільнили, багато працівників відсторонили від праці на довгий час. Саме фактор обмежень завдав великого удару по економічно активному населенню.

Незважаючи на минулу ситуацію на ринку праці, події 2022 року кардинально змінили всю економіку України і особисто кожного. Через

повномасштабне вторгнення економіка України скоротилася більш ніж на 35 %. І довго не потрібно думати щоб зрозуміти який масштаб це являє собою. Для порівняння – рівень безробіття на початку 2021 року становив 10,9 % зареєстрованих безробітних, а от у 2022 році рівень безробітних становив 21,1 % [1].

Звучить це все доволі просто, проте нині, як ніколи, проблема стала дуже актуальною [4]. За період 2022-2023 року з України виїхало і не повернулося 2,4 млн громадян. Але це ж не просто цифри, тоді коли чоловіки, як основна робоча сила стає на захист держави, більшість жінок, які також складають важливу ланку економічно активного населення, виїхали за кордон.

Також є багато інших чинників такого зросту безробіття:

– втрата населення на окупованих територіях;
– велика руйнація промисловості України;
– втрата кваліфікованих кадрів;
– актуалізація державою питання оборони.

Однак, такі важкі економічні наслідки для нас нині, передбачають ще важчі економічні проблеми в недалекому майбутньому. Серед них є актуальні зараз та в майбутньому.

Актуальні проблеми воєнного безробіття зараз це:

- велике скорочення реального то номінального ВВП. Посилаючись до статистики, номінальний ВВП у 2021 році становив 5,459 трлн грн. На противагу цьому у 2022 році він становив 5,191 трлн грн. 268 млрд – це доволі відчутна різниця для бюджетного дефіциту [2];
- збільшення інфляції через недовироблення товарів та послуг та, відповідно, відсутність доцільного державного контролю. У 2022 році вона становила 26,6 % (+16,6 % порівняно з 2021 роком) [3].

Як наслідок цих всіх проблем, держава може втратити певну підтримку серед населення. Оскільки зараз воєнний стан, то ми повинні повністю довіряти і підтримувати нашу владу, тому ми маємо рішення актуальної на зараз проблеми.

По-перше, доволі базовим способом по вирішенню цієї проблеми є створення робочих місць. Проте зараз, в момент воєнних дій це не є доцільним на території України. Ми вважаємо, доволі перспективним варіантом стане створення робочих місць на території інших країн. Тобто це по суті буде створення великої сітки транс національних корпорацій, які будуть працювати на користь України. Нажаль, даний варіант доволі погано розвинений в Україні, отже ми вважаємо його перспективним в найближчому майбутньому. Як досягти цього? Доволі хорошим способом є створення філій великих державних і приватних компаній за кордоном. Оскільки за кордоном залишається велика кількість біженців, то це буде велика допомога нашим безробітним громадянам.

По-друге доволі хорошим способом є стимулювання вітчизняних підприємств. Оскільки наявний спад в економіці позначається на діяльності та масштабах виробництва підприємств, тоді з такого стану їхньої стагнації держава повинна рятувати їх.

Заходи допомоги підприємствам:

– фінансова допомога, яка досягається антикорупційними успіхами держави;

– незначне послаблення оподаткування;

– введення пільг для розвитку нових підприємств, які будуть укріплювати економічний сектор країни.

На нашу думку, ці всі заходи допоможуть скоротити рівень безробіття, чим почне розкручуватися інфляційна спіраль, та певною мірою урівноважить економіку задля нашої подальшої перемоги.

Список використаних джерел

1. МінфінМедіа. (2022, 25 березня). Рівень безробіття в Україні. [Електронний ресурс]. URL : https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/ (дата звернення 04.11.2023 р.).

2. МінфінМедіа. (2023, 12 квітня). ВВП України. [Електронний ресурс]. URL : https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/ (дата звернення 01.11.2023 р.).

3. МінфінМедіа. (2023, 11 жовтня). Індекс інфляції в Україні. [Електронний ресурс]. URL : https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/ (дата звернення 04.11.2023 р.).

4. Суспільне Новини. Кількість переміщених осіб. [Електронний ресурс]. URL : https://suspilne.media/551849-24-mln-ukrainciv-viihali-ta-ne-povernulisa-do-ukraini-vid-pocatku-velikoi-vijni-opendatabot/ (дата звернення 01.11.2023 р.).

5. Федоренко В. Г. Основи економічної теорії [підручник]. Київ : Алерта, 2005. С. 316 - 324.

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ

Багаліка Тарас
здобувач вищої ОС доктора філософії
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Томілін Олексій, д.е.н., професор

Одним із пріоритетних секторів, який впливає на формування, розвиток та зростання національної економіки країни є аграрний. Відповідно до цього надзвичайно важливими залишаються питання з раціональної і ефективної організації агропромислового виробництва як основної складової частини національної економіки. Важливим питанням залишається вплив факторів внутрішнього і зовнішнього середовищ на ефективність управління кооперацією з урахуванням міжнародного досвіду. Принципово важливим залишається питання збереження соціальної та виробничої інфраструктури аграрного ринку, транспортування та реалізації готової продукції споживачу.

Нині перед вітчизняними товаровиробниками постає питання щодо визначення сутності та елементів функціонування кооперативних підприємств в агропромисловому виробництві.

Одними з невирішених проблем, які стримують розвиток сільськогосподарської кооперації є недосконалість чинного законодавства щодо регулювання діяльності та подальшого розвитку кооперативної діяльності:

– не достатня відпрацьованість економічного та цінового механізмів;

– нееквівалентність міжгалузевого обміну, який є своєрідним стримуючим механізмом економічної системи між товарами, послугами та постачанням готової продукції до споживача;

– невідповідність між вхідними і вихідними фінансовими потоками з іншими галузями та сферами сільського господарства.

Нині наша країна стала на шлях створення нових форм кооперації – сімейних фермерських господарств. Сімейні господарства – це життєздатна стійка модель, яка базується на власності, управлінні та сім'ї – як трьох основних компонентах сімейного бізнесу. В нинішніх ринкових умовах господарювання, в умовах ринкових трансформаційних перетворень у державі ускладнилися соціально-економічні відносини, зокрема в агропромисловому виробництві. Досить значна частка агропромислових формувань знаходяться в процесі змін форм власності, систем управління тощо. Сучасна організація форм організації економічної діяльності людей являє собою сукупність складних соціально-економічних систем, що функціонують в умовах безперервно мінливого зовнішнього середовища, що є, в свою чергу, постійним джерелом можливостей і загроз для розвитку сільськогосподарського кооперативу.

Зазначимо, що поряд з терміном "кооперація" науковцями часто виокремлюється термін "кооператив". Окремі автори ці поняття ототожнюють, проте, на нашу думку, це не слід робити, адже таке ототожнення є результатом

плутанини дефініцій, що витікає з неповного усвідомлення економічного змісту категорії "кооператив".

На нашу думку, кооперація – це форма організації праці при якій значна кількість людей спільно беруть участь в одному чи різному, але пов'язаних між собою процесах праці.

Поняття "кооперація" слід розглядати у трьох площинах, а саме:

– як організаційно-правову структуру;

– враховувати економічну користь від процесу кооперації;

–забезпечувати захист інтересів членів кооперативу та висвітлювати соціальні переваги.

Отже, кооперація – це сукупність організаційно оформлених добровільних об'єднань виробників продукції задля досягнення спільних цілей у різних сферах економічної діяльності.

Розкриття терміна "кооперація" вимагає ширшого визначення, адже пов'язувати цей процес лише з організаційною структурою чи процесом об'єднання ресурсів і людей неправильно. За сучасних ринкових умов господарювання у процесі реформування аграрної галузі України відбувається пошук нових більш ефективних форм і методів господарювання.

На нашу думку, ефективний розвиток сільськогосподарської кооперації можливий тільки при дієвій державній підтримці:

– нових економічних реформах організації агропромислового виробництва;

– забезпеченні необхідної нормативно-правової бази.

Саме в кооперативних формуваннях товаровиробники мають можливість максимально використати власні виробничі ресурси і відповідно мати можливість отримувати додаткову вигоду від сільськогосподарської праці.

В країні повинна бути підтримка кооперативного руху на державному рівні через субсидії, пільгові кредити, зниження ставок оподаткування [3, с.15]. Об'єднання взаємопов'язаних виробництв аграрної сфери товаровиробники можуть отримати додатковий економічний ефект та взаємну зацікавленість в безвідходному виробництві. Визначною умовою ефективного розвитку агропромислового виробництва є широкий розвиток кооперації – як важливого чинника соціально-економічного розвитку країни.

На нашу думку, потребують подальшого розгортання наукової дискусії та подальших досліджень, які спрямовані на пошук методологічних і практичних підходів до формування кооперативів в аграрному секторі національної економіки країни. Крім того, необхідним є внесення змін до податкового законодавства щодо пільгового оподаткування селянських сімейних фермерських господарств.

Список використаних джерел

1. Томілін О. О., Галич О. А. Економічні аспекти розвитку міжгалузевих відносин в аграрній сфері: монографія. Полтава: ПДАА, 2016. 176 с. URL: http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/1618.

РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕНЕРГЕТИКИ

Батіщев Євгеній
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Дорошенко Андрій, к. е. н., доцент

Актуальність питання альтернативної енергетики в світовій спільноті зростає кожного року дедалі більше. Планета терміново потребує значних змін в технологічному оновленні до новітніх та безпечних для клімату умов забезпечення енергетичних потреб людства відновлювальними джерелами (далі ВДЕ). На листопад 2023 року це: вітер, сонячне світло, геотермальні джерела, водяний рух, біомаса та біогаз.

Оскільки Україна прямує до ЄС, то має дотримуватися відповідним екологічним стандартам. За проектом Міністерства енергетики та захисту довкілля, Концепція під назвою «Ukrainian Green Deal» основна ціль якої – перехід на ВДЕ з часткою 70 %. За словами Міністра енергетики в січні місяці 2020 року, ця частка складає лише 5 % [1]. Від радянських часів на території України найбільш доцільні типи ВДЕ – сонячні електростанція (СЕС), вітряні та гідро (ГЕС). Перші два типи станцій більш доцільно використовувати на південній частині країни, де переважає степова зона з низовинами.

Монополіст енергетики «DTEK» Рената Ахметова побудував та ввів в експлуатацію в 2019 році дві СЕС які входять у топ-5 Європи – «Тов ДТЕК Нікопольска СЕС» та «Тов ДТЕК Покровська СЕС». За даними порталу «Uaprom.ua» потужність відповідно 246,15 МВт та 323,29 МВт, а вироблено за 2020 рік 326,81 млн кВт/год та 425,47 млн кВт/год. У будівництві останньої брали участь 16 вітчизняних підприємств, які отримали замовлення на суму 48 млн євро, при закупівлі 874 тисячі панелей Risen та 96 інверторних станцій [2]. Які саме панелі використали інженери ДТЕК – таємниця компанії, але дуже імовірно що з урахуванням новітніх розробок на основі відкритті шведських учених.

Історія розвитку сонячних панелей завжди мала одну мету – підвищення КПД та зниження ціни на виробництво. Звісно, основна ціль зниження викидів CO_2, але під час створення подібних технологій (як для генерації, так і для акумулювання) кількість шкідливих речовин, які потрапляють у повітря, як результат, значно перевищує раціональність на даний момент.

Отже, вчені з Лундського університету, професор хімії Кеннет Вернмарк мав ідею щодо використання молекули заліза як фотокаталізатор для виробництва енергії. В ті часи цим замінником були більш дефіцитні метали як рутеній, осмій та іридій. Фантастичний прорив перевершив очікування та терміни дослідів. Необхідні процеси були виявлені раніше,адже за словами Вернмарка : «Першочергово, в наших планах було дослідження цього явища не менше десяти років. А знадобилося лише п’ять» [3]. Ця історична подія дала

змогу суттєво знизити вартість таких панелей. В майбутньому це дасть поштовх на підвищення КПД з 11,5 % до 21,7 % (в середньому) на звичайну панель вже в кінці 2018 року. В лютому 2023 року йдуть розробки панелей з КПД у 47 % з використанням нанотехнологій та залученні аж трьох компонентів у тому ж Лундському університеті.

Згідно звіту 29 вересня 2019 року «Інформація про роботу електроенергетичного комплексу за 12 місяців 2018 року» від Міністерства енергетики та вугільної промисловості України за 2018 рік на території нашої держави було сгенеровано 20,5 ГВт, а спожито 15,21 ГВт. Вітряні станції Дтек, що побудовані на березі Азовського моря, які є найпотужнішими в Україні на даний момент окуповані Росією, як і велика кількість значних станцій для енергетики нашої країни. Точне число складно обрахувати через активність та нестабільність лінії фронту, та змінну реальну потужність кожної станції. Недивлячись на масовані обстрілі російської армії наших Теплоелектростанції (ТЕС) та ГЕС, завдяки блекаутам енергетики України змогли зберегти та частково відновити функціонуючу систему. На допомогу прийшли Атомні Електростанції (АЕС) та потужні ТЕС які збереглися, оскільки вони значно потужніші ніж будь які ВЕД на даний момент.

Поняття «Зелений тариф» означає механізм винагороди від держави за генерацію електроенергії з ВДЕ. Цей вид заохочення стимулює суспільство та підприємців встановлювати СЕС та ВЕС та розраховувати на грошову компенсацію в майбутньому.

За даними НКРЕКП від 06.05.2021 структура виробництва електроенергії в Україні з ВДЕ у 2020 році наступна :

Вид ВДЕ	СЕС	ВЕС	Біогаз	Біомаса
Кількість у %	8,6	1,9	4,6	2,7

Принцип створення електроенергії з вітряних станцій залишився майже не змінним. В основі лежить ротор та двигун, і єдині розробки по даній сфері лише в формі лопатках (наприклад вертикальні) та більш ефективному збереженні енергії. Тому найбільш поширені сонячні електростанції, адже ця технологія лише розпочинає розвиток,та відповідно перспективна.

Відповідно до постанови №1637 НКРЕКП від 29.09.21 тариф, вироблену з СЕС установками приватних домогосподарств, встановлена потужність яких 30кВт і менше, та які введені в експлуатацію.

Ціна коп/кВт·год з ПДВ	Період
1385,52	01.04.2013 – 31.12.2014
1246,14	01.01.2015 – 30.06.2015
773,90	01.07.2015 – 31.12.2015
699,00	01.01.2016 – 31.12.2019
628,27	01.01.2020 – 31.12.2024

З точки зору державного бюджету вартість «зеленого» тарифу складає 628

коп. за 1КВт/год, на момент підготовки даних матеріалів. В той час як вартість від традиційних джерел енергії коштує для споживачів від 144 до 166 коп. за той же 1КВт/год.

Порівняно з країнами Європи вартість першого кіловату значно дорожче без чітко обґрунтованих на те причин. Якщо поглянути на тенденцію здешевлення «зеленого» тарифу, то можна було надіятися на оптимістичні прогнози, до 24 лютого 2022 року. Якщо для буденного споживача в багатоквартирному будинку така різниця цін не має значного впливу, то для приватних будинків таке здороження буде більш відчутним. Проте, більшість споживання все ж таки не на плечах домашніх господарств, а на підприємствах та великих об'ємах виробництва. Тобто підвищення навіть на 20 % буде прямо-пропорційно впливати на собівартість. Через складну економічну ситуацію, війну, зовнішні та внутрішні кредити держави, ускладненість розвитку наукових структур та війну, перехід на ВДЕ вважається досить недоцільним та менш безпечним на даний момент. Фактичне підтвердження цінового висновку можна спостерігати у публікації Міністерства енергетики. На структурі генерації електричної енергії за 2021 рік вказано лише 8 % ВДЕ. ГЕС та ГАЕС – 7 %,ТЕС та ТЕЦ – 29 % , і АЕС аж 54 % [4].

В історії людства було лише декілька важливих подій,які змінили життя назавжди. Кожний з етапів є невід`ємною частиною нашого основного інстинкту – еволюції та покращення умов виживання. Після винайдення вогню, меча, пороху та парової машини побут кожного змінився безповоротно. Відновлювальні джерела енергії це новий етап технологічного майбутнього, яке поступово створюється і тісно переплітається з іншими сферами, переписуючи закони фізики минулого. Пройде не одне десятиліття, поки використання ВДЕ стане більш доцільним, вийдуть з обороту всі механізми та знаряддя праці на нафтопереробних продуктах в глобальних масштабах. З вдосконаленням технологій та залучення міжнародних інвесторів майбутнє України має всі шанси перейти на показники 75-85 % екологічної енергії в наступні 25-40 років.

Список використаних джерел

1. Україна планує здійснити «зеленого» енергетичний перехід до 2050 року [Електронний ресурс]. URL : http://uwea.com.ua/ua/news/entry/ukraina-planiruet-osuschestvit-zelenyj-energeticheskij-perehod-k-2050-godu/(дата звернення 01.11.2023 р.).

2. «ДТЕК» ввів експлуатацію Покровську СЕС,потужністю 240 МВт. Це друга СЕС по потужності в Європі. [Електронний ресурс]. URL : https://itc.ua/news/dtek-vvel-v-ekspluatacziyu-pokrovskuyu-ses-moshhnostyu-240-mvt-eto-vtoraya-ses-po-moshhnosti-v-evrope/amp/ (дата звернення 01.11.2023 р.).

3. Молекула заліза забезпечить дешевшу сонячну енергію[Електронний ресурс]. URL : https://nangs.org/news/renewables/solar/molekula-zheleza-obespechit-bolee-deshevuyu-solnechnuyu-energiyu (дата звернення 03.11.2023 р.).

4. Генерація електроенергії з ВДЕ за 2021 р. зросла на 15,3% - до12,529 млрд кВт-год. URL : https://expro.com.ua/novini/generacya-elektroenerg-z-vde-za-2021r-zrosla-na-153-do-12519 (дата звернення 03.11.2023 р.).

ВІДРОДЖЕННЯ ЕФЕКТУ НОЯ В СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ НА ПЕРЕТИНІ 20-Х РОКІВ XXI СТОЛІТТЯ: ФІКСАЦІЯ, РЕТРОСПЕКТИВИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Білоцерківець Володимир
д.е.н., професор, професор кафедри міжнародної економіки і соціально-гуманітарних дисциплін
Український державний університет науки і технологій, м. Дніпро

Останнє п'ятиріччя у світовій економіці, соціальному та політичному житті демонструє досить незвичну динаміку, позначену надзвичайними хаотичними рухами, турбулентностями, що за мінорних позитивних зрушень, імпульсують неочікувані різкі погіршення за багатьма параметрами. Широка деградація соціальної, економічної, політичної матерії породжує алюзії з наближенням часу апокаліпсису, провокує відродження хіліаістичних фрустрацій. Економічні прогнози терплять фіаско, плани виявляються марними, програми нездійсненими, людство знов опиняється біля брами до невідомого. Невідомого не доброго, а загрозливого, що з тяглістю несе нещастя в своїй негативній турбулентності, диригує рухом людства до гістерезисної колії занепаду та глибокої рецесії.

Від пандемії COVID-19 та міграційних криз до повномасштабного вторгнення московських агресорів в Україну та макабричних подій в Державі Ізраїль сьогодення диктує повістку знедолення та соціально-економічного відчаю. Чому так сталось, чому така незвично щільна локалізація подій негативного характеру припадає саме на сучасний період? Чому коливання набувають аперсистентного характеру на противагу узвичаєної у нашій свідомості та ортодоксальній економічній теорії ритмічності економічної динаміки, певної її циклічності?

На жаль, якщо не оперувати цілком штучними інструментів членування, притаманними економічній науці, безумовною реальністю є амплітудно-частотна аперсистентність економічної динаміки, що ми неодноразово підкреслювали в попередніх працях. Персистентість «циклічної» динаміки як національної, так і світової економіки має цілком позірний характер, нагадуючи за своєю ритмікою більше білий шум [1]. Навряд чи можна інакше інтерпретувати статистичні дані щодо динаміки національних економік багатьох країн світу останніми десятиріччями. Такі зауваження не мають на меті піддати абсолютному сумніву саму циклічність як явище, що притаманне розвитку економічних систем. Низка ґрунтовних досліджень надають певні надії на користь існування цього явища в нашій реальності [2].

Проте фіксація фактичної аперсистентності економічного розвитку постулює сумніви щодо інструментальних якостей редукціоністського апарату, обумовлює критичність щодо паліативної відмови від штучно примітивізованих моделей на догоду сприйняття їх висновків широким загалом. Холістичне, з одного боку, та антифундаменталістське, з іншого, розуміння навколишнього,

сприйняття реальності як цілісності, а не набору редукованих моделей, дозволяє досліджувати об'єктивність з дещо інших позицій. Гадаємо, що важливу роль у поясненні екстраординарного накопичення негативних явищ протягом відносно короткого відтинку часу має відігравати, так званий, ефект Ноя. Останній віддзеркалює досить поширені в природі, політиці, економіці негладкі природні утворення, зазначаючи, що природна персистентність у здійсненні певних явищ досить часто має цілком ілюзорний характер, а насправді може розглядатись як спроба дослідника в рамках своїх моделей спростити, зробити більш зрозумілою для сприйняття реальність, що представляє собою складну цілісність, осягнути яку на базі наявного інструментального апарату спостерігачеві виявляється надто важко [1].

Безпосередньо групування у певному проміжку часу низки однорідних за властивостями явищ, як ті, що зараз спостерігаються у світовому економічному (соціальному, політичному) житті, може мати наслідком різні зміни у динаміці економіки, імпульсуючи піднесення, або провокуючи занурення у рецесію та депресію. Звичайно розподіл їх у часі характеризується значною неоднорідністю, що спричинятиме відповідні турбулентності у національній економіці [3]. Якщо їх розподіл за векторами тиску на національну економіку є досить розпорошеним, то їх вплив залишиться на рівні імпульсування певних відхилень від стабільної траєкторії розвитку. Більш того, негативні імпульси будуть компенсуватись наступними за ними позитивними імпульсами, вирівнюючи траєкторію згладженими зубчастими коливаннями. Економічна динаміка за таких умов залишатиметься коридоризованою, даруючи націям періоди спокою та сталого зростання добробуту.

З іншого боку, не виключається інший варіант розвитку подій, коли формуються щільні ряди одновластивих явищ, підсилюючи рух економічної динаміки тільки за одним вектором. І саме подібний варіант концентрації одновластивих явищ є притаманним ефекту Ноя. Нагромадження негативних явищ протягом відносно стислого проміжку часу, яке спостерігається зараз на рівні світової економіки, є яскравою демонстрацією чергового втілення у реальність ефекту Ноя. На жаль, це не перша його фіксація в історії людства, а ми лише є сучасниками його нової реінкарнації. Проте кризотворчий імпульс, згенерований ефектом Ноя не є безмежним, каверни негативних явищ кінцеві і слід очікувати в перспективі поступового сходження його потужності.

Список використаних джерел

1. Mandelbrot B. The Fractal Geometry of Nature. San Francisco : W.H. Freeman and Company, 1982. 490 p.

2. Ritschl A., Sarferaz S., Uebele M. The U.S. Business Cycle, 1867-1995: Dynamic Factor Analysis vs. Reconstructed National Accounts. SFB 649 discussion paper. 2008. N 066. 36 p.

3. Greenspan A. The Age of Turbulence: Adventures in a New World. New York : Penguin Books, 2008. 563 p.

ОЦІНКА ПОКАЗНИКІВ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ У КОМПЛЕКСНОМУ АНАЛІЗІ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ

Бойко Евгеній,
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Токар Анастасія
здобувач вищої освіти ОС Магістр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Єгорова Олена, к.е.н., доцент

Під економічним зростанням розуміють регулярне та стійке розширення масштабів економічної діяльності, яке проявляється в збільшенні обсягів доданої вартості та виробленої продукції. Його можна розглядати як здатність підприємства до розширення можливостей господарської діяльності.

Економічне зростання характеризують системою якісних критеріїв та кількісних показників, а також оцінюють стійкість змін, що відбуваються.

Серед якісних параметрів діяльності підприємств найважливішими є:

- асортимент продукції, що виробляється, та його оновлення;
- конкурентоздатність продукції;
- географія ділових стосунків, ринків збуту продукції, наявність продукції, що експортується;
- репутація (діловий імідж) підприємства;
- стійкість зв'язків з діловими партнерами;
- активність інноваційно-інвестиційної діяльності.

Стійкість економічного зростання забезпечується стійкою і збалансованою діяльністю підприємства, яка характеризується ритмічністю та позитивною динамікою кількісних характеристик виробничо-господарської діяльності. Кількісні показники зростання охоплюють всі аспекти життя підприємства. У сфері виробництва вони включають збільшення обсягів виробництва та реалізації продукції, зміцнення матеріально-технічної бази виробництва й рівня покращення використання ресурсного потенціалу, позитивну динаміку кінцевих результатів виробництва та реалізації продукції.

У фінансовому аспекті економічне зростання проявляється, насамперед, у пожвавленні ділової активності, а саме у прискоренні швидкості обертання активів і пасивів підприємства. Економічне зростання оборотності полягає в тому, що від неї залежить величина необхідних підприємству активів для здійснення виробництва та збуту продукції (товарів, робіт, послуг). Крім того, фондова активність може проявлятися у збільшенні обсягів продажу акцій та інших цінних паперів, підвищенні прибутковості та інвестиційної привабливості акцій підприємства.

Для економічного зростання будь-якого підприємства важливі показники забезпеченості та використання трудового потенціалу. Активність персоналу підприємства формують: динаміка робочих місць, забезпеченість підприємства трудовими ресурсами, сезонність використання праці, якісний склад працівників

за рівнем кваліфікації, динаміка продуктивності та оплати праці працівників та відповідність між темпами їх змін, плинність та стабільність кадрів, середній стаж роботи персоналу на підприємстві.

Соціальна активність підприємства проявляється його участю у розв'язанні проблем безробіття, соціального захисту населення, формуванню соціальної інфраструктури, доброчинності, природоохоронній діяльності.

В процесі аналізу економічних змін проводиться співставлення темпів зміни прибутку, обсягу реалізації та активів. Оптимальним вважається співвідношення, що у світовій практиці одержало назву «золоте правило економіки»:

$$Т_П > Т_{ЧД} > Т_А > 100\%,$$

де $Т_П$, $Т_{ЧД}$, $Т_А$ – відповідно, темп зростання прибутку, чистого доходу (виручки) та активів.

Дане співвідношення означає:

1) $Т_А > 100\%$ - економічний потенціал підприємства зростає;

2) $Т_{ЧД} > Т_А$ – у порівнянні зі зростанням активів виручка зростає більш високими темпами, тобто майновий потенціал використовується більш ефективно;

3) $Т_П > Т_{ЧД}$ – прибуток зростає швидше за виручку, що може бути результатом зниження собівартості.

Економічне зростання безпосередньо пов'язане з категоріями «економічний розвиток», «економічна динаміка», «економічна активність».

Залежно від співвідношень обсягів спожитих ресурсів та отриманої кінцевої продукції виділяють три типи економічної динаміки виробництва: екстенсивний, інтенсивний та детенсивний. Перші два з них можна охарактеризувати як економічне зростання.

Ділова активність, у широкому розумінні означає весь спектр зусиль підприємства, спрямованих на його просування на ринках продукції, праці, капіталу. Вона втілює різні аспекти діяльності підприємства і проявляється у динамічності розвитку підприємства, швидкості обороту його засобів. Критеріями ділової активності є рівень ефективності використання ресурсів підприємства, стійкість його економічного зростання, розширення ринків збуту продукції, ступінь виконання завдань за основними показниками господарської діяльності тощо.

Не слід забувати, що головним критерієм ефективності роботи підприємства є його прибутковість, тому, здійснюючи господарську діяльність, підприємство повинно намагатися не лише прискорювати рух засобів, але й отримувати максимальну віддачу від їх використання.

Список використаних джерел:

1. Dorohan-Pysarenko, L., Rębilas, R., Yehorova, O., Yasnolob, I., Kononenko, Z. Methodological peculiarities of probability estimation of bankruptcy of agrarian enterprises in Ukraine. Agricultural and Resource Economics, 2021. Vol. 7. No. 2, 20–39. DOI: 10.51599/are.2021.07.02.02.

2. Dorohan-Pysarenko, L., Yehorova, O., and Panchenko, I. The Features of Analysis of Efficiency of Implementation Technological Innovations in Agriculture, Sci. innov, 2020. V. 16, no. 3, 25-35. DOI: 10.15407/scin16.03.025.

3. Gorb, O., Dorohan-Pysarenko, L., Yehorova, O., Yasnolob, I., & Doroshenko, A. Boston consulting group matrix: Opportunities for use in economic analysis. Scientific Horizons, 2022. V. 25(7), 20-30. DOI: 10.48077/scihor.25(7).2022.xx-x.

4. Дорогань-Писаренко Л. О., Єгорова О. В., Яснолоб І. О. (2022), Особливості оцінки ймовірності банкрутства аграрних підприємств в Україні. Інфраструктура ринку. № 68, 223-231. DOI: https://doi.org/10.32843/infrastruct68-39.

5. Дорогань-Писаренко Л. О., Єгорова О. В., Яснолоб І. О. (2022), Методичні підходи до оцінки ймовірності банкрутства українських підприємств. Причорноморські економічні студії. Вип. 76, 209-216. DOI: https://doi.org/10.32782/bses.76-30.

ОСНОВНІ РИСИ ОРГАНІЗАЦІЇ СТАТИСТИЧНИХ СПОСТЕРЕЖЕНЬ

Бондаренко Валерія
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Рудич Алла к.е.н., доцент

Статистичні спостереження у житті є невід'ємною частиною нашої повсякденної діяльності.Статистичне спостереження починається зі збору даних. Завдяки масовому охопленню сукупності можливо отримувати найбільш точні дані, що характеризують досліджуване соціально-економічне явище, виявити та провести аналіз закономірностей та взаємозв'язків.

В Україні державне статистичне спостереження відбувається, згідно закону України «Про офіційну статистику» [4], органами державної статистики. В межах діяльності органів державної статистики виділяють основні засади:

– забезпечення конфіденційності та об'єктивності статистичної інформації;

– просування державної політики у галузі економіки;

– сумлінне дотримання вимог і ведення Єдиного державного реєстру України тощо.

Юридичні та фізичні особи, органи державного самоврядування, та державні органи мають право на зведену статистичну інформацію. Це право дозволяє отримувати та вільно володіти статистичною інформацією, надає можливість поширювати та зберігати інформацію для реалізації завдань та функцій, забезпечення прав тощо.

У сучасній статистичній практиці статистичне спостереження здійснюється в двох основних формах [1, с. 26-56]:

– звітність;

– спеціально організоване статистичне спостереження.

Звітність, як спеціально розроблена форма, характеризується тим, що її дані, які підлягають реєстрації, подаються до статистичних органів. Можна виокремити такі форми звітності:

– загально- і внутрішньовідомчу;
– типову і спеціалізовану;
– міжгалузеву і галузеву;
– зведену і первинну.

Розрізняють такі основні види статистичної звітності:

– за способом подання: поштова, термінова;
– за періодичністю: тижневу, двотижневу, місячну, квартальну, річну;
– за порядком проходження: централізована, децентралізована.

Другою важливою формою звітності є спеціально організоване статистичне спостереження. Такий вид спостереження створюється з метою отримання та фіксації даних, що не охоплені звітністю (переписи, спеціальні обстеження, спостереження для вирішення індивідуальних науково-практичних завдань, тощо). Статистичні спостереження розподіляють за наступними видами [2, с. 24-

67]:

– за часом реєстрації спостереження;
– за ступенем охоплення одиниць сукупності спостереження.

Відповідно за часом спостереження поділяються на безперервні (поточні) та перервні. В свою чергу перервні спостереження можна поділити на: періодичне і одноразове. Стосовно класифікації за ступенем охоплення одиниць сукупності виділяють: суцільне і несуцільне спостереження. Несуцільне спостереження має наступні різновиди:

– метод основного масиву;
– вибірковий метод;
– монографічний.

Метод основного масиву полягає в тому, що дослідженню підлягає та частина одиниць, які разом мають переважну питому вагу в сукупності ознак. Вибірковий метод утворюється на основі випадково або механічно відібраних ознак (наприклад кожна десята одиниця або жеребкування), якому підлягає певне число сукупності.

Монографічне обстеження являє собою максимально детальне та поглиблене дослідження однієї певної вибраної ознаки, по відношенню до однієї одиниці сукупності (один працівник, одне підприємство, один регіон).

Способами проведення державного статистичного спостереження є: безпосереднє спостереження, яке здійснюється шляхом безпосереднього огляду, при якому самі реєстратори шляхом заміру, підрахунку, вимірювання чи зважування, окреслюють ознаку і шляхом висновку роблять записи у статистичному формулярі.

Найбільш розповсюдженим в Україні є документальний (звітній) спосіб – це одержання необхідних даних на підставі різних первинних документів обліку, аналітичних відомостей, комерційних договорів та юридично-правових угод тощо.

Опитування – спосіб статистичного спостереження при якому відповіді на поставлені запитання записуються зі слів респондента. Найтиповішим прикладом такого спостереження є перепис населення. У статистиці можуть виникати такі види опитування: самореєстрація, експедиційний, анкетне, кореспондентський [3, с. 11-15].

Отже, вибір форм, видів та способів статистичного спостереження дає можливість детального та всебічного дослідження економічного явища, забезпечує цілісну систему статистичних показників для вивчення тенденцій, екстраполяції та закономірностей. Розвиток спостереження сприятиме розширенню можливостей для аналізу економіки та сприятиме більш точному та повному розумінню економічних явищ, що є важливим для подальшого розвитку національних та регіональних економічних процесів.

Список використаних джерел

1. Батир Ю.Г. Статистичні методи в публічному управлінні та адмініструванні. URL : http://nnvc.nuczu.edu.ua/images/topmenu/kafedry/kafedra-publichnoho-administruvannia-u-sferi-tsyvilnoho-zakhystu/Lekcii/lk16.pdf.

2. Офіційна сторінка Державної служби статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/suya/st_zvit/2022/zv_zndr2022.pdf.

3. Пальян З.О. Статистичне оцінювання сучасних тенденцій і перспектив чисельності та складу населення України. Статистика України. 2017. Вип.№ 3. С.65-68 URL : https://su-journal.com.ua/index.php/journal/article/download/132/116

4. Закон України «Про офіційну статистику» № 2524-IX від 16.08.2022, URL: https://ips.ligazakon.net/document/T222524.

ДИНАМІКА РІВНЯ РОБОЧОЇ СИЛИ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ У ПЕРІОД РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Борак Аліна
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Національний університет "Львівська політехніка", м. Львів
Науковий керівник: Корицька Ольга, к.е.н.

Робоча сила (РС) – частина дорослого населення (у віці 15-70 років), яке має роботу або шукає її.

Робоча сила = Зайняті + Безробітні

До РС не входять особи, котрі втратили надію знайти роботу; непрацездатні особи; люди, яким не належить працювати за віком; особи, які не бажають працювати.

Суб'єкти ринку праці (особи, що входять до РС) – особи, які шукають роботу, зареєстровані безробітні, працівники, роботодавці, що отримують послуги страхування на рахунок безробіття.

У світі прийнято рахувати працездатне населення як особи, віком від 15 років, які не досягли пенсійного віку.

Коефіцієнт участі населення в робочій силі (рівень економічної активності) визначають як відношення кількості робочої сили віком від 15 до 70 років до всього населення зазначеного віку.

$$\text{Коефіцієнт участі в робочій силі} = \frac{\text{РС}}{\text{Доросле населення}} \times 100\%$$

Зайняте населення – це люди, які здійснюють трудову діяльність та отримують за це винагороду. До такого населення відносяться також люди, які мають роботу, але тимчасово не працюють через хворобу, відпустку тощо.

Рівень зайнятості визначають як відношення кількості зайнятого населення до всього населення.

$$\text{Рівень зайнятості} = \frac{\text{Зайняте населення}}{\text{Доросле населення}} \times 100\%$$

Неповна зайнятість – зайнятість працівника на умовах робочого часу, що менший від норми часу, передбаченої законодавством, і може встановлюватися за договором між працівником і роботодавцем з оплатою праці пропорційно відпрацьованому часу або залежно від виробітку [1].

Повна зайнятість – зайнятість працівника за нормою робочого часу, передбаченою згідно з законодавством, колективним чи трудовим договором [1].

Нижче наведені та візуалізовані основні показники аналізу РС на прикладі Вінницької області (табл.1, рис.1).

Таблиця 1

Динаміка РС Вінницької області та РС України в розрахунку на одну особу у період російсько-української війни

№ з/п	Показники	Значення показників							
		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1	Наявний дохід населення Вінницької області, грн./особу	62,9	63,4	62,8	61,9	63,0	64,0	62,9	62,5
2	Наявний дохід населення України, грн./особу	62,4	62,4	62,2	62,0	62,6	63,4	621	61,8
3	Співвідношення Вінницької області до України, %	100,8	101,6	100,9	99,8	100,6	100,9	101,2	101,1
4.1	Абсолютні базисні відхилення, %	-	+0,8	+0,1	-1	-0,2	+0,1	+0,4	+0,3
4.2	Абсолютні ланцюгові відхилення, %	-	+0,8	-0,7	-1,1	+0,8	+0,3	+0,3	-0,1

Джерело: обчислено автором за [2].

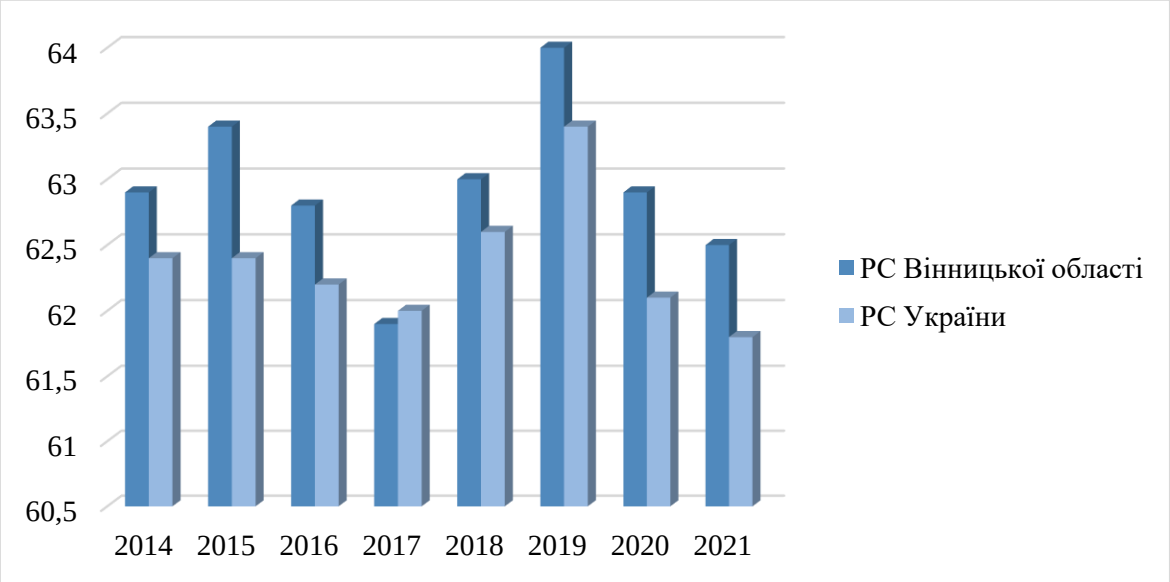

Рис. 1. Динаміка рівня робочої сили у Вінницькій області та Україні у період російсько-української війни

Джерело: побудовано авторм за [2].

Досліджено такі показники: значення робочої сили Вінницької області та України, співвідношення Вінницької області до України, абсолютні базисні та абсолютні ланцюгові відхилення. Використана статистична інформація за 2014-2021 роки [2].

Значення робочої сили Вінницької області, як і України, коливалося впродовж досліджуваного періоду. Показник значення робочої сили Вінницької області був найбільшим у 2019 році – 64,0%, найменшим у 2017 – 61,9%. Найбільше значення показника робочої сили України у 2019 році – 63,4%, найменше значення у 2021 році – 61,8%. Негативною ознакою є зменшення рівня робочої сили у 2019-2021 роках, що пов'язано з складною економічною ситуацією, яка склалася внаслідок розвитку пандемії. Найбільше зростання показника рівня робочої сили Вінницької області у 2018 році – на 1,1%, найбільше спадання у 2020 році – на 1,1%.

На основі даних, поданих на рис. 1, можна стверджувати, що значення робочої сили у Вінницькій області є вищим середнього по Україні в 2016, 2018-2020 роках, проте у 2017 році цей показник є нижчим середнього по державі.

Список використаних джерел

1. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 р. № 5067-VI : станом на 14 жовт. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text (дата звернення: 01.11.2023).

2. Рівень участі населення в робочій силі по регіонах (за матеріалами вибіркового обстеження населення з питань економічної активності). Держстат України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2009/rp/rp_reg/reg_u/arh_rean_u.htm (дата звернення: 01.11.2023).

ОПТИМІЗАЦІЯ І МОДЕЛЮВАННЯ В ЕКОНОМІЦІ ПІДПРИЄМСТВ АПК ЯК НЕОБХІДНІ КОМПОНЕНТИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Борисенко Володимир,
к.е.н., науковий співробітник
НДІ «Украгропромпродуктивність», м. Київ,
Борисенко Дмитро,
31 ОМБр, ТОВ «Епіцентр» м. Суми.

В умовах глобальних процесів цифровізації важливим напрямом підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств, особливо в період воєнного стану, є оптимізація виробництва і моделювання економічних показників виконання виробничих процесів.

Метою досліджень є розробка наукових підходів щодо функціонування системи економіко - математичних методів моделювання економічних показників і оптимізації виробничих процесів сільськогосподарських підприємств, що забезпечить мінімізацію витрат і підвищення економічної ефективності господарської діяльності.

Цифровізація є однією з основ розвитку виробництва, яка надає бізнесу та виробничим колективам можливості використання інформаційних технологій для досягнення максимальної ефективності виробничих процесів. Метою цифровізації економіки є цифрова трансформація галузей економіки в більш ефективні й рентабельні.

Підвищення ефективності господарської діяльності сільськогосподарських підприємств відповідно критерію максимізації прибутку можливе на основі повного використання ресурсного потенціалу при найменших витратах. Для вирішення даного завдання постає необхідність оптимізації структури наявних виробничих ресурсів та раціонального їх використання із застосуванням економіко-математичних методів моделювання [1, 2].

Оптимізація ресурсного потенціалу підприємства передбачає визначення необхідних обсягів наявних ресурсів та їх раціонального співвідношення у процесі господарської діяльності для отримання максимального результату у вигляді доходу. Рішення задачі полягає у знаходженні максимального доходу від реалізації продукції з врахуванням умов обмежень обсягів виробничих ресурсів [3]. На першому етапі розробляють структурну модель задачі з врахуванням норм витрат ресурсів, їх кількості та цін реалізації продукції.

Практичну реалізацію оцінки ефективності виробництва аграрного підприємства та розробку рекомендацій щодо її підвищення було здійснено за показниками виробництва продукції тваринництва селянського господарства, а саме: вирощування свиней, курей, великої рогатої худоби з метою реалізації молока, м’яса ВРХ, свинини та яєць курей. При формуванні числової математичної моделі використано дані по витратам ресурсів на виробництво продукції за минулий період.

Відповідно до структурної моделі оптимізації ресурсного потенціалу підприємства числову розгорнуту математичну модель задачі представлено у вигляді системи рівнянь. Задача розв'язується за допомогою засобів табличного процесора *Excel*. Оптимальний перерозподіл наявних обсягів ресурсів отримано з урахуванням виробництва всіх видів сільськогосподарської продукції, використання наявних виробничих ресурсів, нормативних витрат на виробництво одиниці кожного виду продукції та ціни її реалізації.

Результати рішення завдання свідчать, що в разі перерозподілу наявних ресурсів, насамперед збільшення фонду оплати праці, витрат на поточні ремонти основних засобів і корми, ресурси підприємства будуть використовуватися найбільш ефективно. На основі отриманих результатів зроблено висновок, що досліджуване селянське господарства має потенціал для підвищення рівня доходності і ефективності виробничої діяльності. Завдяки оптимальному розподілу ресурсного потенціалу підприємства і вдосконаленню його виробничої стратегії можна створити додаткові робочі місця, збільшити обсяги виробництва молока, свинини та м'яса ВРХ.

Моделювання показників роботи польових агрегатів при виконанні ними технологічних операцій у рослинництві надає можливості проводити порівняльну економічну оцінку при виборі машинних агрегатів та ухвалювати обґрунтовані рішення, які забезпечать мінімізацію витрат і підвищення конкурентоздатності сільськогосподарського виробництва. При вирішенні даного завдання необхідно визначити виробничі умови, технологічні параметри виконання робіт, технічні характеристики польових агрегатів та виконати імітаційне моделювання показників роботи машинного агрегату з використанням програмного забезпечення. Система моделювання економічних показників роботи польових агрегатів надає можливості виконання системної оптимізації механізованих процесів у рослинництві, а саме: 1) вибір режимів роботи агрегатів та параметрів технологічного процесу за критерієм максимуму продуктивності та мінімуму витрат палива; 2) оптимальний варіант виконання технологічних операцій та склад польових агрегатів визначається за мінімумом прямих експлуатаційних витрат та показниками порівняльної економічної ефективності; 3) оптимальний варіант виробничого процесу визначається за значеннями показників економічної ефективності виробництва продукції [4].

Моделювання показників сільськогосподарського виробництва методами регресійного аналізу можливо реалізувати за допомогою комп'ютерної програми «RegMod», яка забезпечує автоматизований розрахунок параметрів рівняння регресії та оцінку адекватності визначених показників [4]. Реалізовано кореляційно-регресійне моделювання залежності собівартості молока від величин витрат ресурсів на його виробництво. За методикою регресійного аналізу в створювану модель включаються ті види витрат ресурсів, які мають суттєвий вплив на величину собівартості: вартість кормів, витрати праці, оплати праці, чисельність поголів'я корів.

За отриманим рівнянням регресії можна розрахувати значення собівартості (функції) залежно від зміни величин витрат базових ресурсів на виробництво (незалежних змінних). Максимальне відхилення значення собівартості за моделлю складає 5%, що є достатньою точністю для використання отриманої залежності в прогнозних розрахунках. Регресійне моделювання надає можливості планувати, або коригувати величину собівартості на майбутні періоди з урахуванням зміни вартості окремих ресурсів, порівнювати фактично досягнуті показники виробництва зі змодельованими, проводити порівняльну економічну оцінку динаміки впливу витрат окремих видів ресурсів на результати виробництва. Побудовано відповідні графічні залежності собівартості виробництва молока від вартості кормів при фіксованих значеннях витрат на оплату працю.

Отже, в тезах пропонуються методики на базі комп'ютерних технологій, як важливі компоненти цифровізації, що дозволяють досягти максимальної ефективності виробничих процесів: оптимізація структури виробництва продукції і відповідно ресурсного потенціалу, моделювання показників роботи сільськогосподарських машинних агрегатів, моделювання залежності собівартості виробництва продукції від витрат ресурсів.

Перспективами подальших досліджень з врахуванням процесів цифровізації і цифрових трансформацій галузей економіки є розробка інтегрованих систем підтримки прийняття рішень, основою яких є бази знань предметних галузей у взаємозв'язку з базами знань економіко-математичних методів моделювання і оптимізації.

Список використаних джерел

1. Левіна-Костюк М. О., Мельничук О. І., Даніленко О. В., Лагодієнко В. В., Ткачук Г. О. Оптимізація виробничої діяльності фермерського господарства з використанням економіко-математичних методів. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2021. Том 6. № 4. С. 112–120. URL: http://lib.osau.edu.ua/jspui/handle/123456789/3409.

2. Нужна С. А., Самарець Н. М. Оптимізація використання виробничих ресурсів підприємствами аграрного сектору. Економічний аналіз. Тернопіль, 2018. Том 28. № 4. С. 225-234

3. Фарафонова Н.В. Оптимізація використання виробничих ресурсів сільськогосподарськими підприємствами. Економічний часопис-XXI. 2012. №1-2. С. 36-39. URL: http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/48206.

4. Борисенко В. О., Босий М. А. Основи методології і методики імітаційного моделювання роботи польових агрегатів для обґрунтування їх ефективного використання. Київ: НДІ «Украгропромпродуктивність»,2010. 87с.

КОРУПЦІЯ В УКРАЇНІ У ФАКТАХ ТА ЦИФРАХ

Браїлко Ангеліна
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Полтавський державний аграрний університет. м. Полтава
Науковий керівник: Дорошенко Андрій, к. е. н., доцент

Корупція є однією із найбільших проблем України. Вона посідає третю позицію в списку найактуальніших проблем країни після війни. Серед публічних органів думка менш однозначна – вони вважають корупцію менш важливою, ніж громадяни і власники підприємств. Вони вбачають інші проблеми, такі як безробіття, високі ціни на життя та низька якість медичних послуг, які також потребують уваги [1].

Отже, що ж являє собою корупція?

Корупція – це негативне суспільне явище, яке проявляється в злочинному використанні службовими особами, громадськими і політичними діячами їх прав і посадових можливостей з метою особистого збагачення [2].

Корупція може приймати різні форми, такі як хабарництво, вимагання хабарів, зловживання службовим становищем, недекларoване збагачення тощо.

Як виглядає типова корупція?

Гроші та хабарі - це найнижчий рівень корупції. Організаційна корупція виникає на вищому рівні і виглядає як домовленість, коли відбувається обмін «позиціями на потоці», де корупційна рента може бути отримана без прийняття хабарів. У такій системі лише «свої» люди можуть отримувати «відкати» [3].

До основних причин виникнення корупції можна виділити такі категорії:

– політичні: стосується можливості щодо використання наданих повноважень для задоволення приватних інтересів;

– економічні: для того, щоб державні службовці могли здійснювати свої повноваження у сфері управління економікою, а також це стосується складної економічної ситуації в країні та низький рівень безробіття;

– правові: антикорупційна система не є ефективною, а антикорупційне законодавство відсутнє;

– організаційно-адміністративні: йдеться про можливість чиновників приймати рішення на власний розсуд та масову заміну чиновників з використанням своїх зв’язків;

– соціально-психологічні: низька громадська свідомість, деформована ментальність з усвідомленням того, що будь-яку проблему можна вирішити без зайвих зусиль і витрат часу;

Також основними політичними причинами корупції є загальна нестабільність влади та відсутність волі до боротьби з корупцією [4].

Антикорупційні методи для боротьби з корупцією можна поділити на превентивні та каральні.

Превентивні методи – це способи створення умов, для запобігання або мінімізації корупції в певних сферах суспільного життя, в законодавчій,

адміністративній, економічній та бізнес-системах держави.

Каральні методи – це ті методи, які передбачають суворе покарання за корупційні правопорушення та дії. Водночас ці методи є певною мірою превентивними, оскільки вони перешкоджають корупційній поведінці в майбутньому через страх бути покараним.

З 2014 року в Україні діє Закон «Про запобігання корупції» який чітко визначає поняття корупції, перелік осіб, на яких поширюється дія Закону, та перелік конкретних шляхів та засобів боротьби з корупцією в Україні.

25 січня 2023 року НАБУ та САП подали до суду справу проти керівників державного дорожньо-експлуатаційного підприємства в Полтавській області, яких звинувачують у зловживанні службовим становищем та нецільовому використанні 29 млн грн з Державного дорожнього фонду. Розслідування показало, що в 2018 році цей орган організував закупівлю послуг з підготовки проектно-кошторисної документації на ремонт трьох важливих доріг загального користування в Полтавській області, порушуючи законові процедури та відсутність належного обґрунтування [5].

Антикорупційні органи зафіксували 9 тис. 787 випадків розкрадання майна шляхом зловживання службовим становищем у 2016 році. У 2017 році це число становило 10 тис. 756, у 2018 році – 10 тис. 713, у 2019 році – 9 тис. 74, у 2020 році – 11 тис. 160, і за перші пів року 2021 року було зафіксовано 6 тис. 635 випадків [6].

Першим кроком і методом боротьби з корупцією є реалізація антикорупційної політики, стратегій і програм в Україні. Водночас, для запобігання корупційним правопорушенням передбачені такі методи:

– обмеження щодо використання публічних повноважень та посад;

– обмеження щодо прийняття подарунків;

– запобігання одержанню та використанню неправомірної допомоги та подарунків;

– обмеження щодо діяльності після закінчення трудової діяльності, пов’язаної з використанням функції держави або місцевого самоврядування;

– обмеження щодо тісної співпраці [7].

Отже, корупція лишається серйозною проблемою в Україні, але уряд та суспільство активно борються з нею. Запровадження антикорупційних інституцій та законодавчих актів є важним кроком для поліпшення ситуації. Продовження зусиль і залучення громадськості до цієї боротьби є ключем до будівництва справедливого та прозорого суспільства в Україні.

Список використаних джерел

1. Стан корупції в Україні 2023: сприйняття, досвід, ставлення. [Електронний ресурс]. URL : https://engage.org.ua/stan-koruptsii-v-ukraini-2023-spryjniattia-dosvid-stavlennia/ (дата звернення 30.10.2023 р.).

2. Корупція. [Електронний ресурс]. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0% BE%D1%80%D1%83%D0%BF%D1%86%D1%96%D1%8F (дата звернення 03.11.2023 р.).

3. Чому боротьба з корупцією в Україні відбувається так повільно? [Електронний ресурс]. URL :https://kse.ua/ua/community/stories/chomu-borotba-z-koruptsiyeyu-v-ukrayini-vidbuvayetsya-tak-povilno/ (дата звернення 02.11.2023 р.).

4. Про причини корупції або корупціогенні фактори. [Електронний ресурс]. URL : https://zakon.help/article/korupciya-prichini-korupcii-korupciogenni-faktori?menu=168 (дата звернення 30.10.2023 р.).

5. Корупція при ремонті доріг на Полтавщині: справу скеровано до суду. [Електронний ресурс]. URL : https://nabu.gov.ua/news/novyny-korupciya-pry-remonti-dorig-na-poltavshchyni-spravu-skerovano-do-sudu/____(дата звернення 04.11.2023 р.).

6. Корупція у цифрах: як змінюється кількість покараних, оцінка українців і місце у рейтингах. [Електронний ресурс]. URL : https://www.slovoidilo.ua/2021/07/23/infografika/suspilstvo/korupcziya-cyfrax-yak-zminyuyetsya-kilkist-pokaranyx-oczinka-ukrayincziv-misce-rejtynhax (дата звернення 25.10.2023 р.).

7. Наявні методи боротьби з корупцією. Національне агентство з питань запобігання корупції. [Електронний ресурс]. URL : https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA015034 (дата звернення 25.10.2023 р.).

СТАНОВИЩЕ ІТ-РИНКУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Василенко Олександр
здобувач освіти
Київський електромеханічний фаховий коледж
Науковий керівник: Малишкін Олександр, д.е.н., професор, Київ

Актуальність теми аналізу економіки ІТ-ринку полягає у розкритті самої сутності економіки сьогодення, як і чому ІТ-індустрія почала раптово знижувати свій темп в Україні. Проблематика уповільнення економічного зросту в інформаційних технологіях, на жаль, залежить від повномасштабного вторгнення окупантів у країну. Багато компаній припинили свій аутсорсинг частково або переїхали до інших міст, або навіть до іншої країни. Але завдяки роботі онлайн, It фахівці змогли відновити свою індустрію майже на 56% [1].

Важливість і актуальність теми свідчить що ІТ-технології підтримують економіку у різних сферах: агро, реклама, маркетинг, веб розробка, промисловість, фінанси.

Важливим фактором стабільності ІТ бізнесу стали зміни в оподаткуванні – закінчився термін дії пільгової ставки з ПДВ на програмну продукцію на кшталт: комп'ютерне програмування операційної системи, примірники комп'ютерних програм, компонентів, форми коду, оновлення, додатки, криптографічні засоби захисту інформації. Тому з 2023 року багатом підприємцям ІТ-індустрії доведеться реєструватись платниками ПДВ. Експерти називають цифри - 80-86% витрат на створення ІТ продуктів підпадаюь під оновлене оподаткування [2].

По суті, подвійний податок для ІТ-індустрії стане викликом для змін в Україні. Посилює негатив і фактору переїзду ІТ-спеціалістів в інші країни через війну та відповідна зміна їхнього резидентського статусу для сплати податків. Оскільки більшість фахівців залишиться зареєстрованими ФОП в Україні, податкові органи України будуть оподаткувати отримані доходи в Україні. Це призведе до подвійного оподаткування (у порівнянні з пільговим періодом) і може вплинути на розвиток ІТ-бізнесу в Україні [3].

Привертає увагу дослідження Р. Корнилюка за допомогою YC Market про економічний розвиток і фінанасовий стан ринку ІТ. Було відібрано діючі компанії України з ненульовим чистим доходом за 2022 рік.

З дослідження зроблено такі висновки. Агресивне повномасштабне вторгнення рф зупинило зростання експорту вітчизняних ІТ-послуг. Апогею даний показник ІТ-активності досягнув напередодні російського вторгнення у 4 кварталі 2021 року, коли в країну було заведено 2,1 млрд. доларів США виручки. З того часу середні обсяги експорту комп'ютерних послуг поступово знизилися до відмітки 1,7 млрд. доларів, тобто рівень просадки обсягів квартальної експортної ІТ-виручки склав близько 20%. Частка сектору в загальному експорті товарів та послуг України за півтора роки війни зросла з 8,8% до 13,4%, тому варто розглядати ІТ-галузів як фактор нарощення експортних потужностей [1].

Аналіз географії розташування ІТ-галузі вказує, що 2/3 сумарного чистого доходу, задекларованого ІТ-компаніями України у 2022 році було сконцентровано у столиці України – 123,7 з 184,4 млрд. грн. Саме в місті Києві офіційно зареєстровано 3013 (52,4%) компаній ІТ-галузі з відомою ненульовою виручкою, яку було згенеровано впродовж 2022-го – першого року війни. Зі значним відривом від столиці на ІТ-мапі України помітні такі полюси концентрації бізнесу у сфері інформаційних технологій як Львівська (10,4% доходів), Харківська (8,1%), Дніпропетровська (4,2%), Вінницька (3,4%) та Одеська області (1,7%) [2].

Найменші суми чистих доходів від реалізації продукції в 2022 році задекларували ІТ-компанії регіонів із значною часткою тимчасово окупованих територій: Луганської, Донецької та Херсонської областей [2].

На підставі ранжування 5749 ІТ-компаній за чистим доходом у 2022 р. було визначено топ 25 компаній-лідерів сфери інформаційних технологій. Зазначимо, що йдеться саме про ренкінг юридичних осіб на основі офіційної виручки, тому ІТ-бренди з сузір'ями споріднених компаній та розгалуженими мережами ФОПів отримали нижчі місця, ніж гіпотетично могли б демонструвати у випадку консолідації фінансової звітності.

Лідером названа основна дочірня компанія холдингу EPAM Systems в Україні з задекларованим чистим виторгом 20 млрд. грн, що на 37.5% вище показника 2021 року. На другому – GlobalLogic Ukraine (чистий дохід 11,5 млрд грн, +49%). Трійку лідерів замикає Luxoft Solutions (чистий дохід 5,9 млрд грн, +63%) [3].

Високі темпи приросту номінальної гривневої виручки обумовлені високою часткою іновалютних надходжень з огляду на високу частку зовнішніх замовлень компаній.

Щодо становища українських ФОП, зазначимо таке. У перший рік війни найбільш швидкими темпами кількість активних ІТ-ФОПів зростала у Волинській, Хмельницькій, Кіровоградській, Полтавській, Чернівецькій та Івано-Франківській областях. Тобто у тих областях, куди переїхало чимало фахівців. Високий приріст індивідуальних ІТ-бізнесменів на рівні 17-20% спостерігався в західних і центральних регіонах, котрі відносно менше постраждали від агресивних дій ворога.

Мінімальними темпами, але все ж зростали такі повністю чи частково тимчасово окуповані регіони реєстрації ІТ-ФОПів як АР Крим (+0,9%), Херсонська (+8,6%), Харківська (+9,5%) та Луганська (9,7%) області [3].
Тобто кількість зареєстрованих айтішників де-юре збільшувалась навіть у захоплених ворогом регіонах, насамперед через реєстрацію бізнесу на підконтрольній Україні території внутрішньо переміщеними особами зі старою пропискою.

Значна частина активних ІТ-ФОПів фактично припинила свою діяльність у зв’язку з переїздом за кордон. Одночасно знизився попит на їхні послуги в середині країни. Хоча формально за «нульовою» декларацією єдиного податку

не визнається факт припинення їх діяльності в українській юрисдикції [4].

Таким чином, за номінальним зростанням гривневої виручки, можуть бути приховані достатньо невтішні тенденції руйнівного впливу воєнно-політичних та макроекономічних факторів на галузь, котра традиційно вважалася флагманом української економіки.

Разом з тим, де-який «відкіт назад» за умов ринкової економіки, яка розвивається циклічно, дає шанс відродити зростання галузі. Для успішного просування уперед потрібна удосконалена законодавча база, у тому числі й податкова.

Список використаних джерел

1.URL:https://blog.youcontrol.market/rozvitok-it-v-ukrayini-potochna-situatsiia-ta-pierspiektivi/.

2.URL:https://usp-ltd.org/rozvytok-it-pid-chas-vijny-iak-zminylys-dokhody-it-kompanij-ta-de-najbilshe-it-fopiv-v-ukraini/

3.URL: https://dou.ua/lenta/news/25-companies-you-con.

4.URL: https://itc.ua/ua/novini/shho-z-it-v-ukrayini-ajti-buldozer-zagalmuvav-i-probuksovuye-golovne-iz-velykogo-doslidzhennya-youcontrol/.

ВИДИ СТРАТЕГІЙ МАРКЕТИНГОВОЇ ТОВАРНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

Вендін Олександр
здобувач вищої освіти ОС Магістр
Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава
Науковий керівник: Терещенко Іван, к.е.н., доцент

Розробка стратегії маркетингової товарної політики дозволяє проаналізувати ринкову ситуацію та розробити найбільш вдалий асортимент продукції з точки зору задоволення потреб споживачів, тим самим збільшуючи загальний прибуток виробництва та визначаючи рівень конкурентоспроможності компанії на ринку.

Стратегії маркетингової товарної політики можуть бути наступних типів (рис.1): інноваційні товарні стратегії – що передбачають розробку та запуск нових продуктів; товарні стратегії диверсифікації – заміна продуктів за рахунок зміни параметрів, зняття з виробництва старих продуктів; товарні стратегії виведення (елімінування) – зняття продуктів з виробництва. Ці стратегії передбачають впровадження на різних етапах життєвого циклу продукту, від розробки до виведення на ринок і зняття з виробництва. Інновації можуть виражатися в нових продуктах і послугах, методах їх виробництва і продажу, інноваціях в організації, фінансах, дослідженнях, маркетингу та інших сферах діяльності [1].

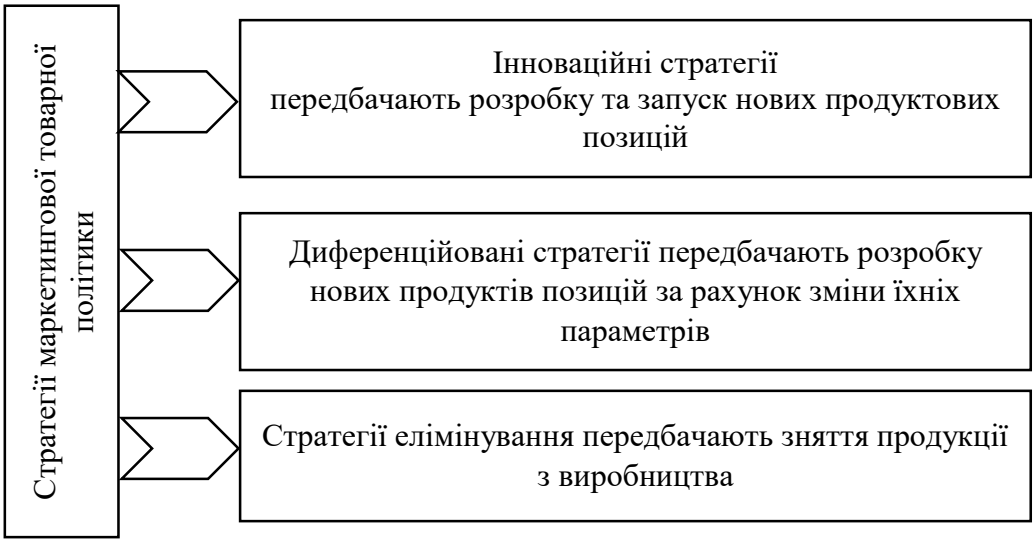

Рис 1. Види основних стратегій маркетингової товарної політики підприємства
Джерело: узагальнено на основі [2]

Інновації можна поділити на групи: для компанії сфери B2B і для споживчого ринку та кінцевих споживачів (інтенсивність інновацій) та

характером ідей (технологічних чи маркетингових), пов'язаних з появою інновації [2, с. 116-117].

«Інноваційні» стратегії передбачають диференціацію продукту, тобто вдосконалення існуючих продуктів і паралельне впровадження нових продуктових позицій, які відрізняються від старих і конкуруючих продуктів.

Під диференціацією продуктових позицій розуміється процес декількох ключових удосконалень продукту, які відрізняють його від конкуруючих продуктів. Диференціація ґрунтується на підвищенні привабливості продуктових позицій за рахунок збільшення їхньої різноманітності і передбачає розробку різних товарних пропозицій на двох рівнях, тобто між конкурентами одного типу продукту і між продуктами одного виробника, орієнтованими на різні цільові сегменти ринку. Основна мета диференціації продукції є посилення конкурентоспроможності та підвищення привабливості продукції з урахуванням особливостей конкретних сегментів ринку і споживчих переваг.

Для Ж.-Ж. Ламбена диференціація продукту означає розробку нових продуктів на додаток до варіацій продуктів, що вже є на ринку, і підготовку їх до продажу. Диференціація може бути реалізована двома способами. Один фокусується на можливостях продукту (зміна упаковки, ціни, вихід на вторинні ринки), тоді як інший враховує характер продукту, пропонованого конкурентами (ціна, канали збуту, імідж і т.д.).

Автори цього дослідження [3, с. 314] пропонують низку критеріїв для диференціації продуктів: додаткові можливості продукту, ефективність використання продукту, комфорт, надійність, стиль і дизайн продукту. На практиці буває складно диференціювати продукцію, розширюючи сферу технічних параметрів товару. У цьому випадку компанії можуть отримати вигоду від диференціації за рахунок кількості та якості супутніх послуг, таких як простота замовлення, простота доставки, встановлення та налаштування товару, навчання та додаткові консультації для споживачів, технічне обслуговування та ремонт товару [3].

Отже, стратегії диференціації продукції передбачають додавання нових видів продукції до існуючих товарних груп (товарних ліній). Метою диференціації є підвищення конкурентоспроможності, тобто привабливості продукту залежно від характеристик конкретного ринку, сегмента ринку або споживчих переваг. Стратегії диверсифікації продукції передбачають доповнення існуючих виробничих програм новими продуктовими лініями. Розрізняють такі підтипи: концентрична (горизонтальна) диверсифікація – додавання до асортименту нових продуктів, які виробляються за тією ж технологією або потребують схожих маркетингових програм; вертикальна диверсифікація – доповнення виробничої програми продуктами попередніх і наступних етапів; конгломератна диверсифікація (латеральна, мережева, диверсифікована) – передбачає впровадження нових продуктів, не пов'язаних з основною діяльністю компанії.

Який тип диверсифікації обрати, залежить від фінансових ресурсів, часу, необхідного для реалізації стратегії, та іміджу компанії (наприклад, чи підходить

компанія з хорошою репутацією на ринку високих технологій для масового виробництва певних споживчих товарів та продуктів харчування). Стратегія диверсифікації продукції Ця стратегія займає особливе місце в товарній маркетинговій політиці компанії. Ця стратегія використовується, коли компанія починає виробляти додаткові продукти для нового ринку. Диверсифікація в цьому випадку є ефективним способом підвищення стійкості бізнесу. Завдяки диверсифікації компанії можуть скористатися новими можливостями для відновлення продажів і збільшення прибутку за рахунок впровадження нових продуктів на нових ринках, що знижує бізнес-ризики [3]. Диверсифікація може змінювати як продукти, так і ринки в певних комбінаціях.

Стратегії диверсифікації продукту реалізуються через зміну функціональних характеристик, фізичних характеристик, дизайну, іміджу, бренду та додаткових ефектів. У стратегії виведення товару (послугу) приймається рішення про виведення продуктової позиції із цільового ринку. Це рішення ґрунтується на економічній важливості продукту для компанії (частка продажів, прибутковість), його позиції на цільовому ринку (ринкова частка і майбутній потенціал, позиція відносно конкуруючих продуктів, сила зв'язку з іншими продуктами), завантаженості виробництва, складських потужностей для зберігання продукції, майбутніх перспективах продукту (фаза життєвого циклу і т. д.).

Можуть бути використані наступні стратегії елімінації продукту: «збирання врожаю» – поступове скорочення витрат на виробництво і маркетинг, що дозволяє зменшити обсяги продажу старих товарів і, можливо, зберегти ціни на них; «дійна корова» – швидке скорочення витрат на маркетинг або зменшення загальних витрат і збереження прибутку наприкінці життєвого циклу товару; «концентрація зусиль» – зосередження всіх маркетингових зусиль на найсильніших і найпривабливіших сегментах ринку, але виключення інших сегментів з процесу продажу; «розвиток товарної лінійки» – виключення деяких елементів з товарного асортименту.

Проведене дослідження теоретико-методологічних підходів до розуміння сутності маркетингової товарної політики і стратегії вказує на значну кількість точок зору на трактування їхньої сутності.

Список використаних джерел

1. Балабанова Л. В. Стратегічний маркетинг : підручник. К.: Центр учбової літератури, 2012. 612 с.

2. Кубишина Н. С. Формування маркетингової товарної політики. *Актуальні проблеми економіки та управління: зб.наук.праць*. К: НТУУ КПІ, 2016. Вип.10.

3. Окландер М. А., Кірносова М. В. Маркетингова товарна політика : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 246 с.

ВПЛИВ ВІРТУАЛЬНОЇ ТА ДОПОВНЕНОЇ РЕАЛЬНОСТІ НА РОЗВИТОК МАРКЕТИНГУ

Грунська Вікторія
здобувач вищої освіти ОС Магістр
Національний університет харчових технологій, м. Київ
Науковий керівник – Скригун Наталія, к.е.н., доцент

Хоча концепція «розширеної реальності» була сформульована десятиліття тому, з нинішнім поширенням нових технологій її застосування в маркетинговій практиці з'явилося лише нещодавно. Практикуючі маркетологи знайшли численні способи застосування нових технологій у своїй діяльності. Значного прогресу було досягнуто, зокрема, у використанні віртуальної реальності в сферах споживання та роздрібної торгівлі. Завдяки віртуальній реальності споживачі отримують як покупки, так і споживання, які виходять за межі реальності, в якій вони живуть.

Академічна спільнота звернула увагу на те, що нові технології, що лежать в основі розширених реальностей, таких як віртуальна реальність, доповнена реальність, змішана реальність, Інтернет речей і віртуальні помічники, трансформують досвід клієнтів. Власне, трансформація вже почалася. Вчені та практики маркетингу уже звернули увагу на нові технології, які кардинально змінили процеси купівлі та споживання. Дослідницькі проєкти, спрямовані на нові технології в маркетингу, прискорюються, а маркетологи постійно множать застосування нових технологій у бізнес-практиці. Як клієнти, так і роздрібні торговці застосовують нові технології, причому віртуальна реальність є особливо помітною.

Майже три десятиліття тому Фірат і Венкатеш [1] опублікували статтю в журналі, яка обгрунтовувала філософську переорієнтацію суспільства, пояснюючи значні наслідки для споживання та маркетингу в цілому. У статті автори пояснюють філософську перефокусацію суспільства з модернізму на постмодернізм, що призведе до створення гіперреальностей, сконструйованих споживачами та маркетологами. Крім того, вони стверджували, що це змінить реальність, у якій живе суспільство, і змінить спосіб купівлі та споживання продуктів і послуг. Ці гіперреальності стануть більш «реальними», ніж існуюча реальність, таким чином створивши нове середовище для покупок і споживання, яке підтримується сучасними технологічними досягненнями. Межі розмиваються, а фрагменти реальної та гіперреальності переплітаються. Цей визвольний постмодернізм, як назвали його Фірат і Венкатеш, призведе до нових способів пошуку відчуттів і створення досвіду серед клієнтів. Після цього з'являться компанії, які матимуть багато способів задовольнити ці доволі символічні потреби, підкріплені широкими можливостями, які відкриває розвиток технологічних досягнень. Вчені стверджували, що виробництво та споживання поміняються місцями. Споживачі стануть співавторами контенту, а компанії стануть підлеглими співспоживачами цього та іншого контенту.

З розширенням Четвертої промислової революції (Індустрія 4.0) і цифровізацією в самому її центрі [2] компанії почали усвідомлювати, що саме віртуальна реальність представляє значний потенціал для їхньої маркетингової діяльності, особливо в сфері роздрібної торгівлі. Віртуальна реальність (VR) визначається як «технології, що замінюють реальність, що сприймається» [2]. Це означає створене комп'ютером віртуальне середовище зі сценами та об'єктами, які виглядають реальними, що змушує користувачів відчувати себе зануреними та присутніми в певному середовищі. Більшість досліджень про віртуальну реальність фактично досліджували ефективність і результативність технологій віртуальної реальності в маркетингу, оскільки вони значно змінюють ефективність і результативність поведінки споживачів під час процесу покупки. Віртуальна реальність є настільки новим явищем, що вона фактично може створювати нове поле для будь-якого виду досліджень, пов'язаних зі споживачами, таких як пошук інформації, перевірка альтернатив, поінформованість про бренд, привабливість категорії продукту, сприйняття бренду тощо [3].

Хоча віртуальна і доповнена реальність (AR) іноді використовуються як взаємозамінні, необхідно підкреслити важливі відмінності між ними. Це робиться на основі трьох факторів, безпосередньо пов'язаних із взаємодією людини та технології (HTI) – 1) технологічного (втілення/занурення), 2) психологічного (присутність) і 3) поведінкового (інтерактивність). Занурення належить до «психологічного стану, який характеризується зв'язком зі світом, запропонованим контекстом досвіду, і від'єднанням від реального чи звичайного світу». Занурення описує стан індивіда, коли він глибоко залучений, тобто стає фізичною або віртуальною частиною самого досвіду. VR імітує цілий новий штучний світ покупок, у якому споживачі можуть зануритися в процес покупок. У той час як VR повністю моделює середовище, виключаючи клієнтів з реального світу, AR поєднує віртуальне та фізичне середовища в режимі реального часу. Телеприсутність визначається як «досвід присутності в середовищі за допомогою комунікаційного середовища». Оскільки віртуальна реальність прагне відтворити віртуальний простір, який оточує клієнтів, відчуття телеприсутності є життєво важливим компонентом загального досвіду віртуальної реальності. У контексті віртуальної реальності визначення інтерактивності пояснює, що інтерактивність – це «ступінь, до якої користувачі можуть брати участь у зміні форми та змісту опосередкованого середовища в реальному часі» [4].

Технології розширеної реальності відіграють ключову роль на етапі перед транзакцією/попередньою покупкою, оскільки ці технології стимулюють креативність і уяву клієнтів, дозволяючи їм досліджувати та оцінювати продукти та послуги в 3D-середовищі в режимі реального часу. Технології розширеної реальності можуть покращити суб'єктивні та об'єктивні знання про продукти та послуги, підвищити їхній інтерес, задоволення на етапі перед транзакцією. На етапі купівлі технології розширеної реальності можуть збагатити клієнтський

досвід. Наприклад, у торговому центрі покупець може використовувати камеру свого мобільного телефону, щоб просканувати один продукт або всю полицю та отримати різну інформацію про продукти. Крім того, такі технологічні рішення, як віртуальні примірювальні чи віртуальні дзеркала, мають здатність покращувати як утилітарний, так і гедонічний досвід покупок. Таким чином, торговельне середовище віртуальної реальності може підвищити доступність продукту та забезпечити багатший канал зв'язку між споживачами та товарами до прийняття остаточного рішення про покупку. Тривимірна візуалізація продукту та можливість віртуального дотику ефективніші для товарів, орієнтованих на дизайн, і тих, які можна налаштувати (автомобілі чи модні предмети), оскільки атрибути продукту можна передавати.

Роздрібна торгівля віртуальною реальністю також забезпечує навчання персоналу, за допомогою якого можна використовувати віртуальні сценарії для моделювання очікуваних сценаріїв, таким чином готуючи співробітників до потенційно проблемних або складних ситуацій. Звичайно, є можливості для тестування нових торгових точок, а також виявлення різних тенденцій у макросередовищі. Інтеграція VR в електронну комерцію також має свої недоліки. Низький рівень інтеграції VFR призводить до того, що програмне забезпечення не розробляється відповідно до потреб користувачів, що призводить до поганої візуалізації тіла та зовнішнього вигляду, а також недоліків у жестах і виразах обличчя, що негативно впливає на досвід онлайн-покупок. VR-симуляції реального звичайного роздрібного торговельного середовища можна перенести у віртуальне середовище лише до певної міри, що в поєднанні з відсутністю відповідної платіжної системи може означати, що переваги використання такої онлайн-магазину будуть знижені [5].

Майбутнє віртуальної реальності та її застосування в маркетингу не викликає сумнівів, і VR-технології будуть розвивати маркетингову діяльність, а це відкриває величезну кількість можливостей для використання нових технологій у маркетингу.

Список використаних джерел

1. Firat, A.F. and Venkatesh, A. (1995). Liberatory Postmodernism and the Reenchantment of consumption.Journal of Consumer Research, 22, pp. 239-267.

2. Bičo Ćar, M., Šestić, M., Stupar, S. and Kurtović, E. (2021). Industrial Revolution and Employee Motivation Evolution, International conference «New Technologies, Development and Applications» NT 2021, IV, pp. 624-631

3. Xi, N., and Hamari, J. (2021). Shopping in virtual reality: A literature review and future agenda. Journal of Business Research, 134, pp. 37-58.

4. Hilken, T. Heller, J. Chylinski, M., Keeling, D. I., Mahr, D. and de Ruyter, K. (2018). Making omnichannel an augmented reality: the current and future state of the art. Journal of Research in Interactive Marketing, 12 (4), pp. 509-523

5. Jang, J.Y., Hur, H.J. and Choo, H.J. (2019). How to evoke consumer approach intention toward VR stores? Sequential mediation through telepresence and experiential value. Fashion and Textiles, 6 (12), pp. 1–16.

ПЕРЕВАГИ МІЖНАРОДНОЇ СТАНДАРТИЗАЦІЇ

Герасімова Віолетта
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро
Науковий керівник: Кубецька Ольга, к.е.н., доцент

Міжнародна стандартизація сприяє уніфікації технічних та технологічних вимог, що дозволяє забезпечити сумісність та взаємозамінність продукції і послуг на глобальному рівні.

Стандартизація сприяє підвищенню якості продукції та послуг, оскільки вона встановлює вимоги до їхнього проекту, виробництва та випуску.

Міжнародні стандарти дозволяють зменшити торговельні бар'єри та обмеження, що сприяє розширенню міжнародної торгівлі та обміну технологіями.

Стандартизація є важливим інструментом для забезпечення безпеки та здоров'я споживачів, оскільки вона встановлює норми та вимоги до виробництва безпечних та надійних продуктів.

Міжнародні стандарти допомагають сприяти сталому розвитку, оскільки вони включають в себе вимоги до середовища, енергоефективності та інших аспектів сталості виробництва.

Міжнародні стандарти допомагають знизити витрати на дослідження та розробку, оскільки вони надають загальні методи та принципи для вирішення технічних завдань.

Стандартизація стимулює інновації та технологічний прогрес, оскільки вона сприяє обміну знаннями та кращими практиками між країнами та галузями.

Міжнародні стандарти дозволяють забезпечити взаємодію між різними галузями та секторами, що сприяє створенню інтегрованих та узгоджених систем.

Стандартизація є важливим елементом розвитку цифрової економіки, оскільки вона створює основу для сумісності та обміну даними та інформацією.

Міжнародні стандарти є невід'ємною частиною глобальної економіки та допомагають забезпечити взаєморозуміння та співпрацю між різними країнами та культурами.

Міжнародні стандарти дозволяють уніфікувати процеси виробництва та надання послуг, що сприяє підвищенню якості продукції та задоволення потреб споживачів.

Міжнародні стандарти сприяють зниженню технічних бар'єрів у торгівлі та сприяють вільному руху товарів та послуг через кордони.

Уніфікація стандартів дозволяє компаніям зменшити витрати на адаптацію своїх продуктів до вимог різних ринків.

Міжнародні стандарти стимулюють інновації, оскільки сприяють обміну технологічними рішеннями та найкращими практиками між країнами.

Участь у розробці та впровадженні міжнародних стандартів дозволяє

країнам підвищити свою конкурентоспроможність на світовому ринку.

Міжнародні стандарти сприяють розробці та впровадженню ефективних систем управління якістю, безпекою та охороною навколишнього середовища.

Посилення довіри споживачів: Міжнародні стандарти гарантують споживачам, що продукція та послуги відповідають встановленим вимогам та стандартам безпеки.

Ключовими перевагами міжнародної стандартизації у різних аспектах економіки та бізнесу також є:

1. Сприяння інтернаціональній співпраці та розвитку: Міжнародні стандарти сприяють обміну знаннями та технологіями між країнами, сприяючи загальному розвитку та підвищенню ефективності виробництва.
2. Забезпечення єдності в глобальному співтоваристві: спільні стандарти допомагають створити єдиний мовник для спілкування у глобальному масштабі, спрощуючи взаєморозуміння між різними країнами та культурами.
3. Посилення довіри в умовах криз та надзвичайних ситуацій: Міжнародні стандарти надають надійну основу для відповіді на кризові ситуації та допомагають швидше та ефективніше забезпечувати безпеку та захист населення.
4. Підвищення прозорості та відкритості: Використання міжнародних стандартів сприяє створенню прозорих та відкритих процесів у виробництві та наданні послуг.
5. Заохочення іноземних інвестицій: наявність власних міжнародних стандартів дозволяє країнам привертати більше іноземних інвестицій, оскільки це створює додатковий рівень надійності та передбачуваності для інвесторів.
6. Сприяння інноваціям та технологічному прогресу: Міжнародні стандарти створюють фреймворк для розвитку нових технологій та їх впровадження на міжнародному рівні.
7. Зменшення впливу на довкілля: Міжнародні стандарти сприяють створенню ефективних та екологічно безпечних технологій та продуктів.
8. Підвищення відомостей та навичок персоналу: використання міжнародних стандартів допомагає покращити кваліфікацію та навички робітників, що сприяє загальному підвищенню ефективності виробництва.
9. Забезпечення відкритого доступу до глобальних ринків: Міжнародні стандарти допомагають підприємствам легше та швидше потрапити на зарубіжні ринки та розширити свою клієнтську базу.
10. Сприяння економічній стійкості: Міжнародні стандарти допомагають уникнути надмірного регулювання та недостатнього контролю, що сприяє стабільності економічного розвитку.
11. Підтримка індустріальної безпеки та здоров'я працівників: Міжнародні стандарти сприяють створенню умов роботи, які дозволяють забезпечити безпеку та захист здоров'я працівників у всіх країнах.
12. Забезпечення сумісності продукції та технологій: Стандарти дозволяють різним компаніям та індустріям працювати разом, обмінюючись даними та

технологіями без значних труднощів.

13. Підтримка сталого розвитку: Міжнародні стандарти сприяють реалізації цілей сталого розвитку, сприяючи ефективному використанню ресурсів та зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище.

Міжнародні стандарти допомагають створити умови для конкурентноспроможності на ринку та підвищення конкуренції між компаніями.

Список використаних джерел

1. Стандарти міжнародної організації з стандартизації: Довідник. У 3-х т. / За ред. В. Л. Іванова. Львів: 1998. Т. 1-3.

2. Єршова Е., Никифорук Б. Стандартизація – дійовий інструмент підвищення якості науково- виробничої діяльності. Київ. 2000. С. 88.

3. Бичківський Р. В., Столярчук П. Г., Гамула П. Р. Метрологія, стандартизація, управління якістю і сертифікація. Львів. 2004. С.560.

ЗНАЧИМІСТЬ ОЦІНКИ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПРОЄКТУ

Герасімова Віолетта
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро
Науковий керівник: Остапенко Тетяна, к.е.н., доцент

Ретельна оцінка ризиків є критичним етапом у керуванні проєктом, оскільки дозволяє виявити потенційні небезпеки та невдачі, що можуть виникнути під час виконання завдань, і прийняти запобіжні заходи.

Отже, ефективне управління ризиками включає в себе постійний моніторинг та аналіз ситуації, щоб своєчасно виявляти нові ризики або зміни у вже ідентифікованих та вживати необхідні заходи для їх усунення або зменшення.

Стратегії управління ризиками повинні бути адаптовані до конкретних особливостей проєкту та його контексту, щоб забезпечити оптимальний баланс між витратами, якісним виконанням та досягненням поставлених цілей.

Аналіз ризиків дозволяє зрозуміти ймовірність та вплив негативних подій на проєкт, що сприяє прийняттю обґрунтованих рішень та розробці стратегій мінімізації потенційних втрат.

Інтеграція систем управління ризиками у загальну структуру управління проектом сприяє забезпеченню систематичного підходу до ідентифікації, оцінки та контролю ризиків.

Співпраця між учасниками проєкту в сфері оцінки та управління ризиками сприяє обміну досвідом та експертною інформацією, що покращує якість прийнятих рішень та загальний успіх проєкту [1].

Важливість оцінки ризиків:

1. Систематична оцінка ризиків є важливим етапом управління проектом, що дозволяє попереджати можливі проблеми та негаразди.

2. Ідентифікація ризиків:

Отже, ефективне ідентифікація ризиків включає в себе аналіз всіх можливих факторів, які можуть вплинути на проект, включаючи технічні, фінансові та геополітичні аспекти.

3. Класифікація ризиків:

Ризики можна класифікувати за різними ознаками (наприклад серед ознак: за їх джерелом (внутрішні, зовнішні), за впливом та ймовірністю виникнення та ін.).

4. Оцінка впливу та ймовірності:

Комбінування оцінок впливу та ймовірності дозволяє приділити пріоритет та ресурси для управління найбільш критичними ризиками [2].

5. Ризиковий реєстр:

Створення ризикового реєстру сприяє систематизації та моніторингу ризиків, забезпечуючи їхню ефективну обробку.

6. Комунікація в управлінні ризиками:

Ефективна комунікація стосовно ризиків з усіма учасниками проєкту є ключовим елементом успішного управління ризиками.

7. Моніторинг ризиків:

Постійний моніторинг ризиків дозволяє вчасно реагувати на зміни у проєктному середовищі та адаптувати стратегії управління ризиками.

8. Взаємозв'язок ризиків та можливостей:

Розуміння, що деякі ризики можуть виступати як можливості, є ключовим для досягнення позитивних результатів.

9. Навчання на основі досвіду:

Систематичний аналіз та документування досвіду з управління ризиками служить основою для покращення підходів до майбутніх проєктів [2].

Фахівці з економіки, які мають навички з ідентифікації, підготовки, порівняння та здійснення інвестиційних проєктів, мають враховувати широку номенклатуру джерел фінансування (в тому числі зарубіжних) різноманітних проєктів.

Список використаних джерел

1. Кропельницька С.О., Цигилик І.І. Аналіз і розробка інвестиційних проектів: навч. посібн. Київ: Центр навчальної літератури, 2008. 174 с.

2. Горбаченко С.А., Карпов В.А. Аналіз підприємницьких проектів. Одеса: ОНЕУ, 2013. 241 с.

СУЧАСНІ ПАРАДИГМИ МЕНЕДЖМЕНТУ

Гололобова Вікторія
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, м. Дніпро
Науковий керівник: Кубецька Ольга, к.е.н., доцент

Специфіка сучасних тенденцій розвитку української економіки змушують керівників вітчизняних підприємств переглядати підходи до управління. Не дивлячись на той факт, що теорія та практика менеджменту пропонує безліч методик управління підприємствами, існує необхідність перегляду традиційних принципів та парадигм менеджменту, що обумовлено сучасними змінами у середовищі функціонування підприємств.

Сучасний бізнес виявляє тенденції, які створюють нові вимоги до управління організаціями. Парадигми менеджменту постійно змінюються, відбиваючи сучасні реалії та потреби глобальної економіки [1]. Організації, які адаптуються до цих змін, мають більші шанси на успіх. Давайте розглянемо деякі ключові парадигми, які впливають на сучасний менеджмент.

Сучасна бізнес-середа швидко змінюється, і успішні організації повинні бути гнучкими та досконалими [2]. Менеджери повинні бути готові швидко реагувати на зміни у вимогах ринку та технологічні інновації.

Термін «менеджмент» походить від англійського слова «management» та означає «управляти» [3]. З наукової точки зору, менеджмент є специфічним видом діяльності, спрямованим на досягнення певних передбачених цілей підприємства шляхом раціонального використання його матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

Історію розвитку менеджменту пов’язують з чотирма науковими школами, окремі внески яких стали прототипом сучасної науки про управління. У наукових джерелах виділяють наступні підходи та часові межі розвитку науки менеджменту:

- наукове управління (1885-1920);
- адміністративний підхід (1920-1950);
- школа людських відносин (1940-1950);
- підхід із точки зору кількісних методів (1960 – і до сьогодення);
- підхід до управління як до процесу (1960 – і до сьогодення);
- системний підхід (1950 – і до сьогодення);
- ситуаційний підхід (сьогодення);
- інноваційний підхід (сьогодення).

Важливим етапом у розвитку менеджменту стало об’єднання теорії управління з теорією маркетингу і стратегічного управління, що стало поштовхом для розвитку сучасної ринкової концепції менеджменту.

Основні положення нової концепції полягають утому, що: організація є «живим організмом» та складається з людей, які об’єднані спільними

цінностями; організації повинна постійно оновлюватися, водити інновації, які б допомогли пристосуватися до зовнішнього середовища та задовольнити потреби кінцевого споживача; управлінська діяльність керівників організації має базуватися на інноваціях та реалізації компетенцій працівників.

«Нова парадигма» менеджменту сучасності базується на поєднанні системного, ситуаційного та інноваційного підходів, яка передбачає розгляд підприємства як «відкриту» систему, оскільки головною передумовою успіху останньої є ефективне пристосовується до зовнішнього оточення та сфери функціонування.

Базисом сучасного менеджменту мають бути класичні принципи трансформовані до реалій сучасності включати наступні постулати управління:

– орієнтація на пріоритети споживача, надійне обслуговування, швидкість і зручність;
– опора на загальнолюдські цінності;
– забезпечення високої якості продукції;
– утримання рівня доступності ціни;
– моральність;
– допомога іншим підприємцям у досягненні успіху;
– орієнтація на перспективу розвитку та розширення сфери бізнесу, підприємництва;
– підвищення та утримання високих стандартів діяльності;
– орієнтація на кінцеві результати діяльності;
– прагнення та застосування нововведень;
– усвідомлена відповідальність за результати власної діяльності;
– розвиток потенціалу працівників: їх умінь, творчих здібностей, бажання працювати оригінально, професійно, ефективно, самостійно;
– розв’язання нових проблем новими методами.

Відповідні зміни дають можливість стверджувати, що менеджмент як галузь науки має передумови для подальшого розвитку.

Необхідно розуміти, що на сучасному етапі розвитку кожне підприємство є самостійним культурним утворенням зі своїми цінностями, нормами, традиціями. Кожне підприємство має свій фірмовий стиль, імідж, організаційна культура, корпоративний дух, які і складають сучасні парадигми менеджменту. Саме тому, реалізація сучасних парадигм менеджменту потребує відмови від неефективних форм управління та застосування комплексного оновлення, аналізу й відбору найефективніших технологій менеджменту на всіх етапах його становлення з урахуванням нових соціально-економічних реалій і розвитку менеджменту як науки. Розвиток кожного підприємства відбувається у контексті його власної організаційної культури та цінностей. Кожне підприємство формує власну унікальну спадщину, яка впливає на його стиль керівництва, внутрішні процеси та співробітників.

Саме через це важливо, щоб менеджмент адаптувався до унікальності кожного підприємства. Не існує універсального підходу до управління, оскільки те, що працює для одного підприємства, може бути неефективним для іншого [4].

Розвиток парадигм менеджменту полягає у врахуванні усіх аспектів конкретного підприємства та постійному оновленні методів управління, виходячи зі змін у соціально-економічному середовищі та розвитку наукових підходів.

Впровадження сучасних парадигм менеджменту передбачає аналіз, відмову від застарілих методик та прийняття нових, більш адаптивних підходів. Це означає поєднання передових стратегій, які відповідають унікальним потребам та специфіці кожного підприємства.

Важливо, щоб управління було відкритим до постійного удосконалення та гнучким у використанні різноманітних методів для досягнення успіху. Сучасні парадигми менеджменту − це не лише набір нових інструментів, але і своєрідна філософія управління, яка поєднує традиційні цінності з новаторськими підходами до керівництва та організаційного розвитку.

Список використаних джерел

1. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Основи менеджменту. Київ : Академвидав, 2003. 416 с
2. Борисевич С. О. Сучасна управлінська парадигма – якість менеджменту. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Управління*. 2014. Вип. 2. С. 7−17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvamu_upravl_2014_2_3
3. Хміль Ф. І. Основи менеджменту: підручник. Київ : Академвидав, 2007. 576 с.
4. Галицкий В. П Забезпечення ефективної діяльності організації. Київ. 2002.

ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Горулько Ліана
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Рудич Алла, к.е.н., доцент

Державний бюджет займає головну ланку у фінансовій системі та розвитку різних країн світу, виступаючи невід'ємним компонентом розбудови незалежної держави. Через політику доходів та видатків, державний бюджет стає головним інструментом стимулювання ділової активності громадян і регулювання економіки для досягнення економічного розвитку країни, які передбачені довготривалими загальнонаціональними цілями.

Держава обов'язковим чином має забезпечувати населення такими базовими функціями: оборона країни, охорона здоров'я, освіта та інше. Виконання цих гарантій залежить від об'єму коштів в бюджеті держави, тому кожна країна прагне покращити та врівноважити фінансування.

Відповідно до Бюджетного кодексу України, державний бюджет – це план формування та використання фінансових ресурсів задля забезпечення певних завдань та функцій, які здійснюються відповідними державними та місцевими органами влади протягом бюджетного періоду [1].

В умовах повномасштабної війни важливим компонентом – забезпечення фінансування на оборону країни. До початку війни розподіл бюджету здійснювався за програмно-цільовим методом задля того, щоб забезпечувати суспільне життя громадян України [2].

З початку війни можна побачити велике збільшення видатків державного бюджету у 9 разів – 1,994 трлн грн, що перевищує показники за 2021 рік. В сьогочасних реаліях найбільше грошей припадає на оборону, що складає 40,1 % від загальної кількості витрат. При певних корективах щодо використання бюджетних коштів Уряд в перші дні війни визначив на що саме потрібно фінансувати кошти, а саме в: безпеку та оборону, тим самим спрямовуючи кошти резервного фонду бюджету на потреби ЗСУ та інших військових формувань, які беруть участь в звільненні та обороні нашої держави. Так наприклад на потреби суб'єктів сектору з національної безпеки і оборони було виділено 301,7 млрд грн, з них було спрямовано на оборону – 180,7 млрд грн, МВС – 107,5 млрд грн, ГУР – майже 3 млрд грн, СБУ – 2 млрд грн, Адміністрації Державного спецзв'язку – майже 3 млрд грн [2].

У 2023 році 50% спрямовано на національну безпеку та оборону, що у вартісному виразі становить 1141,1 млрд грн. Також кошти спрямовані на інші інституції, такі як: Міністерство оборони України – 857,9 млрд грн; Головне управління розвідки Міністерства оборони України – 11,6 млрд грн; Міністерство внутрішніх справ України – 209,8 млрд грн [4].

Згідно до державного бюджету 2023 засвідчують, що в цьому році держава вирішила збільшити видатки на: виплату пенсій – 39 млн грн; фонд ліквідації

наслідків в результаті збройної агресії – 16 млр грн; забезпечення проведення зовнішнього незалежного оцінювання – 215 млн грн; культура – 235 млн грн; надання пільгових іпотечних кредитів ВПО – 20 млн грн; забезпечення реалізації нової бюджетної програми «Бюджетний фонд регіонального розвитку» на суму 2 млрд грн. [4]

Якщо дивитися з теоретичної точки зору, то можна профінансувати державні видатки у воєнний період наступними способами:

– підвищення податків;
– скорочення видатків, які не пов'язані з військовим спрямуванням;
– допомога від міжнародних країн та організацій;
– запозичення у інвесторів чи кредиторів;
– емісія грошей [5].

За 2018-2023 роки у будові доходів спостерігається помітний дисбаланс. Найбільшу питому вагу займає податкові надходження, які в 2021 році становлять 85,37%, а на 1 січня 2023 року – 53,4%. З великим відривом виступають неподаткові надходження, які в 2021 році становили 13,52 % та 1 січня 2023 року – 19,38 %, а офіційні трансферти та операції з капіталом складають менше 1 %. Тобто можна побачити велику різницю між 2021 роком та 2023 роком [3].

Зменшення обсягу доходів можна пояснити декількома факторами:

1. Було вирішено заморозити обсяги мінімальних соціальних гарантій держави, які є базовими показниками щодо розрахунку заробітних плат, виплат по безробіттю, пенсій, стипендій, тобто податки, які стягуються з різних джерел доходів громадян. Так наприклад, на 1 січня 2023 року затверджено мінімальний розмір заробітної плати у сумі 6700 грн, прожитковий мінімум становить – 2589 грн, розмір мінімальної пенсії – 2093 грн, що затверджено у Законі 2022 року.

2. З 24 лютого 2022 року виїхали з території України більше 10 мільйонів осіб, для того щоб врятувати своє життя та життя своїх близьких. Тим самим скоротилась кількість платників податків.

3. Через військові дії велика кількість підприємств припинала свою роботу. Що в результаті призвело до зниження доходів до бюджету від податку на прибуток підприємств, скорочення вакансій та зменшення сплачених обсягів ЄСВ [3].

В структурі доходів Державного бюджету України за 2022 рік можна виділити такі показники надходжень: кошти від закордонних країн та міжнародних організацій; податок на додану вартість з імпортних товарів; власні надходження бюджетних установ [5].

Також від розміщення облігації внутрішніх позик на державне фінансування вдалось залучити 666,9 млрд грн, а в іноземній валюті 103,9 млрд грн:

– шляхом випуску військових ОВДП – 597,2 млрд грн;
– НБУ надрукував 400,0 млрд грн [5].

Отже, Державний бюджет 2022-2023 років прийнятий як бюджет, що спрямований на перемогу України, головним пріоритетом якого є оборона та

безпека країни. Загальні ресурси спрямовані саме на оборону та безпеку, тому сума суттєва в цій структурі значно збільшена. Від величини та надходжень доходів бюджету залежить рівень забезпеченості держави певними ресурсами. Під час повномасштабної війни, витрачання коштів змінилось кардинально, на перший план вийшло фінансування безпеки та оборони.

Важливою ланкою в умовах війни є підтримка економіки громадянами, підприємствами та організаціями нашої держави, які надалі працюють і стимулюють економічну активність.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text

2. Куроєдова , Д., & Плєшакова , Н. (2023). Державний бюджет в регулювання соціально-економічних процесів в Україні в умовах воєнного стану. Grail of Science, (24), 100–102. https://doi.org/10.36074/grail-of-science.17.02.2023.011

3. Куроєдова , Д., & Плєшакова , Н. (2023). Державний бюджет України в умовах воєнного стану. Collection of Scientific Papers «SCIENTIA», (February 24, 2023; Singapore, Singapore), 47–51. Retrieved from https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/743

4. Панухник О. Державний бюджет України-2023: особливості регулювання фінансово-економічних процесів в умовах повномасштабної війни [Електронний ресурс] / Олена Панухник, Яна Федотова, Наталія Голич // Соціально-економічні проблеми і держава. 2022. Вип. 2 (27). С. 63-71. Режим доступу: http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2022/22povupv.pdf

5.Скорик, М., & Чемерис, Т. (2023). Аналіз впливу повномасштабної війни на Державний бюджет України. Молодий вчений, 5 (117), 179-183. https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-5-117-35

СТРАТЕГІЧНЕ ЛОГІСТИЧНЕ ПАРТНЕРСТВО В УКРАЇНІ

Гукалюк Андрій
к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

Стратегічне логістичне партнерство – це довготермінове співробітництво між двома або більше організаціями у сфері логістики. Мета такого партнерства полягає у підвищенні ефективності та конкурентоспроможності учасників партнерства [1].

До основних переваг стратегічного логістичного партнерства доцільно віднести:

– Зниження витрат. Стратегічне партнерство дає змогу його учасникам скоротити логістичні витрати за рахунок спільного та оптимального використання ресурсів і технологій.

– Покращення ефективності логістичних процесів завдяки обміну досвідом і знаннями.

– Збільшення конкурентоспроможності учасників стратегічного партнерства, беручи до уваги спрощений доступ до нових ринків і технологій.

Стратегічні логістичні партнерства можуть бути поділені на кілька типів:

– партнерства, які спрямовані на вирішення конкретних завдань або поточних проблем;

– партнерства, які орієнтовані на тривалу співпрацю в сфері логістики;

– партнерства, які передбачають спільне інвестування в логістичні активи, товари, послуги.

В умовах повномасштабної російської агресії стратегічне партнерство України в логістичній сфері набуває особливого значення. Це пов’язано, передусім, із необхідністю забезпечення безперебійного постачання товарів та послуг в Україну, зокрема гуманітарної допомоги, створення альтернативних логістичних маршрутів для експорту українських товарів, розвитку логістичної інфраструктури України загалом. Російське вторгнення призвело до суттєвих пошкоджень інфраструктури, що ускладнило логістичні процеси. Стратегічне партнерство з іншими країнами дає змогу нашій державі отримувати потрібні ресурси з різних джерел. Блокування українських портів в Чорному та Азовському морях спричинило утруднення експорту українського зерна, металопродукції та інших товарів. Стратегічне партнерство з країнами Азії та Європи зорієнтоване на пошук нових ринків збуту для української продукції.

В умовах війни влада України має намір інвестувати в розвиток логістичної інфраструктури, щоб зробити її більш стійкою до зовнішніх загроз.

До війни в Україні було розташовано більше ніж 2,5 млн кв. м. складської інфраструктури. На сьогоднішній день її обсяг зменшився в декілька разів. Однак, на думку фахівців, ще до російського вторгнення в Україні був відчутній брак у якісній транспортній і складській інфраструктурі. Й досі відчувається

дефіцит якісних приміщень з метою сортування і складування, перевантаження і відправлення, отримання продукції. Насамперед це стосується складських об'єктів класу "А" [2].

Стратегічне логістичне партнерство з іншими країнами може допомогти Україні залучити необхідні інвестиції для будівництва та модернізації логістичної інфраструктури, розвитку нових логістичних технологій, щоб підвищити ефективність логістичних процесів [3].

Послідовність етапів розвитку стратегічного логістичного партнерства зображено на рис. 1.

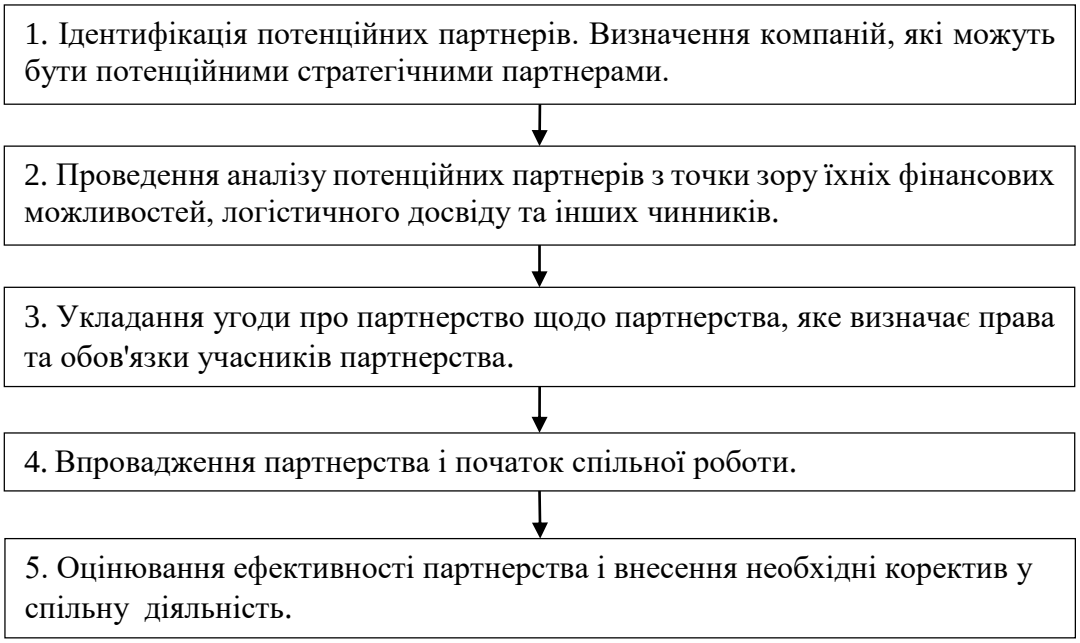

Рис. 1. Етапи розвитку стратегічного логістичного партнерства

Для розвитку стратегічного логістичного партнерства в Україні важливо виробити спільні цілі та цінності, щоб забезпечити успіх інтеграції. Учасники партнерства повинні бути готові до взаємодії та можливих змін у процесі співпраці з метою досягнення спільних цілей. Транспарентність і довіра поміж учасниками постають важливими компонентами стратегічної співпраці. Для оцінювання ефективності партнерства і внесення необхідних коректив потрібне налагодження регулярного взаємообміну інформацією, тобто результативного зворотного зв'язку.

Список використаних джерел

1. Гукалюк А. Ф. Удосконалення ланцюгів постачання в умовах трендів міжнародного бізнесу. Економічна думка. 2015. Том 21. № 2. С. 48–54.

2. Логістична складова повоєнного відновлення: підходи та пошук ресурсів. Укрінформ. 2023. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3700927-logisticna-skladova-povoennogo-vidnovlenna-pidhodi-ta-posuk-resursiv.html

3. Yurynets Z., Bayda B., Petruch O. Country's economic competitiveness increasing within innovation component. Economic Annals – XXI. 2015. № 9-10. P. 32-35

КЕРУВАННЯ РИЗИКАМИ ПРОЄКТУ ТА ЇХ ОЦІНКА

Гурова Марія
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро
Науковий керівник: Кубецька Ольга, к.е.н., доцент

Управління ризиками є невід'ємною частиною будь-якого проєкту, оскільки дозволяє передбачити можливі негативні впливи та розробити стратегії для їх запобігання або зменшення впливу. В сучасних умовах, коли бізнес та технології швидко розвиваються, управління ризиками стає ключовим аспектом успішного виконання проєктів.

Розглядаючи методологію визначення ризику, слід мати на увазі, що відправною точкою для аналізу проектного ризику є визначення невизначеності, притаманної грошовим потокам проекту. Невизначеність, притаманна грошовим потокам проекту, повинна бути визначена. Цеможна зробити різними способами, включаючи від неформальних рішеньдо складного економічного та статистичного аналізу. Це можна зробитирізними способами, починаючи від ручних розрахунків і закінчуючи великомасштабними комп'ютерними моделями.

Керування ризиками проекту та їх оцінка є невід’ємною частиною успішного виконання будь-якого проекту. Ризики в проєкті можуть виникати з різних джерел, таких як технічні складнощі, фінансові труднощі, зміни вимог замовника, природні катастрофи, політичні чинники та багато інших. Ефективне керування ризиками допомагає зменшити ймовірність негативних подій та їх вплив на проект, а також використовувати можливості для досягнення успіху. Основні кроки у керуванні ризиками проєкту включають в себе наступне [1]:

1. Ідентифікація ризиків. Цей етап включає в себе визначення потенційних ризиків, які можуть виникнути в проєкті. Це можна зробитиза допомогою аналізу проєкту та консультацій з експертами.
2. Оцінка ризиків. Ризики потрібно оцінити з точки зору їх ймовірності виникнення та впливу на проєкт. Це допомагає визначити, на які ризики слід звернути особливу увагу.
3. Розробка стратегій управління ризиками. Після оцінки ризиків потрібно розробити стратегії для їх управління. Це може включати в себе уникнення ризиків, їх прийняття, зменшення ймовірності виникнення та зменшення впливу.
4. Моніторинг та контроль ризиків. Ризики повинні бути моніторингом протягом усього проєкту. Якщо ситуація змінюється, стратегії управління ризиками також можуть потребувати коригування [2].
5. Оцінка впливу ризиків на проект. Неможливо уникнути всіх ризиків, тому важливо оцінити їх потенційний вплив на проєкт та готуватися до можливих сценаріїв [2].
6. Комунікація та співпраця з учасниками проекту. Важливо забезпечити ефективну комунікацію з усіма учасниками проєкту, щоб всі були усвідомлені

щодо потенційних ризиків та стратегій їх управління [2].

Оцінка ризиків є процесом, який вимагає уважності, аналітичних здібностей та стратегічного мислення. Вона допомагає зрозуміти можливі труднощі та підготувати плани для їх вирішення. Успішне керування ризиками дозволяє забезпечити вчасне завершення проекту та досягнення запланованих результатів.

Оцінка ризиків проєкту є першим та найважливішим етапом управління ризиками. Наявні різні методики оцінки ризиків, включаючи аналіз SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats), дерево вибору,аналіз впливу та ймовірності тощо. Оцінка ризиків допомагає ідентифікувати потенційні загрози та можливості, що може виникнути під час виконання проєкту.

Управління ризиками проєкту включає в себе розробку стратегій для управління виявленими ризиками. Це може бути прийняття ризику, уникнення ризику, зменшення ризику, перенесення ризику або їх комбінації. Один із ключових аспектів управління ризиками − це розробка детального плану дій для кожного ризику, враховуючи його вплив та ймовірність.

Існує безліч інструментів та технік для управління ризиками. Програмні продукти для управління проєктами, такі як Microsoft Project та Trello, дозволяють відстежувати ризики та розробляти плани дій для їх управління. Додатково, методи як сценарний аналіз та аналіз чутливості дозволяють визначити можливі наслідки різних ризиків та їх взаємодію в межах проєкту [3].

Отже, управління ризиками проєкту є складним завданням, яке вимагає комплексного підходу та постійного моніторингу. Ретельна оцінка ризиків та їхнє ефективне управління можуть суттєво зменшити ймовірність негативних впливів та сприяти успішному виконанню роботи.

Список використаних джерел

1. Сміт Дж., Джонсон Р. Управління ризиками в проєкті. Лондон: Коган Пейдж. 2019. 23−26с.

2. Чумаченко І. В., Морозов В. В., Доценко Н. В. Управління проектами: процеси планування проектних дій: підручник. Київ: КРОК. 2014. 43−48с.

3. Капінос Г. І., Бабій І.В. Операційний менеджмент : навч. посіб. Київ : «Центр учбової літератури». 2013. 65−73с.

ЕКОНОМІЧНІ ЗРОСТАННЯ І РОЗВИТОК У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

Демидчук Л. Б.
к.т.н., доцент кафедри підприємництва, торгівлі та логістики, доцент
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

На сучасному етапі розвитку стан економіки держави визначає добробут її населення, військову міць, соціальну стабільність, гідність, можливість адаптації до нових технологічних і політичних реалій. Тільки економіка, що стало розвивається, здатна створити умови успішної протидії різного роду внутрішнім і зовнішнім загрозам, значною мірою нівелювати економічні, соціальні та політичні ризики. Таким чином, економіка, яка стало розвивається, являє собою фундаментальну основу економічної та національної безпеки держави.

Безпечне існування не може бути забезпечене лише наявністю потужної армії та високотехнологічної оборонної промисловості. Необхідно також створювати і підтримувати складові ефективної економіки [1, 2]. А це означає, що забезпечення економічної безпеки має стати пріоритетним під час розроблення стратегії державного розвитку та ухвалення політичних рішень.

Найважливішим чинником сталого розвитку економіки є економічне зростання. Крім усього іншого воно виступає і дієвим засобом підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Для економіки України, як і раніше, актуальне проведення структурних перетворень, зниження ступеня залежності від зовнішньої кон'юнктури. Успішне вирішення цих завдань, крім високих темпів зростання, вимагає якісної зміни структури економіки за рахунок підвищення частки переробних галузей. Пріоритетними мають стати такі джерела економічного зростання, як поширення інновацій, модернізація на їхній основі діючих підприємств і розвитку нових секторів економіки, імпортозаміщення, створення умов для залучення інвестицій, збільшення несировинного сектора тощо.

Проблеми забезпечення економічної безпеки набули широкого висвітлення у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі [1-3]. Аналіз теоретичних пошуків учених дозволив виокремити три основні підходи до визначення економічної безпеки [3, 4]. Перший підхід концентрує увагу на захисті національних інтересів, другий – на питаннях економічної безпеки, третій – на стійкості та стабільності економіки до внутрішніх і зовнішніх загроз.

Найважливішою умовою реалізації стратегії економічної безпеки визначено відновлення економічного зростання в Україні. Цей процес має бути здійснений на новій основі, за участю нових інститутів ринкової економіки. Вищезазначене положення зумовлює вибір показників економічної безпеки. Економічні та соціальні процеси, рівень економічного розвитку, зокрема, характеризуються таким показником, як ВВП на душу населення. Важливе значення має також динаміка цього показника. Виходячи з цього, ВВП на душу населення, його темпи зростання і приросту поряд з основними напрямами економічної політики

послужили орієнтиром у виборі індикатора економічної безпеки. Економічне зростання та економічний розвиток у єдності з ефективною економічною політикою формують базові основи забезпечення економічної безпеки країни.

Крім економічного розвитку та економічного зростання прийнятний рівень економічної безпеки країни може бути забезпечений (у короткостроковому періоді) наявністю високих доходів від продажу вуглеводневої сировини. За рахунок цих коштів розв'язують багато соціальних проблем, що відповідно відбивається на конкретних показниках економічної безпеки. При цьому економічне зростання відсутнє або вкрай незначне.

Щодо показників економічної безпеки, то вважаємо за доцільне додатково виокремити рівень економічної злочинності; частку галузей, що випускають наукомістку продукцію, кількість видів наукомісткої продукції на душу населення.

Економічна безпека покликана забезпечити захищеність від внутрішніх і зовнішніх загроз. Більша частина внутрішніх і зовнішніх загроз пов'язана з неефективною соціально-економічною політикою і, як наслідок, з незадовільним рівнем економічного зростання і незадовільним рівнем економічного розвитку.

На сьогодні становище з економічною безпекою в країні дуже складне (наприклад, за такими показниками соціального характеру, як витрати на науку і частки населення з доходом, нижчим за прожитковий мінімум). Крім того, не вирішеними залишаються питання, пов'язані з втратою технологічного потенціалу, з прогресивною структурною перебудовою виробничого сектора. Слабкою ланкою в системі економічної безпеки залишається корупція. Зростає кількість зареєстрованих злочинів, пов'язаних із дачею хабарів. Корупція значною мірою гальмує процеси великомасштабних економічних і соціальних перетворень. Корупція сприяє розширенню тіньового сектора економіки, внаслідок чого знижуються податкові надходження до бюджету. Корупція має вкрай негативний вплив на імідж країни в очах потенційних інвесторів і ділових партнерів.

Триває масовий відтік капіталу, що відображає зниження інвестиційної привабливості національної економіки. Українські підприємства часто використовують застарілі технології, які зумовлюють високий рівень витрат, що, своєю чергою, негативно позначається на їхній конкурентоспроможності.

Невирішеними залишаються проблеми розвитку малого бізнесу. Перешкодою в розвитку малого підприємництва виступають складнощі з кредитуванням, інвестиціями, нерозвиненість механізмів страхування ризиків тощо.

Вищезазначені слабкі ланки в системі економічної безпеки являють собою баласт, який не дає можливості ефективного розвитку соціально-економічної системи країни. Бездіяльність або повільне вирішення розшивки «вузьких місць» означатиме збільшення маси цього баласту і для нівелювання його негативного впливу знадобиться дедалі більше коштів.

Уже в найближчій перспективі відсутність прогресивної структурної

перебудови, несприятливий інвестиційний клімат, високий рівень корупції тощо може обрушити всю систему економічної безпеки країни.

На наш погляд слід виокремити національні інтереси та стратегічні пріоритети розвитку країни на довгостроковий період. Серед національних інтересів, зокрема, слід встановити підвищення конкурентоспроможності національної економіки; серед інших стратегічних пріоритетів – економічне зростання держави. Одночасно, увагу слід приділити наступним питання і заходам, що потребують врахування та реалізації:

– виокремити основні стратегічні загрози економічній безпеці України (експортно-сировинна орієнтованість, залежність від енергоефективності, залежність від зовнішньоекономічної кон'юнктури, відставання в інноваціях, незахищеність фінансової системи від спекулятивних дій, вразливість інформаційної інфраструктури, на збалансованість бюджетної системи, нерівномірність регіонального розвитку, недостатність економіки, значна частка тіньової економіки тощо);

– сформулювати основні заходи забезпечення економічної безпеки (розвиток промислово-технологічної бази, вдосконалення національної інноваційної системи, підвищення інвестиційної привабливості країни, поліпшення ділового клімату тощо);

– виокремити напрями вжиття зусиль: усунення дисбалансів в економіці, регіональному розвитку, розвитку об'єктів транспортної, інформаційної, соціальної інфраструктури, формування нової географії економічного зростання тощо;

– особливу увагу приділити питанню підвищення енергетичної безпеки;

– розкрити елементи державної соціально-економічної політики, що проводиться органами державної влади та органами місцевого управління у взаємодії з інститутами громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. Київ : *НІСД*, 2022. 532 с.

2. Goldman E. O., Blanken L. J. The Economic Foundations of Military Power. *University of California-Davis*. 2006. 22 p.

3. Кириленко В. Ресурсні засади формування і використання системи управління забезпеченням економічної безпеки. *Core*. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://core.ac.uk/download/pdf/197259871.pdf.

4. Ștahovschi A., Bucuci O. Economic security: problems, threats and prospects. No. 148 (2023): 8th ISPC «Global and Regional Aspects of Sustainable Development» (March 26-28, 2023; Copenhagen, Denmark).

БЕЗРОБІТТЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПРОБЛЕМА УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Дзіна Дар'я
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Полтавський державний аграрний університет, м.Полтава
Науковий керівник:Дорошенко А.П., к.е.н., доцент

Безробіття - це складна економічна проблема, яка стосується практично усіх країн світу і виникає внаслідок різних факторів, включаючи недосконалість ринків та взаємодію попиту і пропозиції.

Причиною даного явища є недоцільне використання праці в минулому, а також відсутність економічних умов, які дозволяли б людям розвивати свої здібності у продуктивній праці з відповідною оплатою. Таким чином, дане явище представляє собою складну економічну та соціальну проблему, якою зіткнулася наша держава.

Однією з цих проблем, є уповільнення економічного розвитку, яке спричинене політичною нестабільністю, непродуктивною внутрішньою економічною політикою, а також економічними змінами в умовах ринку, які можуть призвести до втрати робочих місць та зростання безробіття [1].

За статистикою, майже кожен четвертий українець не повністю відповідає умовам, необхідним для фізіологічного виживання. Ці та інші події призвели до масової еміграції українців за кордон у пошуках роботи та кращого життя. Бо саме країни ЄС є рятувальниками для економіки України та її валютного ринку. Щороку близько третини державного бюджету надходить з-за кордону, грошові перекази становлять близько 6% ВВП з країни. Уявіть скільки б українців (чоловіків)виїхало за кордон, якби не було обмежень на примусову трудову міграцію до лав збройних сил [3].

Доведено, що люди, які втрачають роботу, страждають не лише матеріально, а й соціально та морально. Втрачається соціальний статус, підвищується рівень психологічного стресу, звужується сфера спілкування. У таких ситуаціях люди не знають, що робити, і часто поводяться хаотично, без заздалегідь визначених цілей, і саме в таких ситуаціях вкрай важливо надати соціально-економічну допомогу шукачам роботи а також є необхідною умовою для їх швидкого та ефективного працевлаштування в майбутньому.

Під час тотальної війни в Україні, у 2023 році прямих збитків зазнали щонайменше 109 великих і середніх підприємств різних форм власності, загальні збитки оцінюються в 13 мільярдів доларів. Приватні державні підприємства великого та середнього розміру були повністю знищені, а 83 % зазнали часткових пошкоджень. Це руйнування поставило під загрозу безпеку працівників і здоров'я їхніх сімей [4].

Щоб забезпечити свої позиції на ринку, під час війни, компаніям доводилося оцінювати свої витрати і витрати на робочу силу. Роботодавці можуть оптимізувати витрати, впроваджуючи переведення працівників у розмірі лише

0,5% зарплати, скорочений робочий день та неоплачувані відпустки. У результаті в середніх, малих і мікро-компаніях 28 % працівників було звільнено, 18 % змушених брати відпустку або 22 % скоротити зарплату [4].

У другій половині 2022 року умови на ринку праці поліпшилися: оціночний рівень безробіття покращився з 25,8% до 21,1% [2].

Проаналізувавши поточну ситуацію з безробіттям, встановленно, що проблема безробіття є важливою проблемою ринкової економіки без вирішення якої неможливо створити ефективну економіку, і рівень безробіття зростатиме.

Незважаючи на негативні наслідки, безробіття має й позитивні аспекти такі як: збільшення соціальною цінності робочого місця, збільшення свободи праці; підвищення соціальної значущості та цінності праці; посилення конкуренції на робочу силу серед працівників; можливості для безробітних взяти відпустку для перекваліфікації чи продовження навчання. Крім того, зростання зайнятості можна покращити за допомогою сприяння підготовці до роботи та програмам працевлаштування [1].

Список використаних джерел

1. Ревко А.М., Гавриленко К.О. Безробіття як соціально-економічна проблема Причорноморському регіону України [Електронний ресурс] URL: http://bses.in.ua/journals/2021/67_2021/13.pdf. (дата звернення: 02.11.2023)

2. Рівень безробіття в Україні торік становив 21,1% [Електронний ресурс] URL: https://www.ukrinform.ua/amp/rubric-economy/3707740-riven-bezrobitta-v-ukraini-torik-stanoviv-211-nacbank.html . (дата звернення: 02.11.2023)

3. Лук'янова Л.Б. Безробіття як соціально економічна проблема України та шляхи її розв'язання [Електронний ресурс] URL: https://lib.iitta.gov.ua/718419/1/8.pdf. (дата звернення: 02.11.2023)

4. Безробіття в Україні в період повномасштабної війни [Електронний ресурс] URL: https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/bezrobittya-v-ukrayini-v-period-povnomasshtabnoyi-viyny. (дата звернення: 02.11.2023)

ДЕФІЦИТ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ: СТАН ТА ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ

Дорошенко Ольга,
к. е. н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Завалій Олександра
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

Сьогодні, в умовах повномасштабної війни, яку веде країна-агресор проти України, наша країна намагається впроваджувати глобальні економічні реформи, які забезпечать надійний інструмент для подолання фіскальних викликів. Однак реалізація цих реформ потребує значних капіталовкладень, а вітчизняна економіка переживає спад макроекономічних та соціальних показників розвитку, а дефіцит бюджету невпинно зростає. Водночас державний бюджет відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку країни, а проблеми, що виникають у сфері бюджетного дефіциту, можуть дестабілізувати всі економічні процеси, не дозволити державі реально виконувати свій бюджет і порушити економічну безпеку країни в цілому. Актуальність бюджетного дефіциту в Україні є особливо високою в умовах російсько-української війни. Війна призвела до значних економічних втрат для України, що викликало зростання державного дефіциту.

Бюджетний кодекс України визначає дефіцит бюджету як «перевищення видатків бюджету над його доходами (з урахуванням різниці між наданням кредитів з бюджету та поверненням кредитів до бюджету)» [1].

Виникнення і зростання бюджетного дефіциту можуть бути спричинені різними об’єктивними та суб’єктивними причинами. Серед об’єктивних причин породження бюджетного дефіциту варто виокремити:

- надзвичайні обставини (епідемії, війни, екологічні катастрофи, стихійні лиха, техногенні аварії, тероризм) – і сьогодні, як ніколи гостро і болюче вони мають вплив і на національну економіку загалом, і на бюджетну систему зокрема;
- кризові явища в економіці та падіння реального ВВП (в умовах воєнного конфлікту економіка знаходиться у фазі падіння та депресії, відповідно скорочення реального виробництва має вплив і на зменшення величини надходжень до бюджету, і на вимушене зростання видатків);
- старіння нації (ця проблема була актуальною для нашої держави, починаючи з років її незалежності, але з 24 лютого 2022 р. постає новим викликом, адже той відтік дітей, молоді, жінок репродуктивного віку за кордон паралельно з військовими втратами молоді серед чоловіків буде мати важкі наслідки протягом майбутніх десятиліть);
- свідоме заплановане прийняття бюджету з дефіцитом як інструменту економічного регулювання.

Оцінка дефіциту бюджету не є однозначною, оскільки вона залежить від джерел та методу його фінансування. Наприклад, дефіцит, зумовлений економічною кризою, може бути тимчасовим і необхідним для підтримки економіки в складний період. У той же час, постійний дефіцит, який фінансується за рахунок позик, може створювати проблеми з борговою навантаженістю держави та призводити до інфляції. Таким чином, оцінка дефіциту бюджету вимагає врахування конкретних умов і стратегій фінансового управління [2].

У сучасний час дефіцит Державного бюджету України стає одним із факторів, який сприяє зростанню рівня інфляції і завдає шкоди фінансовій та економічній стабільності в країні. Важливо підкреслити, що завдання забезпечення балансу та стабільності бюджету завжди вважалися пріоритетними для України як незалежної держави.

Динаміку показників економічного розвитку України детально розглянуто в табл. 1.

Таблиця 1

Аналіз показників дефіциту Державного бюджету України за період 2018 – 2024 рр.

Показники	Роки							Відхилення 2024 р. від 2022 р.	
	2018	2019	2020	2021	2022	2023*	2024**	абсо-лютне	відн осне
ВВП, млрд грн	3558,7	3974,6	4194,1	5459,6	5191,0	5346,8	5458,4	+1899,7	+53,4
Доходи бюджету, млрд грн	918,0	1007,3	1022,1	1206,7	1553,0	1416,4	1746,3	+828,3	+90,2
Видатки бюджету, млрд грн	991,9	1093,0	1270,7	1444,3	3037,0	3393,0	3309,0	+2317,0	+233,6
Надання кредитів, млрд грн	14,1	15,1	14,7	17,6	23,5	51,7	46,0	+31,9	+226,3
Повернення кредитів, млрд грн	7,4	9,7	7,4	8,6	10,3	17,9	15,1	+7,7	+104,6
Абсолютна велична бюджетного дефіциту, млрд грн	80,6	91,1	255,9	246,6	1497,2	2010,4	1593,6	+1512,9	у 19,8 р. б.
Відношення бюджетного дефіциту до ВВП, %	2,27	2,29	6,10	4,52	28,84	37,60	29,20	+26,93	х
Відношення бюджетного дефіциту до величини доходів, %	8,79	9,05	25,04	20,44	96,41	141,93	91,26	+82,47	х
Відношення бюджетного дефіциту до величини видатків, %	8,13	8,34	20,14	17,08	49,30	59,25	48,16	+40,03	х

2018-2022 рр. – фактичний бюджетний дефіцит;

*2023 р. – згідно з Закону України «Про Державний бюджет на 2023 р.»;

**2024 р. – згідно з Проектом Закону України «Про Державний бюджет на 2024 р.).

У 2018 р. абсолютна величина бюджетного дефіциту становила 80,6 млрд грн, що становило 2,27 % ВВП; у 2019 р. дефіцит зріс до 91,1 млрд грн, що становило 2,29 % ВВП; у 2020 р. дефіцит мав тенденцію до стрімкого зростання до 255,9 млрд грн, що становило 6,10 % ВВП (така динаміка була пов'язана з пандемією COVID-19 та її наслідками); у 2021 р. дефіцит скоротився до 246,6 млрд грн, що склало 4,52 % ВВП; у 2022 р. дефіцит зріс до 1 трлн 497,2 млрд грн, або 28,84 % від ВВП (що було пов'язано з російською агресією проти України); у 2023 р. дефіцит зріс до 2 трлн 10,4 млрд грн, або 37,6 % від ВВП. Згідно Проекту Закону України «Про державний бюджет на 2024 рік» плановий дефіцит Державного бюджету буде становити 1 трлн 593,6 млрд грн, що складатиме 26,93 % від величини прогнозованого ВВП.

Динаміку фактичного абсолютного розміру дефіциту Державного бюджету та його відношення до обсягу ВВП за період 2018 – 2023 рр. та очікувані значення на 2023 – 2024 рр. ілюструє рис. 1.

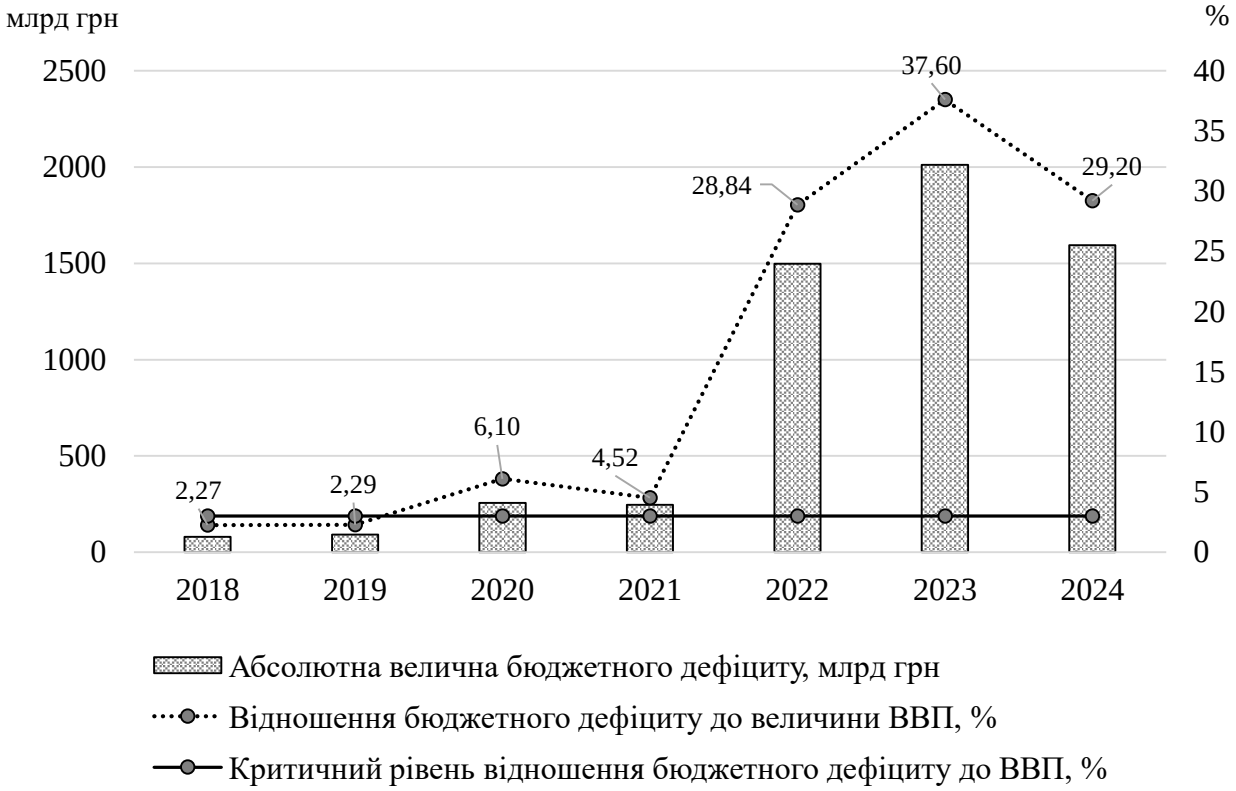

Джерело: побудовано автором на основі [3 - 9]

Рис. 1. Динаміка дефіциту Державного бюджету України та його відношення до обсягу ВВП за період 2018 – 2022 рр. та очікувані значення на 2023 – 2024 рік

Згідно Маастрихтського договору, граничне значення бюджетного дефіциту для країн-членів Європейського Союзу становить 3 % ВВП. У 2018 – 2019 рр. дефіцит Державного бюджету України не перевищував цього граничного значення. У 2020 – 2021 рр. відношення дефіциту Державного бюджету України

до ВВП було вище за нормативний поріг, що пов'язано пандемією COVID-19 та її наслідками. В наступних роках відношення бюджетного дефіциту до величини ВВП в Україні зазнало стрімкого зростання і викликане об'єктивними причинами.Це пов'язано з російською агресією проти України, яка призвела до руйнувань інфраструктури, втратою частини робочих місць та зменшенням обсягів зовнішньої торгівлі.

Таким чином, нещодавні економічні потрясіння, спричинені пандемією Covid-2019, коливаннями на товарних ринках та негативними наслідками жорстокого повномасштабного вторгнення рф на територію України, починаючи з 2022 року, призвели до посилення залежності фінансового сектору від зовнішніх та внутрішніх запозичень. Це змушує експертні групи все активніше шукати шляхи зменшення гостроти проблеми бюджетного дефіциту та забезпечення стійкості вітчизняної фінансової системи.

Список використаних джерел

1. Бюджетний Кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI (зі змінами) / [Електронний ресурс]. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 2456-17# Text. (дата звернення: 28.10.2023).

2. Дорошенко О. Бюджетний дефіцит: причини виникнення та напрями подолання. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії.* 2014. Вип. 1 (8). Т. 2. Економічні науки. С. 54 – 59.

3. Про Державний бюджет України на 2018 рік : Закон України від 07.12.2017 № 2246-VIII (зі змінами) [Електронний ресурс]. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19#Text (дата звернення: 29.10.2023).

4. Про Державний бюджет України на 2019 рік : Закон України від 23.11.2018 № 2629-VIII (зі змінами) [Електронний ресурс]. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19#Text (дата звернення: 29.10.2023).

5. Про Державний бюджет України на 2020 рік : Закон України від 14.11.2019 № 294-IX (зі змінами) [Електронний ресурс]. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-20#Text (дата звернення: 29.10.2023).

6. Про Державний бюджет України на 2021 рік : Закон України від 15.12.2020 № 1082-IX (зі змінами) [Електронний ресурс]. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20#Text (дата звернення: 29.10.2023).

7. Про Державний бюджет України на 2022 рік : Закон України від 02.12.2021 № 1928-IX (зі змінами) [Електронний ресурс]. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text (дата звернення: 29.10.2023).

8. Про Державний бюджет України на 2023 рік : Закон України від 03.11.2022 № 2710-IX (зі змінами) [Електронний ресурс]. URL : https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text (дата звернення: 29.10.2023).

9. Про Державний бюджет України на 2024 рік : Проект Закону України від 15.09.2023 [Електронний ресурс]. URL : https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42796 (дата звернення: 30.10.2023).

МІЖБЮДЖЕТНІ ТРАНСФЕРТИ ТА ЇХ РОЛЬ У БЮДЖЕТНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Дорошенко Ольга,
к. е. н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Фисун Аліна
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

Міжбюджетні трансферти є неодмінною складовою фінансової системи країни та відіграють ключову роль у регулюванні соціально-економічних процесів на різних рівнях влади. У контексті фінансового управління та соціально-економічного розвитку, міжбюджетні трансферти визначають та формують стратегічний кардинал фінансової політики.

Відповідно до Бюджетного кодексу України, міжбюджетні трансферти – це кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого [1].

Головною метою міжбюджетних трансфертів є розподіл фінансових ресурсів для забезпечення соціально-економічної рівноваги. Завдання включають у себе підтримку економічного розвитку, компенсацію регіональних відмінностей та підтримку соціальних програм.

Згідно ст. 96 Бюджетного кодексу України [1], міжбюджетні трансферти поділяють на:

- дотації для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій(базові та реверсні);
- додаткові дотації;
- субвенції.

Кожна категорія має свою специфіку та призначення.

В табл. 1 наведена структура та динаміка міжбюджетних трансфертів, що надаються з Державного бюджету України за 2021 – 2023 рр.

Проаналізувавши дані табл. 1, варто зазначити, що протягом всього періоду дослідження найбільшу питому вагу в загальній сумі трансфертів, що надаються з Державного бюджету іншим бюджетам, займає освітня субвенція (50,01 % в 2021 р., 51,45 % в 2022 р. та 47,01 % в 2023 р. Питома вага базової дотації, що надається обласним бюджетам та бюджетам ОТГ в загальній величині міжбюджетних трансфертів склала 7,77 % в 2021 р., 7,76 % в 2022 р. та 15,55 % в 2023 р. Ще одним «значним» трансфертом є субвенція на фінансове забезпечення будівництва, реконструкції, ремонту і утримання автомобільних доріг загального користування місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах. Питома вага даної субвенції в 2021 р. становила 9,09 %, в 2022 р. – 11,72 %, в 2023 р. – 8,61 %.

Таблиця 1

Міжбюджетні трансферти , що надаються з Державного бюджету України за період 2021-2023 рр.

Вид міжбюджетного трансферту	2021 р.		2022 р.		2023 р.	
	сума, млн. грн	питома вага, %	сума, млн. грн	питома вага, %	сума, млн. грн	питома вага, %
Освітня субвенція	99 647,4	50,01	108 043,8	51,45	87 515,5	47,01
Базова дотація	15 487,7	7,77	16 297,2	7,76	28 958,1	15,55
Додаткова дотація здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я	5 900,0	2,96	2 950,0	1,40	2 950,0	1,58
Додаткова дотація на здійснення повноважень органів місцевого самоврядування на деокупованих, тимчасово окупованих та інших територіях України, що зазнали негативного впливу у зв'язку з повномасштабною збройною агресією рф	-	-	-	-	23 934,1	12,86
Інші додаткові дотації	1 210, 9	0,61	2 413,8	1,15	783,6	0,42
Субвенції на:						
реалізацію проектів в рамках Програми з відновлення України	1,0	0,00	502,7	0,24	5 292,0	2,84
фінансове забезпечення будівництва, реконструкції, ремонту і утримання автомобільних доріг загального користування місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах	18 101,2	9,09	24 600,4	11,72	16 023,0	8,61
відновлення об'єктів критичної інфраструктури в рамках спільного з МБРР проекту «Проект розвитку міської інфраструктури – 2»	-	-	1 662,5	0,79	2 080,0	1,12
погашення заборгованості з різниці в тарифах, що підлягає урегулюванню згідно із ЗУ «Про заходи, спрямовані на врегулювання заборгованості теплопостачальних та теплогенеруючих організацій та підприємств централізованого водопостачання і водовідведення»	26 903,7	13,50	14 000,0	6,67	-	-
інші субвенції з Державного бюджету	31 985,1	16,05	39 518,7	18,82	18 639,4	10,01
Всього	199 236,9	100	209 989,2	100	186 175,7	100

Джерело: [побудовано автором на основі 2-4]

Варто відмітити, що протягом 2021 – 2022 рр. в Державному бюджеті Україні наявні значні обсяги субвенцій на погашення заборгованості з різниці в тарифах, що підлягає урегулюванню згідно із ЗУ «Про заходи, спрямовані на врегулювання заборгованості теплопостачальних та теплогенеруючих організацій та підприємств централізованого водопостачання і водовідведення». ЇЇ питома вага в 2021 р. становила 13,5 %, в 2022 р. – 6,67 %, а в 2023 р. даний вид субвенції не передбачений.

Варто наголосити, що в бюджеті-2023 наявний нетиповий до цього вид міжбюджетного трансферту – додаткова дотація на здійснення повноважень органів місцевого самоврядування на деокупованих, тимчасово окупованих та інших територіях України, що зазнали негативного впливу у зв'язку з повномасштабною збройною агресією рф. Її питома вага у загальній сумі міжбюджетних трансфертів склала 12,86 % (23 млрд 934 млн грн).Збільшення виділень на освіту та базову дотацію може свідчити про збільшення уваги до цих сфер. Додаткова дотація на здійснення повноважень у зв'язку з агресією рф показує вагу проблем у зазначених територіях.

Аналіз фінансових аспектів регіонального розвитку визначається величезним впливом базових та реверсних дотацій. Базові дотації є фінансовими перерахунками від державного бюджету до регіональних (обласних) бюджетів і використовуються для забезпечення сталого розвитку менш розвинених областей. Реверсні дотації визначають перерахунки коштів від областей, які мають значний внесок у державний бюджет, до менш заможних регіонів [1].

Таблиця 2

Розподіл базових та реверсних дотацій в розрізі обласних бюджетів за 2023 р.

Обласний бюджет області	базова дотація		Обласний бюджет області	реверсна дотація	
	тис. грн	%		тис. грн	%
Херсонської	477591,8	25,45	Дніпропетровської	772663,6	55,98
Чернівецької	252482,1	13,46	Львівської	252033,2	18,26
Закарпатської	184770,5	9,85	Полтавської	184543	13,37
Харківської	167080,8	8,90	Київської	122091,1	8,85
Івано-Франківської	165014,7	8,79	Донецької	47446,9	3,44
Тернопільської	158979,9	8,47	Миколаївської	1411,2	0,10
Луганської	76228,1	4,06			
Рівненської	70508,6	3,76			
Хмельницької	61377,7	3,27			
Вінницької	43345,8	2,31			
Чернігівської	42265,8	2,25			
Черкаської	34440,1	1,84			
Кіровоградської	31549,3	1,68			
Одеської	31281,4	1,67			
Сумської	30336,2	1,62			
Житомирської	28965,2	1,54			
Волинської	20145,8	1,07			
Всього	1876363,8	100	Всього	1380189,0	100

Джерело: [побудовано автором на основі 4]

Таблиця 2 надає детальний огляд структури цих дотацій для кожної області, визначаючи їхній обсяг у тисячах гривень та відсотковий внесок до загальної суми у 2023 році.

Проаналізувавши розподіл базових та реверсних дотації між областями України можна зробити наступні висновки. Найвищу базову дотацію отримує Херсонська область 25,45 % від загальної суми. Інші області з високими базовими дотаціями: Чернівецька (13,46 %), Закарпатська (9,85 %), Харківська (8,90 %), Івано-Франківська (8,79 %) та Тернопільська (8,47 %).

Аналізуючи реверсні дотації, що надходять з обласних бюджетів до Державного бюджету України, варто відмітити, що найбільшим бюджетом-донором виступає обласний бюджет Дніпропетровської області (55,98 %). Також бюджетам-донорами виступають обласні бюджети Львівської (18,26 %), Полтавської (13,37 %), Київської (8,85 %), Донецької (3,44 %) та Миколаївської (0,10 %) областей.

Отже, міжбюджетні трансферти є ключовим інструментом для досягнення фінансової стабільності та соціально-економічного розвитку. Їхню ефективну реалізацію можливо досягти за умови грамотного управління, постійного вдосконалення механізмів контролю та узгодженого впровадження стратегічних напрямків розвитку.

Список використаних джерел

1. Бюджетний Кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI (зі змінами) / [Електронний ресурс]. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 2456-17# Text. (дата звернення: 28.10.2023).

2. Про Державний бюджет України на 2021 рік : Закон України від 15.12.2020 № 1082-IX (зі змінами) [Електронний ресурс]. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20#Text (дата звернення: 01.11.2023).

3. Про Державний бюджет України на 2022 рік : Закон України від 02.12.2021 № 1928-IX (зі змінами) [Електронний ресурс]. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text (дата звернення: 01.11.2023).

4. Про Державний бюджет України на 2023 рік : Закон України від 03.11.2022 № 2710-IX (зі змінами) [Електронний ресурс]. URL : https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text (дата звернення: 01.11.2023).

ФІНАНСОВІ ВТРАТИ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА ВІД ЗАГАЛЬНИХ ВИТОКІВ ІНФОРМАЦІЇ

Євдокимов Сергій
здобувач вищої освіти ОС доктор філософії
Херсонський державний університет

Несанкціоноване втручання в роботу службової електронної пошти залишається прибутковим для кіберзлочинців [1]. Наприклад, компрометація ділової електронної пошти BEC (від англ. Business Email Compromise), що дозволяє зловмисникам отримати несанкціонований доступ до службових документів компанії, використовуючи витоки інформації або соціальну інженерію [2].

Галузі, яким довелося кардинально змінити підходи до роботи під час пандемії (охорона здоров'я, роздрібна торгівля, готельний та ресторанний бізнес, виробництво та дистрибуція споживчих товарів) також зіткнулися з істотним зростанням збитків від витоків даних порівняно з 2022 роком. Найдорожчі витоки − у охороні здоров'я: $9,23 млн. на кожен випадок, що на $2 млн. більше, ніж у 2021 та 2022 роках.

ФБР та Центр розгляду скарг на інтернет-злочини IC3 (від англ. Internet Crime Complaint Center) виявили, що з червня 2016 року по грудень 2021 року в світі було понад 241 000 інцидентів, в результаті викрадено $43,31 млрд. Однією з причин витоку було визнано дистанційний режим роботи, збитки в середньому були на $1 млн. вищими, ніж у ситуаціях, в яких цей фактор не був задіяний ($4,96 млн. проти $3,89 млн).

Доступ за допомогою вкрадених облікових даних спричинив більшу частину витоків, зазначених у дослідженні. Зловмисники при цьому найчастіше отримували персональні дані пересічних користувачів (ім'я, адреса електронної пошти, пароль) – у 44% випадків витоків постраждали дані саме такого типу. Виходить рух по спіралі: викравши ім'я користувача та пароль, зловмисник може у майбутньому отримувати доступ до нової інформації.

Звіт «2022 Cost of a Data Breach Report», складений міжнародною компанією IBM Security сумісно з Ponemon Institute, заснований на глибинному аналізі реальних випадків витоків даних обсягом до 100 тис. записів, що відбулися більш ніж у 500 організаціях у різних країнах світу за період з березня 2021 по травень 2022 року. У дослідженні враховуються сотні факторів, що впливають на витрати: правові, нормативні та технічні аспекти, а також збитки від негативного впливу на імідж бренду, втрат клієнтів та зниження продуктивності працівників.

Сучасні підходи допомагають знизити збитки. Застосування штучних нейронних мереж, аналітика інформаційної безпеки (далі – ІБ) та шифрування − три головні чинники, які довели свою ефективність щодо зменшення витрат, пов'язаних із витоками даних [3]. Економія склала від $1,25 млн. до $1,49 млн. (порівняно з організаціями, де ці інструменти практично не використовуються). Що стосується витоків даних, що перебувають у хмарі, організаціям, що застосовують гібридні хмари, витоки обходяться дешевше ($3,61 млн.), ніж тим,

хто використовує лише публічну хмару ($4,80 млн.) або лише приватну хмару ($4,55 млн.).

Більшість підприємств зіткнулися з витоками під час переходу на хмарні рішення, зазнали збитків, що на 18,8% перевищили середнє значення. Проте дослідження також показало, що компанії, які краще за інших розвивалися шляхом модернізації та переходу на роботу в хмарі (тобто перебували на більш «зрілій» стадії), більш ефективно виявляли та запобігали інцидентам − у середньому на 77 днів раніше, ніж організації , що знаходилося на початкових стадіях Дослідження випадків витоку даних у хмарних інфраструктурах показало, що організаціям, які застосовують гібридні хмари, витоки обходяться дешевше ($3,61 млн.), ніж тим, хто використовує лише публічні хмари ($4,80 млн.) або лише приватні хмари ($4,55 млн.).

Під час дослідження даної тематики також було з’ясовано, що наростаючу проблему витоку спричиняють компрометацію даних споживачів (у тому числі облікові дані), що надалі може використовуватися для проведення інших мережевих атак. По статистиці: 82% індивідуальних користувачів визнають, що використовують однакові паролі для різних облікових записів, тому компрометація облікових даних є, з одного боку, основною причиною витоків інформації, а з іншого, веде до подальших негативних наслідків, а отже, представляє є подвійний ризик для бізнесу.

Також результати дослідження показали, що на липень 2022 року більшість компаній розгортають засоби захисту такі як DLP-системи порівняно з минулими роками, що веде до суттєвого зниження витрат. Близько 65% міжнародних компаній частково чи повністю розгорнули засоби автоматизації ІБ – порівняно з 52% два роки тому. В організаціях, які провели розгортання повністю, середній розмір збитків від витоків даних становив лише $2,90 млн, а у компаній, які взагалі не використовували автоматизацію, той же показник виявився вищим, ніж удвічі — $6,71 млн.

Деяким підприємствам, які досліджувались, вдалося скоротити витрати на боротьбу з витоками, за рахунок інвестування у команди та плани реагування на інциденти. Організації, які створили групи реагування на інциденти та протестували свої плани реагування, в середньому витратили на ліквідацію наслідків злому $3,25 млн. У той же час компаніям, які цього не зробили, довелося витратити в середньому $5,71 млн. (різниця становить 54,9 %).

Сьогоднішнім способом запобіганням економічних витрат від загальних витоків даних є системи захисту інформації на базі штучних нейронних мереж. Використання штучних нейронних мереж – це один із сучасних методів для ІБ в системах електронного документообігу та ефективної її продуктивності [4]. Використання найкращих рішень на базі аналітичної діяльності та статистичної ймовірності дають змогу побудувати алгоритми вказані у даному досліджені. Даний напрямок, в даний час, активно розвивається і вимагає більш детального вивчення. Тому, в подальшому, на основі даної теми, є перспективи розробити власні методи, щоб удосконалити навчання нейронної мережі в системах

електронного документообігу.

Список використаних джерел

1. Хорошко В. О. Проєктування комплексних систем захисту інформації. Підручник / В. О. Хорошко, І. М. Павлов, Ю. Я. Бобало, В. Б. Дудикевич, І. Р. Опірський, Л. Т. Пархуць. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2020.

2. Robert B. Cialdini. Influence: The Psychology of Persuasion / Robert B. Cialdini. New York City, 2006. 336 с. (Harper Business; Revised edition).

3. J.L. Kellogg. Kellogg on Marketing / J.L. Kellogg. Hoboken (New Jersey): Graduate School of Management, 2010. 448 с. (Wiley).

4. Євдокимов С.О., Устенко С.А. Розробка системи захисту інформації в локальній мережі підприємства. Геометричне моделювання та інформаційні технології: науковий журнал / за ред. Сергія Устенка. № 1 (7), квітень 2019. Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2019. 103 с.

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ РИНКУ ОРГАНІЧНОЇ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОДУКЦІЇ

Жайворон Дмитро, Мауер Діана, Мовчан Олександр
здобувачі вищої освіти ступеня доктора філософії,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Зоря Олексій, д.е.н., професор

Дослідження інвестиційних аспектів розвитку агропродовольчого ринку країни становить у сучасних умовах значний інтерес, оскільки інвестиції є необхідною умовою здійснення масштабних технологічних інновацій для реалізації модернізаційних сценаріїв розвитку не лише самої агропродовольчої системи, але й економіки в цілому. Розвиток агропродовольчого ринку важливий аспект забезпечення продовольчої безпеки та стимулювання економічного зростання, особливо в сільських територіях.

Важливого значення набувають інвестиційні вливання в модернізацію виробничих структур та промислових підприємств, які здійснюють обробку та переробку сільськогосподарської сировини. Інвестиційні рішення мають бути впроваджені з урахуванням природоорієнтованих рішень, які матимуть відображення на якості та безпечності продукції [1]. Хочемо зауважити, що показники якості та безпечності харчових продуктів за даними Глобального індексу продовольчої безпеки мають відносно позитивні показники, оскільки Україна за даним індикатором у світовому рейтингу – займає 52 місце у світі з усіх досліджуваних країн, і 25 місце з 26 країн Європи [3].

Умови нестабільного політичного середовища в країні мають негативне відображення на основні аспекти агропродовольчого ринку: сільське господарство, дистрибуцію та ринки збуту. Таким чином, виникає потреба в інвестиційних вливаннях для відновлення та модернізації технік, технологій виробництва сільськогосподарської продукції, ланцюгів постачання, посередницьких організацій які не просто сприяють реалізації продукції, але й повинні забезпечити безпечність їх транспортування та зберігання [2].

Особливої уваги в розрізі даного питання набуває розвиток транспортної інфраструктури та логістики для забезпечення надійного та ефективного руху органічної продукції, транспортування якої характеризується підвищеними ризиками. Виробництво органічної продукції в Україні, це важливий аспект з огляду євроінтеграційних процесів країни, оскільки Європейський Союз впровадив сільськогосподарську політику спрямовану на досягнення конкретних екологічних, соціальних та економічних цілей, та зокрема зосереджений на сталому зеленому переході Європи до кліматично-нейтрального континенту. Ефективне партнерство та відповідність принципам Європейського зеленого курсу вимагає від України розвитку та поширення органічного сільського господарства, створення відповідних інститутів формування інфраструктури, зокрема виробничо-технічного та транспортно-логістичного.

Прогресивність агропродовольчого ринку необхідна для забезпечення населення якісними та безпечними продуктами, стимулювання економічного зростання в сільській місцевості та забезпечення стабільності національного харчового ринку. У цьому контексті регулювання, технологічні інновації та сталий розвиток відіграють важливу роль і залежать від активізації інвестиційної діяльності.

Важливим елементом у цьому процесі є створення відповідної інфраструктури, що включає в себе не тільки технічні та виробничі аспекти, але й логістичні та транспортні системи, що містять в собі розвиток модернізованих систем зберігання, транспортування та розподілу, з метою забезпечення високої якості продукції і вчасної доставки до споживачів.

Враховуючи зміни в європейських стандартах та попиті на органічні продукти, інвестиції в ці напрямки можуть стати стратегічно важливими для українського аграрного сектору, сприяючи його сталому розвитку та інтеграції на світові ринки.

Список використаних джерел

1. Зоря О.П., Мауер Д.Р., Авраменко Д.І. Природоорієнтовані рішення для інвестиційно-інноваційного розвитку аграрного виробництва. *Цифрова економіка та економічна безпека.* 2022. Випуск 2(02). С. 104-109. URL: http://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/76

2. Зоря О.П., Овчарук О.М., Мауер Д.Р**.** Концептуальні основи управління продовольчою безпекою держави в умовах інвестиційно-інноваційного розвитку аграрної сфери. . *Причорноморські економічні студії.* 2021. Вип. 63. С. 47-51. URL:. http://bses.in.ua/journals/2021/63_2021/9.pdf.

3. *Global Innovation Index 2022. Global Innovation Index. Ukraine.* URL: https://www.globalinnovationindex.org/analysis-economy (дата звернення 03.11.2023)

УКРАЇНА В ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОМУ КОНГЛОМЕРАТІ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОГО СЕКТОРУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Жданова Людмила
д.е.н., професор кафедри загальної
економічної теорії та економічної політики
Одеського національного економічного університету, м. Одеса

Високотехнологічний сектор сучасної економіки має складну структуру. Розуміння його структури потребує поділу продуктів цього сектору за критерієм об'єкта продажу. За цим критерієм у високотехнологічному секторі чітко виділяються два підрозділи. Один з них, назвемо його підрозділ А, спеціалізується на розробці науково-технічної інформації та втіленні її в юридичні документи (патенти), що закріплюють право інтелектуальної власності фізичної чи юридичної особи на цю інформацію. Саме з урахуванням купівлі цих документів можна легально організувати виробництво товарів, що матеріалізують інтелектуальні досягнення НТР. Таке виробництво – це другий підрозділ високотехнологічного сектора. Назвемо його підрозділ Б. Структури і функціонування цих двох підрозділів побудовано по-різному [1, с.7-8].

Розглянемо підрозділ А. Цій підрозділ, тобто вироблення науково-технічної інформації, внутрішньо неоднорідний. В ньому можливо виділити 3 складові частини. Одна його частина, що пов’язана зі створенням принципово нових товарів, які втілюють досягнення НТР, потребує розвиненої матеріальної бази, необхідної для здійснення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, тобто лабораторій, технопарків, технополісів тощо; фахівців та науковців високого рівня підготовки; відповідної освіти. Інвестиції в цей підрозділ дуже масштабні і характеризуються високим ступенем невизначеності та ризику. Кінцевим товаром є розроблена та перевірена науково-технічна інформація, що надходить на ринок як товар. Інша частина підрозділу А теж пов’язана зі створенням нової інформації, але лише у сфері інформаційного забезпечення сучасної економіки, а також у сфері культури, розваг та відпочинку. Ця частина представляє наукоємні сервіси і у більшому ступені потребує кваліфікованих і талановитих фахівців, ніж високопродуктивного обладнання. Ще одна частина, яка відноситься до підрозділу А і яка пов’язана зі створенням нової інформації, націлена на просування товарів до покупців і з юридичним захистом розроблених моделей, брендів, впізнаваних товарних знаків. Статистичні дані Світової організації інтелектуальної власності (табл.1) ілюструють такий стан підрозділу А високотехнологічного сектору.

Як видно з даних таблиці 1, із 25 985,9 тис. одиниць загальної кількості об’єктів промислової власності, зареєстрованих в 2021 році (останні оприлюднені дані), 19 660,3 тис., або 75,7% складають торговельні марки та промислові зразки, тобто об’єкти нової інформації, що націлені на просування товарів до покупців. Лише 6 325,6 тис, або 24,3% об’єктів інтелектуальної власності втілені у винаходи та корисні моделі, тобто представляють науково-

технічну та науково-технологічну інформацію, необхідну для розгортання нового виробництва.

Таблиця 1

Об'єкти промислової власності, тис. одиниць*

	Винаходи (Patents)	Корисні моделі (Utility Models)	Торговельні марки (Trademarks)	Промислові зразки (Industrial Designs)
2005	1 692,0	244,0	3 044,0	492,0
2010	1 979,0	496,0	5 588,0	669,0
2015	2 887,3	1 205,4	8 445,3	1 145,2
2016	3 127,9	1 553,3	9 768,2	1 240,6
2017	3 162,3	1 761,4	12 395,7	1 242,1
2018	3 325,4	2 146,6	14 314,0	1 343,8
2019	3 224,2	2 341,1	15 153,7	1 360,9
2020	3 281,9	3 000,1	17 198,3	1 387,8
2021	3 401,1	2 924,5	18 145,1	1 515,2

*Джерело: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/ wipo_pub_943_2021.pdf (дата звернення 04.11.2023).

В Україні, як видно з даних таблиці 2, з 30 870 од. об'єктів інтелектуальної власності, зареєстрованих у 2021 році, 24 201 од. або 74,7%, складають торговельні марки та промислові зразки і 6 661од. або 25,3%,−винаходи і корисні моделі.

Таблиця 2

Зареєстровано охоронних документів на об'єкти інтелектуальної власності в Україні (одиниць)*

	2020	2021	2021 до 2020 (%)
Усього зареєстровано	30 255	30 870	102,0
Винаходи	2 179	2 298	105,5
Корисні моделі	6 385	4 363	68,3
Промислові зразки	2 047	1 751	85,5
Торговельні марки	19 640	22 455	114,3

*Джерело: https://www.wipo.int/directory/ru/details.jsp?country_code=UA (дата звернення 04.11.2023).

Таким чином, структура підрозділу А високотехнологічного сектору, тобто його інтелектуальної частини, у вітчизняній економіці така сама, як у середньому у світі.

Науковий інтерес представляє розвиток другої частини підрозділу А високотехнологічного сектору економіки України, яка представлена наукоємними сервісами. Як видно з таблиці 3, кількість суб'єктів господарювання у секторі інформаційно-комунікаційних технологій постійно зростає: з 53 тис. у 2010 році до 270 тис. у 2021 році. При цьому частка фізичних осіб-підприємців у загальний чисельності діючих суб'єктів господарювання також зростає. За період 2010-2021рр. вона збільшилась з 82,8% до 94,8%.

Таблиця 3

Інформаційно-комунікаційні технології в економіці України

	Кількість діючих суб'єктів господарювання, одиниць	У тому числі	
		фізичні особи-підприємці, одиниць	у % до кількості суб'єктів господарювання
2010	53643	44423	82,8
2015	109712	98714	90,0
2016	123440	113461	91,9
2017	140183	128912	92,0
2018	166715	154424	92,6
2019	196239	182718	93,1
2020	223018	209189	93,8
2021	269897	255857	94,8

*Джерело даних: https://ukrstat.gov.ua (дата звернення 04.11.2023 р.).

Завдяки розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) віддалена, дистанційна робота стає формою зайнятості значної частини вітчизняних фахівців, що працюють у цій сфері. Значну частину таких віддалених працівників складають фрілансери, робота яких здійснюється відповідно до конкретного договору на основі заздалегідь погодженого обсягу роботи, строків її виконання та оплати. Сьогодні фрілансерів різних країн залучають для виконання окремих частин складних багатогранних проектів у розвинутих країнах. Це стосується і вітчизняних фахівців сфери ІКТ. Об’єднання окремих частин у єдине ціле здійснюється у фірмі розвинутої країни, яка і виходить на ринок з таким інноваційним товаром. В результаті, на ринок поступає інноваційний товар, у створенні якого брали участь найосвіченіші фахівці практично усього світу, проте зареєстрований цей товар як інтелектуальна власність фірми- власника патенту на використання цього інноваційного товару, тобто фірми розвинутої країни.

Таким чином, високотехнологічний сектор світу сьогодні дуже неоднорідний як з боку продуктів що він виробляє за критерієм об'єкта продажу, так і з боку резидентів/нерезидентів, що створюють інноваційні товари кожної країни.

Список використаних джерел

1. Жданова Л. Л. Високотехнологічний сектор світової економіки у глобальній конкуренції. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2022. №11-12 (300-301). С.7-13.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНДЕКСНОГО МЕТОДУ У СФЕРІ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Завалій Олександра
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Рудич Алла, к.е.н., доцент

Індексний метод – це ефективний інструмент, який здавна служив для організації, пошуку та доступу до інформації. Цей метод, хоч і здавалося б, може бути сучасним досягненням інформаційних технологій, насправді має глибокі історичні корені та багатий розвиток. Він виявив свою значущість в найрізноманітніших галузях життя, починаючи від наукових досліджень і закінчуючи сферами фінансів і маркетингу.

Індексний метод дослідження займає важливе місце серед статистичних методів аналізу соціально-економічних явищ і процесів. Вивчення питань індексної методології має значний обсяг в спеціальній та навчальній літературі. Розвиток індексного методу вивчається в роботах таких видатних дослідників, як В. Андрієнко, Г. Бакланов, О. Васечко, А. Єріна, В. Ковалевський, В. Мазуренко, В. Немчінов, А. Опря, А. Ревенко, С. Струмілін, В. Черменський, С. Югенбург, та інші вчені-науковці. Вони внесли великий внесок у розвиток і застосування, як статистичних методів, так і індексного методу зокрема, у різних галузях наукового дослідження та практики [1].

Застосування індексного методу у сфері економічних досліджень вирішує ряд важливих практичних завдань:

1) вивчає оцінку загальної зміни складних економічних показників: можливість виміряти та проаналізувати зміни в економічних параметрах, таких як товарообіг, вартість виробленої продукції, витрати на виробництво і багато інших; сприяє з'ясуванню факторів, що впливають на ці зміни, дозволяючи ефективно аналізувати динаміку та тенденції в економіці;

2) визначає вплив окремих факторів: можливість визначити вплив окремих змінних чи факторів на складні економічні явища (наприклад, допомагає виявити, наскільки ціни впливають на товарообіг чи встановити, як зміна обсягу продажів впливає на загальний товарообіг);

3) дає можливість провести порівняння результатів діяльності: можливість порівнювати результати діяльності різних підприємств, територій, галузей та інших сегментів економіки; створює можливість об'єктивно оцінювати ефективність діяльності різних суб'єктів, що є важливим для прийняття управлінських рішень та формування економічної політики;

4) оцінює виконання зобов'язань: індексний метод допомагає оцінювати ступінь виконання різноманітних зобов'язань, таких як нормативи, плани, стандарти та інші цільові показники, дозволяє визначити, наскільки результати діяльності відповідають заздалегідь встановленим стандартам і цілям [2].

Система показників індексного методу передбачає поділ індексів на два

основних види: якісні і кількісні показники, і кожен з них має свою важливу роль у аналізі та оцінці економічних явищ та процесів.

Якісні індекси: ці індекси включають в себе показники, які важко вимірювати в числових величинах і зазвичай мають характеристики, що описують якість, якості та характеристики економічних параметрів. Це можуть бути показники цін, собівартості продукції, рівня заробітної плати, продуктивності праці і інші подібні фактори, які вказують на рівень якості та характеристики товарів та послуг.

Кількісні показники: ці індекси базуються на кількісних даних та вимірюють фізичний обсяг або кількість конкретних економічних показників. Вони включають такі параметри, як товарообіг, обсяг виробництва, кількість споживаних матеріальних благ, обладнання та кількість працівників [3].

Усі елементи, які використовуються в системі індексного методу, повинні мати економічну значимість, оскільки це дозволяє точніше визначити вплив різних факторів на економічні явища та процеси.

При використанні індексного методу важливо враховувати певну похибку, яка зазвичай залежить від кількості знаків після коми і загальної складності розрахунків. Ретельний аналіз і обґрунтування вибору індексів та методів розрахунків допомагає знизити цю похибку і забезпечує більш точні результати в аналізі економічних явищ.

Середні індекси часто використовуються при аналізі фінансової сфери, зокрема ринку цінних паперів. Найбільш відомими є:

– Індекс Доу-Джонса, який дорівнює середньому арифметичному індексу значень курсу акцій, що котируються в даний час на фондовій біржі Нью-Йорка;

– Індекс Стендарда і Пура – розрахунок даного індексу проводиться по курсам акцій п’ятисот найбільших фірм фондової біржі Нью-Йорка [4, с.101-102].

Майбутнє індексного методу обіцяє бути важливим і перспективним в контексті аналізу та оцінки різних економічних явищ та процесів. Завдяки поєднанню якісних і кількісних показників, індексний метод дозволяє створювати комплексні моделі та індекси, які допомагають зрозуміти інтеракції між різними аспектами економіки та визначати їх вплив на загальний стан національної економіки.

З впровадженням сучасних технологій та великих обсягів даних, індексний метод отримав нові можливості для розвитку. Автоматизація обробки даних, використання штучного інтелекту та аналітичних інструментів спрощує розрахунки та аналіз, роблячи їх більш швидкими та точними.

Майбутнє індексного методу полягає у його широкому застосуванні в різних галузях, включаючи економічний аналіз, фінанси, маркетинг, екологію, та інші. Він може стати потужним інструментом для прийняття управлінських рішень, прогнозування та розв’язання складних завдань у сучасному світі.

Однак важливо продовжувати процес вдосконалення індексного методу, розробляти нові підходи та адаптувати його до не стабільних умов.

Дослідження та розвиток цього методу сприятиме розширенню можливостей для аналізу економіки та сприятиме більш точному та об'єктивному розумінню складних економічних явищ, що є ключовим для подальшого розвитку глобальних та регіональних економічних процесів.

Список використаних джерел

1. Задорожна Р. Еволюція індексного методу аналізу. Apache Tomcat/7.0.14. URL: http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/548/1/80-85_4'2008(43)_Zadorozhna_IST_STAT_EVOLUTSIA_INDEKSNOGO_METODU.pdf_(дата звернення: 04.11.2023).

2. Індексний метод у економіко-статистичному аналізі. Stud. URL: https://stud.com.ua/162391/prirodoznavstvo/indeksnogo_metodu_ekonomiko_statistichnomu_analizi (дата звернення: 04.11.2023).

3. Миколайчук О. Індексний метод в економічному аналізі. Моя освіта. URL: https://moyaosvita.com.ua/ekonomika/indeksnij-metod-v-ekonomichnomu-analizi/ (дата звернення: 04.11.2023).

4. 4.Нариси з історії статистики України. 2-ге вид., випр. та доп. Київ : Держкомстат України. НДІ статистики Держкомстату України. 1999. 187 с. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/ (дата звернення: 04.11.2023).

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ ІНВЕСТИЦІЙ У РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ НАУЦІ: ВІД МЕРКАНТИЛІСТІВ ДО ЗРІЛИХ КЛАСИКІВ

Завгородня Олена,
д.е.н., професор, професор кафедри міжнародної економіки і соціально-гуманітарних дисциплін
Український державний університет науки і технологій, м. Дніпро,
Білоцерковець Дмитро
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Український державний університет науки і технологій, м. Дніпро

Економічний розвиток, забезпечення позитивної траєкторії економічної динаміки важко уявити за межами активного інвестиційного процесу. Інвестиції виступають важливим фундаментом економічного зростання, окреслюють контури економічного розвитку та детермінують його подальші вектори. Саме інвестиції виступають тим живильним джерелом, що спонукає національну економіку до підйому, забезпечує генерацію нових виробничих потужностей, створення нових робочих місць та, зрештою, зростання добробуту широких мас населення.

Особливої гостроти проблема інвестицій у національній економіці України набуває в умовах забезпечення економічного розвитку в постпандемічному світі та неспровокованої агресії з боку московської держави. Кардинальні зміни в логістиці, занепад традиційних економічних зв'язків, форсоване формування нових ініціювали потужні перетворення безпосередньо у національному виробництві, імперативно вимагаючи від підприємців реалізації грандіозних проектів капіталовкладень.

Додатковим викликом для вітчизняних виробників стало фактичне набуття з лютого 2022 р. Україною статусу фронтиру цивілізованого світу, що стоїть на заваді мацакам дестабілізації, що протягнулись зі північного сходу, з відповідними патернами трансформацій у національній економіці. Зруйновані підприємства, зплюндрований житловий сектор на великій частині України, зміна місця проживання мільйонами громадян нашої країни диктують необхідність масштабних інвестиційних вливань, зокрема, з боку держави, здійснення фронтальних реноваційних проектів протягом найближчих років чи, навіть, десятиріч.

Саме інвестиціям суджено стати стрижнем відновлення економічної потуги України, як найбільшої суто європейської держави. Проте розробка теоретико-методологічних засад інвестиційної стратегії України, формування ескізу майбутніх інвестиційних проектів на теренах нашої країни не можуть здійснюватись позірно, без спирання на відповідну потужну фундаментальну базу. Розуміння сутності інвестицій, включення їх до категоріального ряду економічної науки, дослідження змісту, форм, функцій тощо розпочалось не в

поточному столітті, а має багату наукову історію. Перші спроби створити наукове підґрунтя вивчення інвестицій як явища фіксуються ще у середині XVI-XVII століть в працях представників школи меркантилістів.

Важливим внеском меркантилістів, як представників першої економічної школи, є пошук взаємних залежностей між економічної динамікою в окремій країні та обсягами накопиченого в національній економіці капіталу, відповідними інвестиціями. Слід зазначити, що подібні наукові розвідки більш притаманні пізньому меркантилізму, що зосередив увагу на пошуку інструментарію забезпечення стабільного економічного зростання за умов послаблення протекціоністських заходів.

Безумовно, абсолютним імперативом будь-яких представників меркантилізму виступав захист національної економіки, регулювання експортно-імпортних операцій, проте у пізніх меркантилістів протекціоналістська платформа зазнає певної ерозії на тлі необхідності сприяння економічному зростанню в павутинні взаємних етатистських монетарних блокувань у добу пізньої середньовічної Європи. Повзучий лоялізм щодо транскордонного руху грошей поступово стає домінантним в теоретичних та практичних пропозицій меркантилістів, на чільне місце серед заходів стимулювання позитивної економічної динаміки, збагачення націй виходить інвестиційна політика. В розумінні дослідників, інвестиційна політика має бути спрямована на забезпечення прискореного економічного піднесення за рахунок поліпшення умов виробництва, впровадження нових технологій, активної державної підтримки промислового розвитку, отримання конкурентних переваг стосовно країн-сусідів на зовнішніх та внутрішньому ринках [1].

Подальший потужний поштовх розвитку теоретико-методологічних засад дослідження інвестицій належить класикам, зокрема, Франсуа Кене та особливо представникам зрілої класичної школи політичної економії - Адаму Сміту та Давиду Рікардо. Дослідження А. Сміта в галузі трудової теорії вартості окреслило основні вектор подальшої еволюції теорії інвестицій, її постулати в багатьом визначають у сучасне розуміння інвестицій як капіталовкладень уявлення про інвестиції як нагромадження капіталу, як засобів авансованих у виробничий процес. Слід звернути увагу, що в працях А.Сміта спостерігається цілісне розуміння інвестицій – з одного боку, мікроекономічне, на рівні окремого підприємства, а з іншого, макроекономічне, на рівні суспільного виробництва загалом.

Список використаних джерел

1. Тарасевич В.М., Петруня Ю.С., Білоцерківець В.В., Завгородня О.О. та інш. Історія економічних учень. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 376 с.

2. Сміт А. Дослідження про природу і причини багатства народів. Київ : Наш формат, 2018. 736 с.

ІНДЕКС ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ

Зуб Вікторія
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Рудич Алла, к.е.н., доцент

XXI століття визначає індекс людського розвитку як ключовий показник розвитку держави. Це питання було актуальним завжди і привертало увагу різних економічних шкіл та течій. Тривалий час розвиваючись разом з економічним зростанням і продуктивністю праці, вважається, що людський розвиток є основою функціональної глобальної економічної системи та кінцевою метою економічного прогресу.

Індекс людського розвитку – це комплексний показник для оцінки рівня розвитку людського потенціалу в країнах світу. Вперше був запропонований Організацією Об'єднаних Націй у 1990 році. Щорічне видання «Звіт про людський розвиток» поширює інформацію про індекс та його відповідні рейтинги.

Ключові компоненти, які враховуються в індексі людського розвитку, включають:

1. Тривалість життя: вимірюється середня очікувана тривалість життя при народженні, яка визначає здоров’я і довголіття. Цей показник свідчить про якість медичного обслуговування та умов проживання.
2. Освіта: середня тривалість освіти, яка виміряється кількістю років навчання та рівнем грамотності населення.
3. Дохід на душу населення: вимірюється внутрішнім валовим продуктом на душу населення.

Додатково під час збору даних враховується рівень соціального забезпечення, показники здоров`я та культурного розвитку, злочинності, охорони навколишнього середовища та участі людей у прийнятті рішень [1].

За шкалою від 0 до 1 індекс людського розвитку оцінює рівень розвитку, при цьому найвищий рівень позначається 1. Країни класифікуються відповідно до рівня індексу людського розвитку за такими класифікаціями:

1. Країни, які мають дуже високий рівень людського розвитку.
2. Країни, які мають високий рівень людського розвитку.
3. Країни, які мають середній рівень людського розвитку.
4. Країни, які мають низький рівень людського розвитку.

Звіти ООН щодо індексу людського розвитку зазвичай публікуються із запізненням на два роки, тому що міжнародні порівняння проводяться після того, як національні статистичні агентства опублікують свої дані. Останні дані показують, що п’ять країн мають найвищий рівень розвитку: Швейцарія, Норвегія, Ісландія, Гонконг, Австралія. Україна у 2021 році займала 77 місце за Індексом людського розвитку 0,773 [2].

Для розробки більш точних показників для вимірювання індексу людського розвитку в Україні, важливо використовувати розширену національну статистичну базу, яка повинна враховувати зростаючу різницю в якості життя, проблеми корупції, а також економічні та соціальні обмеження, які перешкоджають стабільному зростанню.

Українські вчені зробили кроки для адаптації глобальних концепцій до конкретної ситуації в країні, розробивши регіональні методи вимірювання людського розвитку в різних регіонах України. Вони дозволяють одержувати більш точні показники зростання і дають можливість розуміння таких ситуацій, як демографічний розвиток, розвиток ринку праці, матеріальне становище, житлові умови, рівень освіти населення, охорона здоров'я, соціальне середовище, екологічний стан та рівень фінансування людського розвитку.

Організація Об'єднаних Націй прогнозує, що пандемія COVID-19 та війна російської федерації проти України можуть стати основними причинами глобального зниження Індексу людського розвитку в найближчі роки [3].

Індекс людського розвитку є важливим інструментом для порівняння рівня розвитку між країнами та визначення прогресу у досягненні соціального та економічного розвитку. Він допомагає урядам, міжнародним організаціям та дослідникам встановлювати пріоритети для формулювання політики, спрямованої на поліпшення якості життя людей та визначати напрямки подальших зусиль.

Список використаних джерел

1. Осецький В. Соціальні інновації в освіті – драйвери розвитку людського капіталу. Вісн. Київ. 2020. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialni-innovatsiyi-v-osviti-drayveri-rozvitku-lyudskogo-kapitalu (дата звернення 05.11.2023).

2. ООН опублікувала індекс людського розвитку в країнах світу, Центр гуманітарних технологій. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/149240876.pdf.

3. Власюк О. С. Людський розвиток в Україні: чинники та проблеми. Стратегічні пріоритети. 2019. URL: file:///C:/Users/USER/Downloads/198-Article%20Text-378-1-10-20180828.pdf (дата звернення 05.11.2023).

БОРОШНОМЕЛЬНО-КРУП'ЯНИЙ РИНОК УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ВИРОБНИЧІ ТА ІМПОРТНО-ЕКСПОРТНІ ПОЗИЦІЇ

Івченко Володимир,
к. с/г н., генеральний директор НДІ «Украгропромпродуктивність»
Солошонок Алла,
головний науковий співробітник
Полонська Ольга
старший науковий співробітник
Український науково-дослідний інститут
продуктивності агропромислового комплексу, м. Київ

Борошномельно-круп'яне виробництво є одним з найважливіших у харчовій індустрії України. Галузь забезпечує населення держави широким асортиментом продукції, а також є джерелом сировинних ресурсів, зокрема для виробництва хліба, хлібобулочних та борошняних виробів.

Розвиток ринку борошна в Україні потребує постійного моніторингу, аналітичних та інформаційних досліджень, узагальнення отриманих результатів для вирішення економічних, управлінських, науково-технічних та інших завдань і проблем, а також перспектив на майбутнє [1]. Особливо це актуально у сучасний період військової агресії.

Виробництво кінцевої продукції майже повністю залежить від рівня збору зернових культур. Отже основою для розвитку внутрішнього ринку продуктів борошномельно-круп'яної промисловості є зерновий комплекс, тому вважаємо за доцільне дослідити обсяги перероблення різних видів зернових на борошно і крупи (табл. 1).

Таблиця 1

Перероблення культур зернових та зернобобових на борошно і крупи у січні–грудні 2022 року

Сировина	Перероблено з початку року, тис. т			Частка перероблення зернових,% на:		Перероблено у % до відповідного періоду попереднього року		
	усього	з них на:				усього	з них на:	
		борошно	крупи	борошно	крупи		борошно	крупи
Культури зернові та зернобобові, з них:	3479,5	1003,3	162,2	28,8	4,7	85,2	90,8	76,6
Пшениця	1181,6	957,7	24,5	81,1	2,1	84,2	90,2	90,0
Кукурудза	1904,3	1,7	11,3	0,1	0,6	89,4	89,9	84,8
Ячмінь	224,7	0,1	20,2	0,1	9,0	67,3	74,7	161,4
Жито	48,3	43,6	0,5	90,3	1,0	98,7	105,7	96,5
Овес	36,4	-	26,1	-	71,7	78,2	-	72,2
Гречка	47,4	-	47,4	-	100,0	97,3	-	97,3
Просо	7,8	-	6,9	-	88,5	59,3	-	57,6
Горох	28,3	-	25,1	-	88,7	49,5	-	47,0

У січні–грудні 2022 року було перероблено культур зернових і зернобобових усього 3479,5 тис. т, що на 14,8 % менше ніж у відповідний період попереднього року. Слід зазначити, що на борошно переробили 1003,3 тис. т, що на 9,2 % менше до відповідного періоду минулого року, на крупи – 162,2 тис. т або на 10,0 % менше до січня–грудня 2021 року. Всього на борошно було перероблено 28,8 % культур зернових, на крупи – 4,7 % культур зернових та зернобобових від загального обсягу їх перероблення за усіма напрямами.

На борошно перероблено: пшениці – 81,1 % (957,7 тис. т, що на 23,1 % менше до аналогічного періоду минулого року); жита – 90, 3 % (43,6 тис. т, що на 5,7 % більше ніж у попередньому році), кукурудзи і ячменю всього 0,1 %.

По структурі зернових на крупу найбільше переробили гречки – 47,4 тис. т (до відповідного періоду минулого року менше на 2,7 %), вівса – 26,1 тис. т, що 27,8 % менше ніж у відповідному періоді 2021 року, гороху – 25,1 тис. т, що майже на половину менше ніж за січень – грудень 2021 року.

Щодо виробництва борошна, то у 2020 році його було вироблено 1549,8 тис. т, а у 2021 – 1456,7 тис. т, тобто на 6,0 % менше [2].

Наразі дані офіційної статистики щодо обсягів виробництва борошна і круп у поточному році відсутні, однак динаміку можна відслідкувати за індексами виробництва, оприлюдненими Держстатом України (табл. 2).

Таблиця 2

Індекси виробництва продуктів борошномельно-круп'яної промисловості

Період	Індекс продукції, %	Зростання/зниження, %
Січень-грудень 2022 р. до січня-грудня 2021 р.	87,2	-12,8
Січень-березень 2023 р. до січня-березня 2022 р.	100,1	+0,1
Січень-червень 2023 р. до січня-червня 2022 р.	95,7	-4,3
Червень 2023 р. до травня 2023 р.	97,2	-2,8
Червень 2023 р. до червня 2022 р.	102,0	+2,0

У 2022 році виробництво борошномельно-круп'яної продукції було меншим на 12,8 % ніж у 2021 році, що стало наслідком військової агресії. На сьогодні ситуація дещо стабілізувалась, і вже за період січня-червня 2023 року до такого ж періоду 2022 року зниження виробництва становить 4,3 %. Місячна динаміка поточного року більш обнадійлива – індекс виробництва у червні 2023 року становить 102,0 % до травня цього ж року.

Україна є одним із ключових експортерів на зовнішній ринок зернових культур та продуктів їх переробки, однак початок воєнних дій на території нашої держави спричинив нестабільність у роботі ланцюгів постачання агропродовольчої продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

На рисунку 1 наведені дані щодо експорту та імпорту борошна за період з вересня 2022 по вересень 2023 року [3].

У січні–вересні 2023 року експортовано 117,5 тис. т борошна, що у 3,7 раза більше порівняно з січнем–вереснем 2022 року, середня експортна ціна

становила 298,9 дол./т, що на 11,4 % менше ніж у січні–вересні 2022 року (337,4 дол./т). Основні покупці українського борошна Молдова – 23,0 тис. т, Польща – 16,4 тис. т та Палестина – 11,8 тис. т.

Імпортовано у січні–вересні 2023 року 1904 т борошна, що на 5,0 % більше ніж за аналогічний період минулого року; середня імпортна ціна становила 735,3 дол./т, що на 6,6 % більше ніж у січні– вересні 2022 року (689,6 дол./т). Найбільші постачальники борошна – Італія (1183 т) та Польща (464 т).

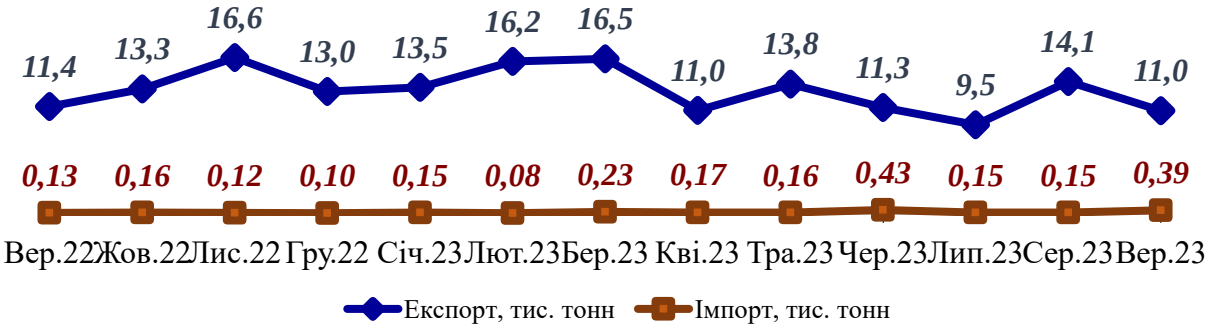

Рис. 1 Динаміка експорту імпорту борошна пшеничного у 2022–2023 роках

Експорт круп із зерна зернових культур за даними Державної митної служби у січні вересні 2023 року зріс проти аналогічного періоду минулого року у 2,7 раза – до 33556 т. Щодо імпорту, то його показник за цей період збільшився на 6,7 % і становить 1819 т (таблиця 3).

Таблиця 3

Обсяги експорту–імпорту круп із зерна зернових культур у 2022 – 2023 роках

Показник	Січень-вересень 2022 р.	Січень-вересень 2023 р.	Зростання/зниження., %
Обсяг експорту, т	12223	33556	зр. у 2,7 раза
Обсяг імпорту, т	1704	1819	+6,7%

У сучасних умовах зростає значення сектору перероблення зернових як гаранта продовольчої безпеки держави і збільшення надходжень до її бюджету. Борошномельно-круп'яна галузь стабілізує позиції і має надійні перспективи як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Список використаних джерел

1. В. М. Царьов. Сучасний стан та перспективи розвитку підприємств борошномельно-круп'яної галузі. URL: http://www.ir.kneu.edu.ua/handle/2010/18872 (дата звернення 02.11. 2023).

2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/ (дата звернення 02.11. 2023).

3. Державна митна служба України. URL.: https://customs.gov.ua/ (дата звернення 14.10. 2023).

НОРМУВАННЯ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ

Івченко Володимир,
к. с/г н., генеральний директор НДІ «Украгропромпродуктивність»
Симонян Емма
канд. с/г наук, старший науковий співробітник,
Філія «Кропивницькийагропромпродуктивність»

Повномасштабне російське вторгнення завдало серйозних збитків українській економіці. В даний час розвиток сучасного сільського господарства є важливою підтримкою для країни, і водночас є гарантією продовольчої безпеки. Цей процес вимагає постійної оптимізації та вдосконалення розвитку галузі. Передумовою розвитку сільського господарства та підвищення його продуктивності полягає у постійному використанні нових технологій [1]. Процес постійної оптимізації та вдосконалення сільського господарства не можливо кявити без науки. Важливою науковою основою розвитку сільського господарства є питання нормування та організації праці.

Дослідження проведене з метою висвітлення практики нормування праці в галузі рослинництва на польових механізованих роботах для оцінки обґрунтованості застосовуваних норм праці.

Ефективність виробничих процесів залежить від багатьох факторів, ключовим з яких є продуктивність праці. При цьому продуктивність праці, у свою чергу, залежить від рівня автоматизації та механізації процесів, від кваліфікації персоналу, від сфери діяльності підприємства та багатьох інших аспектів організації праці, які мають нормативно-утворюючий характер. У зв'язку з цим продуктивність праці є наслідком якості її нормування.

Недоліки в організації трудових процесів призводять до збільшення непродуктивних втрат робочого часу, так само як і необґрунтованость встановлених норм праці на підприємствах впливає на продуктивність праці виконавців, а також на результати діяльності підприємства в цілому.

Необхідність нормування праці в рослинництві є актуальною ще й тому, що норми праці в різних природно-кліматичних умовах господарювання залежать від нормоутворюючих факторів, пов’язаних з якістю ґрунтового покриву, особливостями рельєфу і, відповідно, системою землеробства.

Спостереження за технологічним процесом дозволяє знизити витрати за рахунок зменшення невиробничих втрат робочого часу.

Використання нової техніки потребує нових підходів до нормування праці та виявлення продуктивності даного обладнання за конкретних умов роботи. Так, можна навести приклад визначення продуктивності збирання врожаю комбайнами нового покоління, до яких не підходять застарілі норми виробітку. Фахівцями НДІ «Украгропромпродуктивність» розроблені тимчасові норми часу на збиранні сільськогосподарських культур комбайном DEUTZ-FAHR C 9306 TS STAGE 5, які будуть внесені до науково-практичного видання «Методичні

положення та норми продуктивності і витрат палива на збиранні сільськогосподарських культур» (табл. 1).

Таблиця1

Змінні норми продуктивності (га) та витрати палива (л/га) на пряме комбайнування зернових колосових культур [2].

Марка комбайна	Урожайність при співвідношенні маси зерна до маси соломи, ц/га			Робоча ширина захвату, м	Група господарства (поля)											
					I		II		III		IV		V		VI	
	1 : 1	1: 1,5	1 : 2		Норма	Витрати палива	Норма продуктивності	Витрати палива	Норма продуктивності	Витрати палива	Норма	Витрати палива	Норма продуктивності	Витрати палива	Норма продуктивності	Витрати палива
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
"DEUTZ- FAHR" C 9306 TS STAGE 5.																
	До 22	До 18	До 15	6,9	38,7	7,7	37,0	7,9	34,1	8,3	31,1	8,8	27,3	9,5	24,1	10,3
	22–26	18–21	15–18	6,9	37,3	8,0	35,7	8,2	33,0	8,6	30,2	9,0	26,6	9,8	23,5	10,6
	26–30	21–24	18–20	6,9	34,1	8,7	32,7	8,9	30,5	9,3	28,0	9,8	24,9	10,5	22,2	11,3
	30–34	24–27	20–22	6,9	31,4	9,4	30,3	9,6	28,3	10,0	26,2	10,5	23,4	11,2	21,0	12,1
	34–38	27–30	22–25	6,9	28,4	10,5	27,4	10,7	25,8	11,1	24,0	11,5	21,7	12,3	19,6	13,1
	38–41	30–33	25–27	6,9	26,3	11,3	25,5	11,5	24,1	11,9	22,5	12,4	20,5	13,1	18,6	13,9
	41–45	33–36	27–30	6,9	24,5	12,1	23,9	12,3	22,6	12,7	21,2	13,2	19,4	13,9	17,7	14,7
	45–49	36–39	30–33	6,9	22,9	13,0	22,3	13,2	21,2	13,6	20,0	14,1	18,3	14,8	16,8	15,6
	49–53	39–42	33–35	6,9	21,5	13,8	21,0	14,0	20,0	14,4	18,9	14,9	17,5	15,6	16,1	16,4
	53–56	42–45	35–37	6,9	20,5	14,4	20,1	14,6	19,2	15,0	18,2	15,5	16,8	16,3	15,5	17,1
	56–59	45–48	37–40	6,9	19,9	14,9	19,4	15,1	18,6	15,5	17,6	16,0	16,4	16,7	15,1	17,5
	59–63	48–51	40–42	6,9	19,0	15,6	18,6	15,8	17,8	16,2	17,0	16,7	15,8	17,4	14,6	18,2
	63–67	51–54	42–45	6,9	18,0	16,5	17,6	16,7	16,9	17,0	16,2	17,5	15,1	18,3	14,0	19,1
	67–71	54–57	45–47	6,9	17,1	17,3	16,8	17,5	16,1	17,9	15,4	18,4	14,4	19,1	13,5	19,9
	71–75	57–60	47–50	6,9	16,2	18,3	15,9	18,5	15,3	18,9	14,7	19,4	13,8	20,1	12,9	20,9
Понад 75		60	50	6,9	15,6	19,0	15,3	19,2	14,8	19,6	14,2	20,1	13,3	20,8	12,5	21,6

Як видно з наведеного прикладу, норма продуктивності та витрат палива при роботі даної техніки змінюється залежно від класу поля, робочої ширини захвату жниварки, співдношення маси зерна до маси соломи і так далі. Норми продуктивности розроблені шляхом спостереження за роботою комбайна в умовах Кропивницького району Кіровоградської області.

За останнє десятиліття відбулися зміни у сфері технічного оснащення сільського господарства: у виробництві використовується передова, часто закордонна техніка та багатофункціональні машини для мінімізації використовуваних ресурсів. Тому постійно змінюються існуючі зараз нормативно-довідкові матеріали для різних організаційно-технічних і природних умов.

Сучасні нормативно-методичні та довідкові матеріали дозволяють організувати на підприємствах внутрішню базу для нормування праці. При зміні умов праці та її організації виникає необхідність перегляду норм праці.

При впровадженні нового обладнання або випуску нових видів продукції необхідно вводити тимчасові норми праці, оскільки для забезпечення стабільної та якісної роботи техніки та працівника потрібен час на оволодіння та відпрацювання трудового процесу. Систематизація роботи з нормування праці у сільськогосподарських підприємствах дозволить переглянути нормативну базу та раціоналізувати процеси організації праці.

Застосування науково обґрунтованих норм праці сприятиме оптимізації системи оплати праці на підприємствах, підвищенню зацікавленості працівників у кінцевих результатах праці, що, у свою чергу, підвищить продуктивність праці та, як наслідок, прибутковість підприємства.

Список використаних джерел

1. How to Develop Modern Agriculture and Promote New Rural Construction. 2018. URL: https://www.atlantis-press.com/article/25896225.pdf.

2. Результати досліджень фахівців НДІ «Украгропромпродуктивність» для видання «Методичні положення та норми продуктивності і витрат палива на збиранні сільськогосподарських культур».

СУЧАСНИЙ СТАН ТА СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ГАЛУЗІ ОВОЧІВНИЦТВА В УКРАЇНІ

Івченко Володимир,
к. с/г н., генеральний директор НДІ «Украгропромпродуктивність»
Витоптова Вікторія,
науковий співробітник
Український науково-дослідний інститут продуктивності агропромислового комплексу НААН, м. Київ
Рудь Вікторія,
к.е.н., старший науковий співробітник
Інститут овочівництва і баштанництва НААН, м. Харків

Виробництву овочевої продукції в нашій країні і в світі приділяється підвищена увага, оскільки створення реальної і повноцінної системи продовольчої безпеки без цього неможливе. Головні вимоги системи продовольчої безпеки – здатність держави постійно і безперебійно забезпечувати овочевою продукцією населення країни на відповідному рівні. Адже саме овочівництво менш залежне від волатильності цін і зовнішньої ринкової кон'юнктури. Ця галузь традиційно зорієнтована на забезпечення внутрішнього продовольчого ринку держави.

В Україні основні обсяги вирощування і виробництва овочевої продукції зосереджені в південних та центральних регіонах, в яких завдяки кліматичним та агрономічним умовам, а також належному рівню технічного і технологічного розвитку, до теперішнього часу підприємства галузі отримували високі врожаї овочевих культур. І взагалі, овочівництво, а особливо промислове, з використанням сучасних технічних засобів і технологій займає велику нішу і має величезні можливості.

Аналіз структури виробництва овочевої продукції в Україні показав, що ця галузь доволі диверсифікована, тобто має тенденцію до освоєння нових ринків, розширення асортименту, має чутливість до змін потреб ринку, який постійно змінюється.

Мета досліджень – дослідити сучасний стан та визначити стратегічні напрями розвитку галузі овочівництва в Україні в умовах сьогодення.

На сьогодні, в результаті військового втручання, біля 20% валового виробництва товарної овочевої та 46% баштанної продукції втрачено. В кінцевому підсумку дефіцит складає біля 2 млн. т овочів та 230-250 тис.т баштанних продовольчих культур [1].

На даний час, через проведення воєнних дій на території нашої країни, відбувається відтік людей та стрімке падіння купівельної спроможності населення. В східних і південних областях України значно скоротилось виробництво сільськогосподарської продукції в загальному і овочевої продукції зокрема. І це скорочення набагато вище, ніж скорочення споживання овочів українцями.

Сільськогосподарські підприємства, які передислокувались з постраждалих регіонів, намагаються на даний час відновити овочівництво у більш безпечних областях України та збільшити їх виробництво. Але це не може повністю компенсувати потребу ринку в овочах.

Аналіз структури виробництва овочів усіх видів по регіонам України показав, що в довоєнні роки основними постачальниками овочевої продукції на внутрішній продовольчий ринок були агропідприємства Херсонської області (біля 14% усього обсягу виробництва овочів), також Дніпропетровської (7,9%), Харківської (7,4%) та Київської (6,4%) областей. Трохи нижчу, але теж достатньо високу питому вагу у загальнодержавному виробництві овочів займали також Полтавська, Миколаївська, Львівська, Вінницька області.

На даний час основні овочеві регіони України, які в промислових масштабах вирощували і реалізовували понад 35% овочів, досі частково окуповані або перебувають у безпосередній близькості до зони бойових дій. Саме цей фактор не дав змоги повноцінно вирощувати овочеву продукцію в сезоні 2023 року.

В нинішній час можна виділити дві категорії підприємств, що вирощують овочі. До першої категорії належать ті підприємства, які були переміщені з прифронтових та окупованих територій в біль безпечні регіони центральної та західної частини України. В другу категорію входять підприємства, які залишились в південних і східних регіонах і намагаються утримати або, навіть, збільшити виробництво овочів, традиційних для своїх областей.

Серед викликів, які стоять перед промисловим овочівництвом у нових регіонах, можна визначити такі проблеми, як відсутність вільних сільськогосподарських земель для ведення саме промислового овочівництва, нестача або відсутність систем зрошення. Також в західних регіонах України є проблема в обігових коштах та відсутність матеріально-технічної бази. Ще один з серйозних викликів – це проблеми з робочою силою, яка пов’язана з мобілізацією або виїздом за кордон.

У 2022 році в Україні зібрали на 24,4% менше овочів, ніж у 2021 році. Це втрата 2,4 млн тонн продукції, найбільше з яких – томати (табл. 1). Їх валовий збір упав удвічі, тому що їх найбільше вирощували на Херсонщині[2].

Таблиця 1

Порівняння обсягів виробництва основних видів овочів в Україні 2021-2022 рр.

Культура	Валовий збір, тис.т		Відхилення
	2021	2022	
Помідори	2422	1235	-49%
Цибуля	1024	809	-21%
Капуста	1800	1602	-11%
Картопля	23000	22540	-2%
Морква	885	770	-13%

Як видно з таблиці, мінімально зменшився валовий збір картоплі (2%), тому що в основному картоплярство зосереджене західних і центральних регіонах

країни.

Втрачені об'єми виробництва овочів частково компенсували Черкаська (+5%) та Одеська (+15%) області.

В умовах, коли на внутрішньому ринку утворився дефіцит овочів, чимало виробників переорієнтували частину своїх сільгоспземель на овочівництво, адже це можливість заробити [3].

Сумська область, яка була частково окупованою і межує з РФ, значно наростила виробництва капусти, картоплі та інших овочів. Саме сюди релокувалась значна кількість підприємств з Харківщини. Також відбулась переорієнтація на ті культури, які легше реалізувати саме на внутрішньому ринку країни, так як експорт через воєнний стан став майже неможливим.

Але, попри все, обсяги виробництва овочів в Україні в 2023 році не повернуться до обсягів виробництва 2021 року. Загальне падіння овочевого ринку тримається на рівні 25-30%.

Через активні воєнні дії українські аграрний сектор України, наряду з втратою фізичних площ та врожаїв, втратив також і можливість безперешкодно експортувати власну продукцію. Це призвело до катастрофічних наслідків, як свідчать дані Держстату України щодо результатів роботи агропромислового комплексу.

Розвиток овочівництва стримує також те, що в західних регіонах України знаходяться здебільшого підприємства з малими площами (до 50 га). Також відчувається дефіцит фахівців та дефіцит знань, необхідних для ведення промислового овочівництва в нових регіонах з іншими кліматичними умовами.

Загалом потенціал регіонів для овочівництва ще не вичерпаний. Хоча аграрні підприємства, релоковані з постраждалих регіонів, намагаються відновити виробництво овочів і , навіть, збільшити валові збори, це все одно не дає змогу повністю компенсувати потребу в овочевій продукції навіть на внутрішньому ринку країни. Відновлення підприємств по виробництву овочів в південних областях, нажаль, буде проблематичним протягом щонайменше ще два-три роки після закінчення війни.

Список використаних джерел

1. Рудь В.П., Витоптова В.А., Могильна О.М., Терьохіна Л.А. Залежність нормативів витрат на вирощування товарних овочевих культур залежно від інтенсивності технології // Інноваційні розробки молоді в сучасному овочівництві: Матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції (05 жовтня 2023 р., сел. Селекційне Харківської обл.) / Інститут овочівництва і баштанництва НААН. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2023. С.94
2. https://www.epravda.com.ua/weeklycharts/2023/06/27/701605/.
3. http://www.nrcu.gov.ua/news.html?newsID=101657.

ВЛАСТИВОСТІ МЕТОДОЛОГІЇ ІНДЕКСУ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ

Калініченко Анатолій
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник : Рудич Алла, к.е.н., доцент

Індекс людського розвитку (ІЛР) – це показник, який характеризує рівень життя, освіченості, грамотності та довголіття людей в певний проміжок часу та на певній території. Важливість даного індексу визначається тим, що:

1. ІЛР дозволяє вимірювати якість та рівень життя, включаючи тривалість життя, дохід на душу населення та рівень освіченості населення. За цими показниками ми маємо можливість порівнювати рівень життя людей між регіонами, країнами, континентами.

2. За допомогою індексу людського розвитку державна влада може вибудовувати стратегію розвитку щодо вдосконалення системи освіти, охорони здоров'я та соціального забезпечення. У кожній країні є соціальні прошарки суспільства, багаті, люди з середнім рівнем достатку та найбільш вразливий прошарок населення – бідні. Саме на основі даних ІЛР влада або благодійні організації здійснюють заходи, які сприяють зменшенню нерівності серед населення.

3. Індекс ІЛР дає можливість порівнювати рівень прогресу в різних галузях (освіта, культура, медицина) протягом певного часу. Наприклад, наскільки змінився рівень медицина протягом п'ятдесяти років і які події, або фактори на це вплинули.

4. Показник людського розвитку робить видимими проблеми бідності, нерівності та якості освіти і підвищує свідомість людей, щодо важливості вирішення цих соціальних проблем [1].

Доцільно з'ясувати причини виникнення індексу людського розвитку. Вперше він був застосований в звіті про розвиток людей в 1990 році та опублікований програмою розвитку ООН. Розроблений на основі кількісних показників групою економістів на чолі з пакистанським вченим-економістом та філософом Махбубом-уль-Хаком. Однак концептуальна структура індексу була розроблена індійським вченим Амартія Сеном.

Методологія індексу людського розвитку формувалася на основі середніх арифметичних індексів валового внутрішнього (національного) продукту на душу населення, досягнутого рівня освіти та середньої тривалості життя населення.

Існують показники ІЛР, за якими розрізняють його рівень досліджуваної країни: низький $< 0,5$; середній $0,5 – 0,8$; високий $\geq 0,8$. При розрахунку ІЛР також потрібно враховувати гендерні особливості та соціально-економічну нерівність чоловіків і жінок в досліджуваній країні. Якщо така нерівність існує, то індекс розраховується окремо для чоловіків та жінок. Проте у випадку соціально-економічної рівності чоловіків та жінок індекси будуть майже

рівні [2].

Важливим аспектом у динаміці міжнародних процесів, вивчається вплив ІЛР на розвиток конкретних країн. Індекс має значний вплив на розвиток освіти, охорони здоров'я та соціального забезпечення. Політики при створенні політичних програм на покращення вище перелічених галузей використовують ці показники.

Особливий акцент у вивченні ІЛР, являється його сприяння розвитку людського капіталу. Людський капітал – це сукупність факторів, від яких залежить продуктивність та якість живої праці. Здоров'я, знання, якість життя людини є складовими людського капіталу. Їх відсутність або неналежний рівень призведуть до економічного регресу країни. Країни з середнім та високим ІЛР вважаються економічно стабільними і є привабливими для іноземних інвесторів, тому впевнено можна відмітити що ІЛР сприяє сталому розвитку соціуму країни [3].

Серед фахівців часто буває критика необ'єктивного висвітлення інформації Індекс людського розвитку, що надає суб'єктивну інформацію, адже при його обчисленні автори можуть використовувати застарілі, недостовірні або нереальні дані, дані можуть застаріти до того часу коли показник ІЛР буде застосовуватись.

Показник ІЛР не враховує специфічних цілей кожної країни. Збільшення або зменшення його рівня не завжди може не впливати на розвиток країни, адже їхні пріоритети і цілі можуть відрізнятися, і тоді цей показник може не враховуватись в подальшому розвитку. Індекс людського розвитку не завжди враховує вплив виробничо-господарської діяльності на навколишнє природне середовище [2].

При визначенні Індекс людського розвитку застосовується тільки три показники, що впливають на людський розвиток, але таких показників значно більше. Наприклад, вода та санітарія, житлові умови, рівень зайнятості, якість робочого середовища, купівельна спроможність громадян, стан довкілля – всі ці перелічені фактори також впливають на людський розвиток

Список використаних джерел

1. Індекс людського розвитку. URL : https://www.google.com/search?q=%D0%86D1%83.&aqs=chrome..69i57j0i22i30l9.1478j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8 (дата звернення: 05.11.2023)

2. Аналіз національної економіки. Методологія визначення індексу людського розвитку. URL: https://library.if.ua/book/62/4486.html (дата звернення: 05.11.2023)

3. Індекс людського розвитку URL: https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/8454/indeks-lyudskogo-rozvitku (дата звернення: 05.11.2023)

АНАЛІЗ НАПОВНЕННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ковтун Любов
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Полтавський державний аграрний університет
Науковий керівник: Краснікова Оксана, к. е. н., доцент

Незважаючи на теперішні умови, місцевий бюджет є важливим аспектом нашого життя. Без нього жодне місто в нашій Україні не зможе повноцінно функціонувати. Місцевий бюджет – це самостійний бюджет конкретної територіальної громади, що має свої доходи та видатки. Розглянемо, детальніше складову місцевого бюджету.

Доходи місцевого бюджету складаються з: податкових, неподаткових та інших надходжень. Податкові надходження займаю майже 90% доходів. До них належать наступні податки і збори: єдиний податок, податок на доходи фізичних осіб, податок на майно, акцизний податок, податок на прибуток, екологічний податок, туристичний збір, збір за місця для паркування транспортних засобів. Неподаткові надходження становлять 1/10 загальної суми надходжень. Це можуть бути штрафи, державне мито, оплата за видачу ліцензії [2].

Розглянемо, надходження загального фонду місцевих бюджетів за 10 місяців 2023 року, скориставшись довідкою на сайті Міністерства фінансів України. Найбільші надходження має місто Київ, Дніпропетровська та Львівська області відповідно 56953,0 млн. грн; 43 429,6 млн. грн; 28 713,4 млн. грн. Це є досить позитивно. Найменші надходження мають Луганська – 1 298,4 млн. грн, Херсонська – 2 448,0 млн. грн та Чернівецька області – 5 808,9 млн. грн. Це пов'язано з ти, що більша частина людей змушена була виїхати з Херсонської та Луганської областей, а це призводить до того, що бізнес в свою чергу також, змушений покинути дану територію. Це означає, що кількість робочих місць скоротилась і через це місцевий бюджет не доотримує надходжень до місцевого бюджету. Що стосується Чернівецької, то низькі надходження зумовлені зовсім іншими причинами. Дана область має найменшу територію це є причиною невеликих надходжень [1].

На основі тієї ж довідки проведемо порівняльний аналіз доходів і визначимо збільшилась сума надходжень чи зменшилась за 2023 рік порівняно з 2022 роком. Надходження зросли у наступних областях: Вінницькій на 21,4%, Волинській на 28,7%, Дніпропетровській на 19,7%, Житомирській на 35%, Закарпатській на 33%, Івано-Франківській на 20,7%, Київській на 38,9%, Кіровоградській на 24,7%, Львівській на 21,6%, Миколаївській на 22,4%, Одеській на 24,1%, Полтавській на 16,2% Рівненській на 27,4%, Сумській на 20,7%, Тернопільській на 26,2%, Харківській на 19,7%, Хмельницькій на 21,3%, Черкаській на 34,1%, Чернівецькій на 28,0% Чернігівській на 30,8%. У Запорізькій області надходження не змінились порівняно з попереднім роком, а залишились тому ж розмірі. Зменшення надходжень спостерігалось у Херсонській, Луганській та Донецькій областях відповідно на 23,4%; на 56,2%; на 3,2%. В середньому

показники надходження по всій Україні зросли майже на 20%. Що є досить позитивно, якщо не враховувати показник інфляції, адже місцеві бюджети матимуть можливість вкласти ці кошти у розвиток міста чи у соціальну сферу. В цілому можна сказати, що надходження у місцеві бюджети по всій Україні зростають, а зменшення що спостерігалося у трьох областях зумовлені військовими діями, що відбуваються на цих територіях [1].

Загалом, до місцевих бюджетів за 2022 р. на дійшло 315 493,7 млн. грн, ця сума у 2023 р. збільшилась на 65 508,7 млн. грн і становить 381 002,5 млн. грн. У відсотковому відношенні це збільшення становить 20,8%. Детальніше розглянемо структуру надходжень до загального фонду місцевих бюджетів за 10 місяців 2023 року (рис.1.) [1].

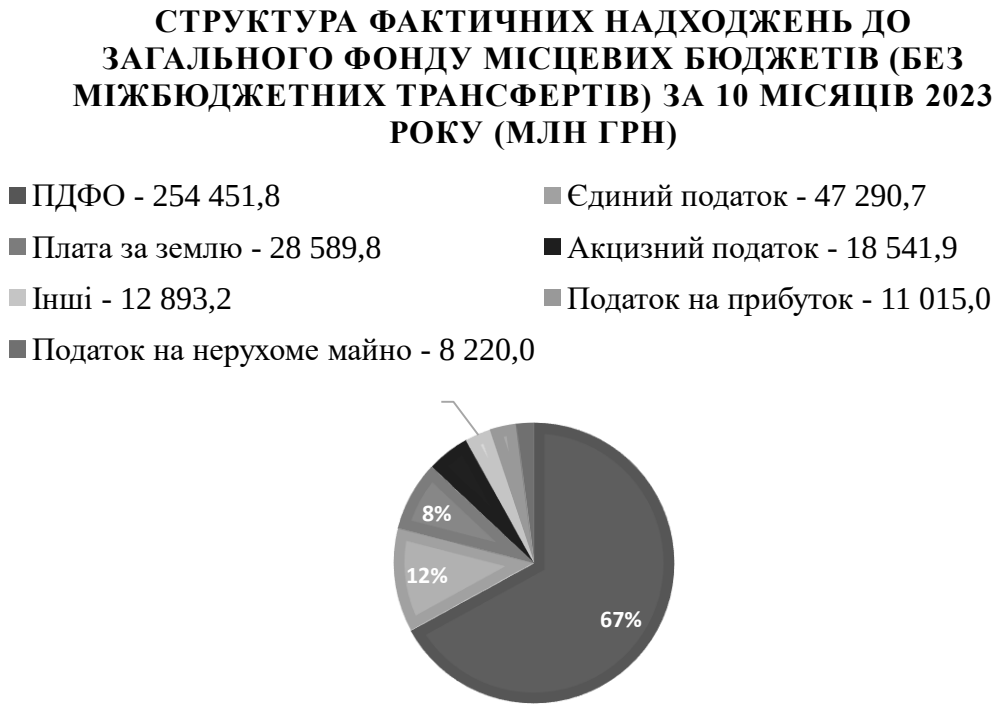

Рис. 1. Структура фактичних надходжень до місцевих бюджетів[1]

Аналізуючи структуру фактичних надходжень до місцевого бюджету (рис. 1), ми бачимо, найбільше доходів приносить ПДФО, а саме 67% або 254 452 млн. грн, що показує, що дана стаття є найдохіднішою. На другому місці по дохідності виступає єдиний податок, що складає майже 47 291 млн. грн і становить 12% від усіх надходжень. На третьому місці виступає плата за землю, що складає 28 590 млн. грн, або 8% від усієї суми надходжень. Найменші надходження має стаття, яка називається податок на нерухоме майно, що становить 2% від загальної суми та виражаючи у грошовому еквіваленті має розмір 8 220 млн. грн. Отже, найбільші надходження до місцевих бюджетів йдуть від податків. Україна досить розвинута і має достатньо робочих місць, адже ПДФО займає левову частку в податкових надходженнях, що формують

місцевий бюджет.

Розглянемо, більш конкретніше, як змінилися надходження до місцевого бюджету за період з січня по вересень за 2021 та 2023 роки, на конкретному прикладі, Лубенської територіальної громади.

У 2023 р. сума доходів місцевого бюджету становить майже 567 млн. грн, а у 2021 р. становила 420 млн. грн, що збільшилась у звітному періоді на 35% порівнюючи з базисним. У 2023 р. були такі надходжень до місцевого бюджету: податкові надходження, що становлять майже 71% від загальної суми надходжень, неподаткові надходження становлять 3%, дохід від операцій з капіталом майже 1%, офіційні трансферти 25%. Що стосується 2021 р., то найбільшу частку доходів як і в звітному періоді становлять податкові надходження 68%, не податкові надходження майже 4%, офіційні трансферти 28%. Отже, з цього слідує, що структура надходжень у 2023 році майже не змінилась, тільки на 3 % зросли податкові надходження і відповідно на 3% зменшились трансферти порівняно з 2021 р. Що ж стосується грошового виразу, то суми надходжень збільшились майже у півтора рази. Це може характеризувати дане явище з позитивного боку, адже збільшилась маса коштів яку можна направити на щось корисне для громади, а може бути і негативним, якщо темп інфляції більший за темп приросту коштів в місцевий бюджет [3].

Як бачимо, найбільшу частку в структурі надходжень займають податкові надходження, тож пропонуємо їх розглянути. Найбільшу частину у 2023 р. займають місцеві податки та збори майже 81%, що у грошовому еквіваленті становить 363 млн грн, з яких левову частку займає ПДФО 249 млн. грн, а найменшу суму має туристичний збір 58 тис. грн. Для порівняння, у 2021 р. місцеві податки та збори займали 92% або 264 млн. грн, серед них найбільше ПДФО 167 млн. грн., а найменше туристичний збір 24 тис. грн. [3].

Отже, наповнення бюджетів в умовах війни є досить непоганим. Адже, майже всі місцеві бюджети мають приріст по доходам, виключенням є територіальні громади, які знаходяться в самому центрі бойових дій. Найбільшу дохідність має стаття податки і збори, найменшу податок на нерухоме майно. Навіть в умовах війни місцеві бюджети намагаються розвивати та робити умови для більш менш нормального життя населення за рахунок надходжень.

Список використаних джерел

1. Виконання доходів місцевих бюджетів. Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/vykonannia-dokhodiv-mistsevykh-biudzhetiv.

2. Доходи і видатки місцевих бюджетів: коротко про головне. Ціна держави. 2019. URL: https://cost.ua/687-revenues-and-expenditures-of-local-budgets/

3. Місцеві бюджети. Бюджет Лубенської територіальної громади. Openbudget URL:https://openbudget.gov.ua/local-budget/1656500000/info/indicators

ОЦІНКА ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПРОЄКТУ

Колесник Аліса
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро
Науковий керівник: Кубецька Ольга, к.е.н., доцент

Оцінка та управління ризиками проєкту – це невід’ємні складові будь-якого успішного підприємницького підприємства чи організації, які прагнуть досягти своїх цілей та завдань. Ризики, пов'язані з впровадженням нових ініціатив чи великих проектів, можуть суттєво вплинути на їхню успішність та прибутковість. Розглянемо важливість оцінки ризиків у проектному управлінні, методи їх аналізу та стратегії управління ризиками, які допомагають забезпечити стабільність та успіх проектів у сучасному бізнес-середовищі.

Оцінка та управління ризиками проєкту є невід'ємною частиною успішного виконання будь-якого проєкту. Ризики можуть виникати на будь-якому етапі проєкту і можуть мається на увазі несприятливі події або обставини, які можуть негативно вплинути на досягнення поставлених цілей.

Управління ризиками – це систематичний підхід до виявлення, аналізу, моніторингу та контролю ризиків на протязі всього життєвого циклу проєкту. Ефективне впровадження цього процесу дозволяє зменшити ймовірність негативних впливів та забезпечити більшу стабільність в реалізації поставлених завдань [1].

Усвідомлення ризиків та їхнє вчасне управління стають основою для досягнення успіху проєкту в умовах невизначеності та конкурентної боротьби. Оцінка та управління ризиками – це не лише інструменти для зменшення загроз, але й ключові складові стратегії, спрямованої на досягнення стійкого розвитку та конкурентоспроможності в сучасному бізнесі.

Проектне управління в сучасних умовах неможливе без системного підходу до оцінки та управління ризиками. Ризики, пов'язані з проєктами, можуть впливати на їхню успішність та виконання в рамках встановлених термінів та бюджету. Оцінка та управління ризиками проєкту стають визначальними елементами стратегії, спрямованої на успіх у сучасному бізнес-середовищі. В процесі виконання завдань, які часто супроводжуються невизначеністю та змінами, важливо усвідомити, що ризики можуть бути не лише загрозою, але й джерелом можливостей для зростання та розвитку [2]. Правильно проведена оцінка ризиків на початкових етапах дозволяє зменшити негативний вплив факторів, що сприяє стабільності та ефективності проєкту. Однак управління ризиками – це неперервний процес, що вимагає постійного моніторингу та адаптації стратегій відповідно до змін у середовищі.

Етап оцінки ризиків передбачає ідентифікацію, аналіз та оцінку потенційних загроз та можливостей. Ключовим завданням є визначення ймовірності та впливу ризиків на виконання проєкту.

Першим кроком у вивченні ризиків проєкту є їх оцінка. Це означає

ідентифікацію та аналіз потенційних ризиків, їх ймовірності виникнення та впливу на проект. Ідентифікація ризиків дозволяє зрозуміти, які події можуть стати загрозою для проєкту, тоді як аналіз допомагає оцінити масштаб цих ризиків. Оцінка ризиків дозволяє визначити найбільші пріоритети та прийняти рішення щодо стратегій управління ризиками [1].

Управління ризиками проєкту передбачає вжиття заходів для мінімізації впливу ризиків чи навіть їх уникнення. Це може включати розробку планів контролю, запобігання та ліквідації ризиків. Важливим аспектом управління ризиками проєкту є постійний моніторинг і оновлення оцінки ризиків, оскільки вони можуть змінюватися протягом усього життєвого циклу проєкту.

Ефективне управління ризиками проєкту має кілька переваг. По-перше, воно допомагає уникнути можливих проблем та зменшити витрати на їх вирішення. По-друге, воно дозволяє зробити проєкт більш стабільним та передбачуваним. По-третє, ризики можуть бути використані як можливості для зростання та розвитку проєкту. І, нарешті, ефективне управління ризиками проєкту сприяє покращенню комунікації та спільної роботи всіх стейкхолдерів проєкту. Включення резервів у графік та бюджет, створення ризик-реєстру, регулярні засідання з командою проєкту для оновлення інформації про ризики – це лише кілька інструментів, які можуть допомогти в успішному управлінні ризиками.

Усе враховуючи, оцінка та управління ризиками проєкту необхідні для досягнення успіху у будь-якому проекті. Вони допомагають зрозуміти потенційні загрози та прийняти ефективні заходи для їх запобігання та уникнення. Завдяки цьому проєкт може бути більш ефективним, стабільним та передбачуваним, що в свою чергу сприяє досягненню його поставлених цілей.

У висновку, можна підкреслити, що оцінка та управління ризиками проєкту є незаперечно важливими аспектами сучасного бізнес-середовища. Проєкти, незалежно від їх розміру та складності, пов'язані з ризиками, і вміла робота з ними дозволяє зменшити негативний вплив на успішність та стабільність проєкту. Важливо використовувати різноманітні інструменти та методи оцінки ризиків, розвивати стратегії їх управління та постійно вдосконалювати підходи до цих питань. Здатність прогнозувати, аналізувати та реагувати на ризики робить команду проєкту більш підготовленою та здатною до досягнення успіху в навіть найскладніших умовах.

Оцінка та управління ризиками проєкту є необхідним елементом ефективного проектного управління. Своєчасне виявлення, аналіз та відповідальне управління ризиками сприяють досягненню поставлених цілей та успішному завершенню проєкту.

Список використаних джерел

1. Галушка В. В. Управління ризиками інноваційного проєкту : master's thesis. 2021. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/86980

2. Рєзнікова В., Стефанчук Р. Оцінка ризиків у підприємництві та управління ними. *Право України.* 2018. № 2018/05. С. 101−115. URL: https://doi.org/10.33498/louu-2018-05-101

ВПЛИВ КОНФЛІКТІВ НА ЕКОНОМІЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Кононенко Жанна,
к.е.к, доцент
Штерман Юлія
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Полтавський університет економіки і торгівлі, м. Полтава

Ситуація, коли виникає протиріччя між інтересами, цілями, потребами або поглядами різних сторін, що беруть участь у виробничому процесі має назву конфлікт в бізнесі. Конфлікти можуть мати позитивний або негативний вплив на ефективність та результативність діяльності підприємства. Тому важливо вивчати вплив конфліктів на економічні показники підприємства, щоб розробити стратегії управління конфліктами, які б сприяли покращенню продуктивності, якості, інноваційності та конкурентоспроможності бізнесу.

Аналізуючи конфлікти у бізнесі їх класифікують за різними критеріями (рис. 1).

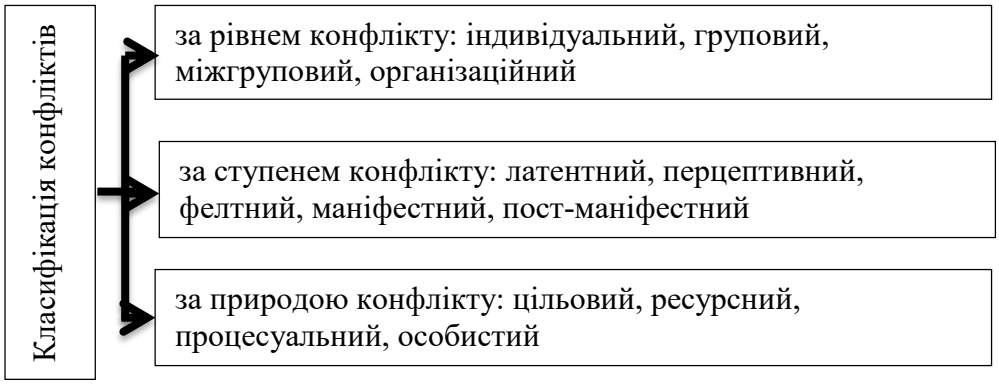

Рис. 1. Класифікація конфліктів у бізнесі [сформовано авторами]

Причинами виникнення конфліктів у бізнесі можуть бути розбіжності у цілях та очікуваннях сторін, недостатня комунікацією між сторонами та учасниками, несумісна або несправедлива розподіленість ресурсів та обов'язків, розходження у цінностях та культурних особливостях сторін.

Важливим етапом у здійснені підприємницької діяльності є означення та розуміння економічних наслідків конфліктів. Конфлікти можуть мати негативний вплив на економічні результати підприємства, такі як: втрати у виробництві та продажах, збільшення витрат на вирішення конфліктів та зменшення рівня співпраці та довіри між працівниками та керівництвом [3].

Відповідно конфлікти, що призводять до втрати у виробництві та продажах впливають на зниження якості продукції та послуг, збоїв у поставках та доставках, зменшення обсягу замовлень та клієнтської бази. Збільшення витрат на вирішення конфліктів мають наслідки у додаткових ресурсів для їх виявлення, аналізу, превенції та врегулювання, таких як час, гроші, персонал, консультанти, арбітри, адвокати. Конфлікти, пов’язані зі зменшенням рівня співпраці та довіри

між працівниками та керівництвом можуть погіршувати моральний клімат, спричиняти стрес, незадоволення, демотивацію, виснаження, відчуження, втрату лояльності та відповідальності [1].

Щодо позитивного впливу результатів конфлікту, назвемо наступні:

- стимулюють творчий потенціал та інноваційну активність працівників;
- сприяють критичному мисленню та пошуку оптимальних рішень;
- забезпечують захист і застосування інтересів, прав та відповідальності сторін;
- покращують якість управління, контролю та зворотного зв'язку;
- зміцнюють мотивацію, задоволення та лояльність працівників [2].

Маючи розуміння величини та змісту впливу конфліктів на результати діяльності підприємства, слід забезпечити розробку стратегії управління конфліктами. Це процес передбачення дій на хід та результати конфліктних ситуацій з метою досягнення позитивних наслідків для учасників такої ситуації. Управління конфліктами може базуватися на ряду заходах (рис. 2).

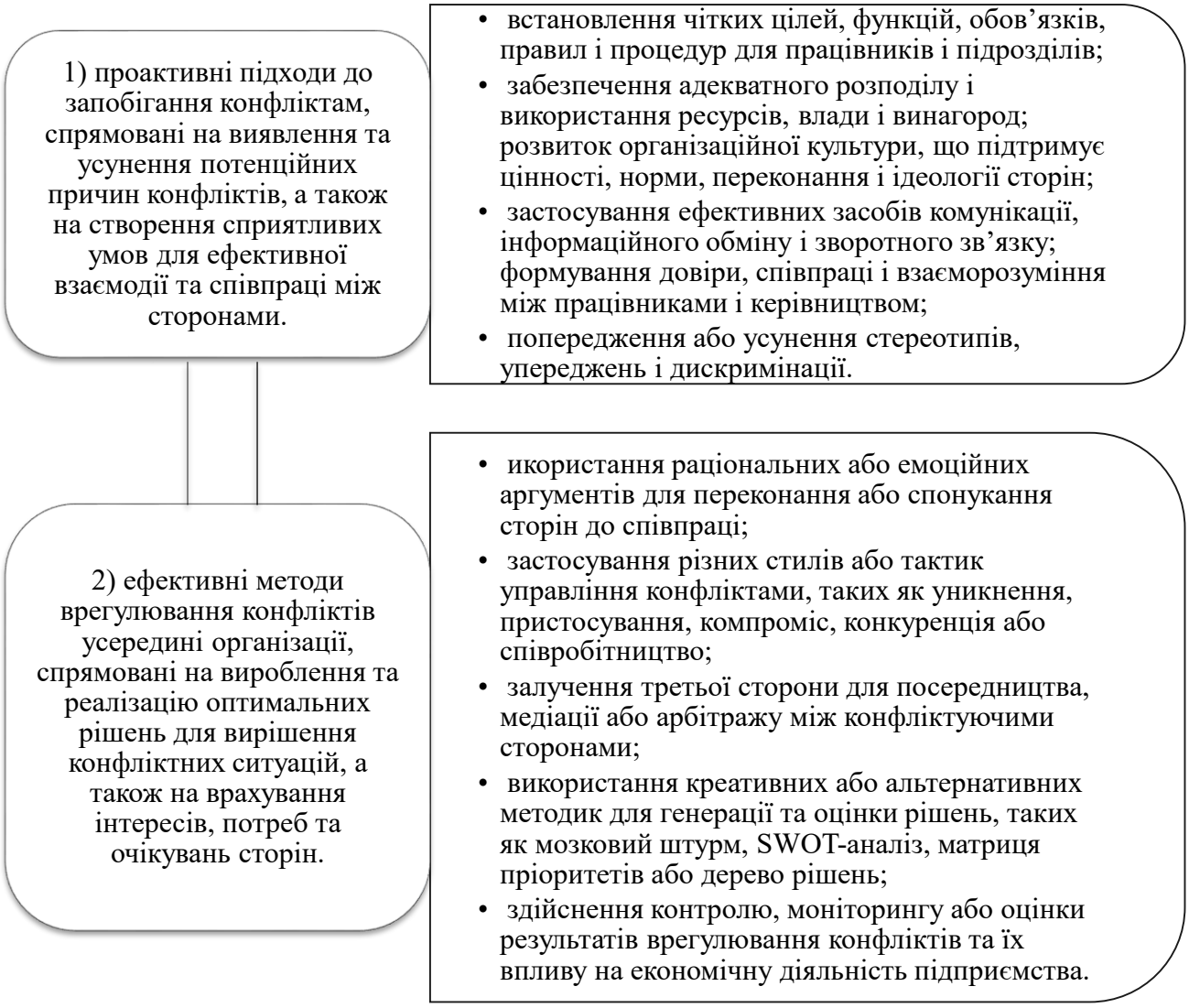

Рис. 2. Заходи управління конфліктами [сформовано авторами]

Для підтримки та грамотного управління діяльністю підприємством є потреба у вивченні процесів лідерства та комунікації в управлінні конфліктами через призму з'ясування факторів, що визначають ефективність та успішність управління конфліктами в організації. На них роблять акценти для визначення місії, цілей і стратегії організації та їх поширення серед працівників; створення позитивного клімату, культури і середовища для роботи і навчання; мотивації, навчання, розвитку і підтримці працівників; забезпечення ефективної комунікації, інформаційного обміну і зворотного зв'язку між сторонами; формування довіри, співпраці і взаєморозуміння між сторонами [4].

Отже, конфлікти у бізнесі є неодмінною складовою організаційної динаміки та можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на економічну діяльність підприємства. Для досягнення оптимальних результатів необхідно застосовувати ефективні стратегії управління конфліктами, які враховують типи, причини, ступені та наслідки конфліктних ситуацій, а також інтереси, потреби та очікування сторін. Роль лідерства та комунікації в управлінні конфліктами є вирішальною для створення гармонійних взаємин у колективі та досягнення цілей організації.

Список використаних джерел

1. Дуткевич Т.В. Конфліктологія з основами психології управління: Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 456 с. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/417896.pdf

2. Петрінко В.С. Конфліктологія: курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці. Навчальний посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 360 с. URL: https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/31879

3. Слободянюк, А. В., Андрущенко Н. О. Психологія управління та конфліктологія : навчальний посіб- ник для практичних та семінарських занять. Вінниця: ВНТУ, 2010. 120 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Slobodianiuk_Anatolii/Psykholohiia_upravlinnia_ta_konfliktolohiia.pdf?

4. Шинкаренко І.О. Конфліктологія. Навчальний контент (конспект або розширений план лекцій) з навчальної дисципліни для денної форми навчання, Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2019. 202 с. URL: https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/lectures/2020/gdppd/f1.pdf

КОНСТИТУЦІЙНА МОДЕЛЬ ЕКОНОМІКИ

Кравчук Світлана
старший викладач кафедри СГН та ФВ, Українська академія друкарства,
присяжна Шевченківського районного суду м. Львова, м. Львів

Сучасна економічна наука стикається з низкою проблем, які потребують юридичного регулювання та захисту, таких як адаптація до цифрової трансформації економіки, виклики штучного інтелекту, блокчейну, криптовалют, електронної комерції, забезпечення сталого розвитку економіки, екологічного права, прав людини на здорове довкілля, гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами та нормами, інтеграція до світових економічних організацій тощо. Ці та інші питання потребують комплексного підходу та міждисциплінарного дослідження в рамках економічної та теоретико-юридичної науки.

Право впливає на забезпечення сталого розвитку економіки шляхом встановлення правил, норм, принципів та стандартів, які регулюють економічну діяльність, захищають права та інтереси суб'єктів господарювання, сприяють збереженню та раціональному використанню природних ресурсів, забезпечують соціальну справедливість та гармонію між поколіннями.

Для досягнення цих цілей потрібно приймати правові акти, які враховують національні особливості та дотримуватись міжнародних зобов'язань України у сфері сталого розвитку. Такими правовими актами можуть бути: Конституція [1]; закони, які визначають правовий статус та повноваження органів державної влади, громадських організацій, підприємств та громадян у сфері сталого розвитку, встановлюють механізми планування, фінансування, контролю та відповідальності за його забезпечення; підзаконні нормативно-правові акти, які конкретизують та доповнюють законодавство про сталий розвиток, враховуючи специфіку окремих галузей економіки, регіонів, секторів тощо.

Нагальними питаннями сучасної економіки є: поліпшення бізнес-клімату, що передбачає спрощення регуляторного середовища, зменшення адміністративного тиску, захист прав власності та інтересів підприємців; ефективність підприємств, що передбачає реформування та приватизацію збиткових та непрозорих державних активів, запровадження корпоративного управління та конкурентного відбору керівників; енергетична безпека, що передбачає розвиток власних енергетичних ресурсів, диверсифікацію постачань, енергоефективність та використання відновлюваних джерел енергії; реформа інфраструктури, що передбачає модернізацію транспортних мереж, розвиток логістики та цифрової інфраструктури, залучення приватних інвестицій у сферу інфраструктури; реформа та розвиток фінансового сектору, що передбачає стабілізацію банківської системи, забезпечення доступу до фінансування для малого та середнього бізнесу, розвиток небанківських фінансових установ та фондового ринку; екологічна політика, що передбачає зменшення негативного впливу економічної діяльності на навколишнє середовище, запровадження принципу «забрудник платить», стимулювання «зеленої» економіки та

екоінновацій; реформа надрокористування, що передбачає легалізацію видобутку корисних копалин, оптимізацію податкового навантаження на галузь, прозорість та конкурентність процедур надання ліцензій та дозволів. Правове регулювання цих питань має на меті створити чіткі, справедливі та ефективні правила гри для всіх учасників економічних відносин, забезпечити дотримання конституційних прав та свобод громадян, зміцнити роль держави як гаранта стабільності та розвитку економіки. Правове регулювання економіки здійснюється на різних рівнях: конституційному, законодавчому, підзаконному, міжнародно-правовому. Правове регулювання економіки має враховувати особливості та потреби ринкової економіки, принципи соціальної справедливості та захисту національних інтересів.

Позитивний вплив на розвиток суспільства буде мати впровадження конституційного типу економіки та противагу олігархічній моделі економіки, яка має такі істотні недоліки, як несправедливий розподіл доходів; корупція та зловживання владою; нездатність до сталого розвитку; деградація економічної структури, зниження конкурентоспроможності країни, вичерпання природних ресурсів та можливість екологічної катастрофи. Конституційна модель економіки сприятиме створенню ефективних, справедливих та стабільних правил гри для всіх учасників економічних відносин. Вона дозволяє враховувати не тільки поточні інтереси та потреби суспільства, але й довгострокову перспективу його розвитку, сприяє зміцненню ролі держави як гаранта захисту конституційних прав та свобод громадян, зокрема їх економічних і соціальних прав. Конституційна економіка також сприяє розвитку демократичних інститутів, громадянського суспільства та культури права.

Прогнози щодо впровадження конституційної економіки в Україні залежать від багатьох факторів, таких як політична воля, судова реформа, громадська підтримка, міжнародна співпраця тощо. Одним із можливих сценаріїв є поступове вдосконалення конституційно-правового регулювання економічної системи на основі досвіду країн-лідерів у цій сфері, таких як США, Німеччина, Індія тощо. Це може призвести до покращення бізнес-клімату, залучення інвестицій, зростання ВВП, покращення соціального захисту населення. Іншим сценарієм є затримка або невиконання необхідних реформ у сфері конституційної економіки через корупцію, політичну нестабільність, зовнішню агресію тощо. Це може призвести до поглиблення економічної кризи, збереження олігархічної моделі економіки, порушення прав і свобод громадян.

Переваги конституційної моделі економіки: сприяє раціональному вибору та договірному узгодженню правил гри в економічних відносинах, що забезпечує ефективність та стабільність економічної системи; враховує інтереси та потреби різних суб'єктів економічної діяльності, що забезпечує справедливість та легітимність економічної системи; зміцнює роль конституційних цінностей та принципів, таких як правова держава, демократія, права людини, національна безпека, соціальна солідарність тощо, у формуванні та регулюванні економічної системи; сприяє гармонізації національного та міжнародного регулювання економічних відносин, що забезпечує інтеграцію та конкурентоспроможність

економіки України на світовому ринку.

Недоліки конституційної моделі економіки: вона може бути занадто залежною від політичних факторів та приватних інтересів олігархів, які порушують принципи правової держави та ринкової економіки; вона може бути занадто складною та незрозумілою для широкого загалу громадян, що знижує їх довіру та підтримку конституційного ладу.

Соціальна справедливість в контексті конституційної моделі економіки може бути визначена як базова цінність демократичного суспільства, яка передбачає створення чітких, справедливих та ефективних правил гри для всіх учасників економічних відносин, забезпечення дотримання конституційних прав та свобод громадян, зокрема їх економічних і соціальних прав, врахування інтересів та потреб різних суб'єктів економічної діяльності, зміцнення ролі держави як гаранта стабільності та розвитку економіки.

Соціальна справедливість в контексті конституційної моделі економіки може мати різні моделі та механізми реалізації в залежності від ідеологічних, політичних, культурних та історичних особливостей країни. Соціальна справедливість в контексті даного типу економіки має важливе значення для гармонійного розвитку суспільства, оскільки вона сприяє створенню ефективних, справедливих та стабільних правил гри для всіх учасників економічних відносин, зміцненню ролі держави як гаранта захисту конституційних прав та свобод громадян, врахуванню інтересів та потреб різних суб’єктів економічної діяльності, розвитку демократичних інститутів, громадянського суспільства та культури права.

Досвід країн-лідерів у сфері конституційної економіки може бути корисним для України, яка перебуває у процесі реформування своєї економічної системи. Конституційна модель економіки включає дослідження принципів оптимальної гармонії між економічною раціональністю та досягнутим ступенем конституційного розвитку, який об’єктивовано у нормах конституційного права, які регулюють економічну та політичну діяльність в державі.

Серед країн-лідерів у сфері реального втілення конституційного типу економіки можна виділити такі: США, які мають одну з найстаріших та найвпливовіших конституцій у світі, що закріплює захисту прав і свобод громадян, а також створює умови для успішного поступу ринкової економіки, конкуренції, інновацій та підприємництва; Німеччина, яка побудувала свою конституційну систему на основі принципу соціальної правової держави, яка передбачає не тільки формальне, але й матеріальне забезпечення прав і свобод людини, а також соціальної справедливості та солідарності. Ці та інші приклади країн-лідерів у сфері конституційної економіки можуть надихати Україну на пошук власного шляху до створення ефективної, справедливої та стабільної економічної системи, яка б відповідала конституційним цінностям та принципам.

Список використаних джерел

1. Конституція України. *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ В СУЧАСНОМУ БІЗНЕС-ЛАНДШАФТІ

Крамаренко Аліса,
к.е.н., доцент
Вишневська Марія
к.т.н., доцент
Український державний університет науки і технологій, м. Дніпро

Цифровізація має велике значення в сучасному бізнес-ландшафті і відіграє ключову роль у трансформації організацій та їх здатності конкурувати на глобальному рівні. Цифрові технології дозволяють автоматизувати процеси, знижувати рутинну роботу та збільшувати продуктивність співробітників. Це допомагає компаніям швидше і точніше виконувати завдання, що, своєю чергою, підвищує конкурентоспроможність. За рахунок використання цифрових інструментів та платформ компанії можуть глибше розуміти потреби клієнтів та надавати їм персоналізовані послуги. Цифровізація відкриває нові можливості для створення інноваційних продуктів та послуг, а також розробки нових бізнес-моделей. Використання цифрових аналітичних інструментів надає компаніям доступ до великого обсягу даних та аналітики, що допомагає приймати більш обґрунтовані рішення.

Загалом цифровизація стала невід'ємною частиною сучасного бізнес-ландшафту, і компанії, які успішно інтегрують цифрові стратегії у свою діяльність, мають більше шансів на довгостроковий успіх та стійкість.

Дослідження про стан цифровізації в українських організаціях має особливу актуальність у світлі унікальних проблем та перспектив, які характерні для України. Необхідність у сучасних цифрових технологіях та процесах стала більш нагальною в умовах глобальних викликів та динамічних змін на ринках. Також Україна стикається з геополітичними викликами, які впливають на розвиток інформаційних технологій та кібербезпеки. Це робить дослідження цифровізації в українських організаціях більш актуальним та значущим у контексті глобальних трендів.

Основною метою цього дослідження є оцінка поточного стану цифровізації в організаціях України з метою розуміння та аналізу того, як цифрові технології впливають на їх операції та конкурентоспроможність.

Поглиблений огляд існуючої літератури з цифровізації в організаціях, виконаний українськими дослідниками, надає цінне уявлення про поточний стан досліджень у цій галузі. Він виявляє ключові теми, тенденції та внесок українських вчених у вивчення цифровізації в організаціях України [1-4].

Дослідження вказують на те, що українські вчені беруть активну участь в аналізі цифровізації в організаціях, надаючи особливої уваги унікальним аспектам та викликам, які характерні для України. Їхні роботи становлять важливий внесок у розуміння того, як цифровізація впливає на бізнес-процеси, управління, культуру та економічний розвиток у країні.

Аналіз факторів, що сприяють та перешкоджають цифровізації в

українських організаціях, заснований на роботах українських вчених, виявляє унікальні аспекти та виклики, з якими стикаються організації в Україні.

Чинники, що сприяють цифровізації в українських організаціях:

– зростання доступності широкосмугового інтернету та інфраструктури даних створює сприятливе середовище для впровадження цифрових технологій;

– Україна відома своїми IT-фахівцями, що сприяє розвитку власної IT-індустрії та стимулює цифрову трансформацію;

- підтримка з боку держави у вигляді стимулів для інновацій та розвитку цифрової економіки створює позитивний клімат для цифровізації, прикладом є такі масштабні проєкти як «Дія», «Лікарі 24/7», «Вступ.ОСВІТА.UA" та ін.

Чинники, що перешкоджають цифровізації в українських організаціях:

– війна, а також економічно складне становище країни можуть обмежувати доступ організацій до інвестицій та ресурсів для цифровізації;

– невизначеність у законодавстві та регулюванні можуть створювати перешкоди для цифрових інновацій та захисту даних;

- недостатня підготовка персоналу і низький рівень цифрової грамотності можуть уповільнити впровадження цифрових технологій;

- організації можуть стикатися з опором з боку співробітників, що ускладнює процес цифрової трансформації;

- нестача доступних джерел фінансування може уповільнити цифрову трансформацію, особливо для малих та середніх підприємств.

Оцінка впливу цифровізації на організаційну ефективність, інновації та конкурентоспроможність є важливою частиною стратегічного аналізу для комерційних організацій.

Цифровізація організації може призвести до збільшення організаційної ефективності шляхом автоматизації повсякденних бізнес-процесів, зменшення ручної роботи та зниження ймовірності помилок. Оптимізація бізнес-процесів з використанням цифрових інструментів дозволяє організації покращити операційну ефективність і реагувати більш оперативно на умови, що змінюються на ринку. Цифрові платформи також сприяють покращенню внутрішньої комунікації та співробітництву в організації.

Щодо інновацій, цифровізація надає організаціям нові можливості для розробки та впровадження нових продуктів та послуг. Цифрові технології прискорюють процеси та знижують витрати на дослідження та розробку, що дозволяє організаціям реагувати на зміни на ринку та впроваджувати інновації у процеси швидше. Оптимізація бізнес-процесів з використанням цифрових інструментів може призвести до появи нових моделей бізнесу.

Зрештою цифровізація сприяє підвищенню конкурентоспроможності організації. Вона розширює доступ до нових ринків та клієнтів через інтернет та цифрові платформи. Організації, які успішно впроваджують цифрові технології, можуть краще конкурувати на ринку та надавати більш якісні та персоналізовані послуги, що сприяє їхньому успіху та зростанню на ринку.

Список використаних джерел

1. Гражевська Н. І., Чигиринський А. М. Цифрова трансформація економіки в умовах посилення глобальних ризиків і загроз. *Економіка та держава*. 2021. № 8. С. 53–57. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.8.53

2. Шевченко Л. С. Цифрова трансформація бізнесу: сутність, конкурентні переваги і ризики. Актуальні питання розвитку світової економіки та міжнародного співробітництва: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., Харків, 1–28 лютого 2022 р. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова [та ін.];. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2022. – 227 с. С. 10-11. URL: https://science.kname.edu.ua/images/dok/konferentsii/2022/Tezy_2022/0.-Zbirnyk1-28_02-_2022.pdf

3. Лазебник Л. Л., Войтенко В. О. Інформаційна інфраструктура в цифровізації бізнес- процесів підприємства // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2020. Вип. 42. С. 18–22. DOI: https://doi.org/10.32841/2413-2675/2020-42-3

4. Вишневська М.К., Крамаренко А.В., Петренко А.І. Управління організаційними змінами під впливом масової діджиталізації процесів. Фінансово-економічні механізми розвитку підприємництва: теоретичний та практичний аспекти: Зб. матеріалів ІІІ Всеукр. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти та молодих учених. – Дніпро, 24 – 25 листопада 2022 р. Дніпро: УДУНТ, 2022. с. 138-139.

СПЕЦИФІКА ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМИ, ВИДІВ ТА СПОСОБІВ СТАТИСТИЧНИХ СПОСТЕРЕЖЕНЬ

Куц Вікторія
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Рудич Алла, к.е.н., доцент

Для того, щоб зібрати та проаналізувати інформацію про різні явища та події, використовують метод статистичного спостереження. Статистичне спостереження – це спланована, науково організована реєстрація масових даних про будь-які соціально-економічні явища та процеси [1, с. 12]. Цей метод може використовуватися в різних галузях та науках, таких як економіка, соціологія, медицина, психологія тощо. Він потребує багато уваги, оскільки помилки статистичного спостереження виправити дуже важко.

Захожай В. Б. виокремлює три форми статистичних спостережень: звітність, спеціальні статистичні обслідування та переписи, реєстри [3, с.28].

Статистична звітність – це система зібраної, упорядкованої та підготовленої інформації, яка представляється у вигляді звіту або звітних документів і містить числові дані, факти, статистичні показники, графіки та іншу інформацію про певні аспекти діяльності організації, галузі, суспільства чи інших об'єктів аналізу. Вона використовується для моніторингу та аналізу різних процесів, подій і явищ. Звітність може бути подана у різних форматах, таких як таблиці, графіки, текстові звіти, електронні документи тощо. Її мета полягає в тому, щоб надати цінну інформацію для прийняття рішень, визначення тенденцій, оцінки ризиків та можливостей, а також для забезпечення транспарентності і обліку різних аспектів діяльності.

Спеціальні статистичні обслідування – це дослідження, які проводяться періодично або за необхідності для збору конкретної статистичної інформації. Вони можуть стосуватися різних аспектів, включаючи економічні показники, соціальні статистики, виробництво, споживчі звички та інше. Прикладом може бути перепис населення, статистика промисловості чи соціологічне опитування.

Перепис – це форма спеціального статистичного обслідування, яке зазвичай проводиться раз в певний період часу (наприклад, кожні 10 років) для збору докладних даних про населення, його характеристики, соціальний статус, економічні умови тощо.

Статистичні реєстри – це систематично ведені бази даних, які містять інформацію про певні аспекти діяльності організацій, індивідів або об'єктів, інші дані та статистичні показники. Ці реєстри використовуються для збору, зберігання та аналізу статистичних даних з метою моніторингу і оцінки різних явищ, вивчення тенденцій, виконання аналізу та планування.

Статистичні спостереження поділяються на декілька видів, в залежності від класифікаційної ознаки. За ступенем охоплення вони можуть бути суцільними та несуцільними.

Суцільні спостереження – це спостереження, які включають всі без виключень одиниці досліджуваної сукупності. До такого виду спостереження можна віднести облік випуску продукції, перепис населення.

Несуцільні спостереження – це спостереження, які включають з сукупності лише частину одиниць, на основі яких робляться висновки. Вони в свою чергу поділяються на вибіркові спостереження, спостереження основного масиву, монографічні спостереження та анкетні спостереження. Прикладом несуцільного спостереження є ступінь засміченості посівів та вивчення якості продукції.

Спостереження за часом реєстрації фактів поділяються на поточне, періодичне та одноразове [1, с.27].

Поточне спостереження – це спостереження, що передбачає збір даних в режимі реального часу або практично негайно після події або явища, що вивчається. Прикладом таких спостережень може бути моніторинг погодних умов, фінансових транзакцій, даних про здоров'я тощо.

Періодичне спостереження – це вид спостереження, що передбачає збір даних з певною регулярністю або за визначеними інтервалами часу. Це означає, що дані збираються, наприклад, щоденно, щомісяця, щокварталу або за іншими періодами. Прикладом може бути моніторинг виробництва товарів, продажів, регулярне опитування населення або ведення фінансової звітності.

Одноразове спостереження – це спостереження, що включає збір даних в конкретний момент часу або на певній стадії дослідження і не передбачає подальшого регулярного збору. Це означає, що дані збираються лише один раз для конкретної мети. Прикладом може бути перепис населення, соціологічне опитування на конкретну тему або обстеження стану об'єкта дослідження на конкретний момент.

За способом отримання даних спостереження поділяють на документальний облік, опитування та безпосередній облік[2, с.41].

Документальний облік передбачає збір даних на основі документів, записів та інших документованих джерел. Документи, які містять інформацію про події, стани, транзакції тощо, перевіряються та аналізуються для вилучення статистичних даних. Прикладами можуть бути фінансові звіти, журнали виробництва, медичні картки, документація про операції тощо.

Опитування включає збір даних, запитуючи індивідів або організації за допомогою стандартизованих або індивідуально підготовлених питань. Опитування можуть бути проведені у письмовій, телефонній, особистій формі або через інтернет. Вони використовуються для збору даних про думки, уподобання, відповіді на питання, соціальні характеристики тощо.

Безпосередній облік передбачає безпосереднє фіксування подій або явищ, без посередництва документів чи опитувань. Дослідники безпосередньо спостерігають та реєструють події або стани. Прикладами можуть бути метеорологічні спостереження, вимірювання температури, вивчення руху транспортних засобів тощо.

Отже, організаційні форми, види та способи статистичних спостережень грають важливу роль у процесі отримання інформації для наукових досліджень, господарського аналізу та прийняття рішень. Статистичне спостереження допомагає приймати об'єктивні рішення на основі фактів і даних, а не на основі суб'єктивних оцінок. Завдяки цьому, можна визначити закономірності і тенденції, які розробляють стратегії, вдосконалюють процеси та планують майбутні дії.

Список використаних джерел

1. Герасименко С.С., Головач А.В., Єріна А.М., Козирєв О.В., Пальян З.О., Шустиков А.А. Статистика: підручник. Київ, 2000. 476 с. URL: http://ктеп.kiev.ua/wp-content/uploads/2019/12/Gerasimenko-Statistika-KNEU-2000.pdf

2. Опря А.Т. Статистика: навч. посібник. Київ: «Центр учбової літератури», 2012. 448 с. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u104/Навчальний%20посібник.pdf

3. Захожай В.Б., Попов І.І. Статистика: підручник. Київ, 2006. 536с. URL: https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/stat_pidru.pdf

ГЕНДЕРНО ОРІЄНТОВАНЕ БЮДЖЕТУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Кучеркова Світлана
к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного, м.Запоріжжя

Гендерно орієнтоване бюджетування (скорочено ГОБ) – це сучасна управлінська технологія, що впроваджується в багатьох країнах світу вже близько 40 років. Вперше цей метод було застосовано у 1984 році в Австралії. Нині понад 90 країн здійснюють ГОБ у тій чи іншій формі

За визначенням, яке наведено у Методичних рекомендаціях Міністерства фінансів України (далі – Методичні рекомендації), гендерно орієнтований підхід у бюджетному процесі – це врахування гендерних аспектів на усіх стадіях бюджетного процесу та висвітлення у відповідних бюджетних документах цілеспрямованості на забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (гендерної рівності). [1] Гендерні аспекти визначено як специфічні соціальні, культурні, економічні, політичні та інші характеристики умов життя та потреб жінок і чоловіків.

За дослідження було обрано Дніпровську ОТГ. Дніпровська територіальна громада є однією з найбільших в Україні. Бюджет міста формується на засадах та принципах Бюджетного кодексу України відповідно до чинного законодавства України та складається з надходжень до бюджету міста і видатків бюджету для забезпечення завдань і функцій органів місцевого самоврядування, для виконання власних і делегованих повноважень [2].

Проаналізуємо саме видаткову частину бюджету, табл. 1 [2].

У таблиці 1 розглянемо загальний склад та структуру видатків бюджету Дніпровської міської ради, проаналізуємо їх у динаміці.

Найбільша частка у загальній структурі видатків за всі аналізовані роки припадає на фінансування галузі освіти. Таке рішення є цілком правильним та оптимальним, адже на території Дніпровської територіальної громади функціонує більше 180 середніх шкіл, більше 150 дитячих навчальних закладів, а також заклади середньої професійної, вищої та післядипломної освіти. Дніпро по праву вважається одним із центрів української освіти, тому достатнє фінансування з бюджету є однією з важливих умов подальшого розвитку цієї галузі.

На другому місці за кількістю видатків знаходяться житлово-комунальні господарства, що також є правильним рішенням при затвердженні бюджету. Від своєчасних ремонтів та оптимізації роботи ліній електро-, водо- та теплопостачання залежить якісне функціонування всіх галузей суспільного життя.

Таблиця 1

Склад і структура видатків бюджету

Видатки,тис. грн.	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення	
				+,-	%
Органи місцевого самоврядування	507081540	585838674	660980189	153898649	130,35
у % до загальної суми	5,82	5,86	5,45	-0,37	х
Освіта	3664746161	4536715939	5172782241	1508036080	141,15
у % до загальної суми	42,06	45,39	42,65	0,59	х
Охорона здоров'я	591599360	401890547	446293374	-145305986	75,44
у % до загальної суми	6,79	4,02	3,68	-3,11	х
Соціальний захист	357029924	414051983	538998342	181968418	150,97
у % до загальної суми	4,10	4,14	4,44	0,34	х
ЖКГ	1962705151	1995196526	2443229707	480524556	124,48
у % до загальної суми	22,53	19,96	20,15	-2,38	х
Культура і мистецтво	148952005	180115784	222510152	73558147	149,38
у % до загальної суми	1,71	1,80	1,83	0,12	х
Фізична культура	181954116	218055994	225891088	43936972	124,15
у % до загальної суми	2,01	2,18	1,86	-0,15	х
Економічна діяльність	1091831491	1246319768	1592509853	500678362	145,86
у % до загальної суми	12,53	12,47	13,13	0,6	х
Інші видатки	278257614	417607514	824736338	546478724	296,39
у % до загальної суми	3,19	4,18	6,80	3,61	х
Всього	8712157362	9995792729	12127921284	3415763922	139,21

На третьому місці за кількістю залучених коштів знаходиться економічна діяльність. Дніпровська міська рада при затвердженні бюджету щорічно дбає про розвиток бізнесу у місті з метою в подальшому отримувати більше доходів та покращувати рівень життя містян.

Гендерно орієнтоване бюджетування також може бути направлене на соціальний захист населення в громаді.

Так, наприклад, досліджуючи соціальне забезпечення населення в Дніпровській громаді, таблиця 2 ми бачимо, що видатки бюджету громади направлено на соціальні послуги громадянам похилого віку, особам з інвалідністю, вразливим категоріям населення тощо.

Найбільшу питому вагу в структурі видатків на соціальний захист займає надання соціальних послуг громадянам похилого віку, особам з інвалідністю, дітям з інвалідністю в установах соціального обслуговування 45% в 2022р. і інші заходи 46%. В цілому за аналізований період спостерігається збільшення видатків на соціальний захист населення в Дніпровській ОТГ.

Гендерна рівність – рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Окрім спрямованості ГОБ на реалізацію політики гендерної рівності, цей інструмент дозволяє ефективніше та

справедливіше розподіляти публічні фінанси. Платниками податків є жінки і чоловіки; отримувачами публічних послуг є жінки, чоловіки, дівчата і хлопці, а відтак важливим є справедливий розподіл суспільних ресурсів з урахуванням їхніх потреб та інтересів, що зрештою підвищує ефективність використання бюджетних коштів.

Таблиця 2

Склад і структура видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення бюджету Дніпровської ОТГ

Видатки, тис. грн.	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення 2022р. від 2020р. (+,-)
Надання пільг з оплати послуг зв'язку, інших передбачених законодавством пільг окремим категоріям громадян та компенсації за пільговий проїзд	30190166	30084542	39041504	8851338
у % до загальної суми	8,46	7,27	7,26	-1,2
Надання соціальних послуг громадянам похилого віку, особам з інвалідністю, дітям з інвалідністю в установах соціального обслуговування	131766252	200655876	242642166	110875914
у % до загальної суми	36,91	48,46	45,02	8,11
Заклади і заходи з питань дітей та їх соціального захисту	21950780	29086785	34516726	12565946
у % до загальної суми	6,15	7,02	6,40	0,25
Здійснення соціальної роботи з вразливими категоріями населення	1474746	22287787	24046392	22571646
у % до загальної суми	0,41	5,38	4,46	4,05
Реалізація державної політики у молодіжній сфері	8603724	7987287	3970798	-4632926
у % до загальної суми	2,41	1,92	0,73	-1,68
Соціальний захист ветеранів війни та праці	471139	3538135	4201814	3730675
у % до загальної суми	0,13	0,85	0,78	0,65
Інші заклади та заходи	194050824	181279438	252945309	58894485
у % до загальної суми	54,35	43,78	46,93	-7,42
Всього	357029925	414051983	538988342	181958417

Пропонуємо Дніпровській ОТГ розпочати процес ГОБ з оцінки стану гендерної рівності на місцевому рівні та включення національних цілей гендерної рівності в процес реалізації політики. Насамперед це стосується оцінки впровадження гендерного підходу у роботу органів місцевого самоврядування. Це дозволить виявити прогалини у впровадженні гендерних аспектів у бюджетному процесі Дніпровської ОТГ, а також визначити можливості для здійснення нових гендерно орієнтованих заходів.

Список використаних джерел

1. Наказ Міністерства фінансів України № 1 від 02.01.2019 затверджено Методичні рекомендації щодо впровадження та застосування ґендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі// https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0001201-19#Text

2. Дніпровська міська рада. URL: https://dniprorada.gov.ua/

МЕТОД ЕКСПЕРТНИХ ОЦІНОК У СТАТИСТИЦІ

Лимаренко Єлизавета
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Рудич Алла, к.е.н., доцент

Метод експертних оцінок – це аналітичний підхід, в якому експерти або фахівці з певної галузі надають свої особисті оцінки або прогнози щодо певних параметрів, явищ або подій. Цей метод використовується для вирішення різних завдань, таких як прогнозування, оцінка ризиків, рейтингові оцінки і багато інших. Експерти зазвичай є особами з великим досвідом у конкретній галузі або предметній області. Метод експертних оцінок базується на їхній експертизі та здатності аналізувати і оцінювати інформацію. Вони надають свої оцінки або відповіді на питання, які стосуються об’єкта аналізу, і ці оцінки потім обробляються та агрегуються для отримання результатів.

Метод є особливо корисним в ситуаціях, коли недостатньо наявних даних для проведення аналізу, або коли потрібно враховувати нелінійні зв’язки між факторами. Він також може бути використаний для визначення важливості показників, вагового коефіцієнта ризику, та інших параметрів, що важливі для прийняття рішень [2].

Експертні методи поділяються на два основних підкласи: прямі експертні оцінки і експертні оцінки зі зворотним зв’язком. Обидва підходи використовуються для отримання цінної інформації в ситуаціях, коли необхідно оцінювати або прогнозувати параметри, явища або ризики.

Прямі експертні оцінки полягають у зборі та обробці незалежних думок експертів чи колективу експертів без взаємного впливу одних думок на інші. В цьому методі науковці надають свої оцінки або прогнози, які об'єднуються для отримання узагальненої інформації. Цей підхід особливо корисний в умовах, де важко або неможливо зібрати статистичні дані, і де важливо мати незалежні точки зору [3].

Експертні оцінки зі зворотним зв’язком передбачають взаємодію з експертами на різних етапах оцінки. Спочатку експерти надають свої оцінки, а потім отримують зворотний зв’язок або інформацію від інших експертів чи групи експертів. Ця взаємодія може допомогти вдосконалити оцінки та уточнити результати. Використання цих методів прослідковується в різних областях та у таких ситуаціях:

– відсутність або обмеженість доступних статистичних даних;
– велика невизначеність у середовищі функціонування об’єкта, особливо в галузях, які швидко зазнають змін і нових позицій;
– необхідність швидкого прийняття рішень;
– екстремальні ситуації, коли інші методи стають непрактичними.

Експертні методи широко використовуються для прогнозування основних напрямків науково-технічного прогресу, соціальних і політичних подій. Вони

допомагають враховувати експертні знання та досвід у процесі прийняття рішень і забезпечують цінну інформацію для аналізу та стратегічного планування. Індивідуальні експертні оцінки ґрунтуються на використанні думок спеціалістів у певній галузі, які надають свої оцінки незалежно одне від одного. Два основні методи індивідуальної експертної оцінки – це метод інтерв'ю та метод аналітичних записок [2].

Метод інтерв'ю передбачає проведення бесіди організатором експертної оцінки (прогнозистом) зі спеціалістом-експертом в певній галузі згідно з передбаченою програмою.

Метод аналітичних записок передбачає більш довготривалу та ретельну роботу експерта над запитаннями, що дозволяє використовувати необхідну інформацію для оцінки тенденцій та шляхів розвитку об'єкта прогнозування. Результати цієї роботи оформляються у вигляді аналітичних записок.

Однак індивідуальні методи експертної оцінки мають свої недоліки, оскільки не кожен експерт може дати точну оцінку складним явищам без врахування думок інших експертів. Тому для розв'язання складних проблем і особливо в ситуаціях, де необхідно поєднувати різні галузі знань, застосовують групові (колективні) методи експертних оцінок, такі як метод комісій та дельфійський метод.

Метод комісій передбачає, що спеціалісти, які входять до однієї групи, обговорюють свою думку про стан будь-якого процесу, явища або об'єкта в майбутньому або про методи досягнення цілей у відкритій дискусії, що дозволяє впливати одне на одного таким чином, щоб компенсувати помилки одне одного [1,С.45-51].

Отже, експертні методи грають важливу роль у прогнозуванні та оцінці складних явищ та об'єктів, особливо в ситуаціях, де відсутні або обмежені доступні статистичні дані. Індивідуальні методи, такі як інтерв'ю та аналітичні записки, дозволяють отримувати оцінки від окремих експертів, але можуть бути обмежені об'єктивністю та обмеженою кількістю думок.

Групові методи, такі як метод комісій і дельфійський метод, дозволяють об'єднати думки спеціалістів для досягнення більш об'єктивних результатів. Важливо враховувати переваги та недоліки кожного методу та вибирати той, який найкраще підходить для конкретної ситуації.

Список використаних джерел

1. Кравчук Д. Метод експертних оцінок: переваги та можливі шляхи застосування. Конкуренція. 2015. № 2 (49). С. 45–51.

2. Методи експертних оцінок. Pidru4niki. URL: https://pidru4niki.com/19650323/ekonomika/metodi_ekspertnih_otsinok (дата звернення: 05.11.2023).

3. Суть та різновиди експертних методів. Бібліотека buklib.net. Головна - Бібліотека BukLib.net. URL: https://buklib.net/books/32404/ (дата звернення: 05.11.2023).

СТРАТЕГІЯ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Лимаренко Ольга
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро
Науковий керівник: Остапенко Тетяна, к.е.н., доцент

Інвестиції завжди були важливим каталізатором розвитку будь-якого підприємства. Вони грають рішучу роль у забезпеченні не тільки збереження, а й зростання вартості капіталу, а також у створенні позитивного доходу. Стратегія формування інвестиційних ресурсів підприємства є критично важливою для досягнення успішного розвитку та забезпечення конкурентоспроможності.

Однією з ключових функцій інвестицій є їх відтворювальна роль. Інвестиції надають підприємствам можливість придбавати необхідні ресурси для нормального ведення виробничого процесу. Це включає закупівлю сировини, матеріалів, технологічного обладнання, робочої сили та інших ресурсів, які необхідні для виробництва товарів та послуг. Інвестиції також сприяють модернізації та розширенню виробництва, що дозволяє підприємствам підтримувати конкурентоздатність [1].

Розподільна функція інвестицій полягає в тому, що вони впливають на розподіл прибутку між інвесторами, емітентами і посередниками. Це стимулює ефективне та прибуткове виробництво, оскільки всі учасники інвестиційного процесу зацікавлені в отриманні високого доходу. Інвестори вкладають свої фінансові ресурси в найбільш привабливі інвестиційні проекти, забезпечуючи розвиток бізнесу та стимулюючи інновації.

Екологічна функція інвестицій полягає в тому, що вони сприяють збереженню, відновленню та поліпшенню навколишнього середовища. Інвестиції дозволяють підприємствам використовувати сучасну техніку, енергоощадні технології, маловідходні методи виробництва та інші практики, що допомагають зменшити негативний вплив на навколишнє середовище.

Соціальна функція інвестицій полягає в тому, що вони створюють передумови для автоматизації робочих процесів та покращення умов праці. Це сприяє підвищенню кваліфікації та рівня освіти працівників, створюючи умови для автономності та мобільності у виробництві [2].

Управління інвестиційними ресурсами на основі стратегічного підходу є надзвичайно важливим для підприємств. Розробка стратегії формування інвестиційних ресурсів визначає механізми забезпечення інвестиційних цілей, оцінки інвестиційних можливостей, виявлення джерел фінансування та можливості реалізації нових інвестиційних проєктів.

Завдяки правильно побудованій стратегії, підприємства можуть залучити необхідний капітал, оптимізувати структуру джерел формування інвестиційних ресурсів та зменшити ризики. Важливим аспектом є також вибір джерел фінансування для кожного інвестиційного проекту, які можуть бути різного

характеру, такі як власні кошти, позикові ресурси, іноземні інвестиції, або бюджетні кошти [3].

Слід зазначити, що формування інвестиційних ресурсів є постійним і регулярним процесом, що супроводжує всі стадії життєвого циклу підприємства. Воно вимагає постійного оновлення стратегії і оцінки інвестиційних можливостей на підприємстві.

Основним завданням стратегії формування інвестиційних ресурсів є:

1. Визначення обсягу інвестиційних ресурсів, необхідних для досягнення поставлених цілей.
2. Визначення структури джерел фінансування та вибір оптимальних організаційних форм і методів фінансування.
3. Мінімізація рівня фінансових та проектних ризиків при реалізації інвестиційних проєктів.
4. Постійний моніторинг та аналіз результатів інвестиційної діяльності для внесення коректив та оптимізації стратегії.
5. Залучення фахівців і консультантів для оцінки інвестиційних можливостей та розробки ефективних стратегій [4].

Стратегія формування інвестиційних ресурсів є невід'ємною частиною успішного розвитку підприємства. Вона дозволяє досягати поставлених цілей, забезпечуючи необхідний капітал, ефективну структуру фінансування та мінімізацію ризиків. Правильно побудована стратегія допомагає підприємствам бути конкурентоспроможними та готовими до викликів на ринку.

Важливо підкреслити, що в умовах постійних змін на фінансовому ринку та бізнес-середовищі стратегія повинна бути гнучкою та адаптивною. Активна участь в інноваційних процесах, впровадження новітніх технологій та врахування соціальної та екологічної відповідальності є важливими складовими успішної стратегії.

Список використаних джерел

1. Дутова Н. В., Щербіна А. О. Організація обліку фінансових інвестицій на підприємстві. *Електронне наукове видання «Економіка та суспільство».* 2018. № 16. С. 901-907.

2. Диба О. Наукові підходи та прикладні аспекти визначення інвестицій. *Ринок цінних паперів України.* 2015. № 11–12. С. 53–59.

3. Феняк Л. А. Джерела формування інвестиційних ресурсів. Збірник наукових праць ВНАУ. 2010. № 36. С. 134–139.

4. Товт Т. Й. Особливості фінансування інноваційної діяльності підприємств в Україні. *Актуальні проблеми економіки.* 2008. № 3(81). С. 102–108.

МІЖНАРОДНА СТАНДАРТИЗАЦІЯ: СКЛАДОВА УСПІХУ УКРАЇНИ ТА СУЧАСНОГО СВІТУ

Лимаренко Ольга
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро
Науковий керівник: Остапенко Тетяна, к.е.н., доцент

У сучасному світі, де глобальна економіка визначає курс розвитку, міжнародна стандартизація виявляється ключовою складовою успіху для багатьох сфер діяльності. Ця система створює єдині правила гри, які діють у всьому світі, надаючи підприємствам, організаціям і споживачам можливість забезпечити якість та безпеку продукції та послуг [1].

Міжнародні стандарти визначають уніфіковані вимоги до якості, безпеки та ефективності продукції. Вони дозволяють підприємствам розвиватися та конкурувати на світовому ринку, оскільки споживачі та партнери з усього світу можуть бути впевнені в якості та надійності їхньої продукції.

Зокрема, стандартизація в області якості (наприклад, ISO 9001) допомагає підприємствам вдосконалити свої процеси, забезпечити високий стандарт обслуговування клієнтів і підвищити задоволеність споживачів. Це стимулює інновації та розвиток, а також робить компанії більш конкурентоспроможними.

Міжнародні стандарти також грають важливу роль в забезпеченні безпеки в різних галузях, включаючи харчову промисловість, транспорт, технології і багато інших. Наприклад, стандартизація у галузі управління безпекою продукції (наприклад, ISO 22000) допомагає запобігти захворюванням і отруєнням, забезпечуючи безпеку харчових продуктів [2].

Міжнародні стандарти є важливим інструментом для розвитку міжнародної торгівлі. Вони зменшують технічні бар'єри і допомагають підприємствам легше входити на іноземні ринки. Спрощення торгових процедур та уніфікація правил сприяють росту міжнародних економічних відносин.

У підсумку, міжнародна стандартизація визначається як ключовий чинник для досягнення якості, безпеки та конкурентоспроможності в сучасному світі. Ця система впливає на всі сфери діяльності, від підприємництва до науки та споживачів, і допомагає створити більш стабільне та успішне майбутнє для всього світу. Міжнародна стандартизація визначається як важливий інструмент у сучасному світі, де глобалізація та глобальний ринок стали невід'ємною частиною економічного середовища. Вона відіграє роль двигуна для світового успіху, сприяючи якості, безпеці, інноваціям та конкурентоспроможності в різних галузях [3].

Міжнародні стандарти створюють єдині правила гри, які діють у всьому світі, дозволяючи підприємствам та організаціям легше входити на міжнародний ринок та забезпечувати якість та безпеку своєї продукції та послуг. Вони також сприяють споживачам, надаючи їм впевненість в якості та надійності товарів і послуг, які вони придбають.

Міжнародна стандартизація є ключовим елементом сучасного глобального бізнесу та міжнародних відносин. Вона допомагає уніфікувати індустріальні та технічні вимоги до продукції та послуг, що сприяє зниженню бар'єрів для міжнародної торгівлі, спрощенню обміну товарів та послуг між країнами, а також підвищує якість та безпеку продукції для споживачів.

Організаціям, які використовують міжнародні стандарти, легше виходити на світові ринки та конкурувати з іншими компаніями. Вони можуть довести високу якість своєї продукції, що відповідає міжнародним стандартам, та здобути довіру споживачів.

Однак міжнародна стандартизація також має свої виклики. Один і той же стандарт може бути сприйнятий по-різному в різних країнах або галузях, іноді потрібно адаптувати стандарти до місцевих умов. Крім того, швидкий технологічний прогрес може призвести до необхідності постійного оновлення стандартів.

Міжнародна стандартизація залишається актуальною і важливою для сучасного світу, де міжнародні ринки зростають, а конкуренція стає все більш гострою. Використання міжнародних стандартів допомагає підприємствам та організаціям бути конкурентоспроможними, забезпечує високий рівень якості продукції та послуг і сприяє розвитку світової економіки [4]. Крім того, міжнародні стандарти сприяють впровадженню нових технологій та інновацій, оскільки вони надають чіткі та загальноприйняті вимоги до нових розробок. Це сприяє розвитку нових галузей і підвищенню продуктивності.

У світлі глобальних викликів, таких як зміни клімату, сталість ресурсів та глобальні пандемії, міжнародна стандартизація грає важливу роль у розв'язанні таких проблем. Спільні стандарти можуть сприяти обміну знаннями та кращим рішенням в глобальному масштабі.

Загалом, міжнародна стандартизація є ключовим інструментом для підтримки сталого розвитку, світової торгівлі та співпраці між країнами. Вона сприяє створенню єдиної мови для бізнесу та науки та допомагає вирішувати глобальні виклики у сучасному світі.

Отже, міжнародна стандартизація відіграє важливу роль у створенні стабільної та успішної майбутньої для всього світу. Вона сприяє розвитку, інноваціям, конкурентоспроможності та безпеці, що є ключовими чинниками для досягнення сталого розвитку та покращення якості життя всіх народів планети.

Список використаних джерел

1. Койфман Ю. І. Міжнародні та європейські системи сертифікації та акредитації., 2005. 189−193 с.

2. Віткін Л., Євдаков С., Полякова І. Міжнародне співробітництво в галузі технічного регулювання., 2006. С. 9−27 с.

3. Голінка І. Розвиток стандартизації на міжнародному, регіональному та національному рівнях., 2009. С. 69−75 с.

4. Грищенко Ф. Оцінювання участі у міжнародній та європейській стандартизації 2007. 178−185 с.

СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Лозова Оксана,
к.е.н, доц., доц. кафедри менеджменту
Полтавський університет економіки і торгівлі, м. Полтава
Матковський Богдан,
магістрант ОП 073 «Менеджмент»
Полтавський університет економіки і торгівлі, м. Полтава
Нечипоренко Олена
магістрантка ОП 073 «Менеджмент»
Полтавський університет економіки і торгівлі, м. Полтава

Невизначеність є одним з ключових факторів, які впливають на діяльність підприємств у сучасному світі. Особливо актуальною ця проблема стає в умовах війни, коли підприємства зазнають значних збитків, порушень та ризиків. В таких ситуаціях підприємства потребують ефективних стратегій адаптації та розвитку, які б дозволяли їм вижити та конкурувати на ринку.

Українські підприємства, які опинилися в епіцентрі воєнного конфлікту, переживають надзвичайно складний період свого існування. Багато організацій були вимушені переїхати в більш безпечні місця, деякі змушені скоротити або звільнити персонал, у деяких компаніях цінність, яку вони надавали споживачеві стала не актуальною або й зовсім непотрібною. Таким чином, немає таких підприємств в Україні, які б не були змушені виробляти власні механізми адаптації до постійної зміни зовнішнього середовища. Однак, адаптація не єдиний шлях для підприємств у повоєнний період. Враховуючи, що війна триває вже майже два роки, підприємства не лише провели стабілізуючі заходи, а й прагнуть розвитку, що відповідно вимагає нових стратегій розвитку. Такі стратегії повинні бути орієнтовані на майбутнє та базуватися на глибокому аналізі ситуації та потреб суспільства.

У повоєнний період українські підприємства стикаються з численними викликами, такими як: нестабільність економіки та політики; недостатність фінансових ресурсів; пошкодження матеріально-технічної бази; втрата кадрів; зниження попиту на продукцію; зростання конкуренції; негативний вплив на довкілля. Для успішного розвитку у повоєнний період українським підприємствам необхідно розробити та реалізувати ефективні стратегії, які б враховували специфіку ситуації та потреби суспільства. Такі стратегії повинні бути спрямовані на:

— відновлення та модернізацію виробничих потужностей;
— забезпечення фінансової стабільності та ліквідності;
— покращення якості продукції та послуг;
— розширення ринків збуту;
— інноваційний розвиток;
— соціальну відповідальність.

В пошуках нових інструментів варто скористатися вже існуючим досвідом відновлення та реконструкції інших постраждалих від війни країн, таких як Сирія, Косово, Ірак, Хорватія та Кувейт. Досить ємно та практивно весь цей досвід акумульовано у звіті KPMG «Повоєнна відбудова: дослідження досвіду та поточного стану. Досвід оцінки збитків та організації відновлення» [1]. Звіт пропонує аналітичне підгрунття для розробки грунтовної фінансової та операційної стратегії, а також має на меті допомогти українським підприємствам якнайшвидше відновитися та досягти довгострокових результатів відбудови.

Також, вітчизняні науковці Назарова Г., Гончарова С. та Хоменко П. [2] у науковій статті, яка присвячена актуальним питанням стратегічного підходу до соціального розвитку підприємства у повоєнний період виокремили складові соціального розвитку підприємства, серед яких: соціальний розвиток персоналу; розвиток соціальної інфраструктури; система соціального захисту працівників. Стаття також формує систему «експрес-показників», які дозволяють виявити загальні проблеми соціального характеру у повоєнному періоді; синтезує систему показників кількісної оцінки соціального розвитку підприємства; запропоновує та обґрунтовує рекомендації для соціально відповідальних підприємств.

Ще один ресурс - стаття Коваль О. «Стратегії розвитку бізнесу в умовах війни» [3], яка описує стратегії розвитку бізнесу в умовах воєнного стану. Стаття наводить приклади успішних бізнес моделей, яким вдалося адаптуватися до складних обставин. Серед таких стратегій: зменшення витрат; співпраця та партнерство; інноваційність та гнучкість; соціальна відповідальність.

Отже, у повоєнний період українські підприємства мають можливість не лише вижити, а й розвиватися, якщо вони будуть застосовувати ефективні стратегії, які враховують специфіку ситуації та потреби суспільства. Також, вони можуть скористатися досвідом інших країн, які пройшли подібний процес відновлення та реконструкції.

Список використаних джерел

1. Звіт KPMG «Повоєнна відбудова: дослідження досвіду та поточного стану. Досвід оцінки збитків та організації відновлення» URL: Повоєнна відбудова: дослідження досвіду та поточного стану (kpmg.com)

2. Назарова, Г., Гончарова, С., & Хоменко, П. (2022). Стратгеічний підхід до соціального розвитку підприємства у повоєнний період. *Економіка та суспільство*, (45). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-16

3. Коваль, О. (2023). Стратегії розвитку бізнесу в умовах війни. *В час пік*, 3(1), 24-28. URL: https://vchaspik.ua/ua/pravozashchitnik/biznes/550734-strategiyi-rozvytku-biznesu-v-umovah-viyny

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ У ВОЄННИЙ ТА ПОСТ-ВОЄННИЙ ЧАСИ

Марисич Дмитро
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Державний податковий університет, м. Ірпінь
Науковий керівник: Параниця Надія, к.е.н., доцент

Прямі іноземні інвестиції є драйвером сталого та збалансованого економічного розвитку країни та підвищення її конкурентоспроможності на світовому ринку і в світовій економічній системі. Враховуючи вплив повномасштабного вторгнення та війни на стан економіки, потреба вітчизняної економіки України на етапі повоєнного відновлення в прямих іноземних інвестиціях є як-ніколи актуальною.

Динаміка зміни обсягів залучених прямих інвестицій в Україну у 2015-2022 рр. відображена на рис. 1.

Рис. 1 Динаміка обсягів залучених прямих інвестицій в Україну за період 2015-2022 рр., млн. дол.

Джерело: сформовано за даними [1].

Найбільший обсяг прямих інвестицій припадав на 2021 (47 796,4 млн. дол). З 2015 до 2019 рр. спостерігається зростання обсягів з 35 562 млн. дол. до 41 662,5 млн. дол. (на 6 100,5 млн. дол. або 17,15%). У 2020 році відбулось зменшення прямих інвестицій до 37 600,4 млн. дол., що викликане поширенням вірусу COVID-19 та спричинених ним введенням обмежень. У 2022 р. у зв'язку з повномасштабним вторгненням в Україну, обсяги інвестицій зменшились порівняно на 13 684,4 млн. дол. або на 28,63%. У залежності від тривалості повномасштабної війни, постає питання щодо обсягів прямих іноземних інвестицій в Україну у найближчий перспективі.

Оцінюючи можливість залучення прямих іноземних інвестицій в Україну у період повоєнного відновлення, можна зробити такі прогнози. Україна для збільшення обсягів прямих інвестицій повинна вирішити таке нагальне питання як гарантії безпеки інвестицій у воєнний та післявоєнний час. Цей фактор є одним з головних, який обмежує іноземних інвесторів у прийнятті рішень щодо інвестування. Україна вже передбачає страхування ризиків з боку міжнародних організацій. Наприклад, Багатостороннього агентства з інвестиційних гарантій (MIGA), яка входить до групи Світового банку.

Таким чином, було розглянуто стан і динаміку прямого іноземного інвестування в Україну за 2015-2022 рр. Перспективи збільшення іноземних інвестицій з поступальним рухом до ЄС є позитивними. Однак під час повномасштабної війни та періоду післявоєнного відновлення зростання їх обсягів може підпасти під сумнів.

Список використаних джерел

1. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external#1.

2. Розгон О. В. Перспективи залучення прямих іноземних інвестицій у трансфер технологій. *Інноваційні процеси та їх вплив на конкурентоспроможність національної економіки.* Матеріали VI міжнародної науково-практичної конференції. Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні. Вінниця. 2-3 березня 2023. С.148-150.

3. Тесля С. М. Прямі іноземні інвестиції як економічна категорія, їх суть та класифікація. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2009. Випуск 19.3. С. 131-139.

КАНАЛИ І ЗАСОБИ КОМУНІКАЦІЇ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ТА АДМІНІСТРУВАННІ

Макуха Сергій
к.е.н., доцент кафедри загальної економічної теорії та економічної політики
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

В сучасних умовах в роботі органів публічного управління та адміністрування все більшого значення набуває роль комунікативного процесу як чинника формування соціальних зв'язків як між органами влади так і між органами влади та населенням. Актуалізація комунікативного процесу як інструменту формування соціальних зв'язків поряд з іншим обумовлена значним технічним прогресом у засобах комунікації та підвищенням їх впливовості.

Питання ефективних комунікацій у сфері публічного управління та адміністрування знаходяться в центрі уваги наукової спільноти. Так, зазначеним проблемам присвячені наукові праці таких авторів, як: Бакуменко В., Ганущин С., Грицяк І., Куйбіда В., Луман Н., Почепцов Г., Хабермас Ю. та інш. В роботах зазначених та інших авторів розкрито широкий спектр актуальних питань, що пов'язаних з комунікативною взаємодією органів публічної влади, сформульована значна кількість практичних порад та рекомендацій.

На думку фахівців, комунікація в публічному управлінні має велике значення та у цілому являє собою процес суспільної взаємодії за допомогою повідомлень, змістом яких є публічне управління, реалізація публічної влади та публічної політики [1, с. 3].

Що ж являє канал і шо засіб комунікації для органів публічної влади та адміністрування? Під каналами комунікації зазвичай розуміють спосіб або технологію передачі інформації від відправника до одержувача (соціальні мережі, блоги, канали, засоби масової інформації). У свою чергу, під засобом комунікації розуміють конкретну форму повідомлення у якій влада доносить, або отримує відповідну інформацію (пресреліз, інтерв'ю, огляд, виступ тощо).

Для забезпечення комунікації органами публічного управління та адміністрування використовуються традиційні канали передавання інформації – офіційні сайти державних установ, періодичні видання, телебачення, електронна пошта, зустрічі з громадянами та прийом з особистих питань. Поряд з традиційними, внаслідок значного технічного прогресу у засобах комунікації, останніми роками активно розвивається комунікація за допомогою соціальних мереж (Facebook, Instagram, YouTube), комунікаційних платформ (Skype, Zoom, Microsoft Teams), месенджерів (WhatApp, Telegram, Viber) SMS-розсилка на мобільні телефони та інш. Крім того, у практику комунікації органів публічного управління та адміністрування в Україні останніми роками активно включається урядовий портал Дія. Сьогодні влада активно здійснює комунікацію із населенням через такі канали зв'язку, як: інтернет-портали, сайти державних органів, офіційні сторінки державних структур у соціальних мережах; пресрелізи та коментарі для засобів масової інформації; брифінги, інформаційні бюлетені; повідомлення (пости) у соціальних мережах, відеоматеріали, SMS-

повідомлення, online-опитування тощо [2]. Безумовно, що кожен із зазначених каналів має свої особливості застосування та можливості соціально-політичного впливу суб'єкта на об'єкт комунікації. Це обумовлено різною зручністю для органів влади та населення стосовно форми подачі інформації про управлінські рішення публічних органів влади, події та ризики. При усій сукупності позитивних переваг, масовість застосування месенджерів у якості засобів комунікації може створювати комунікаційний шум. Такий шум зменшує довіру населення до органів публічного управління та адміністрування як джерела достовірної інформації. Можуть виникати питання про частоту отримання суперечливих повідомлень та про брак конкретної інформації.

В сучасних умовах, для забезпечення результативної комунікації органів публічного управління та адміністрування з населенням важливе значення набуває адекватний вибір комунікативних каналів в залежності від завдань, які визначаються метою комунікативного процесу. Так, для забезпечення комунікативних зв'язків з метою реалізації комунікаційних цілей органами публічного управління та адміністрування доцільно активно використовувати будь-які спеціальні події чи заходи, що організовуються, або дозволяються органом влади, чи проводяться на території громади. Це можуть бути виставки, концерти, прийоми, конференції, презентації, семінари, пресрелізи, інтерв'ю, огляд, виступ, організація свят, проведення фестивалів, пряма поштова розсилка, роздача інформативних буклетів, флешмоби, автопробіги, велопробіги, спортивні змагання та інші заходи, словом усе, що може бути платформою для донесення населенню, або цільовій групі важливої інформації.

В публічному управлінні та адміністрування враховуючи важливість комунікації, як інструменту становлення та функціонування демократичного суспільства, значну роль відіграють канали і засоби комунікації. Вони є ефективними інструментами та механізмами впровадження інформаційно-комунікаційних технологій. Крім того, канали і засоби комунікації в публічному управлінні та адмініструванні є важливішим інструментом отримання зворотного зв'язку з метою корегування діяльності органів влади.

У підсумку, використання адекватних завданням та цілям каналів і засобів комунікації в публічному управлінні та адмініструванні сприятиме підвищенню прозорості в діяльності органів публічної влади, скороченню часу обслуговування громадян та бізнесу. У підсумку, підвищується якість наданих державою послуг та результативність в діяльності органів публічної влади.

Список використаних джерел

1. Дрешпак В. М. Комунікації в публічному управлінні: навч. посіб. / В. М. Дрешпак. Д.: ДРІДУ НАДУ, 2015. с. 3. URL: http://surl.li/dcjf (дата звернення 2.11.2023 р.).

2. Михайлова О. Г. Сучасні стратегії комунікацій у публічному управлінні та адмініструванні в умовах невизначеності. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування №* 5. 2022. URL: http://surl.li/msaje.

ПРИХОВАНЕ БЕЗРОБІТТЯ ЯК НАСЛІДОК ВИМУШЕНОЇ НЕПОВНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ

Миколенко Тетяна
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Дорошенко Андрій, к. е. н., доцент

На даний момент безробіття досить популярна проблема серед суспільства. І для того щоб вирішити дану проблему не достатньо того, що науковці вивчають суть і способи вирішення безробіття. Це мають знати і розуміти всі.

В усіх країнах на початку економічних реформ розглядались такі види зайнятості як: загальна, повна та обов'язкова, офіційне безробіття було відсутнім, але існувало безробіття в прихованій формі, яке було добре відомим. Воно сприяло надлишковій робочій силі, яка була результатом низької інтенсивності. Український економіст М. Шаленко вважає, що наприкінці 80-х років надлишкова робоча сила в Україні становила 20 %. [1, с. 26].

Безробіття – це стан ринку робочої сили за умов, коли пропозиція робочої сили перевищує попит на неї, ситуація тимчасової незайнятості частини працездатного населення [2]. Характеристика має важливе значення для наукових дослідів та експериментів.

В літературі виділяють різні види безробіття, на які в кожного науковця свій погляд. К. Маркс говорив, що існують такі дві форми: прихована та застійна. Такі вчені як Р. Еренберг та Р. Сміт вважали, що видів безробіття значно більше. Вони відносять такі види: фрикційне, структурне, циклічне та інші.[3, с. 591-593].

Розуміння кількості видів безробіття досить неоднозначне, тому це дуже плутає науку. Щоб так би мовити все роз'яснити поговоримо про кожну думку науковця окремо. Р. Еренберг та Р. Сміт зазначають, що , незважаючи на особливості країн світу, фрикційне безробіття існує у кожній [3, с. 591]. З цього випливає, що якщо потреба буде дорівнювати пропозиції робочої сили, то фрикційне безробіття все одно існуватиме.

Серед основних видів та форм безробіття існує ще одне, яке варте уваги. Це приховане безробіття, яке являє собою надлишкову кількість працівників на підприємствах. Така неповна зайнятість населення спостерігається за умови неповного робочого дня, а також коли у працівників відпустка і при цьому у них або не зберігається заробітна плата або частково зберігається. Це безробіття пов'язане з людьми, які припинили пошук роботи [4, с. 13].

Позитивним явищем є зниження неповної зайнятості, але оцінюючи обставини сьогодення, залишається реальним. Українські економісти висловлюють думку про звільнення надлишкових працівників з виробництва. Вони думають, що це сприятиме економічному розвитку і підвищить ефективність використання робочої сили. Я підтримую цю точку зору, так як по-перше робітники, які не отримують або отримують низьку заробітну плату,

будуть отримувати допомогу. По-друге виникає можливість її підвищити. І по-третє це підірве основи функціонування неформального ринку. Бо його функціонування зумовлено тим, що неповна зайнятість пов'язана з низьким рівнем оплати праці. Здебільшого працівники, які працюють поза підприємством, працюють без формальних угод і не мають будь-якого захисту. Для визначення реальних масштабів використовується світова практика. В основу цих даних покладена методологія Міжнародної організації праці (МОП). Рівень безробіття за МОП визначається у відсотках віком від 15 до 70 років. В Україні такі спостереження проводить Державна служба статистики. Станом на 2022 рік кількість безробітних через війну становила 5тис. осіб. За рік рівень безробіття в Україні зріс від 7,1 % до 8,9 % [5].

Це є наслідком ракетних обстрілів, перебоїв з постачанням електроенергії та зв'язком, ускладнилася діяльність малого та мікробізнесу, які пропонують робочі місця для значної частини працездатного населення. Станом на початок листопада 2022 р., повністю припинили свою діяльність 12,4 % малих та 8 % мікропідприємств; майже зупинили роботу – 24,6 % та 22,5 %; працювали частково – 33,2 % та 31,9 % підприємств відповідно. Тобто лише близько 40 % малих та мікропідприємств працюють на повну потужність [6]. Така ситуація негативно вплинула на індекс активності бізнесу, який знизився до 35 %.

Отже, приховане безробіття в Україні є наслідком не ефективного функціонування ринку праці. Виходячи з досвіду країн Східної Європи, безробіття спостерігається там, де відбуваються активні ринкові перетворення, перехід прихованого безробіття у відкрите є важливим фактором на сьогодні.

Список використаних джерел

1. Шаленко М. Сучасні тенденції розвитку ринку праці. *Економіка України.* 1996. № 9. С. 25-34.

2. Безробіття як порушення макроекономічної рівноваги. Закон Оукена. [Електронний ресурс]. URL : http://posibnyky.vntu.edu.ua/makro_ek/33.htm (дата звернення 01.11.2023 р.).

3.Ehrenberg R., Smits R. Modern Labor Economics. Theory and Public Policy. USA. Scott, Foresmanand Company. 1988.

4. «Український ринок праці під час війни – в яких сферах найбільше пропозицій підробітку УНІА [Електронний ресурс]. URL : \https://www.unian.ua/economics/finance/ukrajinskiy-rinok-praci-pid-chasviyni-v-yakih-sferah-naybilshe-propoziciy-pidrobitku-novini-ukrajina-amp12103392.htm (дата звернення 01.11.2023 р.).

5. Шевченко Л. Заробітна плата як ринкова оцінка праці. Соціальні пріоритети ринку праці в умовах структурної модернізації економіки : міжн. наук.- прак. конф. Київ : 2000. Т. 1. С. 335-340.

6. Збитки, завдані українському бізнесу внаслідок російської агресії, оцінюються в $13 млрд. KSE. 2023. 26 січ. [Електронний ресурс]. URL : https://kse.ua/ua/about-theschool/news/zbitki-zavdani-ukrayinskomu-biznesu-vnaslidok-rosiyskoyi-agresiyiotsinyuyutsya-v-13-mlrd/ (дата звернення 01.11.2023 р.).

ІНФЛЯЦІЯ ЯК ОДНА З АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОЇ МОДЕЛІ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Мініч Тетяна
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Дорошенко Андрій, к. е. н., доцент

Побудова ринкової економіки у пострадянському суспільстві України супроводжується багатьма проблемами. Однією з найбільш поширених є питання інфляції, а саме надзвичайно швидкі темпи її зростання та поширення. З 2015 року Нацбанк почав декларувати, що дотримується режиму «інфляційного таргетування», відмовившись від контролю за курсом національної валюти. Тобто тепер замість утримування курсу гривні, регулятор слідкує за рівнем інфляції та намагається впливати на неї за допомогою зміни облікової політики. В цілому, інфляція – це один із ключових показників, що впливає на монетарну політику країни.

Інфляція – це показник зміни ціни на певний товар, роботу чи послугу протягом певного часу. Тобто інфляцією називається саме зростання цін в середньому на продукцію та одночасне зменшенням купівельної спроможності населення, внаслідок знецінення валюти. Інфляція показує наскільки більше потрібно грошей, щоб купити той же товар в порівнянні з минулою ціною.

Відсотки, що виражаються під час розрахунку інфляції фактично показують зростання ціни на певну продукцію. Наприклад, якщо інфляція становитиме 3,6 %, то товари, що раніше коштували 1000 грн, тепер будуть реалізовуватися за ціною 1036 грн. На перший погляд різниця здається несуттєвою, проте якщо звести цю цифру сумарно, то отримаємо достатньо великий рівень зростання інфляції. На жаль, в Україні ця проблема досить актуальна. Інфляція розвивається швидкими темпами.

Наразі виникнення інфляції пояснюють двома глобальними процесами: коли виробляється менше продукції або ж коли зростає кількість грошей. Зменшення ВВП є однією із головних причин інфляції. За умови зменшення товару, але збереження в обігу тієї ж кількості грошей, відповідно ціни зростають.

Іншою причиною ж є збільшення в обігу грошових коштів. Наприклад, коли державні витрати зростають саме коштом емісії – випуску нових гривень – знову виникає інфляція. Якщо продукції більше не виробляється, тоді ціни на продукцію теж зростають [2].

Якщо охарактеризувати темпи інфляції в Україні, то в цілому матимемо такі результати: за 2022 рік у цілому ціни зросли на 26,6 % (із 10 % 2021 року), а базова інфляція – до 22,6 % із 7,9 % (за даними Державної служби статистики) [3].

Детальніше за 2023 рік у даних Держстату [1] зазначено зниження інфляції на 0,6 % в липні після зростання на 0,8 % у червні, 0,5 % у травні та 0,2 % у квітні.

З початку року інфляція в країні становила 4,0 %, базова – 3,2 %.

В інфляційному звіті за липень 2023 року Національний банк України прогнозує зниження інфляції з 14,8 % до 10,6 %. На зменшення темпів росту цін буде впливати як зниження світової інфляції, так і умови монетарної політики країни. Прогнозують також незмінність тарифів на більшість житлово-комунальних послуг.

Регулює інфляцію загалом держава монетарними методами. В Україні цим займається найчастіше НБУ, проте деколи долучається уряд та парламент, застосовуючи немонетарні методи регулювання інфляції (збільшення/зменшення заробітних плат, витрат держбюджету, зміна податків тощо). Нацбанк при цьому може збільшувати/зменшувати випуск грошей, змінювати облікову ставку на кредитні відсотки.

Загалом існує багато класифікацій щодо видів інфляції. Наприклад, відкрита інфляція є звичною та з'являється без жорстокого втручання держави в економіку. А от прихована інфляція є досить негативним явищем, що виникає за умови повного державного регулювання цін та зарплати. Тоді продукція, що повинна б збільшуватися у ціні, залишається незмінною і на неї втрачається попит. Виникає таке явище, як дефіцит.

Також розрізняють види інфляції за темпами зростання: **повзуча інфляція** – де зростання цін менше ніж 10 % на рік, що є нормою в економіці, **галопуюча інфляція** – 10-50 % на рік, яка вважається «нездоровою», вона потребує регуляції держави та гіперінфляція, яка більше за 50 % на рік [2].

Виділяють ще збалансовану інфляцію, де ціни підвищуються рівномірно на всі товари та незбалансовану відповідно. Є також очікувана інфляція, котра попередньо була спрогнозована, та другий вид – неочікувана. Ще інфляцію поділяють на імпортовану, коли ціни на іноземні товари збільшуються або ж зростає кількість іноземної валюти, та експортовану, що має аналогічне походження тільки для експортних операцій.

Отже, наразі інфляція – досить поширене явище в ринковій економіці, суттю якого є зростання цін на товари, роботи та послуги протягом певного періоду часу. Існує декілька традиційних видів інфляції, але з роками виділяють нові категорії, наприклад стагфляція – зростання цін у період стагнації, агфляція – інфляція в агропромисловому комплексі та інші.

Інфляція може мати як негативний вплив на соціально-економічні процеси, так і позитивний. Негативний проявляється насамперед у знеціненні грошей. За цих умов швидко втрачають цінність навіть цінні папери, котрі раніше приносили дохід. Врегулювати це явище іноді буває досить складно, бо, наприклад емісія грошей, може перетворити цей процес в гіперінляцію, що призводить до краху економіки. Позитивні ж риси інфляції можна спостерігати у стимулюючому впливу на товарообіг. Зі зростанням цін відповідно повинні зростати й доходи покупців. А для того, щоб отримувати високу заробітну плату, працівнику необхідно збільшувати продуктивність праці. Також інфляція перерозподіляє доходи між кредиторами та позичальниками, де у виграші

залишаються останні.

Список використаних джерел

1. Аніта Прасад. Річна інфляція в Україні у липні сповільнилася до 11,3 % з 12,8 % у червні / *Держстат. Журнал Forbes Ukraine.* URL : https://forbes.ua/news/richna-inflyatsiya-v-ukraini-u-lipni-spovilnilasya-do-113-z-128-u-chervni-derzhstat-09082023-15330 (дата звернення 01.11.2023 р.).

2. Богдан Вальд. Інфляція: що це таке, як вона працює та як впливає на нас. -07.04.2021. Український капітал. URL : https://ucap.io/inflation-explained/ (дата звернення 01.11.2023 р.).

3. Інфляція. Звіт Держстату / Interfaks Україна – інформаційне агентство. URL : https://interfax.com.ua/news/economic/927812.html (дата звернення 30.10.2023 р.).

ПРОБЛЕМИ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ

Морозова Поліна
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Краснікова Оксана, к.е.н., доцент

Кожен куточок України поніс величезні втрати від початку повномасштабної війни, яку розв'язала країна-агресор 24 лютого 2022 року. Життя зупинилось і на деякий час було поставлене на паузу. Усе перестало мати абияку цінність, крім збереження життя. Ніхто не знав як та куди крокувати. Відтак почалась наша нова реальність, яка триває і донині. Реальність, у якій ми щоденно працюємо та доводимо нашу незалежність заради моменту відновлення, де ми збудуємо нову державу.

Якщо говорити про відновлення територіальних громад України, варто зазначити, що тут буде відсутній універсальний підхід. Як наголошують аналітики, кожна громада має свій рівень пошкодження, де також впливає факт того чи була громада у тимчасовій окупації. Вони притримуються думки, що це має бути розроблений процес на державному рівні, який буде окреслювати чіткий алгоритм оцінки ситуації на місцях та встановлення першочергових завдань для місцевої влади, що є гнучким до конкретної ситуації [1]. Отож, не варто застосовувати однакову політику до всіх громад, оскільки є багато особливостей, які виникли в наслідок військових дій.

На нашу думку, однією з основних проблем як наразі, так і у післявоєнний період буде питання щодо корупції. Ця тема є актуальною на наших територіях вже десятки років і нажаль продовжує бути. Не подолавши її ми не зможемо втілити у життя заплановані ідеї та збудувати країну мрії. Наступною проблемою є розмінування наших земель, яке займе час у декілька поколінь. Особливо це притаманно областям та громадам, які розташовані на південному та східному напрямках України, де кількість вибухонебезпечних пристроїв переважає в рази. Потреба в людях також є проблемою як на сьогоднішній, так і на завтрашній день. Чим довше вони знаходяться за межами батьківщини, тим менше вони зацікавлені у поверненні, що є не найкращим розвитком подій для нас.

Крім того хочемо наголосити, що до відновлення України відноситься не тільки поняття щодо будівництва. Післявоєнна Україна повинна мати спроможних та ініціативних громадян. А держава у свою чергу повинна надавати прозору та відкриту інформацію щодо прийнятих рішень та виконаних робіт. Оскільки очікування жителів до місцевої і центральної влади зростає з кожним днем, тому доводиться приймати рішучі та швидкі рішення.

У післявоєнному відновленні зацікавлені не тільки українці, а і потенційні інвестори, зокрема іноземці. Тому аби залучити активних осіб різні громадські організації влаштовують конкурси на розробку рекомендацій з післявоєнного відновлення громад. Так громадська організація «Центр екологічних ініціатив

«Екодія» у минулому році оголошувала тендер за фінансової підтримки Федерального міністерства екології, охорони природи та ядерної безпеки Німеччини, у рамках проекту Міжнародної Кліматичної Ініціативи «Посилення громадянського суспільства в реалізації національної кліматичної політики». На їхню думку, перед українськими громадами стоїть важлива задача – забезпечити зелене відновлення України за допомогою найкращих сучасних технологій та практик, що зробить громади це більш сильними та незалежними [2].

На теперішній час вже є достатньо проектів, які націлені на післявоєнне відновлення громад в Україні. Існують кращі практики місцевого самоврядування, які налічують в собі різні запропоновані галузі для відновлення. Достатня кількість ідейних осіб мають велике бажання допомогти Україні у непростий час відбудови. Відтак Асоціація міст України пропонує видання до якої увійшло 30 кращих практик з усіх регіонів України. Зокрема, щодо електронних платформ збору інформації про руйнування, облаштування центрів надання допомоги ВПО, альтернативних способів водопостачання, проєктів реконструкції та відбудови міст тощо. У виданні перелічені такі види галузей як: житлово-комунальне господарство та інфраструктура, освіта, охорона здоров'я, соціальний захист і місцевий розвиток (залучення інвестицій, міжнародна співпраця та партнерська допомога) [3]. Висвітлені рекомендації стануть в нагоді для практиків місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад та фахівців комунальних служб.

Також на сайтах масової інформації можна знайти й видання, у яких зроблені дослідження ініціатив у сфері повоєнного відновлення України. Наприклад, дослідницький проект ініційований ІСАР «Єднання» та виконаний Київським міжнародним інститутом соціології, який реалізується ІСАР «Єднання» у консорціумі з Українським незалежним центром політичних досліджень та Центром демократії та верховенства права завдяки підтримці американського народу. Дане дослідження націлене на визначення пріоритетних тематичних напрямів у контексті повоєнної відбудови та з'ясування потреб організацій, які працюють у тематиці відновлення [4].

Отже, проблеми у період відновлення в Україні будуть стосуватись політичних, екологічних та фінансових питань. У свою чергу територіальні громади матимуть можливість розбудуватись за рахунок вітчизняних та закордонних інвесторів, де раніше зазначені проблеми щодо відбудови повинні мінімізуватись до того часу. Тільки подолавши фактори, які гальмують піднесення країни можна сподіватися на майбутні перспективи розвитку.

Список використаних джерел

1. Нове дослідження про досвід та потреби відновлення деокупованих громад України проведено за підтримки ЄС. Лабораторія законодавчих ініціатив. 2023. URL: https://parlament.org.ua/2023/08/23/nove-doslidzhennya-pro-dosvid-ta-potrebi-vidnovlennya-deokupovanih-gromad-ukrayini-provedeno-za-pidtrimki-yes/

2. Екодія оголошує конкурс на розробку рекомендацій з післявоєнного відновлення громад. Екодія. 2022. URL: https://ecoaction.org.ua/konkurs-

rekomendatsij-z-pisliavoiennoho-vidnovlennia-hromad.html.

3. Дослідження ініціатив у сфері повоєнного відновлення: Дослідницький проект. 2023. URL: https://ednannia.ua/images/Master_version_UKR_Rebuilding.pdf.

4. Післявоєнне відновлення громад в Україні: Найкращі практики місцевого самоврядування. Асоціація міст України. 2022. URL: https://auc.org.ua/sites/default/files/library/krashchi_praktyky_2022_fin_1.pdf.

МАЛИЙ БІЗНЕС В УКРАЇНІ: СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ

Муренець Анна
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Дорошенко Андрій, к.е.н., доцент

Малий бізнес в Україні є важливим компонентом економіки країни. Він відіграє значну роль у забезпеченні робочих місць, сприяє розвитку регіональних економік і створює умови для підприємницької ініціативи. Однак, малий бізнес в Україні стикається з різними викликами і перешкодами, які обмежують його потенціал.

Одним із основних викликів для малого бізнесу в Україні є складна бюрократична процедура при створенні та функціонуванні підприємств. Часті зміни законодавства, велика кількість документів і дозволів, а також корупційні практики роблять процес реєстрації та управління бізнесом в Україні важким для багатьох підприємців. Це створює перешкоди для розвитку нових підприємств та обмежує їхні можливості для зростання.

Ще одним важливим аспектом є фінансові перешкоди. Більшість малих підприємств мають обмежений доступ до кредитів і інших форм фінансування. Банки часто вимагають високу відсотки за кредитами, або встановлюють складні умови для отримання фінансування. Це ускладнює розвиток бізнесу та обмежує його можливості для інвестицій у розширення та модернізацію.

Також, в Україні існує проблема з податковим та регуляторним середовищем для малого бізнесу. Високі податки та складні правила оподаткування можуть стати значним навантаженням для малих підприємств, особливо для стартапів та нових бізнесів. Наявність великої кількості різних податків і зборів ускладнює бухгалтерський облік і фінансове планування, тим самим ускладнюючи ділову активність.

Однією з тенденцій у розвитку малого бізнесу в Україні є зростання інтересу до інновацій та технологічного підприємства. Україна має значний потенціал у сфері IT та інших технологій, і це стає все більш важливим напрямком для розвитку малих підприємств. З'явлення інкубаторів та акцент на підтримку інноваційних проектів сприяє розвитку цього напрямку.

Ще однією тенденцією є зростання уваги до сталого розвитку та соціальної відповідальності бізнесу. Клієнти стають все більш усвідомленими щодо вибору продуктів та послуг, тому компанії, що приділяють увагу соціальному та екологічному впливу своєї діяльності, можуть мати конкурентну перевагу на ринку. Це стимулює підприємства до впровадження змін у своїй стратегії та діловій моделі з метою забезпечення сталого розвитку.

Також важливою тенденцією є розвиток співпраці з міжнародними партнерами та доступ до зовнішніх ринків. Європейський союз надає підтримку для розвитку малого бізнесу в Україні через різноманітні програми та фінансову

підтримку. Вільна торгівля з ЄС відкриває нові можливості для українських компаній, що може стати джерелом росту та розвитку для малих бізнесі.

Для подолання перешкод та сприяння розвитку малого бізнесу в Україні необхідні деякі заходи. По-перше, важливо спростити процедури реєстрації та ліцензування підприємств, зменшити бюрократичні бар'єри та боротися з корупцією у цих процесах. Також потрібно покращити доступ до фінансових ресурсів для малих підприємств шляхом створення програм підтримки, спрямованих на надання доступних кредитів та фінансової консультації. Важливим є також спрощення податкової системи та зменшення податкового тягаря для малого бізнесу.

Крім того, важливо підтримувати ініціативи, спрямовані на підтримку інновацій та розвиток технологічного бізнесу. Це може включати створення програм підтримки для стартапів, розвиток технологічних інкубаторів та відкриття доступу до міжнародних ринків для українських технологічних компаній. Також важливо враховувати соціальну відповідальність та сталий розвиток у політиці підтримки малого бізнесу, щоб створити стимули для підприємств інвестувати у ці цінності [1].

Урядова політика також може включати розвиток програм навчання та підтримки для підприємців, що допомагають їм здобувати навички управління бізнесом, маркетингу та фінансів. Це може сприяти підвищенню конкурентоспроможності малих підприємств і розширенню їхнього бізнесу.

Загалом, малий бізнес в Україні має великий потенціал для розвитку, але для цього потрібно прийняти ряд заходів для подолання внутрішніх та зовнішніх викликів. Шлях до стабільного та успішного розвитку малого бізнесу в Україні лежить через спрощення бюрократичних процедур, покращення доступу до фінансування, підтримку інновацій та технологічного підприємства, а також стимулювання соціальної відповідальності та сталого розвитку в бізнесі [2].

Список використаної літератури

1. Основні тенденції розвитку малого бізнесу в Україні [Електронний ресурс] URL : https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/96.pdf (дата звернення: 05.11.2023)

2. Сучасні тенденції розвитку малого та середнього бізнесу в Україні [Електронний ресурс] URL :http://www.economy.nayka.com.ua (дата звернення: 05.11.2023)

СТАН ТА ПЕРЕСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДІЮЧИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ОБСЛУГОВУЮЧИХ КООПЕРАТИВІВ

Носіков Олександр,
к. соц. н., головний науковий співробітник
НДІ «Украгропромпродуктивність»
Філоненко Олена,
старший науковий співробітник
НДІ «Украгропромпродуктивність»

В умовах російської військової агресії в Україні сільськогосподарська кооперація залишається важливим компонентом ринкових відносин, оскільки вона пропонує раціональну форму ведення господарства. Так як розвиток сільськогосподарської кооперації проголошено одним із пріоритетних напрямів державної аграрної політики необхідно обов'язково, враховуючи міжнародний досвід міжнародних принципів кооперації та суті кооперативного підприємства. Актуальність цієї теми пов'язана із потребою розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації у контексті успішного зарубіжного досвіду запровадження й підтримки кооперативних форм аграрного виробництва [1].

Визначну роль у формуванні та діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів відіграє держава. Поступово відійшовши від безпосередньо адміністративного управління, виконання заготівельно-збутової функції та матеріально-технічного забезпечення аграріїв, держава у перспективі повинна зосередити увагу на регулюванні їх діяльності переважно за допомогою ринкових важелів [2]. Загальною тенденцією останніх років стало те, що поступово розвиваються сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи зернопереробного та молочарського напрямку, м'ясопереробні, овочеві, плодові, зі спільного використання техніки, матеріально-технічного постачання, заготівельно-збутових послуг, обробітку землі, збирання врожаю сільськогосподарських культур.

Зазначимо, що станом на 1 січня 2023 року в Україні реально здійснюють господарську діяльність лише 461 сільськогосподарський обслуговуючий коопераив, з них: молочних 87 од., з обробітку землі та збирання врожаю 83 од., плодово-ягідних 66 од.. Найменша кількість кооперативів з бджільництва та зернового напряму діяльності їх лише відповідно 42; 26 од. У цілому, кількість СОК зменшилася порівняно з аналогічним періодом минулого року на 137 од.

Нині за обсягами та якістю надання послуг СОКи не задовольняють зростаючих потреб сімейних фермерських господарств та їх споживачів. Адже майже 40% трудомісткої сільськогосподарської товарної продукції повсякденного споживання – картоплі 95%, овочів – 85% фруктів – 80, молока – 75 та м'яса – 50% виробляється в господарствах населення, сімейних фермерських господарствах.

Досить нерівномірно на селі розвивається обслуговуюча кооперація і в розрізі регіонів. Спостерігається велика строкатість у показниках діяльності кооперативних структур по областях. Так, найбільше обслуговуючих

кооперативів діє в Тернопільській (109 кооперативів або 23,6%), Івано-Франківській (71 кооператив або 15,4%), в Черкаській – (58 кооперативів або 12,5%) та Чернівецькій областях – (31 кооператив або 6,7%). Разом із тим, найменшу кількість діючих СОК зафіксовано у Чернігівській та Закарпатській областях по 2 кооперативи. Ще у 6 областях кількість СОКів менше 10, наприклад Житомирській та Сумській областях – 8 обслуговуючих кооперативів.

Відзначимо, що перелік послуг, що можуть надавати обслуговуючі кооперативи, є досить великими і включають такі як-от: зберігання і реалізація сільськогосподарської продукції, переробка сільськогосподарської продукції і лісової сировини; транспортне обслуговування, матеріально-технічне постачання, ремонт сільгосптехніки та її технічне обслуговування; виконання окремих видів сільськогосподарських робіт (оранка, збирання врожаю, ветеринарне обслуговування, штучне осіменіння тварин тощо); консультативне обслуговування (бухгалтерське, фінансове, агрономічне, зоотехнічне, економічне тощо); виконання будівельних робіт в виготовлення проектної документації, газифікації, комп'ютеризація сільського господарства тощо)[3].

Водночас важливо усвідомлювати, що оцінка впливу сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на аграрний сектор економіки країни визначається не лише їх кількістю, а й іншими параметрами, серед них: обсягом послуг, які надають кооперативи своїм членам; характеристикою наявної ресурсної бази; чисельність членів, що їх об’єднують кооперативи тощо (*табл. 1*).

Таблиця 1

Фінансово-економічні показники діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів України

Показники	Станом на 01.01.2023 р.
Кількість працюючих в СОК, осіб	869
Кількість членів кооперативів (засновників), осіб	5654
Отримано коштів від наданих кооперативами послуг, тис. грн	38372,17
Розмір пайового фонду, тис. грн	64666
Наявність основних засобів, тис. грн	172690

Коментуючи дані Таблиці 1, відзначимо, що звертають на себе увагу й низькі показники щодо чисельного складу працівників сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та низькі фінансові показники результатів діяльності СОК.

Так, станом на 1 січня 2023р. членами сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів (засновниками) були 5654 особи, а працювало в них – 869 особи (у середньому близько 2 - х осіб в одному кооперативі). Отже, у середньому, один кооператив налічував майже 17 членів (засновників). Порівняно із аналогічним періодом 2022 року чисельність працюючих в СОК помітно знизилась – на 489 осіб (майже на 36%).

При цьому розмір їхнього пайового фонду на 1 січня 2023 року становить 64666 тис. грн. та порівняно із минулим періодом знизився на 2 152 тис. грн.

Розгляд деяких інших показників діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів показав, що загальна сума послуг наданих цими суб'єктами економічної діяльності становить 38372 тис. грн, а вартість основних засобів виробництва становить на 1 січня 2023 року – 172 690 тис. грн.

Аналіз показників обсягу реалізації через СОК продукції, виробленої членами станом на 1 січня 2023 році свідчить, що найбільші показники має молоко 9273,6 тон, далі слідує зерно 3342,0 тон. Помітно нижчі показники мають овочі (425,0 тон) й плоди та ягоди (311,8 тон). Найнижчий показник у м'яса (109,2 тон). Таким чином, як лідери, так і аутсайдери щодо обсягів реалізації у грошовому та ваговому еквіваленті одні й ті ж – відповідно, молоко та м'ясо.

Проведений аналіз виявив низку факторів, які напряму впливають на розвиток сільськогосподарської кооперації у період російської агресії в Україні. Передусім, це незмінність приоритетів у спеціалізації СОКів**.** Для забезпечення ефективної діяльності СОКів необхідно врахування зарубіжного досвіду стимулювання фермерства. Це: пільгове кредитування, за спеціальними програмами молодих успішних фермерів, лізингу сільськогосподарської техніки й устаткування, грантової підтримки, запровадження інших програм екстенсифікації сільського господарства і перекладу частини фермерських структур на біологічно чисті виробництва та з урахуванням регіональною насиченості технікою.

Список використаних джерел :

1. Зіновчук В. В. Принципи кооперації: вчора, сьогодні, ... завтра? Кооперативні читання: 2019 рік: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Житомир, 7 червня 2019 року). Житомир: ЖНАЕУ, 2019. С. 6–15.

2. Довженко В.А. Роль обслуговуючої кооперації у розвитку сільськогосподарських домогосподарств. Кооперативні читання: 2018 рік: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. Житомир, 2018. С. 121-125.

3. Зіновчук В.В. Чи очікувати Україні на кооперативний бум? Кооперативні читання: 2018 рік: матеріали всеукр. наук.- практ. конф. Житомир, 2018. С. 7-11.

4. Саковська О. М. Економіко-правові основи розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні. Економічна наука. 2019. Вип. №1. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2020/19.pdf.

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ПОЛОЖЕНЬ НЕОКЛАСИЧНОГО СИНТЕЗУ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Петренко Катерина,
к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародної економіки
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського», м. Київ
Павленко Артем,
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського», м. Київ

На формування державної економічної політики в Україні впливають ряд факторів, які впливають на ефективність господарювання та соціально-економічний розвиток країни. Тому від виваженості прийнятих підходів до формування державної економічної політики стосовно збалансованості застосованого інструментарію фіскальної, монетарної та загалом регуляторної політики держави залежить соціально-економічний розвиток України.

Важливість даних питань обумовлена наявністю широкого кола проблем реалізації державної економічної політики, зокрема:

1) нестабільність вітчизняного інституційного ландшафту, що полягає в мінливості нормативного поля та систематичних політичних кризах;

2) корупційність державного владного апарату різних ієрархічних рівнів та поширеність практик неформальної інституціоналізації, що виступає результатом несправедливого розподілу благ та обмеженості конкурентного розвитку;

3) слабкий рівень розвитку інфраструктури фінансового ринку, що обмежує можливості залучення інвестиційного розвитку;

4) значний рівень тінізації економіки, що закономірно сприяє зниженню доходного ресурсу держави;

5) високий ступінь імпортозалежності економіки, зокрема у частині енергосектору, що негативним чином впливає на загальні макроекономічні показники та звужує можливості розвитку експортоорієнтованих галузей-генераторів високого рівня доданої вартості;

6) обмеженість бюджетного ресурсу фінансування проєктів довгострокового зростання.

Означені умови актуалізують питання пошуку оптимальних форм організації державної економічної політики, що урівноважують державні та соціально-орієнтовані аспекти системи та потреби забезпечення стійкості процесів економічного зростання.

Одним з вагомих напрямків економічної науки, покликаної на вирішення відповідної проблеми є теорія неокласичного синтезу. Ключовою ідеєю теорії неокласичного синтезу було пошук врівноваженої комбінації інструментального

забезпечення неокласичної теорії та кейнсіанських поглядів на формування державної економічної політики. Згідно даного теоретичного напрямку приймалася теза неокласичної теорії щодо визначення ринку як рівноважної системи, разом з тим, з боку кейнсіанської теорії в основу було покладено ідею про нееластичність заробітної плати, однак у негативному контексті, як причини виникнення примусового безробіття. Неокласичний напрям побудований на ідеї, що макроекономічна система не може функціонувати ізольовано і відповідно розглядатися абстраговано від внутрішніх її елементів, напроти результативність функціонування макросередовища напряму залежить від характеру її внутрішніх процесів мікроекономічного рівня.

Тобто неокласичним синтезом пропонується використовувати апарат мікроекономічного аналізу при досліджені макросистем, більш того, доводиться ідея, що економічна система схильна мати тенденцію до врівноваження свого стану в частині досягнення природного безробіття (у довгостроковій перспективі) [1, с. 4].

Представники неокласичного синтезу стверджують, що при компромісному поєднанні ринкового типу організації економічної системи та використанні точкових засобів регуляторного впливу проблематика подолання інфляційних явищ та безробіття набуває більш ефективних форм вирішення.

Важливим напрямком неокласичної теорії було також дослідження аспектів кризового функціонування економічних систем, а саме, необхідності поєднання антициклічної стабілізаційної політики кейнсіанського напрямку з інструментами монетарної та фіскальної політики. Таким чином, підтверджується ідея Дж. Кейнса про важливість підтримки сукупного попиту, утім досягнення цього має реалізовуватися шляхом додаткового використання так званих фіскальних стабілізаторів. Узагальнено, вбудовані стабілізатори дозволяють обмежити втручання держави в умовах інтенсифікації кризових явищ, забезпечивши ефективність поточних регуляторних норм за рахунок прогресивної системи оподаткування, тобто автоматичного маніпулювання ставками залежно від кон’юнктурного стану економіки. Проте, в умовах масштабування кризових явищ, представниками неокласичного синтезу визнається необхідність переходу до дискретного характеру податкової політики (направленої зміни рівня податкових ставок).

Систематизуючи результати проведеного дослідження пропонуємо узагальнити ключові напрямки застосування означених вище теоретичних положень шляхом якісного зіставлення ключових ідей теорії неокласичного синтезу та відповідних напрямків їх інтегрування у національну економічну політику (табл. 1).

Підсумовуючи викладені вище результати дослідження, можна стверджувати, що імплементація окремих положень теорії неокласичного синтезу є перспективним напрямком державної економічної політики у частині збалансованого підходу до застосування заходів регуляторного впливу, разом із превенцією та пом’якшенням кризових явищ.

Таблиця 1

Напрямки інтегрування теоретичних положень неокласичного синтезу у державну економічну політику

Напрямок державної економічної політики	Ідеї неокласичного синтезу	Шляхи інтеграції у державну економічну політики
Розвиток конкурентних відносин	Стимулювання конкурентного функціонування ринкових механізмів сприяє більш справедливому ресурсному розподілу.	Проактивний підхід держави у підтримці конкурентних відносин превенція явищ монополізації, здійснення загальної дерегуляції ринкових процесів, скорочення контрольно-наглядових функцій.
Розвиток ринкових відносин	Мінімізація втручання держави в ринкові відносини сприяє зростанню показників віддачі ринкової системи, зростанню продуктивності.	Забезпечення сприятливих умов до детінізації підприємницьких суб'єктів ті імплементації гнучких правових механізмів взаємодії держави та бізнесу.
Фіскальна політика	Фіскальна політика має забезпечувати оптимальний рівень податкового навантаження в конкретних економічних умовах, що слугує додатковим фактором інвестиційної приваб-ливості економічної системи	Оптимізація податкового навантаження, впровадження прогресивної системи оподаткування на основі вбудованих стабілізаторів, що адаптуються згідно поточних кон'юнктурних умов, забезпечуючи інвестиційну привабливість економіки.
Розвиток людського капіталу	Спрямування інвестиційного ресурсу на розвиток освіти, охорони здоров'я, що сприяє підвищенню продуктивності праці трудового ресурсу.	Створення широких програм розвитку людського капіталу, націлених на подолання наявної структурної диспропорційності у розрізі регіональних утворень.
Довгостроковий горизонт планування розвитку	Державна політика має будуватися навколо системи довгострокового цілепокладання на основі полірівневої узгодженості стратегічних цілей, їх актуальності.	Забезпечення комплексного стратегування економічного розвитку у довгостроковому часовому вимірі, що якісно узгоджує, як внутрішні рівні стратегування, так і аспект зовнішніх взаємодій, загроз та викликів.
Стабільність грошово-кредитної системи	Стабільність грошово-кредитної системи детермінує загальноекономічну стабільність, ефективність сектору закордон.	Прогресивний підхід до провадження монетарної політики, націленої на валютну стабілізацію, підтримку стійкості банківських установ, лібералізацію фінансового сектору.

Джерело: авторська розробка

Список використаних джерел

1. Івашків Т. С., Перцович Т. О. Становлення та основні ідеї нової кейнсіанської економіки. *Інфраструктура ринку*. 2023. № 71. С. 3-7.

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Рожна Анастасія
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро
Науковий керівник: Остапенко Тетяна, к.е.н., доцент

Відкритий доступ до міжнародних стандартів забезпечення екологічної безпеки став важливою складовою глобального розвитку та збереження природного середовища. У наш час, коли проблема екологічної кризи стає все більш актуальною, усвідомлення необхідності впровадження стандартів, що регулюють взаємодію людства з навколишнім середовищем, набуває особливої ваги. Міжнародні стандарти забезпечення екологічної безпеки визначають норми та умови, які повинні бути дотримані у процесі господарської та промислової діяльності з метою збереження екосистем та попередження забруднення довкілля. Ці стандарти регулюють такі аспекти, як якість повітря, води та ґрунту, обмеження викидів шкідливих речовин, використання природних ресурсів, управління відходами та багато інших.

Важливо врахувати, що екологічна безпека не має меж і є справою всього світу. Тому міжнародні стандарти забезпечення екологічної безпеки є результатом спільних зусиль різних країн та міжнародних організацій з метою забезпечення сталого розвитку та збереження природного середовища для сучасного та майбутніх поколінь [1].

Розглянемо основні міжнародні стандарти забезпечення екологічної безпеки, їх значення та вплив на сучасне суспільство та проведемо аналіз реалізації цих стандартів в Україні, що надасть можливість запропонувати рекомендації щодо подальших кроків у покращенні екологічної ситуації в Україні. Буде проаналізовано позитивні результати та труднощі, з якими зіштовхнулися країни у процесі впровадження стандартів та здійснення контролю за їх дотриманням.

Розглянувши ці аспекти, зможемо отримати більш глибоке розуміння важливості міжнародних стандартів забезпечення екологічної безпеки та їх впливу на наше суспільство, а також окреслити перспективи розвитку в цій сфері. Використовуючи дані з досліджень, статистику та приклади практичної реалізації стандартів, зможемо зробити висновки про ефективність їх застосування та необхідність подальшого вдосконалення системи екологічної безпеки. Сучасна екологічна криза, зміна клімату та інші негативні впливи на довкілля стали насправді наболілими проблемами, якими суспільство повинно активно займатися. І одним із найефективніших способів забезпечення екологічної безпеки є впровадження міжнародних стандартів.

Міжнародні стандарти забезпечення екологічної безпеки встановлюють вимоги та норми, які спрямовані на збереження природного середовища та зменшення негативного впливу людської діяльності на нього. Вони охоплюють

різні аспекти, такі як енергоефективність, управління відходами, охорона біорізноманіття, забезпечення чистої води та повітря, промислову безпеку, а також інші важливі аспекти стосовно екологічних питань.

Один із найвідоміших та широко використовуваних міжнародних стандартів забезпечення екологічної безпеки − це стандарт ISO 14001. Він встановлює систему управління довкіллям, яка дозволяє організаціям впроваджувати ефективні заходи з мінімізації негативного впливу на довкілля та забезпечувати стійкість діяльності у межах екологічних обмежень.

Іншим важливим стандартом є стандарт ISO 14064, який встановлює вимоги до квантифікації, моніторингу та звітування про викиди парникових газів. Цей стандарт допомагає організаціям встановити ефективну систему контролю та зменшення викидів, сприяючи тим самим боротьбі зі зміною клімату. Зважаючи на світову природозахисну орієнтацію, все більше країн та організацій встановлюють власні стандарти забезпечення екологічної безпеки, щоб відповідати своїм внутрішнім та міжнародним зобов'язанням. Зокрема, Європейський Союз прийняв такі стандарти, як Екоуправління та екомаркування (EMAS) та Європейська екологічна марка (EU Ecolabel), щоб сприяти промисловості та споживачам прийняттю екологічно відповідальних рішень [2].

Усвідомлення важливості екологічної безпеки та впровадження міжнародних стандартів є кроком у правильному напрямку для розвитку сталого та збалансованого суспільства. Колективні зусилля всіх галузей суспільства, включаючи уряди, бізнес та громадські організації, мають бути спрямовані на впровадження цих стандартів та забезпечення сталого розвитку. Тож, можна стверджувати, що міжнародні стандарти забезпечення екологічної безпеки є необхідним і ефективним інструментом для досягнення стійкого розвитку та збереження природного середовища. Вони встановлюють норми і вимоги, що контролюють діяльність підприємств та організацій у сфері охорони навколишнього середовища.

Повага до природи та виконання екологічних стандартів сприяє збереженню біорізноманіття, зменшенню забруднення, прогресивному зменшенню впливу людини на природне середовище. І маємо запам'ятовувати, що лише дотримуючись цих стандартів, може покращитись стан навколишнього середовища для нас та майбутніх поколінь.

Список використах джерел

1. Дейнека О. Г., Носенко Д. В., Білецька Д. О. Методичні підходи до стратегічного планування інноваційної діяльності підприємства. Collected scientific works of Ukrainian State University of Railway Transport. 2015. № 152. URL: https://doi.org/10.18664/1994-7852.152.2015.65187

2. Демчук Л. Концепція екологічної безпеки держави в контексті сталого розвитку та євроінтеграції / Problems of Chemistry and Sustainable Development. 2023. № 1. С. 3–11. URL: https://doi.org/10.32782/pcsd-2023-1-1.

ФІНАНСУВАННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Ромаш Дарія
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Чіп Людмила, к.е.н., доцент

Важливою складовою національної економіки України є агропромисловий комплекс (АПК), який відіграє критичну роль та має велике значення з різних поглядів. Виступає однією із ключових галузей економіки, адже виробляє значну частину валового внутрішнього продукту України; сприяє інноваційній діяльності в країні через впровадження нових технологій в сільське господарство та обробну промисловість, а також АПК має вплив на довкілля та збереження природних ресурсів.

Однак основною роллю агропромислового комплексу є забезпечення продовольчої безпеки в Україні та світі, що підтверджується даними, опублікованими Міністерством сільського господарства США: Україна посіла друге місце за рейтингом найбільших експортерів зернових культур у 2019-2020 роках.

Ще на початку повномаштабної війни в України виконавчий директор Всесвітньої продовольчої програми Девід Бізлі прогнозував найважчу посівну компанію для України в часи незалежності та загрозу масштабної продовольчої кризи. Такі побоювання зумовлені наступними причинами: перш за все, це проблеми з логістикою та сировиною, через наявність тимчасово окупованих районів та областей, а також заблокованих морських портів, зерносховищ, складів, доріг. Наступною масштабною проблемою є замінування полів та руйнування великої кількості господарств разом із технікою. Не менш важливими проблемами є нестача паливно-мастильних матеріалів, необхідних запчастин, оборотних коштів та високі ціни на добрива. З огляду на вище сказане, розуміємо, актуальність дослідження питання фінансової допомоги агропромисловому комплексу України та запобігання продовольчої кризи.

Залучення коштів для агарного бізнесу в Україні може здійснюватись кількома методами, це кредитування, лізинг та гранти. Розглянемо кожен із них.

Залучення коштів для фінансування аграрної галузі за рахунок кредитів, є найпоширенішим явищем в Україні, перш за все це пов’язано з доступністю, особливо для підприємств з хорошою кредитною історією; гнучкістю, адже ці кошти можна використовувати на різні потреби підприємства, а також певною вигідністю – якщо прибутковість інвестованих коштів в аграрний сектор є вищою, аніж відсотки за кредит. У порівнянні із 2021 роком, на кінець 2022 року залучення кредитів агарними підприємствами зросло на 44%, та становить – 118,9 млрд. грн. [2] Говорячи про кредитування, важливо зазначити про державну програму «Доступні кредити 5-7-9%». За даними на 31 липня 2023 року, з моменту дії цієї програми, суб’єкти господарювання отримали кредити на загальну суму 219,92 млрд. грн, 130,3 млрд грн з яких було надано під час дії

воєнного стану в Україні. [3] В сфері кредитування, окрім українських банків, агропромисловий комплекс також підтримують міжнародні фінансові організації.

Холдингу МХП, який є однією із найбільших компаній у сфері харчових та агротехнологій, а також найбільшим виробником курячого м'яса в Україні надають позику у розмірі 480 млн. дол., з них 130 млн.дол. - це позика IFC; 100 млн. дол. позика від Європейського банку реконструкції та розвитку та 250 млн. дол. – позика DFC [5].

Однак на сьогодні існує велика проблема кредитування аграріїв, через відмову банків працювати на деокупованих територіях, що спричинено підвищеними ризиками.

Як зазначалось вище, однією із важливих проблем сьогодення для аграріїв є знищення та пошкодження сільськогосподарвської техніки. За оцінками експертів на 1 вересня 2022 року було знищено та пошкоджено техніки на 2,7 млрд. доларів. Отож одним із способів часткового нівелювання цієї проблеми є фінансовий лізинг. За даними асоціації «Українське об'єднання лізингодавців» кількість оформлених в лізинг одиниць сільськогосподарської техніки становила – 636, що у 3,8 разів менше, порівняно із попереднім роком [4].

Наступним новим, але досить ефективним способом залучення коштів для аграріїв на сьогодні є гранти. Основною їх унікальністю та особливістю, порівняно із іншими методами залучення фінансування є безоплатність, грантові допомоги не повертаються та не передбачають сплати відсотків. Однак, варто зазначити, що отримання грантів є складним, трудомістким процесом з високою конкуренцією та визначеними правилами, стандартами та вимогами. З 2022 по 2023 рік агробізнесу була виділена грантова допомога у розмірі понад 1 млрд. грн [2].

Близько 100 аграрних підприємств отримали грантову допомогу з боку держави на розвиток своєї справи. За даними опублікованими 10 серпня 2023 року, з початку року 91 учасник програми отримав грантову допомогу на суму 343 млн. грн. Ці кошти були спрямовані на розвиток проектів пов'язаних з садівництвом, ягідництвом, виноградарством та облаштуванням теплиць.

У проєкті бюджету України на 2024 рік визначена виплата допомоги агробізнесу на деокупованих територіях у розмірі майже 800 млн. грн, яка надається на безповоротній основі. Ця допомога буде здійснена за рахунок коштів наданих Європейським Союзом [1].

В перші дні повномаштабного вторгнення РФ в Україну аграріями було створено міжнародний благодійний фонд SaveUA, засновником якого є Андрій Дикун. Основною метою створення фонду є побудова відповідної системи продовольчої безпеки, яка здатна протистояти потрясінням. За рік війни команда фонду забезпечила аграріїв посівними матеріалами; генераторами, терміналами Starlink, ємностями для зберігання пального, сільськогосподарськими рукавами тощо.

Закцентуємо увагу на тому, що значну допомогу українським аграріям надають уряди іноземних держав. Уряд Японії закупив на суму в понад 1млн. дол. насіння, яке вже доставлене на склади України та буде використане аграріями з харківщини. USAID (Агенство США з міжнародного розвитку) на осінню посівну площу закупило добрив на суму 5 млн. доларів.

Отже, результати дослідження показують, що не зважаючи на складні умови, агропромисорвий комплекс України продовжує функціонувати, долаючи проблеми, завдяки грантовій допомозі держави, міжнародних організацій та залученню лізингу та кредиторських операцій. Однак оцінюючи масштаби нанесеної шкоди аграріям потрібен тривалий період для відновлення своєї фінансової стійкості довоєнних часів та майбутнього розвитку, особливо це стосується суб'єктів господарювання на деокупованих територіях, які мають дещо обмежені можливості розвитку та залучення фінансування через підвищені ризики.

Список використаних джерел

1. Аграріям на деокупованих територіях виплачуватимуть безповоротну фінансову допомогу: веб-сайт. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3767113-ukrainskim-agrariam-na-deokupovanih-teritoriah-viplacuvatimut-bezpovorotnu-finansovu-dopomogu.html (дата звернення 31.10.2023).

2. Фінансування агробізнесу в Україні: як зрозуміти який вид потрібен саме вам: веб-сайт. URL: https://uteka.ua/ua/publication/agro-4-shkola-bughaltera-selkokhozyastvenoy-otrasli-69-finansirovanie-agrobiznesa-v-ukraine-kak-ponyat-kakoj-vid-nuzhen-imenno-vam (дата звернення 31.10.2023).

3. Фінансування агробізнесу пі час війни. Інструменти та ризики: веб-сайт. URL: https://agroportal.ua/publishing/sobytiya/finansuvannya-agrobiznesu-pid-chas-viyni-instrumenti-ta-riziki (дата звернення 31.10.2023).

4. Чи може лізинг техніки стати альтернативою кредитуванню під час війни: веб-сайт. URL: https://uul.com.ua/2023/chy-mozhe-lizyng-tehniky-staty-alternatyvoyu-kredytuvannyu-pid-chas-vijny/ (дата звернення 31.10.2023).

5. IFC, EBRD, і DFC допомагають підтримувати аграрний сектор України і зміцнюють глобальну продовольчу безпеку: веб-сайт. URL: https://pressroom.ifc.org/all/pages/PressDetail.aspx?ID=27837 (дата звернення 31.10. 2023).

ВИТРАТИ ВИРОБНИЦТВА: ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ

Руденко Карина
здобувачка освіти,
Київський електромеханічний фаховий коледж
Науковий керівник: Малишкін Олександр, д.е.н., професор, Київ.

Процес виробництва завжди пов'язаний з використанням факторів виробництва - робочої сили (праці), засобів виробництва та предметів праці, які втілюються в продукті. Продукт характеризуються своєю корисністю (споживчою вартістю) та трудомісткістю [1]. В основі ціни продажу товарів і відповідно доходів фірми, лежать витрати на їх виробництво. Важливим завданням фірми є оптимізація об’єму виробництва. Він здійснюється на основі аналізу витрат, доходу і прибутку фірми.

Витрати в бізнесі планують, обліковують та аналізують в різних періодах. При цьому виділяють: довгостроковий період – відрізок часу, протягом якого всі чинники змінні; короткостроковий період – відрізок часу, протягом якого одні чинники виробництва постійні, інші - змінні.

В короткостроковому періоді (зміна, доба, місяць, рік) виділяють: постійні витрати, величина яких не залежить від збільшення або зменшення об'ємів виробництва. До постійних відносять витрати на опалення, освітлення, адміністрацію тощо [2, с. 34].

Змінні витрати міняються залежно від зменшення або збільшення об’єму виробництва - витрати на плату праці робітників, матеріальні ресурси, паливо тощо. Перші і другі складають загальні витрати – суму постійних і змінних витрат в короткостроковому періоді.

Витрати виробництва щодо окремого підприємства можна класифікувати за різними ознаками. З позицій економічної теорії на рівні підприємства їх поділяють на економічні та бухгалтерські витрати.

За визначенням «економічні витрати – це зовнішні витрати виробництва (витрати на придбання ресурсів, що не належать власникам підприємства) та внутрішні (власні виробничі ресурси підприємства) - вартість усіх виробничих ресурсів незалежно від того, чи воно є власністю підприємства, чи купуються на ринку» [3, с. 51].

Бухгалтерські витрати – це усі витрати виробництва, які пов’язані з забезпеченням випуску продукції за фактичними цінами.

Потрібно ще додати для прогнозування і таке поняття, як планові витрати – витрати виробництва за плановими нормативними показниками у натуральних та вартісних величинах витрачання ресурсів.

З метою задовольнити вимог різних користувачів економічно-фінансової інформації, витрати і доходи повинні бути класифіковані. Для того, щоб правильно їх класифікувати, необхідно визначити, до якої сфери обліку та /або планування, аналізу вони належать, іншими словами, якою є мета розрахунків та

обліку. Облікова ділянка визначається як одиниця виробництва (підрозділ), що вимагає незалежного калькулювання собівартості [2, с. 47].

У деяких типах виробництва виникають витрати, які підприємства не зможуть собі відшкодувати за жодних умов. Такий вид витрат називають незворотними витратами підприємства. Наприклад, в результаті пожежі та інших стихійних подій.

З метою планування і бухгалтерського обліку діяльності витрати класифікують за статями та елементами. В європейських країнах використовують аналогічне групування за функціями та за характером витрат.

Статті витрат підприємства обирають самостійно. Їхня кількість не встановлена законодавчо, при плануванні, обліку і калькуляції собівартості кожне підприємство встановлює власну номенклатуру статей з урахуванням галузевої специфіки. Наприклад, у промисловості практикують таку номенклатуру статей (у дужках – умовні значення витрат, грош. од.)

А. Виробничі витрати (прямі та загальновиробничі):

1. Сировина і матеріали (8000)
2. Напівфабрикати власного виробництва (300)
3. Зворотні відходи (-100)
4. Покупні комплектуючі, напівфабрикати (20)
5. Паливо і енергія на технологічні цілі (500)
6. Основна зарплата робітників (4000)
7. Додаткова зарплата робітників (1000)
8. Відрахування на соц. заходи (ЄСВ) (5000+1000)*22% = 1320)
9. Витрати на підготовку виробництва (150)
10. Утримання і експлуатація устаткування (3700)
11. Загальновиробничі витрати (8000)
12. Брак продукції (вираховують) (0)
13. Попутна продукція (вираховують) (0)
14. Інші прямі витрати (600)

= виробнича собівартість (27490)

Б. Витрати на реалізацію та адміністрацію:

15. Витрати на збут (1500)
16. Адміністративні витрати (6000)

= повна собівартість реалізації (34990).

У той же час, в Україні встановлена класифікація і за елементами. Стандартом бухгалтерського обліку 16 «Витрати» передбачено 5 елементів операційних витрат У дужках наведено умовні значення, які ми використаємо з наведеного вище прикладу витрат по статтях. Це дозволяє побачити зв'язок групування за статями та елементами:

1. Матеріальні витрати (сировини, матеріалів, палива, електроенергії, напівфабрикатів) (8000+300-100+20+500= 8720).
2. Витрати на оплату праці (4000+1000=5000).

3. Відрахування на соціальні заходи (на державне пенсійне страхування, соціальне страхування на випадок безробіття, втрату працездатності) у формі ЄСВ. Ставка ЄСВ – 22 % від фонду оплати праці (5000*22% = 1320).

4. Амортизація необоротних активів (3000).

5. Інші витрати (включаючи загально-виробничі) (150+700+8000+600+1500+6000= 16950).

Разом виробнича собівартість (8720+5000+1320+3000+16950) = 34990 грош. од.

У нашому прикладі величини виробничої собівартості за статтями і елементами виявилися рівними – 34990 грош. од. Це пояснюється тим, що в обох підходах рахують ті самі витрати. За статтями вони є більш розлогими, а за елементами – групованими за певною ознакою – матеріальні, трудові, соціальні, амортизаційні, інші прямі. Останній підхід є універсальним і публікується підприємствами у складі фінансової звітності [2, с. 51].

Це дозволяє аналізувати на загальній платформі витрати підприємств будь-якого підприємства країни. Отже, «для себе» підприємство може рахувати собівартість за статтями, а для оприлюднення – за елементами.

Список використаних джерел

1. URL https://osvita.ua/vnz/reports/econom_theory/21674/

2. Основи економічної теорії. Робочий зошит / укладач О.І. Малишкін//. К.: 2023. - 110 с.

3. Основи економічної теорії. Навчальний посібник / О.М. Зухба, Л.І. Ляшенко//. Донецьк, 2013. - 352 с.

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Сапожник Дмитро,
к.т.н., доцент кафедри товарознавства митної справи та управління якості, доцент
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

Нині для сучасної дійсності соціально-економічного розвитку України виняткової значущості набуває дослідження механізмів стратегічного планування в порівняльно-правовому аспекті. Надзвичайно важливим напрямом виступає здійснення пошуку ефективних інструментів управління, важелів впливу, зокрема й за допомогою реалізації ефективної державної політики засобами адміністративно-правового регулювання. Слід зазначити, що інструменти стратегічного планування та їх ефективне використання дають змогу подолати багато проблем. Питання стратегічного планування набувають значення на всіх рівнях управління (державний, регіональний, місцевий). Саме з цієї причини інтерес становить організація стратегічного планування у вертикальному та горизонтальному розрізах [1-3].

Оцінюючи правове регулювання стратегії соціально-економічного розвитку в розглянутих країнах ЄС, як позитивні ознаки слід зазначити:

– високий ступінь наступності стратегічних документів;

– досить суворі вимоги до професійної підготовки суб'єктів, зайнятих у сфері стратегічного планування;

– налагоджена система взаємодії між різними рівнями стратегічного планування;

– розвиток так званого зворотного зв'язку, що дає змогу вносити зміни в стратегії;

– розвинена система моніторингу та контрольних заходів у частині реалізації стратегії.

Досвід стратегічного планування в соціально-економічному розвитку в зарубіжних країнах не однаковий і містить у собі різні правові засади, важелі управління з боку держави. Таке становище не випадкове й зумовлене історичним шляхом становлення інститутів стратегічного планування та ступенем участі держави в соціально-економічному розвитку різних секторів економіки. Не останню роль відіграють і особливості побудови системи права, належності до тієї чи іншої правової сім'ї.

Існування різних підходів у визначенні стратегії соціально-економічного розвитку пов'язане і з тим, що англійське та американське право мають з континентальним правом відмінності. Країни англо-саксонської правової сім'ї мають принципово інший підхід до побудови системи законодавства, на відміну від країн романо-германської правової системи. Відсутня кодифікація, крім того, система законів і підзаконних актів у багатьох випадках стає другорядним фактором, оскільки діє прецедентне право. Таке становище стає причиною такої

ситуації, коли за існування закону, він може не застосовуватися. У прецедентному праві виділяють загальне право і право справедливості.

Азійські країни, своєю чергою, характеризуються поєднанням традиційних і релігійних підходів, що наносить певний відбиток на особливості участі держави в реалізації стратегії соціально-економічного розвитку.

Якщо виходити з моделі поділу стратегічного планування, що ґрунтується на поділі на такі види, як американська, європейська та азіатська, можна відзначити деякі особливості. Так, в американській моделі значна увага приділяється виділенню стратегічних центрів, за допомогою яких реалізуються стратегії соціально-економічного розвитку. Стратегічні плани є досить чіткими та конкретними. Мала увага приділяється врахуванню абстрактних чинників і потенційних явищ.

У європейській практиці має місце поетапна робота з підготовки стратегічного планування з регулярним урахуванням мінливих тенденцій. Державна політика часто надає так звані «зразки» для діяльності компаній комерційного сектора. В азіатській моделі можна побачити досить розвинену централізацію, а самі акти стратегічного планування виступають як алгоритм дій.

Сучасна система стратегічного планування держави у сфері соціально-економічного розвитку потребує перетворень, з урахуванням досягнень науки і практики. Актуальної проблеми нині набуває відрив наукових досягнень від практики, що негативно впливає на ефективність процесу стратегічного планування і не дає змоги реалізувати цілі та завдання як державного, так і регіонального, місцевого рівнів.

Відсутність необхідного рівня взаємодії між уповноваженими органами чинить на практику правозастосування згубний вплив, як і загалом на систему державного управління, та не дає змоги адресно реалізувати мету й завдання, що стоять перед стратегічним плануванням різного рівня.

Аналіз інформаційних сучасного стану в економіці, суспільстві та інформаційних джерел дає можливість зробити ряд висновків:

– стратегічне планування побудовано на врахуванні різних чинників, що знаходять правове обґрунтування. Стратегія соціально-економічного розвитку в розглянутих зарубіжних країнах має правову природу. Основними функціями стратегічного планування виступають: оцінка наявного становища, прогнозування та планування, реалізація моніторингу та контролю. На підставі комплексного дослідження поточної обстановки відбувається створення відповідної правової бази;

– правове регулювання стратегічного планування та розвитку в розглянутих зарубіжних країнах дає змогу дійти висновку, що за допомогою створення відповідних правових норм відбувається виконання таких функцій: формулювання внутрішніх і зовнішніх умов соціально-економічного розвитку з урахуванням різноманітних чинників; короткострокове, середньострокове та довгострокове планування; прогнозування; координація планованих дій. Участь держави в механізмі стратегічного планування ґрунтується на адміністративних

засадах, пов'язаних із публічними функціями державної влади;

– доцільно оформити правову базу з питань стратегічного планування в єдиний нормативний правовий комплекс, з метою зручності застосування таких норм;

– існує об'єктивна необхідність приділити підвищену увагу питанням наукового забезпечення питань стратегічного планування, як з позиції правової науки, так і з позиції економічного аспекту. У багатьох зарубіжних країнах, акцентується увага саме на науково обґрунтованих концепціях, цифрових технологіях, інноваційному розвитку, підтримці інвестування. В Україні ж часто можна спостерігати значний відрив і відсутність зв'язку між науковими досягненнями і практикою застосування;

– доцільним є посилення правового забезпечення питань моніторингу реалізації стратегій соціально-економічного розвитку, а також контрольних і наглядових заходів. Необхідна статистична робота для оцінки ефективності стратегічного планування різного рівня (державного, регіонального, місцевого), що дає змогу провести аналіз, узагальнення і сформувати подальші прогнози [4]. За аналогією з комісією Конгресу США в Україні можливе створення парламентської експертної комісії зі стратегічного розвитку, до компетенції якої було б вироблення рекомендацій та альтернативних пропозицій.

Список використаних джерел

1. Khalife A. H. International practices of the application of strategic planning. *Law and public administration*. 2019. № 2 (35). Т. 2. Pp. 245-251. DOI https://doi.org/10.32840/pdu.2-2.35є

2. Human Development Indices and Indicators: 2018 Statistical Update. United Nations Development Programme URL: http://hdr.undp.org/en.

3. Сурков О. А., Саганюк Ф. В., Мірошниченко В. Я. Досвід формування стратегічних документів США в секторі безпеки. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняховського*. 2016. № 2(57). 140 с.

4. Kuosa T. Practising strategic foresight in government. Singapore S. *Rajaratnam School of International Studies*. 2011. 166 p. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.rsis.edu.sg/wp-content/uploads/2000/01/MN019.pdf.

ВПЛИВ АВТОМАТИЗАЦІЇ НА МАЙБУТНЄ ПРАЦІ

Сиротенко Андрій
здобувач освіти
Київський електромеханічний фаховий коледж, м. Київ
Науковий керівник: Малишкін Олександр, д.е.н., професор

Сучасна полеміка щодо автоматизації – це реакція на реальний світовий тренд: замало роботи та забагато людей. Втім, непомітними в ній залишаються справжні джерела цього тренду: деіндустріалізація, недоотримання інвестицій та ультразаможні еліти, що стоять на заваді постдефіцитному суспільству [1].

Варіантів інновацій чимало: від систем автоматизації до оригінальних підходів у підготовці кадрів. Яскравий приклад — виробництво зернових культур та хліба. «Якщо десять років тому для роботи на великих елеваторах потрібно було понад 30 людей, то зараз, на сучасних спорудах, десять. Дедалі активніше використовуються дрони та безпілотна важка техніка, яка замінює робочі руки», – зауважив директор консалтингової компанії Barva Invest Юрій Гаврилюк [2, с. 23].

Автоматизація створює різноманітні можливості та перешкоди, які впливають на майбутнє роботи. Технології та штучний інтелект зробили автоматизацію багатьох рутинних процесів і завдань можливою. Це дозволяє компаніям збільшити продуктивність і знизити витрати. Проте, ця тенденція може призвести до зменшення попиту на певні роботи, особливо автоматизовані.

Оскільки автоматизація стає все більш поширеною, підприємства потребують фахівців у галузі технологій і програмування. Крім того, важливо мати здатність приймати інноваційні рішення та розв'язувати складні проблеми.

Крім того, автоматизація може вплинути на соціальну сферу, зменшуючи кількість ручних робочих місць і створюючи проблеми з безробіттям і нерівністю доходів. Отже, необхідні нові соціальні підходи для людей, які втрачають роботу через автоматизацію.

Про автоматизовані фабрики періодично говорили у 1930-х, 1950-х та 1980-х рр. 20 ст., а потім – у 2010-х рр. Щоразу ці передбачення супроводжувалися пророцтвами наближення епохи «катастрофічного безробіття та соціального краху», яких можна запобігти лише у випадку реорганізації товариств. Періодичне відновлення даного дискурсу не означає, що соціальні передбачення, що його супроводжують, слід ігнорувати. З одного боку, технологічні прориви, передбачені дискурсом автоматизації, як і раніше, можуть бути досягнуті в будь-який момент часу. Те, що ці прогнози не підтвердилися минулого, ще не означає, що так буде завжди [3].

З іншого боку, автоматизація може стимулювати інновації та підвищити креативність працівників, оскільки вони звільняються від рутинних завдань і мають більше часу для розв'язання складних проблем.

Втрачені робочі місця ніколи не повернуться, адже роботи, які куховарять, прибирають, утилізують відходи, пакують продукти в магазині та доглядають за людьми, не можуть підхопити чи передати іншим COVID-19, чого не скажеш про їхніх людських відповідників [1].

Це створює нові реалії для майбутнього праці, де гнучкість, навчання протягом життя та здатність адаптуватися до змін є життєво важливими. Світ праці може змінитися завдяки автоматизації, тому важливо бути готовим до цих змін і використовувати їх, щоб покращити життя.

Що ж нам в Україні робити у зв'язку з настанням в світі явища під назвою «технологічне безробіття»? Щоб скористатися перевагами нових технологій і згладити їх негативний вплив на ринок праці, необхідно підвищувати кваліфікацію фахівців і здійснювати перенавчання низькокваліфікованих кадрів. Розв’язання цієї проблеми має стати однією з головних середньострокових цілей нашої держави. Навчання протягом усього життя забезпечить інтелектуальну гнучкість і професійну адаптивність, необхідну для використання можливостей в нових динамічних секторах економіки в міру їх появи і бурхливого зростання, а також сприятиме тому, щоб люди легше справлялися з шоками через закриття галузей, де вони раніше працювали [4].

В сучасному світі інновації мають значний і помітний вплив на ринок праці. Швидкі зміни в технологіях і бізнес-моделях створюють нові можливості для людей, але також створюють проблеми для роботодавців. Автоматизація є важливою частиною цього процесу, оскільки вона дозволяє компаніям знижувати витрати та підвищувати продуктивність.

Розгортання автоматизації вимагає інноваційних рішень і здатності вирішувати складні проблеми. Тим не менш, ця тенденція створює проблеми для суспільства, такі як зменшення робочих місць і нерівність доходів. Це вимагає нових соціальних підходів.

Однак автоматизація може допомогти працівникам стати більш креативними та інноваційними, звільнивши їх від рутинних завдань і надаючи їм більше можливостей розв'язувати складні проблеми.

Список використаних джерел

1. URL.https://politkrytyka.org/2020/11/23/svit-bez-pratsi/

2. Кудинова А., Кулаг І., Лопух К. Основи економічних знань. Навчальний посібник для здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти. Київ : 2023. 23 с.

3. URL.https://sg-sofia.com.ua/avtomatizaziya -ta-pratsya

4.URL.https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/402644_shcho_chekaie_rinok_pratsi_yak.html

АНАЛІЗ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Слєпцова Наталія
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Краснікова Оксана, к.е.н., доцент

Митна система має значний вплив на зовнішню торгівлю та економіку країни. Важливою складовою митної системи України є її експорт та імпорт.

Україна експортує різноманітні товари, включаючи сільськогосподарську продукцію, машини, метали, хімічні продукти, електроніку та багато інших товарів. Є багато факторів, які впливають на український експорт, включаючи політичну ситуацію, міжнародні торгові відносини та економічні умови в різних країнах-партнерах.

Імпорт в Україну включає ввезення товарів та послуг з інших країн українськими компаніями та споживачами. Україна імпортує різні види товарів, включаючи сировину, машини, електроніку, пальне, продукти харчування та інші товари. Імпорт грає важливу роль в українській економіці, оскільки забезпечує доступ до товарів, яких може бути обмаль на внутрішньому ринку.

Україна має різних торговельних партнерів для імпорту, включаючи Європейський Союз та інші країни. Обсяг та структура імпорту можуть змінюватися в залежності від економічних та політичних умов.

Війна в Україні внесла свої корективи у зовнішньо-торгівельний оборот. Зникли зв'язки з країною-агресором та деякими країнами, які підтримують війну в Україні. Це вплинуло на обсяги експортно-імпортних операцій.

Розглянемо обсяги товарогобігу експорту та імпорту за січень-липень 2022 - 2023 рр.

Таблиця 1

Обсяги товарообігу експорту за січень-липень 2022 - 2023 рр., млрд. грн*

Роки	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень	Липень
2022	6,03	5,54	2,67	2,69	2,98	3,2	2,96
2023	3,14	3,35	3,86	3,06	3,15	2,98	2,4
Абсолютне відхилення	-2,89	-2,19	1,19	0,37	-0,17	0,22	-0,56

*Розраховано автором на основі даних Державної митної служби України [1]

Аналізуючи дані наведені в табл. 2. можна зробити певні висновки щодо експорту в Україні. Експорт за 2023 р. значно зменшився порівняно з 2022 р. Так у 2023 р. експорт зменшився до 3,14 млрд, а саме на 2,89 млрд. грн. В липні цього ж року цей показник становив становив 2,4 млрд.грн., тобто порівняно з минулим роком зменшився на 0,56 млрд. грн. Це пов'язано із блокуванням зернових коридорів морським шляхом країною аресором, ускладненням логістичних шляхів, втрата значної частини робочої сили.

Таблиця 2

Обсяги товарообігу імпорту за січень липень 2022 - 2023 рр, млрд. грн*

Роки	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень	Липень
2022	6,26	5,92	1,82	2,87	3,74	4,72	4,72
2023	4,84	5,28	5,42	4,81	5,07	5,02	5,22
Абсолютне відхилення	-1,42	0,34	3,6	1,94	1,33	0,3	0,5

*Розраховано автором на основі даних Державної митної служби України [1]

Аналізуючи дані наведені в табл. 2, можна зробити висновки щодо імпорту в Україні. Імпорт у 2023 р. зменшився до 4,84 млрд. грн, а саме на 1,42 млрд. грн. порівняно з січнем 2022 р., а в липні обсяг імпорту зріс від 4,72 млрд. грн до 5,22 млрд. грн., тобто збільшився на 0,5 млрд. грн. Регіонами з найвищими обсягами імпорту послуг є Дніпропетровська, Донецька, Київська, Одеська, Полтавська області та м. Київ [2].

Така динаміка імпорту значною мірою пов'язана з потребами нашої економіки в пальному, генераторах, дизелях та інших товарах, які допомагають відновлювати країну.

Отже, Україна має експортний потенціал та імпортну залежність по деяким категоріям товарів. На сьогоднішній день існує багато перешкод для виходу країни з кризової ситуації. І одна з основних – це війна, яка спричиняє відтік трудових та фінансових ресурсів.

Список використаних джерел

1. Державна митна служба України. URL: https://bi.customs.gov.ua

2. Краснодєд Т. Л. Аналіз експортно-імпортних операцій України на сучасному етапі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, вип. 22, част. 2, 2018. С. 32-35.

МАРКЕТИНГОВІ СТРАТЕГІЇ ТОРГОВЕЛЬНИХ МЕРЕЖ

Талаш Дарина
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ
Науковий керівник: Василишина Любов, к.е.н., доцент

Напрямки розвитку підприємницької діяльності в кожній країні мають свої певні особливості та відмінності. На це впливає чимала частина факторів: економічні, соціально-культурні, політичні та інші. З цього твердження випливає, що кожне підприємство матиме власну маркетингову стратегію, яка формується в залежності саме від зазначених раніше аспектів [1; 2].

У зв'язку з цим представляється доцільним дослідити маркетингові стратегії найбільших підприємств в Україні з метою визначення найбільш популярних напрямків розвитку підприємницької діяльності. Для аналізу було обрано два підприємства у сфері ритейлу – мережі супермаркетів «Сільпо» та «АТБ».

«Сільпо» – торговельна мережа супермаркетів в Україні, що забезпечує продаж харчових продуктів та товарів для дому. Кількість офлайн магазинів на кінець 2022 року налічувала 296 одиниць. Маркетингова стратегія компанії включає декілька аспектів [3].

По-перше, торговельна мережа має орієнтир на доступну цінову політику, що має націнку не вищу за 10%. Даний факт дозволяє здійснювати продажі продукції за відносно доступнішою ціною, аніж у конкурентів. Вони також часто впроваджують знижки, акційну продукцію, що створює можливості до купівлі для більшої кількості населення.

По-друге, маркетингова стратегія «Сільпо» включає в себе різні цінності, але найголовніші з них – довіра та відкритість. Вони пропонують лише якісний, оброблений, протестований, широкий асортимент продукції, а також використовують інноваційні технології, щоб створити особливий зв'язок з кожним клієнтом.

Компанія також не забуває про створення власної продовольчої і не тільки продукції, що є важливим аспектом, адже приваблює чималу частку населення. Постійний розвиток і вдосконалення складають основну частину успіху. Варто також додати, що вони чимало працюють над асортиментом у торговому залі та онлайн-застосунках, впроваджуючи все більше технологій електронної комерції.

По-третє, маркетингова стратегія даного підприємства спрямована на збереження екології планети. «Сільпо» всіма силами намагається зменшити витрати електроенергії, води, а також оптимізувати упакування, перейти на перероблені, сортувати відходи з їх подальшою утилізацією.

Отже, маркетингова стратегія даної компанії спрямована на вирішення таких питань, як:

- визначення оптимальної цінової політики для супермаркетів;
- комплексне вивчення потреб покупців та потенційної аудиторії;
- планування найповніших категорій продуктів для супермаркетів;

- розробку та впровадження маркетингових заходів, спрямованих на стимулювання збуту продукції в супермаркетах;
- удосконалення вже існуючої маркетингової стратегії організації процесу управління;
- підвищення обізнаності потенційних клієнтів про асортимент, рекламну кампанію;
- розробку та оцінку планів продажу продовольчих та непродовольчих товарів.

Крім того, доцільно виокремити основні засади маркетингової стратегії мережі супермаркетів «Сільпо»: глобалізацію, диверсифікацію, товарний і ціновий комплекс маркетингу, що спрямований на просування, а також розвиток привабливості ринку.

Проаналізувавши дану інформацію, можна стверджувати, що компанія «Сільпо» розвивається за трьома напрямками підприємництва:

1) фінансовий, що полягає у пошуку нових точок реалізації доходів, забезпеченні платоспроможності;
2) виробничий, що включає в себе постійне розширення асортименту, а також впровадження ефективного використання ресурсів;
3) інформаційно-комунікаційний та маркетинговий.

«АТБ» – найбільша українська мережа з роздрібної торгівлі. Налічує 1314 супермаркетів по території всієї країни. Вона забезпечує споживачів харчовими продуктами, товарами для дому, а також часом канцелярією та одягом. Маркетингова стратегія їх бізнесу побудована на певних аспектах [4].

Одним із стратегічних напрямків діяльності компанії «АТБ-МАРКЕТ» є постійний розвиток власних торгових марок. Розвиваючи торгову марку, компанія формує ексклюзивний асортимент, а також конкурентну цінову перевагу. Покупці торговельної мережі «АТБ» економлять 10-20% власних коштів, купуючи якісну продукцію власної торгової марки дешевше аналогічних брендових товарів.

Також варто зазначити, що стратегія компанії орієнтується на процес діджиталізації. За допомогою чат-бота, який став гарною заміною прямого спілкування з операторами гарячої лінії, вони мають всю інформацію та моментально обробляють її, допомагаючи клієнтам.

Окрім раніше зазначених стратегічних аспектів, слід відмітити, що одним із напрямів розвитку є процес глобалізації. «АТБ-МАРКЕТ» обіймає лідируючу посаду серед кількості офлайн магазинів у країні, таким чином, маючи високу щільність пропозиції у багатьох містах України. Це дає змогу залучити якомога більше покупців, пропонуючи їм власні послуги, та закрити потреби власних клієнтів.

Відповідно до проведеного дослідження, можна визначити, що компанія підтримує такі маркетингові стратегії, як: диверсифікація, глобалізація, цінова політика, просування, стабілізація, зростання, розвиток і цінове лідерство. Це дозволяє зробити висновок, що дана компанія розвивається у напрямках:

розширення асортименту на ринку, підвищення виробничої потужності, маючи виробничий вид діяльності; переходу на інноваційні методи підприємницької діяльності; пошуку нових споживачів.

Отже, проведене дослідження маркетингових стратегій діяльності компаній «Сільпо» та «АТБ» доводить, що підприємства сфери ритейлу в Україні активно розвиваються у декількох напрямках. Найголовніші з них, звісно ж належать до маркетингового виду економічної діяльності, а також інформаційно-комунікаційного, виробничого, інноваційного та інвестиційного. Обидва підприємства мають схожий підхід до особливостей стратегії, проте кожне з них має власні відмінності, що чудово виокремлює їх на ринку, залучаючи потенціальних клієнтів з різних прошарків суспільства.

Список використаних джерел

1. Як скласти маркетингову стратегію? URL: https://elit-web.ua/ua/blog/kak-sostavit-marketingovuyu-strategiyu (дата звернення: 28.10.2023).

2. Герасимчук В.Г. Маркетинг: теорія і практика: навчальний посібник. Київ: Вища школа, 2017. 327 с.

3. Офіційний сайт компанії ТОВ «СІЛЬПО-ФУД». URL: https://silpo.ua (дата звернення: 31.10.2023).

4. Офіційний сайт корпорації «АТБ». URL: https://www.atb.ua/ (дата звернення: 31.10.2023).

МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Тарасенко Катерина
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро
Науковий керівник: Кубецька Ольга, к.е.н., доцент

Сучасна глобалізація та швидкий розвиток міжнародної торгівлі ставлять перед нами виклики, які потребують прискореного розгляду правових питань, пов'язаних з безпекою в бізнесі.

В сучасному світі підприємства мають можливість працювати на різних континентах і взаємодіяти з партнерами з різних країн. Це надає безмежних можливостей для розширення бізнесу, але також ставить підприємства перед новими ризиками та викликами. Саме тому важливо мати міжнародні правові норми та механізми, які забезпечують безпеку в підприємницькій діяльності.

Одним з ключових аспектів є захист прав інтелектуальної власності, який є основою конкурентоспроможності компаній у сучасному світі. Правова охорона винаходів, патентів, торгових марок та авторських прав є необхідністю для забезпечення безпеки підприємницької діяльності та стимулювання інноваційного розвитку [1].

Також варто звернути увагу на міжнародні норми про протидію корупції та недосконалостям в правовій системі. Корупція є серйозною загрозою для підприємств, оскільки вона порушує прозорість та справедливість у бізнес-середовищі. Ефективні механізми протидії корупції, які базуються на міжнародних правових стандартах, можуть значно покращити безпеку в підприємницькій діяльності.

Однак, в контексті міжнародних правових аспектів забезпечення безпеки в підприємницькій діяльності, виникають питання про ефективність та реалізацію цих норм. Важливо забезпечити виконання правил та механізмів, а також розробити ефективні механізми урегулювання конфліктів та розбіжностей [2].

Завдяки глобалізації і зростанню міжнародної торгівлі, підприємництво стає все більш відкритим і залежним від інтернаціонального взаємодії. Проте, разом з новими можливостями приходять і нові ризики, які потребують нашої уваги.

По-перше, варто зазначити, що безпека в підприємницькій діяльності стає не тільки питанням національного значення, але і має міжнародне розмір. Бізнес в різних країнах, вступають в угоди з іноземними партнерами та залучають іноземні інвестиції. У таких умовах, ефективне забезпечення безпеки вимагає врахування міжнародних норм і стандартів.

По-друге, у сучасному світі зростає загроза тероризму і кіберзлочинності, які стають серйозними викликами для підприємницької діяльності. Міжнародне співробітництво є ключовим для протидії таким загрозам. Країни повинні об'єднатися, обмінюватися інформацією та спільно працювати над розробкою правових механізмів для боротьби з цими проблемами [1].

По-третє, урегулювання міжнародних спорів є ще одним важливим аспектом забезпечення безпеки в підприємницькій діяльності. Конфлікти між компаніями з різних країн можуть потенційно негативно вплинути на стабільність та репутацію підприємства. Тому, важливо мати ефективні механізми врегулювання таких спорів на міжнародному рівні.

Для досягнення безпеки в підприємницькій діяльності повинні зосередитися на співробітництві, обміні досвідом та створенні міжнародних правових інструментів. Потрібні правила і стандарти, які допоможуть забезпечити чесність, прозорість і стабільність у бізнес-середовищі. Крім того повинні прагнути до покращення співпраці між країнами і розробки механізмів здійснення правосуддя в міжнародних ділових спорах [2].

Забезпечення безпеки в підприємницькій діяльності вимагає врахування міжнародних правових аспектів. Тільки через спільні зусилля, ми зможемо забезпечити стабільність та розвиток підприємництва на міжнародному рівні.

У підсумку, можна зробити висновок, що міжнародні правові аспекти забезпечення безпеки в підприємницькій діяльності є невід'ємною частиною успішного та ефективного функціонування бізнесу в сучасному світі. Здійснення міжнародної комерції та розробка нових ринків потребують створення прозорих, стабільних та надійних правових основ, які гарантують захист інтересів підприємств, а також їх клієнтів та споживачів [2].

Важливо розглянути такі аспекти, як регулювання і захист інтелектуальної власності, боротьба з корупцією та шахрайством, встановлення стандартів безпеки та якості, а також сприяння вирішенню спорів та конфліктів на міжнародному рівні. Крім того, важливо підтримувати активний діалог та співпрацю між урядами, бізнес-спільнотою та міжнародними організаціями для забезпечення ефективного та справедливого регулювання підприємницької діяльності.

Завдяки правовому захисту та сприятливому середовищу для підприємництва, можна сприяти стабільному розвитку економіки, створенню нових робочих місць та підвищенню довіри інвесторів. Безпека в підприємницькій діяльності стає основною передумовою для стійкого розвитку.

Список використаних джерел

1. Шевчук О. Р., Ментух Н. Ф. Реалізація політики державної інформаційної безпеки України в контексті запобігання корупції: адміністративно-правовий аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2021. Вип. 64. С. 282-287. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2021_64_55.

2. Сухацький, Р. П. Правові інструменти з протидії рейдерству в сфері бізнесу. *Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. 2023. № 2 (67). С. 244-248.

ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОРТФЕЛЮ КОМПАНІЇ

Тарасенко Катерина
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро
Науковий керівник: Остапенко Тетяна, доцент

Сучасна економіка ставить перед підприємцями низку викликів, а серед них одним із найбільш значущих є досягнення фінансової стійкості та ефективного використання ресурсів. У цьому контексті формування інвестиційного портфелю стає вирішальним етапом в досягненні мети [1].

Цілеспрямоване вкладання фінансових ресурсів у різноманітні активи може забезпечити не тільки прибуток, а й розширити можливості розвитку компанії. Але яким чином обрати правильні інвестиційні інструменти для свого бізнесу? Як уникнути ризиків і забезпечити максимальну дохідність? Ці питання є ключовими.

Формування інвестиційного портфелю компанії є важливим елементом стратегічного управління фінансами. Інвестиційний портфель визначається як сукупність активів, у які компанія вкладає свої фінансові ресурси з метою отримання доходу. Цей процес вимагає глибокого аналізу ризиків і потенційних переваг різних видів інвестицій, а також ефективного управління розподілом капіталу [2].

Спочатку, для формування інвестиційного портфелю компанії, необхідно провести детальний аналіз ринку інвестицій, включаючи огляд тенденцій, ризиків та можливостей. Це допоможе компанії зрозуміти, які види інвестицій потенційно найбільш вигідні та наскільки вони відповідають стратегії компанії [1].

Другий крок − це визначення відповідного рівня ризику. Компанії мають різні рівні ризику, і це може впливати на їх вибір інвестицій. Наприклад, якщо компанія має високий рівень ризику, то може бути доцільним вкладання в ризиковані, але високо дохідні активи. З іншого боку, якщо компанія має низький рівень ризику, то може бути більш раціональним інвестувати в менш ризиковані, але надійні активи [2].

Третій крок − це диверсифікація. Це процес розподілу інвестицій на різні види активів та ринки, щоб знизити ризик і збільшити потенційну дохідність. Диверсифікація дозволяє компанії зменшити вплив несприятливих подій на весь портфель, оскільки ризик, пов'язаний з одним видом активу або ринком, зменшується в результаті участі в багатьох різних активах [1].

Четвертий крок − це регулярний моніторинг та оновлення інвестиційного портфелю. Ринки постійно змінюються, і компанія повинна встановити механізм для відстеження всіх змін, а також для виправлення інвестиційного портфелю відповідно до нових умов. Це може включати продаж певних активів, додавання нових або зміну розподілу капіталу [2].

Тому хотілося б підкреслити важливість формування інвестиційного

портфелю для компаній. Інвестиційний портфель − це не просто набір фінансових активів, а стратегічна інструмент компанії, який дозволяє забезпечити диверсифікацію ризиків та підвищити потенційний дохід [1].

Важливо враховувати різноманітні фактори при формуванні інвестиційного портфелю, такі як ризикованість, потенційний дохід, термін інвестування та потреби компанії. Компанії повинні зосередитись на ретельному аналізі ринку та фінансових показниках, провести оцінку активів та стратегічно вибрати оптимальний спосіб розподілу своїх інвестицій [2].

Важливо також зазначити, що формування інвестиційного портфелю − це процес, який вимагає постійного моніторингу та оновлення. Компанії повинні постійно аналізувати ринкові умови, враховувати зміни в економічному середовищі та адаптувати свій портфель [1].

У кінцевому підсумку, формування інвестиційного портфелю компанії є важливим кроком до забезпечення фінансової стійкості та успіху. Це вимагає систематичного та обачного підходу, може принести значний прибуток та забезпечити майбутній розвиток компанії.

Список використаних джерел

1. Іванів Р. Р. Інвестиційна діяльність страхових компаній в Україні: автореф. дис. на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника: 072. Івано-Франківськ, 2023.

2. Оношенко, В. В. Система вибору найкращого інвестиційного портфеля : дипломний проєкт ... бакалавра : 126 / Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Київ. 2023. 86 с.

МАСШТАБИ ТА НАСЛІДКИ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ УКРАЇНЦІВ

Татарець Карина
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Дорошенко Андрій, к. е. н., доцент

Найпоширенішими у світі та домінуючими в Україні є так звана економічна міграція, особливо трудова. Вони утворюються під різними впливами. Ці фактори різняться за складом і масштабом, але мають спільну характеристику. Основним фактором є можливість заробити більше або отримати доступ до кращих можливостей, щоб реалізувати свій потенціал, але ця кампанія спрямована лише на країни з вищим рівнем життя.

Трудова міграція – переміщення працездатної особи з метою працевлаштування на певний термін.

Основні причини трудової еміграції українців є:

1. Кращі економічні умови в країнах Європи – люди часто шукають роботу за кордоном через низькі заробітні плати і обмежені можливості працевлаштування в Україні, тому можливість заробітку в інших країнах, де плати вищі, стає мотивацією для трудової міграції.

2. Соціальні фактори – деякі люди можуть мігрувати у зв'язку зі шуканням кращих умов життя, доступу до вищої якості освіти, охорони здоров'я та інших соціальних послуг.

3. Родинні обставини – часто трудова міграція пов'язана з прагненням забезпечити кращі умови для родини. Міграція може бути спрямована на заробіток грошей для догляду за рідними, в тому числі на допомогу вихованню дітей.

4. Запровадження безвізу (після введення цього закону люди почали все більше виїжджати за кордон) [1].

Тимчасова трудова міграція українців за кордом має як позитивні так і негативні наслідки, але виїзд з країни назавжди несе за собою виключно негативні.

Позитивні наслідки трудової міграції українців: [2]

1. Збільшення валютних надходжень до України – люди, які працюють за кордоном регулярно переказують кошти своїм сім'ям. Ці гроші є важливим джерелом валютних надходжень для України. За даними НБУ, в 2022 році обсяги грошових переказів українських трудових мігрантів склали понад 12 млрд доларів США. Це становить близько 10% від ВВП України [3].

2. Зниження рівня безробіття в Україні - це пов'язано з тим, що частина робочої сили, яка не може знайти роботу в Україні, виїжджає на заробітки за кордон. За даними Держстату, рівень безробіття в Україні в 2022 році склав 9,5%. Цей показник є одним з найнижчих за останні роки.

3. Збільшення мобільності населення – трудова міграція дозволяє українцям набути нових навичок та знань, а також підвищити свою кваліфікацію.

4. Притік інновацій і нових технологій – мігранти, які працюють за межами

держави освоюють нові технології та набувають досвіду. Це допомагає покращити продуктивність праці в Україні [2].

Негативні наслідки трудової міграції українців:

1. Втрата робочої сили – може негативно вплинути на економіку.

2. Соціальна напруженість – трудова міграція може викликати соціальну напруженість у відправних та приймальних країнах, особливо в контексті конкуренції на ринку праці та інших ресурсів.

3. Експлуатація на робочому місці – прикладом цьому може бути небезпечні умови праці, низька заробітна плата [4].

Трудова міграція повинна нести за собою мінімальну кількість негативних фактів, а повинна переважати лише позитивні. Для цього потрібно створити належні умови для розвитку економіки в Україні і це однозначно зменшить причини трудової міграції. Ще одним не менш важливим фактором є забезпечення захисту прав та інтересів трудових мігрантів.

Окрім трудової міграції негативні наслідки для економіки має міграція, що стала наслідком військових дій. За даними Державної прикордонної служби України, за кордоном перебувало понад 10 мільйонів українців, з яких близько 4 мільйонів отримали статус мігрантів. Найбільше українців проживає в Польщі, Німеччині, Чехії, Румунії та Словаччині. У Польщі проживає понад 2 мільйони українців, у Німеччині – понад 1 мільйон, у Чехії – понад 700 тисяч, у Румунії – понад 600 тисяч, у Словаччині - понад 500 тисяч.

Отже, трудова міграція українців є досить актуальною і великою проблемою для економіки держави, тому потрібно активно працювати над методами її вирішення уже зараз. На даний момент ситуація в цьому напрямку дуже складна, однак ні в якому разі не можна її ігнорувати. Важливо використовувати всі можливості для боротьби з цією проблемою. Шляхи вирішення даного питання можуть бути такими: підвищення заробітної плати в Україні, створення більшої кількості робочих місць та розширення можливостей для професійного розвитку.

Список використаних джерел

1. Пікулик О. І. Причини, особливості та наслідки трудової міграції в Україні. [Електронний ресурс]. URL : https://journals.indexcopernicus. com/api/file/viewByFileId/775235 (дата звернення: 04.11.2023).

2. Позитивний вплив українських заробітчан та становище країни Foxly. [Електронний ресурс]. URL : https://foksly.com/ukrainska-pozytyvnyi-vplyv-ukrainskykh-zarobitchan-ta-stanovyshche-krainy/ (дата звернення: 04.11.2023).

3. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України. URL : https://mfa.gov.ua/.

4. Позитивні й негативні наслідки української трудової міграції. Останні новини України та світу / головні новини дня UAinfo. [Електронний ресурс]. URL : https://uainfo.org/blognews/1525678266-pozitivni-y-negativni-naslidki-ukrayinskoyi-trudovoyi-migratsiyi.html (дата звернення: 04.11.2023).

ОСНОВНІ ЦІЛІ ТА ФУНКЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ (В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ)

Улько Єлизавета
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, м. Дніпро
Науковий керівник: Кубецька Ольга, к.е.н., доцент

З метою реалізації інвестиційної стратегії на міжнародному просторі, здійснення міжнародного бізнесу, важливо здійснювати регулювання інвестиційної діяльності, що можливе в рамках інвестиційного менеджменту. Інвестиційний менеджмент − це процес управління інвестиціями з метою досягнення різних цілей. Основні цілі інвестиційного менеджменту можуть включати такі аспекти [1]:

1. Збільшення капіталу: однією з основних цілей інвестиційного менеджменту є збільшення капіталу клієнта або інвестора. Це може бути досягнуто через ефективний вибір інвестиційних інструментів та стратегій.
2. Захист капіталу: інвестиційний менеджмент також спрямований на захист і збереження капіталу від ризиків. Інвестори можуть прагнути уникнути великих втрат і зменшити ризики в інвестиціях.
3. Забезпечення пенсійного забезпечення: Багато інвесторів вкладають кошти з метою забезпечення свого майбутнього пенсійного забезпечення. Інвестиційний менеджмент може допомогти накопичити достатній капітал для цієї цілі.
4. Забезпечення доходів: інвестори можуть мати ціль отримувати стабільний дохід з інвестицій, такий як дивіденди, відсотки або інші види прибутку.
5. Диверсифікація портфелю: інвестори можуть прагнути розподілити свої інвестиції між різними видами активів, щоб зменшити ризик та збільшити можливості досягнення прибутку.
6. Спадкове планування: інвестиційний менеджмент може бути спрямований на оптимізацію спадкового планування, забезпечуючи передачу активів нащадкам з мінімальними податковими обов'язками.
7. Соціально відповідальні інвестиції: деякі інвестори можуть бажати інвестувати в проєкти та компанії, які відповідають їх цінностям та етичним переконанням.

Основними функціями інвестиційного менеджменту є:

1. Аналіз інвестиційних можливостей: інвестиційний менеджер проводить аналіз фінансових ринків і інвестиційних можливостей, щоб визначити потенційно прибуткові активи або проекти для інвестування.
2. Розробка інвестиційної стратегії: інвестиційний менеджер визначає оптимальну стратегію і рівень ризику для досягнення інвестиційних цілей клієнта чи фонду.
3. Портфельне управління: інвестиційний менеджер складає та управляє

інвестиційним портфелем, включаючи різноманітні види активів, такі як акції, облігації, нерухомість тощо.

4. Диверсифікація: функція диверсифікації полягає в розподілі інвестицій між різними активами та галузями, з метою зниження ризику портфелю.

5. Моніторинг та оцінка інвестицій: інвестиційний менеджер постійно відстежує ринкові умови та виконання активів у портфелі, а також відстежує чи виходять вони на дохідність.

6. Ребалансування портфелю: якщо потрібно, інвестиційний менеджер вносить зміни в портфель, щоб відповідати змінюваним цілям та ринковим умовам.

7. Оптимізація податкового планування: інвестиційний менеджер може використовувати податкові стратегії для мінімізації податкових обов'язків при реалізації прибутку з інвестицій.

8. Постачання інформації клієнтам: інвестиційний менеджер повинен надавати клієнтам інформацію про ринкові тренди, витрати управління та звіти про виконання портфелю.

9. Дотримання регуляційних вимог: інвестиційні менеджери повинні дотримуватися вимог і правил, встановлених фінансовими регуляторами та законодавством.

Інвестиційний менеджмент також включає в себе управління [3]:

- реальними інвестиціями;
- фінансовими інвестиціями;
- інвестиційними портфелями компаній;
- формування інвестиційних ресурсів.

Основним завданням інвестиційного менеджменту є визначення напрямів, методів, засобів і форм інвестування з метою підвищення ефективності виробництва та збільшення прибутку підприємства.

Цілі інвестиційного менеджменту можуть варіювати в залежності від індивідуальних потреб і обставин кожного інвестора. Інвестиційний менеджмент включає в себе аналіз ринку, розробку інвестиційної стратегії та моніторинг інвестицій з метою досягнення визначених цілей [2]. А функції спрямовані на забезпечення ефективного управління інвестиціями та досягнення інвестиційних цілей клієнтів або фондів.

Регулювання інвестиційної діяльності на національному, міжнародному та рівнях має відбуватися з використанням різних методів.

Список використаних джерел

1. Інвестування.: підруч. для. студ. вищ. навч. закл. / В. М. Гриньова, В. О. Коюда, Т. І. Лепейко, О. П. Коюда. Київ : Знання. 2008. 452с
2. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність : навч. посіб. Київ : ЦУЛ. 2004. 376 с.
3. Мойсеєнко І. П. Інвестування: навч. посібн. Київ : Знання. 2006. 490 с.

ОБСЛУГОВУЮЧА КООПЕРАЦІЯ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ УКРАЇНИ

Хорішко Андрій
здобувач вищої ОС доктора філософії
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Томілін Олексій, д.е.н., професор

У процесі становлення ринкових відносин в національній економіці України важливим є визначення пріоритетних напрямів, розвиток яких може вплинути на зростання національної економіки, а саме розвитку кооперації.

При формуванні міжгалузевих економічних відносин провідне місце у розвитку агропромислової інтеграції, кооперації в сільському господарстві належить сільськогосподарським обслуговуючим кооперативам. Наразі сільськогосподарська обслуговуюча кооперація перебуває в кризовому стані. Незважаючи на це, саме обслуговуюча кооперація має значний потенціал у відродженні агропромислового виробництва та може вирішити нагальні існуючі проблеми з якими нині стикаються товаровиробники підприємств. Нині в сільському господарстві спостерігається стійка тенденція щодо перетворення аграрних підприємств в сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, останні становлять значну частину від усіх підприємств агропромислового виробництва. Від ефективності підприємств агропромислового виробництва залежить результативність усієї фінансово-господарської діяльності сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу, який суттєво впливає на відродження економічного потенціалу країни.

На нашу думку, обслуговуюча кооперація має сприяти перспективу розвитку сільського господарства та передбачати соціальну, економічну й просторову взаємодію учасників ринку і виступати в якості об’єднуючої сили. У вирішенні проблеми формування та розвитку кооперації, питання підвищення ефективності діяльності обслуговуючої кооперації займають центральне місце. Перспектива розвитку обслуговуючої кооперації має бути спрямована на виконання суспільних функцій агропромислового виробництва та економічного зростання життєвого рівня сільського населення. Недостатній рівень професійних знань серед учасників кооперативного руху щодо її цілей, мети та завдань уповільнює процес формування сільськогосподарських кооперативів в Україні.

На нашу думку, основними пріоритетними напрямами організації обслуговуючої кооперації в аграрному секторі економіки є:

– активна державна підтримка обслуговуючої кооперації;

–посилення співпраці обслуговуючих кооперативів з науково-дослідницьками закладами;

–залучення соціально активних громадян до процесу розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації.

На наш погляд, тільки за дієвої державної підтримки кооперативних форм

організації виробництва, забезпечення необхідної правової бази можливі ефективний розвиток і активізація агробізнесу.

Найбільш ефективною формою інтеграції в системі аграрного виробництва є вертикальна, яка забезпечує в агропромисловому виробництві єдність і безперервність технологічного і виробничого процесів. Вона передбачає поєднання промислового, сільськогосподарського виробництва та обслуговуючої кооперації з метою отримання, більшої економічної вигоди [1, с. 43]. Отже, динамічне зростання обслуговуючої кооперації має відбуватися шляхом економічної участі всіх ланок виробництва, переробки та доставки готової продукції до споживачів. Стабільність та економічність зростання агропромислового виробництва залежить від розвитку виробничих та обслуговуючих кооперативів. Вважаємо, що обслуговуюча кооперація є самою ефективною та організаційно-правовою формою господарювання.

Потребує подальшого дослідження питання обслуговуючої кооперації в системі аграрного виробництва. Основою функціонування організаційно-правових виробничих структур горизонтального і вертикального типів є кооперація. Для більш якісного впровадження рекомендацій щодо покращення формування та розвитку обслуговуючої кооперації необхідно дотримуватись певних принципів, що виступають як основоутворюючим фактором ефективних покращень добробуту селян.

Формування нинішньої аграрної політики повинно ґрунтуватися на чітких та об’єктивних напрямках структурних трансформацій, які базуються на реалістичному врахуванні існуючих нині пропорцій у виробництві, переробці і споживання продуктів харчування та розподілу за товарними групами.

Нині наша держава стала на шлях створення нових форм кооперації – сімейних фермерських господарств. Сімейні господарства – це життєздатні стійкі моделі, яка базується на особистій власності, управлінні та залученням сім’ї як трьох основних компонентів сімейного бізнесу.

Таким чином, тільки при дієвій державній підтримці, нових економічних реформах організації агропромислового виробництва та забезпеченні необхідної правової бази можливий ефективний розвиток сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в агропромисловому виробництві України.

Список використаних джерел

1. Томілін О.О. Обслуговуюча кооперація – один із проявів вертикальної інтеграції при міжгалузевій взаємодії. *Інноваційна економіка.* Тернопіль, 2012. № 10 (36). С. 39–43. URL: http://dspФace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/1576 (дата звернення: 14.10.2023)

МІЖНАРОДНА СТАНДАРТИЗАЦІЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ

Циганков Микита
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро
Науковий керівник: Остапенко Тетяна, к.е.н., доцент

Міжнародна стандартизація є одним з важливих напрямків міжнародної співпраці. Вона служить нормативною базою в налагодженні усіх видів економічних та науково-технічних зв'язків між різними країнами світу. Особливе значення має міжнародна стандартизація в тих галузях людської діяльності, які стосуються глобальних загальносвітових проблем. Це охорона довкілля, безпека добування і використання енергетичних ресурсів та корисних копалин, забезпечення і утилізація різних типів відходів, безпека продукції для життя і здоров'я людини [1]. Стандартизація відбувається на різних рівнях:

- Міжнародна стандартизація;
- регіональна стандартизація;
- національна стандартизація – у конкретній країні;
- стандартизація адміністративних територій [2].

Об'єктом стандартизації може бути продукт, послуга або процес, які можуть вироблятися та (або) використовуватися багаторазово. Стандарти регламентують методи вимірювання, контролю та випробувань продукції. До стандартизації також відноситься процес розробки, погодження, затвердження та оформлення стандартів та технічних умов. Вимоги до продукції вказані в стандартах, і їх дотримання дозволяє вважати цю продукцію якісною [2].

Нормативні показники – це характеристики об'єкта стандартизації, виражені за допомогою умовних одиниць, позначень та понять. Технічні характеристики можуть бути представлені у вигляді габаритів, фізичних властивостей, хімічного складу, продуктивності, ваги, терміну служби, надійності та економічності [3].

Відповідно до визначення Міжнародної організації зі стандартизації (ISO), якість – це сукупність властивостей і характеристик, що надають продукту здатність задовольняти задані чи очікувані потреби.

Міжнародні стандарти відіграють надзвичайно важливу роль у сучасному світі. Основною метою цих стандартів є створення загальної методичної основи для розробки нових систем якості та вдосконалення існуючих. Це стосується не лише продукції, але й послуг, технологій, та інших аспектів господарської діяльності.

Завдяки міжнародним стандартам створюється можливість гармонізувати національні системи стандартизації з міжнародними, а також з регіональними та прогресивними національними системами. Це сприяє полегшенню міжнародної торгівлі та співробітництву в галузі науки та техніки [3].

Важливо зазначити, що міжнародну стандартизацію підтримують індустріально розвинені країни, а також країни, що розвиваються. Це сприяє

створенню спільних умов для конкуренції, інновацій та сталого розвитку. Міжнародні стандарти допомагають забезпечити безпеку та якість продукції та послуг, а також сприяють захисту навколишнього середовища [1].

Стандартизація проводиться в таких цілях:

- збільшення рівня захисту життя та здоров'я громадян, приватної та юридичної власності, державного та територіального нерухомого майна та будівель, підвищення рівня екологічної безпеки та безпеки життєдіяльності з урахуванням аварійних ризиків, що виникають внаслідок природного та техногенного характеру, збереження здоров'я тварин та рослин;
- забезпечення якості продукції, єдності вимірювань, ефективного використання ресурсів, обмін технічними методами та даними, порівняння результатів досліджень та вимірювань, аналіз техніко-економічних аспектів, характеристик продукції, впровадження національних стандартів.
- забезпечення дотримання технічних стандартів;
- підтримка створення та інтеграції технічних, економічних та екологічних систем класифікації та кодування даних, каталогів продукції, систем якості продукції, а також пошук та передачі даних [3].

Стандартизація повинна відповідати наступним принципам:

- добровільне прийняття стандартів;
- застосування міжнародних стандартів як основи розробки національних стандартів, крім випадків, коли вимоги між народних стандартів вважаються невідповідними з кліматичних, географічних, технічних чи інших причин;
- запобігання проблемам, пов'язаних з виробництвом та постачанням товарів, виконанням та наданням послуг більшою мірою, ніж необхідно для досягнення цілей, встановлених чинним законом;
- забороняє створення правил, що суперечать технічним стандартам;
- створити умови для одноманітного застосування стандартів [2].

Отже, міжнародна стандартизація грає важливу роль у світовій торгівлі, технологічному розвитку та забезпеченні споживачів безпечною і якісною продукцією та послугами.

Список використаних джерел

1. Згадова Н. С., Бітюкова Ю. С. Міжнародна стандартизація та її цілі. Сучасні управлінські та соціально-економічні аспекти розвитку держави, регіонів та субєктів господарювання в умовах трансформації. 2021. С. 50−51.
2. Замковий Р. В. Цілі сталого розвитку в міжнародній системі стандартизації. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України.* 2019. С. 162−172.
3. Опорний конспект лекцій з дисципліни «205 Лісове господарство» для студентів Спеціалізація : Лісознавство та практичне лісівництво, освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» (всіх форм навчання) / уклад. Є. Ю. Сахно. Чернігів, ЧНТУ. 2016. 61 с.

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА: СПОСОБИ ВИМІРЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Чеботарь Аліна
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Дорошенко Андрій, к. е. н., доцент

Тіньова економіка існує в кожній країні світу і, залежно від її масштабів, спричиняє низку різних проблем – від ухилення від сплати податків до руйнівних процесів в економічній системі. З цієї причини було розроблено низку методів вимірювання, заснованих на різних економічних даних.

В Індексі сприйняття корупції (CPI) за 2022 рік Україна набрала 33 бали зі 100 можливих. Показник України зріс на один бал, що дозволило їй посісти 116 місце зі 180 країн у CPI. Алжир, Ангола, Сальвадор, Монголія, Філіппіни та Замбія мають таку ж кількість балів. На один пункт вище знаходяться Боснія і Герцеговина, Гамбія, Індонезія, Малаві, Непал, Сьєрра-Леоне і Філіппіни, у яких по 34 бали. І на один бал менше, ніж в України, – у Домініканської Республіки, Кенії та Нігеру [1].

Тіньова економіка, як одна із головних проблем сучасного світу, має неабияке відношення до України та її прагнень вступити в Європейський Союз. Це поняття стає все актуальнішим у контексті змін українського суспільства та економіки, а також зростаючої необхідності вирішити цю проблему для досягнення європейських стандартів та норм. Проте для досягнення цієї мети необхідно стати країною з сильною та конкурентоспроможною економікою, що дотримується цих стандартів у всіх аспектах. Однак рівень тіньової економіки в Україні ускладнює шлях до ЄС.

Аналіз масштабів тінізації економіки – складне завдання, що потребує застосування безлічі різних методів. Це пов’язано з тим, що тіньова економіка має прихований характер і проявляється по-різному залежно від сфери її діяльності. Сучасні економісти розробили низку способів вимірювання цього явища, які можна розділити на дві основні групи: способи, що використовуються на мікрорівні, і способи, що використовуються на макрорівні [2].

Оскільки існує багато методів оцінки обсягів тіньової економіки, уряд кожної країни визначає свій власний метод розрахунку обсягів сектору тіньової економіки. Слід зазначити, що на сьогодні в Україні офіційно використовується методика оцінки рівня тіньової економіки, розроблена Міністерством економіки. Дана методика подібна до способів розрахунку рівня тіньової економіки, що використовується міжнародними організаціями [2]. Про рівень тіньової економіки за методами Мінекономіки у 2021 році, наразі найактуальніші дані, ми можемо дізнатися, якщо розглянемо діаграму (рис. 1).

Рис. 1. Рівень тіньової економіки України за окремими методами у 2021 р.*
*побудовано автором на підставі [3]

Використовуючи цю методику, розглянемо більш детально кожен з методів, що використовуються для визначення рівня тіньової економіки по відношенню до офіційного ВВП. Слід зазначити, що ці методи характеризуються принципово різними підходами до визначення рівня тіньової економіки, що може призвести до абсолютно різних показників [4].

Інтегральний метод полягає у тому, що кінцевий результат кожного методу зводиться до єдиного інтегрального коефіцієнта тінізації економіки.

Монетарний метод визначає зміну співвідношення готівки до банківських депозитів у звітному періоді порівняно з базовим. Він передбачає, що коли суб'єкти господарювання здійснюють незареєстровану економічну діяльність, попит на готівку, яка обертається поза банками, зростає, оскільки розрахунки за товари, роботи та послуги здійснюються готівкою, а також швидкість обігу готівки однакова в офіційній та тіньовій економіці [2].

Електричний метод порівнює зростання внутрішнього споживання електроенергії зі зростанням ВВП, виходячи зі споживання електроенергії домогосподарствами та промисловістю. Припускається, що зростання внутрішнього споживання електроенергії повинно збігатися зі зростанням реального ВВП. Якщо темпи зростання внутрішнього споживання електроенергії перевищують темпи зростання ВВП, вважається, що електроенергія використовується для виробництва в тіньовій економіці.

Метод збитковості підприємств базується на звітності бізнес-одиниць, що працюють в Україні [4]. При використанні цього методу робиться наступне припущення: всі збиткові підприємства насправді є прибутковими згідно з

офіційною статистикою, що вважається завищеною оцінкою тіньової економіки. Рентабельність збиткових підприємств дорівнює рентабельності прибуткових підприємств у періоді, що аналізується [2].

Метод «витрати населення – роздрібний товарооборот» ґрунтується на визначенні перевищення споживчих витрат на товари над загальним обсягом продажу товарів населенню всіма суб'єктами легального сектору економіки [2]. Наразі значна частина населення перейшла на замовлення товарів і послуг через Інтернет. Оскільки такі продажі не фіксуються статистичними органами, цілком ймовірно, що цифра 22 % не відповідає дійсності, а канали тінізації реорганізуються в нові форми.

Отже, аналіз основних методів вимірювання обсягів тіньової економічної діяльності показує, що жоден з них на даний момент не охоплює всі інституційні сектори національної економіки, що робить оцінку масштабів тіньових процесів умовною. Тому вдосконалення способів оцінки обсягів тіньової економіки є вкрай важливим для визначення більш точного рівня тінізації економіки та прийняття ефективних рішень щодо її мінімізації. Інтегральний показник тіньової економіки визначався на основі чотирьох методів і склад 32 % у 2021 році. За даними Кельнського інституту економічних досліджень, цей показник у 4,3 рази вищий, ніж у США, і в 1,2 рази вищий, ніж у Польщі за той самий рік [5]. Це підтверджує важливість даного показника і неможливість прозорого розподілу національного доходу в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Індекс сприйняття корупції у світі - 2022. [Електронний ресурс]. URL : https://cpi.ti-ukraine.org/ (дата звернення: 05.11.2023).

2. Хом'як К. Методика дослідження рівня тіньової економіки та аналіз її масштабів. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 12. С. 170–172. [Електронний ресурс]. URL : http://global-national.in.ua/archive/12-2016/37 (дата звернення: 05.11.2023).

3. Тенденції тіньової економіки. *Міністерство економіки України*. [Електронний ресурс]. URL : https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki (дата звернення: 05.11.2023).

4. Шепель Т., Костьов’ят Г. Тіньова економіка як загроза економічній безпеці україни: методи вимірювання та оцінка масштабів. *Інноваційна економіка*. 2021. № 88. С. 23–26. URL: http://inneco.org/index.php/innecoua/article/viewFile/814/890 (дата звернення: 05.11.2023).

5. Мошенець О. Розвиток економіки: освіта проти «тіні». *LB.ua*. [Електронний ресурс]. URL : https://lb.ua/blog/olena_moshenets/523843_rozvitok_ekonomiki_osvita_proti.html (дата звернення 05.11.2023).

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ОСВОЄННЯ НОВИХ РИНКІВ ЗБУТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Черниш Іван,
здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
спеціальність 073 Менеджмент
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Писаренко Володимир, д.е.н., професор

Інтеграція України у європейський простір посилила роль зовнішньоекономічної діяльності та вплив кон'юнктури світового ринку на розвиток економіки держави. Оцінка сучасних тенденцій на світовому ринку сільськогосподарської продукції, є вагомою для забезпечення суб'єктів економіки маркетинговою інформацією для активізації усіх ресурсів. В умовах сьогодення підвищується значення агропромислової політики держави, одним із елементів якої є окреслення зовнішніх напрямів розвитку продовольчої сфери. Політика просування має позитивно впливати на формування експортного потенціалу сільськогосподарської продукції, рівень якої безперечно сприяє ефективному функціонуванню сільськогосподарської галузі країни.

Встановлено, що необхідність адаптації ринку агро продукції України до вимог Європейського союзу зумовлена першими кроками України на шляху до євроінтеграції. Разом із тим, обмежені можливості внутрішнього ринку, викликані повномасштабним вторгненням країни агресора, часткове ембарґо на експорт продукції на європейські ринки змушують вітчизняних виробників та переробників освоювати нові ринки збуту для максимального завантаження виробничих потужностей, досягнення більшої конкурентоспроможності й забезпечення їх стійкої прибутковості у довгостроковій перспективі.

Наразі потреба в підвищенні конкурентоспроможності продукції, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку, підштовхує керівництво вітчизняних підприємств до переосмислення маркетингу як фундаменту системи управління. Вочевидь така необхідність обумовлена недосконалою маркетинговою діяльністю вітчизняних підприємств, не адаптованістю їх до мінливого зовнішнього середовища та невідповідністю якості виробленої продукції світовим стандартам. Вирішення даної проблеми, на наш погляд, пов'язане насамперед, із визначенням маркетингової стратегії, проведенням маркетингових досліджень та формування оптимальної маркетингової політики, що дає змогу розвиватися вітчизняним підприємствам та освоювати нові ринкові сегменти.

Маркетингова стратегія виходу вітчизняних виробників на європейський ринок є найбільш ємною формою розвитку їх маркетингового потенціалу, що передбачає освоєння маркетингових принципів виробництва та збуту продукції, орієнтованих на зарубіжні ринки. Вітчизняні підприємства застосовують, здебільшого, лише окремі елементи маркетингу, тому недостатньо оперативно реагують на вимоги ринку, насамперед, зарубіжних країн. Відтак, для освоєння нових ринків збуту й особливо європейського ринку необхідно впроваджувати

маркетингову стратегію розвитку, що слугуватиме запорукою ефективної діяльності в умовах розвитку зовнішньоекономічних відносин.

Маркетингове забезпечення освоєння європейських ринків вітчизняними підприємствами включає:

- дослідження особливостей європейського ринку, його тенденцій та динаміки розвитку;
- вивчення базових складових зовнішнього маркетингового середовища;
- характеристику основних суб'єктів цього ринку та вивчення мотивації їх поведінки;
- окреслення цілей підприємств-виробників на довгострокову перспективу;
- розроблення стратегії виходу на європейський ринок;
- сеґментація європейського ринку продукції й вибір цільових сеґментів;
- визначення специфіки міжнародного маркетингу на європейських ринках;
- контроль за досягненням поставлених завдань.

Отже, послідовна й виважена маркетингова стратегія щодо освоєння європейського ринку сільськогосподарської продукції є провідною перевагою у конкурентній боротьбі. Так, маркетингова стратегія за рахунок удосконалення товарної політики – це сукупність заходів щодо виробництва, освоєння ринку, вдосконалення та вилучення з виробничого процесу окремих видів продукції, забезпечення її конкурентоспроможності та раціонального комбінування у асортименті задля досягнення маркетингових цілей підприємства.

У процесі освоєння нового сеґменту, як внутрішнього, так і зовнішнього ринків вітчизняні підприємства з метою мінімізації ризику мають постачати лише той асортимент продукції, на який існує попит на даному сеґменті ринку. Згодом, дослідивши потреби нових ринків збуту, доцільно розширювати товарний асортимент, нарощуючи або насичуючи його.

Наразі важливим моментом забезпечення конкурентоспроможності продукції як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках є виробництво екологічно чистої продукції. Проте досягти цього можна лише шляхом ґармонізації міжнародних та вітчизняних стандартів якості, особливо, це стосується виробництва сировини. Таким чином, розширення товарного асортименту уможливлює:

- максимально задіяти виробничі потужності підприємств-виробників;
- охопити вільні сеґменти ринку;
- збільшити кількість споживачів своєї продукції, задовольняючи їх смакові вподобання та отримання додаткового прибутку тощо [1].

Зауважимо, що управління асортиментом продукції є спільною діяльністю різних спеціалістів підприємства-виробника: маркетологів (за наявності), економістів, працівників відділів закупівель і збуту, виробничо-технічних фахівців тощо. Структура товарного асортименту повинна забезпечити високу рентабельність продукції й стабільність підприємства як на внутрішніх, так і на зовнішніх ринках. Одначе ключовим питанням розвитку маркетингової стратегії через товарну політику підприємства, що освоює європейський ринок, є

оптимальне поєднання стандартизації та адаптації сільськогосподарської продукції до умов світового ринку.

Важливого значення для розширення охоплених вітчизняних ринків збуту продукції має аналіз динаміки продажу за товарними групами, що дає можливість оцінити гіпотетичні зміни попиту й конкуренції на даному сеґменті ринку. Оцінка отриманої інформації дає можливість ухвалювати рішення щодо зміни цінової політики, структури асортименту продукції, спрямованих на підвищення попиту покупців, зміцнення конкурентних переваг підприємства й збільшення частки охопленого ринку.

Однак значний вплив на конкурентоздатність вітчизняних підприємств-виробників на внутрішньому ринку здійснюють зовнішні фактори. Основні з них: наявність підприємств, що виробляють товари-замінники; одногалузеві конкуренти; потенційні конкуренти та конкуренти країн-імпортерів. З огляду на це, зауважимо, що конкурентність продукції – це здатність відповідати вимогам ринку, задовольняючи потреби споживачів й інтереси існуючих та потенційних інвесторів. Для збуту своєї продукції підприємства використовують як гуртову, так і роздрібну торгівлю. Саме вибір каналів розподілу формує остаточну ціну на продукцію, що надходить до споживачів.

Варто зауважити, що входження України до Європейського союзу є наслідком бажання народу України до розбудови демократичної та правової держави, обумовленого реаліями й вимогами політико-економічних законів розвитку. До того ж в інтеграційних процесах України більше позитивних наслідків аніж негативних. Однак, як засвідчують авторитетні джерела, існує низка факторів, що ґальмують інтеграцію України до ЄС: це нестача кваліфікованих фахівців із інтеграції; відсутність економічних реформ; високий рівень злочинності та корупції; відсутність консенсусу щодо механізму євроінтеграції серед політиків.

Отже, узагальнюючи результати дослідження щодо стратегічних напрямів освоєння нових ринків збуту продукції у контексті євроінтеграційного вектора України, слід зазначити, що європейський вибір для України – це, насамперед, залучення іноземних інвестицій і сучасних технологій та підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств-виробників. Співпраця України з Європою сприятиме впровадженню високих європейських стандартів; розширенню та сегментів ринків збуту, в тому числі й європейських; підвищенню рівня життя за умови проведення реформ, зокрема, і щодо системи управління якістю вітчизняної продукції. Враховуючи це, для подальшого стимулювання розвитку маркетингового потенціалу вітчизняних виробників необхідна оптимізація внутрішніх процесів за допомогою впровадження внутрішнього маркетингу – як складової стратегічного розвитку підприємства в цілому.

Список використаних джерел

1. Романова Л. В. Роль маркетингових інструментів у забезпеченні конкурентних переваг підприємства у сфері Інтернет послуг. *Міжнародна економічна політика* ; збірн. наук. праць. Ч.1. Київ : КНЕУ, 2012. С. 566–572.

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ

Чуйко Володимир
здобувач вищої освіти ОС «Магістр»
Akademia WSB, Poland
Науковий керівник: Яснолоб Ілона, к.е.н., доцент
Полтавський державний аграрний університет

Нині, в діяльності кожного підприємства людські ресурси відіграють важливу роль. Так, саме для ефективного функціонування будь якого підприємства чи бізнесу необхідний кадровий склад, зокрема робочий колектив. Удосконалення системи мотивації персоналу є одним із головних завдань керівників усіх рівнів. Проте, доцільно наголосити, що значна частина підприємств не надають увагу системі мотивації своїх працівників та використовують застарілі методи управління персоналом та мотивації.

Мотивація – це комплекс зовнішніх та внутрішніх стимулів сил, які викликають бажання у людини робити ту чи іншу діяльність, а також надають цій діяльності спрямованості для досягнення власних цілей та цілей підприємства або бізнесу в цілому [1, с. 16].

Проаналізувавши особливості мотивації праці, було сформовано основні типи мотивації працівників:

1. Мотивація, яка спрямована на заробіток, переважно в готівковій формі. Такий тип мотивації найчастіше проявляється в таксистах чи в людей, які надають розвантажувально-вантажні роботи.

2. Мотивація в реалізації власних навичків та можливостей. Такий вид мотивації переважно зустрічається в програмістів, вчених , музикантів або художників.

3. Мотивація у визнання цінностей та ідейності. Це люди, які потребують, щоб їх визнавали на рівні власної компанії та держави вцілому. Сюди можна віднести вчителів, викладачів, лікарів тощо.

4. Мотивація, яка спрямована на великий заробіток. Це люди, які готові ризикувати задля отримання великої грошової винагороди чи примноження власного капіталу. Такий тип мотивація націлений на задоволення власних потреб.

Саме тому, не зважаючи на існуючі типи робітників, необхідно формувати цілісну систему мотивації кадрів, враховуючи особливості кожного з них.

За джерелами виникнення мотивів розрізняють мотивацію внутрішню і зовнішню. Зовнішня мотивація (екстрінсівна) - мотивація, пов'язана з в'язана з оцінкою успішності роботи співробітника керівництвом компанії. Зовнішня мотивація залежить від відносин людини з середовищем. Внутрішня мотивація (інтринсивна) має на увазі що, працівник сам дає оцінку своїх результатів, і сам усвідомлює, які завдання він повинен виконати [2].

Удосконалення системи мотивації працівників повинно бути із застосуванням нових методів та форм їхнього матеріального стимулювання.

Наголосимо, що методи в кожній країні на перше місце виступають методи

матеріальної мотивації праці, адже для кожної людини грошова винагорода – це джерело доходу та спосіб забезпечення сім'ї. Саме тому така мотивація сприяє ефективно виконати роботу та отримати додаткові гроші та премії [3].

Проаналізувавши методи мотивації, виділимо основні шляхи удосконалення системи мотивації праці:

1. Наявність в штаті спеціалістів із кадрового розвитку, тобто працівників, які б досліджували внутрішні мотиви співробітників та їх потреби.
2. Формування чітких та прозорих критеріїв оцінки персоналу;
3. Розробка системи мотивації праці для кожного співробітника чи відділу;
4. Застосування нематеріального стимулювання, зокрема грамоти за досягнення успіхів, похвальні листи, усні компліменти та похвалу тощо;
5. Розроблення та впровадження корпоративної культури підприємства;
6. Проводити різні конкурси з цінними призами для кращих працівників;
7. Періодично переглядати та поліпшувати існуючі умови праці працівників;
8. Надавати можливість кожному працівникові без осуду брати участь в прийнятті рішень за потребою та бажанням працівника;
9. Постійно аналізувати діючі систему мотивації персоналу та розробляти кроки для її покращення.

Наголосимо, що матеріальна мотивація праці є важливою складовою продуктивності кожного працівника. Проте, також існують й інші види мотивації, зокрема навчання, підвищення кваліфікації, комфортне робоче місце та психологічний клімат в компанії тощо.

Отже, система мотивації праці співробітників є найважливішою умовою впливу на успішну діяльність трудових ресурсів підприємства. Невдало застосована система мотивації праці, або взагалі її відсутність може призвести до посилення кадрової плинності працівників, погіршення репутації компанії та втрати місця в ринку.

Для досягнення певних позитивних результатів розвитку підприємства, система мотивування персоналу має постійно функціонувати та оновлюватись. Вище керівництво компанії чи підприємства повинно приділяти значну частину уваги мотивації праці своїх співробітників та постійно удосконалювати вже існуючу систему мотивації праці. Адже, прозоре та вдосконалене мотивування персоналу сприяє більш ефективного розвитку і врешті більш ефективному функціонуванню підприємства.

Список використаних джерел

1. Колот А. М. Мотивація персоналу : підруч. К. : КНЕУ, 2002. 337 с.
2. Дороніна М.С., Сасіна Л.О., Лугова В.М., Надьон Г.М. Механізм мотивації управлінського персоналу : наук. вид. Харків : АдвА , 2010. 240 с.
3. Кучер Л. Р. Розроблення системи мотивування працівників комерційних підприємств. Науковий вісник. 2005. Вип. 15.2. С. 256–261.
4. Музиченко-Козловський А. В. Основні елементи механізму мотивування працівників. Науковий вісник НЛТУ України. 2011. Вип. 21.6. С. 361–367.

БЕЗГОТІВКОВА ЕКОНОМІКА: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Шабатько Анна
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Дорошенко Андрій, к. е. н., доцент

Сучасний світ переживає значні зміни в економіці зумовлені стрімким розвитком технологій. Сьогодні з'являються нові технології, які допомагають людям у різних сферах, таких як робота, здоров'я, розваги та зручність. Однією з ключових тенденцій є впровадження безготівкової економіки, де готівка замінюється електронними платіжними системами.

Термін «безготівкова економіка» означає економічну систему, в якій фінансові операції, платежі та розрахунки здійснюються без використання готівки або фізичних товарів. У такій економіці платежі здійснюються за допомогою банківських переказів, платіжних карток, мобільних додатків, електронних грошей, чеків та інших електронних систем. У вересні 1995 року Національний банк України запровадив систему електронних платежів. Основною метою цієї ініціативи було створення загальнонаціональної системи оплати товарів і послуг за допомогою пластикових карток [2, с. 14].

Безготівкова економіка відображає сучасні тенденції розвитку фінансових технологій і забезпечує зручність та ефективність фінансових операцій, водночас сприяє зменшенню використання готівки в суспільстві. Безготівкові платежі зручні та безпечні (немає ризику, що ваш гаманець вкрадуть), оскільки нема потреби носити з собою велику суму банкнот. Суспільство поступово звикає до безготівкового способу оплати. Згідно з опитуванням, проведеним фінансовим холдингом ING, показало що, 38 % опитаних респондентів готові перейти на безготівкові розрахунки. 34 % користувачів кажуть, що в даний час мають при собі мало або зовсім не мають готівки, а 78 % планують менше використовувати готівку в майбутньому [3].

Пластикові картки є найпоширенішим методом безготівкової оплати. У середньому 70,3 % українців використовують картки MasterCard, тоді як лише 28,5 % користуються картками VISA. У 2020 році українські банки також випустили міжнародні картки системи UnionPay International, які можна використовувати для оплати покупок в Китаї, Україні та в понад 170 інших країнах [5].

Останнім часом мобільні платежі почали витісняти пластикові картки як спосіб оплати. Більшість банків у всьому світі активно підтримують платежі за допомогою мобільних додатків. Ця тенденція спостерігається і в Україні, де клієнти великих банків все частіше використовують мобільні телефони для здійснення покупок. Все, що потрібно для здійснення платежу – це розблокувати пристрій і піднести його до терміналу [5].

Переваги використання безготівкового платежу:

1. Зручно та швидко: безготівкові платежі дозволяють людям платити

миттєво, без необхідності розраховуватися готівкою або відвідувати банк.

2. Безпека: гроші на вашому рахунку не будуть втрачені, якщо ви пошкодите або втратите свою банківську картку; ви можете негайно звернутися до свого банку, щоб заблокувати втрачену картку і переказати гроші на нову картку.

3. Історія Транзакцій: безготівкові платежі базуються на історії, тому користувачі можуть легко відстежувати свою фінансову історію та витрати.

4. Варіанти онлайн-платежів: безготівкові забезпечують простий і безпечний спосіб здійснювати покупки онлайн [1].

Однак безготівкові платежі також мають недоліки:

1. Ризик Кібератак: безготівкові операції піддаються кібератакам, що може призвести до крадіжок грошей або особистої інформації користувачів.

2. Потреба в технічних навичках: для використання електронних платіжних систем, користувачам потрібно мати базові технічні навички, що може бути складним для деяких людей, особливо для літніх або менш технічно освічених користувачів.

3. Залежність від Інтернету: безготівкові операції неможливі без Інтернету, особливо у віддалених місцях.

4. Витрати на комісії: деякі електронні платіжні системи та банківські послуги стягують комісію за безготівкові операції, що може бути невигідним для тих, хто здійснює велику кількість транзакцій.

В Україні спостерігається низький рівень розвитку безготівкових платіжних послуг через регульованість банківського сектору, високий рівень тіньової економіки та низьку зацікавленість іноземних компаній в українському ринку. У нинішніх умовах Україна стикається з нестачею платіжних терміналів у торгових точках, особливо в містах з високою концентрацією агробізнесу, яким часто не вистачає технологій для здійснення безготівкових платежів [4].

Отже, безготівкова економіка стала важливою частиною сучасного суспільства, і призвела до поліпшення зручності, безпеки та ефективності фінансових операцій. Однак для того щоб цей перехід був успішним, необхідно розв’язати проблему, пов'язану з кіберзахистом та економічною нерівністю. Лише таким чином безготівкова економіка може створити безпечне та зручне середовище для фінансових транзакцій і сприяти розвитку сучасного суспільства.

Список використаних джерел

1. Безготівкові розрахунки: топ-10 переваг над готівкою [Електронний ресурс]. URL : https://blog.ipay.ua/uk/bezgotivkovi-rozrahunky-top-10-perevag-nad-gotivkoyu/ (дата звернення 01.11.2023 р.).

2. Дученко М. М., Єрешко Ю. О., Шевчук О. А. Гроші та кредит : конспект лекцій : навч. посіб. для студ. всіх спеціалізацій. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 108 с. URL : https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/24905/2/groshi_kredyt_konspekt.pdf (дата звернення 30.10.2023 р.).

3. Еспресо [Електронний ресурс]. URL : https://espreso.tv/ (дата звернення 30.10.2023 р.).

4. Катан Л. І., Острініна В. В. Формування фінансової екосистеми безготівкових платежів в аграрному секторі України. *Ефективна економіка* [Електронний ресурс]. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2018/15.pdf (дата звернення 03.11.2023 р.).

5. Платіжні системи в Україні: що нам відомо про способи оплати [Електронний ресурс]. URL : https://www.fin.do/uk/blog/43_cikavi-fakti-pro-platizhni-sistemi-v-ukrayini (дата звернення 01.11.2023 р.).

ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРОЄКТИ ЯК КЛЮЧОВИЙ ІНСТРУМЕНТ У РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕСУ

Шмиголь Даріна
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро
Науковий керівник: Остапенко Тетяна, к.е.н., доцент

Інвестиційні проєкти – це важлива складова сучасної економіки, що відіграє ключову роль у розвитку підприємств, регіонів та країн в цілому. Ця тема належить до одних з найактуальніших і цікавих, оскільки інвестиції стали потужним інструментом стимулювання економічного зростання та інновацій.

Інвестиційні проєкти об'єднують в собі багато аспектів, від великих глобальних інфраструктурних проєктів до малих стартапів, спрямованих на виробництво нових товарів чи послуг. Ці проєкти можуть бути здійснені різними суб'єктами, включаючи державу, приватних інвесторів та міжнародні організації.

Важливо визначити, що інвестиційні проєкти не обмежуються тільки фінансовими аспектами, включають в себе стратегічне планування, технологічні інновації, оцінку ризиків, екологічну та соціальну відповідальність. Вони можуть мати значний вплив на господарський розвиток та підвищення якості життя населення.

У цьому контексті, вивчення інвестиційних проектів відкриває широкий простір для досліджень та аналізу, а також сприяє формуванню ефективних стратегій управління ресурсами та капіталом. Тема інвестиційних проєктів залишається актуальною для бізнесу, науки та громадськості, і дозволяє розглядати питання, пов'язані з економічними викликами та можливостями в сучасному світі.

Інвестиційний проєкт означає об'єднання практичних заходів з метою залучення інвестицій для виконання конкретних фінансових, економічних, виробничих і соціальних завдань з метою отримання прибутку. Інвестиційні проєкти поділяються на кілька категорій, включаючи виробничі, науково-технічні, комерційні, фінансові, економічні та соціально-економічні.

Інвестиційний менеджмент включає в себе процес управління усіма аспектами інвестиційної діяльності [1]. Один з найсуттєвіших аспектів для сталого розвитку національної економіки полягає в постійному зростанні потенціалу для залучення інвестицій та збільшенні інвестиційної привабливості. Ефективність та структура інвестицій мають велике значення для економічних показників та конкурентоспроможності підприємств у реальному секторі економіки. Практично всі інвестиції реалізуються шляхом інвестиційних проектів, і ця реалізація супроводжується різними ризиками. Це може пояснюватися коливаннями економічної та політичної ситуації у країні, фінансовою нестабільністю, появою нових видів інвестиційних проєктів і нових способів їх фінансування. Зазвичай більшість компаній недостатньо уважно ставляться до оцінки та забезпечення захисту інвестиційних ризиків, і в багатьох

випадках відсутні спеціалізовані підрозділи, які б займались цими питаннями в системі управління. Крім того, низький рівень доступної інформації та підтримки у формі аналітичних методів визначає актуальність даної теми для проведення наукових досліджень [2].

Вибір методів оцінки проєктів значно залежить від конкретних характеристик самого проєкту, які можуть сильно відрізнятися за розміром інвестицій, строками реалізації і очікуваними результатами. Оскільки проєкти можуть мати різні строки від кількох місяців до декількох років, оцінка їх ефективності може бути складною задачею, і це може призвести до різних помилок під час реалізації. Ці помилки, в свою чергу, можуть призвести до фінансових втрат та ризиків для проєкту.

На сьогоднішній день існують дві основні групи методів оцінки ефективності проектів. Перша група включає в себе методи, які не враховують процес дисконтування, і вони називаються статичними методами. Друга група методів базується на процесі дисконтування, і вони відомі як динамічні методи [3].

Серед методів із другої групи, метод чистої приведеної вартості є ключовим і найскладнішим. Це через те, що він дає можливість порівнювати проєкти з різною тривалістю та обсягами капітальних вкладень.

Для оцінки проєкту з урахуванням ймовірності різних варіантів результатів дії наступні кроки виконуються таким чином: спочатку визначають основні вихідні параметри. Кожному з цих параметрів призначають послідовність можливих значень разом з ймовірністю настання кожного з них. Далі, для кожної можливої комбінації параметрів обчислюють ймовірність її настання та вартість, яка їй відповідає. Потім проводять розрахунок математичного очікування. В результаті отримується найбільш ймовірна приведена вартість [3].

Отже, інвестиційні проєкти є ключовим інструментом у розвитку економіки та бізнесу. Вони можуть призводити до значних змін у фінансовому стані підприємств і регіонів, а також впливати на якість життя населення. Оцінка та управління інвестиційними проєктами вимагають детального аналізу, врахування ризиків і визначення їхньої ефективності.

Методи оцінки проєктів, такі як методи з дисконтуванням і метод чистої приведеної вартості, надають можливість аналізувати різні аспекти інвестиційних можливостей, порівнювати проєкти з різними параметрами і враховувати ймовірність результатів. Здатність правильно оцінювати інвестиційні проєкти і приймати раціональні рішення стосовно них є важливою для досягнення успішних результатів.

Важливо враховувати, що інвестиційні проєкти можуть бути надмірними, якщо їх обсяги та складність не відповідають можливостям і ризикам. Правильний баланс між обсягами, тривалістю та складністю проєктів є важливим для забезпечення їх успішної реалізації та досягнення поставлених цілей.

Загалом, інвестиційні проєкти є невід'ємною частиною сучасного господарства та бізнесу, і їх аналіз і управління грають важливу роль у формуванні успішних стратегій розвитку та досягненні фінансових цілей.

Список використаних джерел

1. Управління проектами: навч. посібник / за ред. О.В Ульянченка та П.Ф. Цигікала. Харків: ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, 2010. 522 с.
2. Methodological Tools for Investment Risk Assessment for the Companies of Real Economy Sector T. Zholonko та ін. URL: https://ideas.repec.org/a/gam/jjrfmx/v14y2021i2p78-d499992.html (дата звернення: 08.10.2023).
3. Кропельницька С.О., Цигилик І.І. Аналіз і розробка інвестиційних проектів: навч. посібн. Київ: Центр навчальної літератури, 2008. 174 с.

ФІНАНСОВІ ІНВЕСТИЦІЇ

Шмиголь Каріна
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро
Науковий керівник: Остапенко Тетяна, к.е.н., доцент

Фінансові інвестиції є важливою складовою сучасної економічної системи, яка визначає розвиток підприємств, фінансову стійкість та загальний економічний прогрес. Це питання належить до ключових аспектів фінансової діяльності та має величезний вплив на рівень життя суспільства. Фінансові інвестиції відіграють визначальну роль у стимулюванні інновацій, створенні нових робочих місць, а також у формуванні ефективної системи капіталовкладень.

Інвестування в фінансові активи, такі як акції, облігації, нерухомість та інші фінансові інструменти, стає стратегічним вибором для індивідів, компаній та держав. Це процес, що вимагає глибокого розуміння ринкових тенденцій, ризиків та можливостей. Зростаюча важливість фінансових інвестицій свідчить про необхідність вивчення цієї теми, адже вона впливає на економічну стабільність та фінансовий розвиток країни.

У цьому контексті, розгляд та аналіз різноманітних аспектів фінансових інвестицій надають можливість кращого розуміння механізмів функціонування глобальних та регіональних фінансових систем.

Починаючи з огляду основних принципів інвестування та закінчуючи розглядом сучасних тенденцій у світі фінансів, дослідження фінансових інвестицій є ключовим для тих, хто цікавиться питаннями економіки, фінансів та сталого розвитку.

Наукові праці багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників, які протягом останніх десятиліть вивчають питання фінансування інвестиційної діяльності, приділяють значну увагу аналізу проблем фінансового забезпечення інвестицій. Наприклад, в роботах таких авторів А. Непран, І. Тимченко та Н. Каменева акцент робиться на дослідженні ролі позик у фінансуванні інвестиційної діяльності нефінансових корпорацій. Вони визначають вплив різних факторів на зміну обсягу привласнених фінансових ресурсів підприємствами реального сектору економіки. Дослідники приходять до висновку, що масштаби залучення коштів на ринку цінних паперів обмежуються завдяки зростанню емісії державних облігацій внутрішньої позики [1].

У своїй роботі автор [2] зосереджується на аналізі теоретичних основ державного фінансування інвестиційної діяльності підприємств. Він приділяє увагу як прямим, так і непрямим методам державної підтримки, а також вивчає різні форми та інструменти, які використовуються у державному фінансуванні інвестиційної діяльності підприємств.

У своєму дослідженні Т. Васильєва, О. Захаркін та Л. Захаркіна акцентують увагу на розгляді використання лізингу як одного з методів фінансування інвестиційних проектів підприємств [3].

Видатний український дослідник П. Г. Перерва вносить суттєвий вклад у вивчення джерел фінансування інвестицій, аналізуючи різні аспекти фінансового забезпечення інвестицій та вказуючи на їх переваги і недоліки [4].

Фінансування інвестицій має ширший контекст, ніж просто виділення бюджетних коштів. Проблема полягає в тому, що розвиток промисловості гальмується через відсутність готових проектів, які б включали сучасні інженерні, технологічні та організаційні рішення і мали доказану ефективність у сферах економіки, соціальної сфери та інших аспектів. Ця проблема загострюється через кризовий стан галузей проектування та будівництва, низький рівень розвитку окремих регіонів та суміжних галузей, а також відсутність ефективних механізмів включення бізнесу у такі проекти.

Отже, фінансові інвестиції є надзвичайно важливим елементом сучасної економіки та суспільства в цілому. Дослідження фінансових інвестицій включає в себе аналіз різноманітних інструментів та стратегій інвестування, вивчення ризиків та можливостей, а також оцінку впливу інвестицій на соціальні та екологічні аспекти. Важливо розуміти, що фінансові інвестиції не обмежуються лише власними фінансовими ресурсами, і їх фінансування може здійснюватися через різноманітні джерела, такі як кредити, акціонерний капітал, лізинг, державні програми підтримки та багато інших.

Проблема фінансування інвестицій також стоїть перед викликами, пов'язаними з необхідністю створення проектів з чітко обґрунтованими та ефективними рішеннями, а також залученням бізнесу до цих проектів. Крім того, ефективність фінансових інвестицій може залежати від кризового стану певних галузей і географічних регіонів. Усе це свідчить про важливість подальших досліджень у галузі фінансових інвестицій, розвиток і вдосконалення яких може сприяти економічному зростанню та сталому розвитку. Фінансові інвестиції залишаються ключовим інструментом для досягнення економічних та суспільних цілей і вимагають постійного вивчення та аналізу для максимізації їх користі для суспільства.

Список використаних джерел

1. Непран А. В. Тимченко І. Є., Каменева Н. М. Роль запозичень у фінансування інвестиційної діяльності підприємств реального сектора економіки. *Вісник економіки транспорту і промисловості.* 2017. № 60. С. 216–223. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2017_60_31.

2. Кузьменко В. М. Форми державного фінансування інвестиційної діяльності підприємств. *Економіка та держава.* 2019. № 8. С. 93–98.

3. Васильєва Т., Захаркін О., Захаркіна Л. Фінансовий лізинг як фінансово-кредитне забезпечення інвестиційної діяльності підприємств. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2018. № 4. С. 59−68. https://doi.org/10.35774/visnyk2018.04.059.

4. Перерва П. Г. Економіко-організаційні засади інноваційної та інвестиційної діяльності підприємства. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки)* : зб. наук. пр. Харків : НТУ «ХПІ». 2017. № 45 (1266). С. 51– 55.

ДОСВІД ОЦІНКИ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПРОЄКТУ

Юрко Альона
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро
Науковий керівник: Кубецька Ольга, к.е.н., доцент

Оцінка та управління ризиками проекту − це важливий аспект у сфері управління проектами, який вимагає системного аналізу та стратегічного планування для забезпечення успішного виконання проекту [1].

Аналіз ризиків проекту є ключовим етапом в процесі планування, який дозволяє ідентифікувати, оцінювати та пріоритизувати потенційні загрози та можливості, які можуть вплинути на успішне виконання проекту.

Ефективне управління ризиками проекту передбачає розробку стратегій мінімізації негативних наслідків ризиків та максимізації можливостей, що дозволяє забезпечити досягнення поставлених цілей в умовах невизначеності.

Інтеграція процесів оцінки та управління ризиками у всіх етапах життєвого циклу проекту допомагає забезпечити прозоре прийняття рішень, адаптацію до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі та забезпечення стійкого успіху проекту.

Ефективне комунікування зі зацікавленими сторонами щодо ідентифікованих ризиків, вироблення планів дій та моніторингу виконання цих планів дозволяє забезпечити адекватне управління ризиками та реагування на виникаючі виклики.

Впровадження системи неперервного моніторингу та оцінки ризиків дозволяє забезпечити гнучкість у вирішенні проблем, що виникають під час виконання проекту, та забезпечити його успішне завершення в умовах невизначеності та змін [2].

Оцінка та управління ризиками проекту є критичними компонентами в процесі управління проектами.

Ризики − це події чи обставини, які можуть вплинути на проект, позитивно або негативно. Оцінка та управління ризиками допомагають визначити, аналізувати та зменшувати можливі негативні наслідки для проекту, а також максимізувати можливості [3].

Ось кілька ключових аспектів оцінки та управління ризиками проєкту:

1. Ідентифікація ризиків: перший крок − визначення всіх потенційних ризиків, які можуть вплинути на проект. Це включає в себе аналіз внутрішніх і зовнішніх факторів, що можуть викликати негативні або позитивні зміни.

2. Оцінка ризиків: після ідентифікації ризиків необхідно оцінити їх імовірність та вплив. Це допомагає визначити, які ризики є найбільш важливими та які з них потребують уваги.

3. Планування відповідей на ризики: на основі оцінки ризиків створюється план дій для кожного ризику. Це включає в себе визначення стратегій мінімізації негативних наслідків ризику і максимізації можливостей.

4. Моніторинг та контроль ризиків: процес управління ризиками є постійним. Необхідно вести моніторинг ризиків протягом усього проєкту та вносити корективи в плани відповідей на ризики при необхідності.

5. Залучення команди проекту: управління ризиками − це завдання для всієї команди проекту, а не лише для менеджера проєкту. Усі учасники повинні бути свідомі ризиків і внести свій внесок у їх управління.

6. Звіти та комунікація: важливо регулярно звітувати про стан ризиків та зміни в планах відповідей на ризики перед керівництвом та іншими зацікавленими сторонами [4].

Отже, оцінка та управління ризиками − це процес, який допомагає забезпечити успішну реалізацію проекту та зменшити ймовірність негативних наслідків [5].

В промисловості, як і в інших сферах діяльності використовуються відомі методи управління ризиками. Для ефективного управління та своєчасного реагування на підприємствах має бути створена комплексна програма управління ризиками, що буде враховувати специфіку та стратегічні цілі підприємства.

Список використаних джерел

1. Гончар Г. П., Адаптація світових стандартів ризик-менеджменту до діяльності вітчизняних компаній, 2014. № 3.

2. Донець О. М., Савельєва Т. В., Урецька Ю. І. Використання міжнародних стандартів в управлінні ризиками, 2011. С. 36.

3. Старостіна А. О., Кравченко В. А. Ризик-менеджмент. Теорія і практика, Київ, 2004. С.200 .

4. Федосова Р. М., Крюкова О. Г. Управління ризиками промислового підприємства: досвід та рекомендації, 2008. С.125.

5. Аболемова Н. В. Ризик-менеджмент. Методика аналізу та оцінки ризиків концерну «Нікмас», 2016.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Юрко Альона
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, м. Дніпро
Науковий керівник: Кубецька Ольга, к.е.н., доцент

Функціональний зв'язок між узагальненою екологічною політикою та екологічною безпекою має історичний, політичний, національно-правовий, міжнародно-правовий, соціологічний, психологічний та соціальний аспекти. Питання, наскільки національна безпекова та національна екологічна політика та її правове регулювання є логічними в контексті динамічних процесів сучасного глобального світу, а також з точки зору України після її вступу до Європейського Союзу, набуває особливого значення [1].

Міжнародні стандарти забезпечення екологічної безпеки визначають норми та вимоги для охорони довкілля та збереження природних ресурсів. Ось кілька ключових міжнародних стандартів з цієї галузі:

- ISO 14001:2015: цей стандарт встановлює вимоги до системи управління навколишнього середовища. Він допомагає організаціям розвивати політику, цілі та плани дій для зменшення негативного впливу їх діяльності на довкілля.
- ISO 14004:2016: цей стандарт надає загальні рекомендації щодо елементів, систем та факторів, які необхідно враховувати при розробці, впровадженні та підтримці системи управління навколишнього середовища.
- ISO 14031:2013: цей стандарт визначає принципи та встановлює вимоги до використання індикаторів екологічної продуктивності. Він допомагає організаціям вимірювати, відстежувати та звітувати про їхній вплив на навколишнє середовище.
- EMAS (Eco-Management and Audit Scheme): ця система є добровільною для організацій та допомагає їм вдосконалювати свої методи управління навколишнім середовищем та звітування про свою екологічну продуктивність.
- GRI Standards (Global Reporting Initiative): цей фреймворк допомагає організаціям розробляти звіти про сталість, включаючи аспекти екологічної діяльності. Він визначає стандарти для звітування про вплив організацій на навколишнє середовище.
- ISO 14040:2006 та ISO 14044:2006: ці стандарти встановлюють принципи та рамки для оцінки життєвого циклу продуктів та послуг з точки зору їх впливу на довкілля [2].

Ці міжнародні стандарти допомагають організаціям розробляти стратегії та практики, спрямовані на збереження довкілля, зменшення негативного впливу на природу та підвищення екологічної ефективності. Вони можуть бути використані як основа для розробки та впровадження екологічних політик та практик у різних галузях промисловості та бізнесу [3].

Засоби аналізу та оцінки безпеки включають широкий спектр методів, технік та інструментів, які використовуються для виявлення, оцінки та управління різними типами загроз безпеці. Ось деякі з них:

1. Аудит безпеки: цей засіб включає оцінку стану безпеки шляхом перевірки дотримання політик, процедур та технічних заходів безпеки.
2. Ризик-аналіз: цей інструмент дозволяє ідентифікувати та оцінювати ризики, пов'язані з певними процесами чи активами, і розробляти стратегії для їхнього управління.
3. Вразливість-аналіз: цей засіб допомагає виявити слабкі місця в системі безпеки та ідентифікувати потенційні точки вторгнення.
4. Пенетраційне тестування (Penetration testing): цей метод дозволяє спеціалістам з безпеки етичного хакінгу спробувати проникнути в систему чи мережу, щоб виявити слабкі місця та потенційні загрози.
5. Моніторинг подій (Event monitoring): цей інструмент відстежує події та активності в системі з метою виявлення аномалій чи потенційно шкідливих дій.
6. Системи виявлення вторгнень (Intrusion Detection Systems, IDS): ці системи дозволяють автоматично виявляти незвичайну чи шкідливу активність в комп'ютерних системах чи мережах.
7. Аналіз сценаріїв загроз (Threat Scenarios Analysis): Цей метод дозволяє прогнозувати та аналізувати можливі сценарії загроз та визначати відповідні заходи безпеки.
8. Аналіз витоку інформації (Data Leakage Analysis): Цей засіб дозволяє виявляти потенційні витоки конфіденційної інформації та встановлювати механізми захисту даних.
9. Оцінка відновлення після інциденту (Incident Recovery Assessment): Цей інструмент допомагає оцінити ефективність та швидкість відновлення після кібератаки чи інших інцидентів безпеки.

Ці засоби дозволяють організаціям та фахівцям з безпеки виявляти потенційні загрози та ризики, а також розробляти ефективні стратегії та заходи для забезпечення безпеки і захисту [4].

Визначення та розуміння екологічної безпеки породжували і продовжуватимуть викликати багато дискусій щодо значення та класифікації екологічної безпеки. Уявлення про екологічну безпеку могли мати різні масштаби під час холодної війни, але вони були зовсім іншими після закінчення холодної війни, коли ця концепція мала не лише військове та політичне значення, але й соціальне, культурне, економічне, корпоративне чи екологічне значення.

Такий підхід до екологічної безпеки демонструє, наскільки багатогранна ця сфера нашого життя і наскільки вона фундаментальна для нашого існування. Екологічна безпека, тобто безпека навколишнього природного середовища, є новим важливим аспектом міжнародної та внутрішньої безпеки. При цьому Садовський М. К зазначив: «Це не лише мотиваційна цінність дій у контексті внутрішніх і зовнішніх відносин держави, а й динамічний процес, який розвивається в якісному та матеріальному вимірах. Це особливо важливо, оскільки зміст поняття безпеки, просторовий обсяг дій і цілей, характер загроз, а також концепції та заходи, що вживаються для забезпечення цих загроз, змінюються з дедалі динамічнішими суспільними відносинами» [5].

Список використаних джерел

1. Ржевська В. С., Право міжнародної безпеки. Київ, 2007. 183 с.

2. Андрейцев В. І. Правове регулювання транснаціональної екологічної безпеки. Київ, 2002. 91 с.

3. Малишева Н. Р., Міжнародне право екологічної безпеки. Київ, 2016. 523 с.

4. Малишева Н. Р. Джерела міжнародного права екологічної безпеки. Київ, 2016. 527 с.

5. Задорожній О. В., Медведєва М. О. Міжнародне право навколишнього середовища. Київ, 2010. 351 с.

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ФАКТОР СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Юрчик Галина
к.е.н., доцент
Національний університет водного
господарства та природокористування, м. Рівне

В сучасних умовах соціально-економічний розвиток будь-якої держави не можливий без підприємницького сектору. Традиційне підприємництво, вкладаючи кошти у бізнес-діяльність, створює додану вартість як джерело прибутку. Попри первинну комерційну спрямованість, традиційний бізнес долучається до вирішення соціально-економічних проблем (створення робочих місць, сплата податків, соціальний захист працівників), що в кінцевому підсумку зумовлює позитивні трансформації в економічній та соціальній сфері. На ряду з традиційним підприємництвом, все більша значимість у забезпеченні позитивних соціально-економічних трансформацій відводиться соціальному підприємництву (СП) як інноваційному інструменту соціальних перетворень та пом'якшення наявних суспільних проблем на основі комерційної діяльності.

Попри досить активний розвиток СП у світі, зростання інтересу науковців до даного сектору підприємництва, все ж сутність, можливості й особливості функціонування СП залишаються предметом дискусій та потребують подальших наукових розвідок.

У наукових дослідженнях поняття «соціальне підприємництво» можна знайти в публікаціях Б. Дрейтона – засновника компанії «Ashoka»[1]. Б. Дрейтон визнає СП як інноваційний підхід, шляхом якого особи можуть розв'язати серйозні соціальні проблеми, які виникають в суспільстві; важливим інструментом для економічного та соціального розвитку не лише для слаборозвинутих, але й для країн, що розвиваються та розвинутих країн [1].

У законодавстві України відсутні положення про СП. Хоча на розгляд у Комітет ВРУ з питань економічної політики відповідний профільний законопроект представлений ще у 2013 році. Згідно з законопроектом соціальним підприємством визнається те підприємство, де менше половини найманих працівників належать до соціально захищених груп населення і в тому ж обсязі їх послугами користувалися б представники соціально незахищених груп населення. Також ці підприємства повинні інвестувати отриманий прибуток на реалізацію соціальних проектів [2].

Вперше розвиток СП в Україні був підтриманий іноземними організаціями у 2006 році. Представники Американської «Мережі громадської дії в Україні» (UCAN) провели в країні ряд тренінгів і надали гранти на створення соціальних підприємств тим суб'єктам, які перемогли в конкурсі бізнес-планів. Починаючи

[1] *Найбільша міжнародна організація, що об'єднує лідерів соціального підприємництва з усього світу, чия діяльність спрямована на системне розв'язання найгостріших соціальних проблем.*

з 2010 року, ряд громадських організацій України, Український фонд підтримки підприємництва і британські фахівці підписали меморандум про сприяння СП.

Лідером європейського регіону в розвитку СП вважається Велика Британія, де налічується близько 70 тис. соціальних підприємств, що забезпечують робочими місцями майже 1 млн. британців. Їхній сумарний внесок в економіку становить понад 24 млрд. фунтів стерлінгів. За підсумками 2019 р. 68% соціальних підприємств підтримують людей з вразливих груп, 44% працевлаштовують людей з вразливих груп, 28% працюють у найбільш депресивних районах країни [3].

На сьогодні в Україні не ведеться статистика, яка б була здатна описати розвиток СП у масштабах країни. Каталог соціальних підприємств 2016-2017 років, виданий в рамках проекту «Соціальні підприємства в Україні» громадською організацією «Молодіжний центр з проблем трансформації соціальної сфери «СОЦІУМ-XXI» за фінансової підтримки Western NIS Enterprise Fund, налічує 150 соціальних підприємств в Україні.

Більш актуальним джерелом інформації про стан СП в Україні є аналітичний звіт, підготовлений групою експертів у галузі права, економіки та соціально-політичних наук для проекту «EU4Youth - Розкриття потенціалу молодих соціальних підприємців в Молдові та Україні» [3]. За даними цього дослідження (2020 р.) на сьогоднішній день в Україні працюють близько 1000 підприємств, які можна віднести до соціальних. Значне зростання кількості суб'єктів СП у останні 6 років (82%) є своєрідною реакцією на прояви соціально-економічної кризи, військового конфлікту на Сході України, появу нових категорій осіб, які потребують соціальної підтримки (внутрішньо переміщені особи, ветерани АТО тощо).

Згідно дослідження [3] географія розповсюдження соціальних підприємств охоплює практично всю Україну. Найбільша кількість соціальних підприємств зосереджена у м. Київ (20%), Львівській (10%), Полтавській (6%), Донецькій (6%), Київській (5%), Запорізькій (5%), Харківській (4%) областях. Найменше соціальних підприємств є у Волинській області.

Найбільша соціальна значимість СП в Україні полягає у створенні робочих місць. Так, суб'єкти СП надають робочі місця для приблизно 12 тис. осіб. При цьому у більшості соціальних підприємств працює до 5 осіб (31%). У 26% суб'єктів СП працює 6-10 осіб, і в 18% офіційно працевлаштовано 11-20 осіб. Лише у 15% соціальних підприємств працює понад 20 працівників. На кожному десятому соціальному підприємстві працює 1 працівник (10%). Загалом, у середньому на одному соціальному підприємстві працює 12 осіб без урахування волонтерів [3].

Виходячи із узагальнених звітних даних та з орієнтовної величини обсягу отриманого доходу, можна розрахувати середню величину річного товарообороту на одне соціальне підприємство – 1 500 тис. грн. Якщо взяти рівень податкового навантаження у 35%, то за рік у середньому до зведеного державного бюджету з одного соціального підприємства надходить 525 тис. грн.

у вигляді податків та обов'язкових зборів і платежів. Сумарно зі всіх соціальних підприємств орієнтовна сума річних податкових платежів складає вже 525 млн. грн. (0,08% всіх річних податкових надходжень у державний бюджет).

Список використаних джерел

1. Про соціальне підприємництво. Веб-сайт. URL: http://www.socialbusiness.in.ua/index.php/ba za-znan/bibliotekasotsialnohopidpryiemtsia (дата звернення: 11.10.2023).

2. Лункіна Т. І., Іваненко Г. Ю. Особливості розвитку соціального підприємництва: закордонний досвід. *Modern Economics*. 2019. № 15(2019). С. 142-147. DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V15(2019)-20.

3. Соціальне підприємництво в Україні. Економіко-правовий аналіз. Проект «EU4Youth - Розкриття потенціалу молодих соціальних підприємців в Молдові та Україні». URL: https://euneighbourseast.eu/wp-content/uploads/2021/07/legal-report-in-ukraine_ukrainian_1.pdf

ПАРТНЕРСТВО ЯК ІНТЕГРАЦІЙНИЙ АКТИВАТОР СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В КООРДИНАТАХ ЦИФРОВИХ ЇЇ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Юшин Сергій
докт. екон. наук, професор, м. Київ

Дослідження має розпочинатися з розуміння сутності свого об'єкта у його становленні [1, с. 231]. Ст. 1 Конституції України визначає Україну (іменник) як *державу*. З огляду на те, що Україна-держава проходить свої фази становлення, слід враховувати те, що на цьому шляху вона буде активно шукати доцільну диспозицію між найкращою і найгіршою формами державного буття [2, с. 102].

З самого початку вищезгаданого пошуку, Україна визначила цивілізаційну інтеграцію стратегічним пріоритетом. Закон "Про економічну самостійність" (№ 142/1990) актуалізував забезпечення умов життя народу України, гідних сучасної цивілізації. Верховна Рада України (Постанова № 1698/1991) додала до цього тезу про інтеграцію України в міжнародні світові та європейські процеси. А у 2014 р. Верховна Рада України (Постанова № 1679) зробила наголос на прагненні до більш високого ступеня цивілізаційного розвитку. Але Стратегія національної безпеки України (Указ Президента України № 392/2020) визнає, що обриси та тренди формування *нової моделі цивілізаційного розвитку* наразі не окреслені, ситуація у світі та перспективи її розвитку характеризуються високим ступенем невизначеності і непередбачуваності; Стратегія кібербезпеки України (Указ Президента України № 447/2021) до вищезгаданого доповнює: XXI століття знаменується активним формуванням шостого технологічного укладу та ризиками, з якими стикається цивілізація внаслідок упровадження новітніх технологій. Тут доречно нагадати, що І.І. Лукінов акцентував увагу на тому, що, по-перше, тільки після завершення перехідного періоду якісно більш досконала економіка зможе вступити в стадію нормального її функціонування в сучасному цивілізованому ринку, по-друге, у світі, де відбувається глобальне протиборство двох протилежних процесів інтеграції/дезінтеграції, інтеграційні зв'язки повинні будуватися на можливості вільного обирання партнерів [3, с. 10, 81, 115]. На думку Л.Д. Кучми, сумнівів щодо цивілізаційного вибору України ні в кого не повинно бути. Але інтеграцію у структури міжнародного розподілу праці важливо доповнити відповідями на питання: ким саме у цій інтеграції нас хочуть бачити? і що конкретно може принести така інтеграція Україні? Тобто, чи це нашу інтеграцію як повноправного партнера? Бо якщо коло можливостей високотехнологічного розвитку Україна звужуються і час працює проти нас, у найближчому майбутньому така рівність фактично виключена [4, с. 15, 24, 86].

Л.Д. Кучма вказував на важливість врахування саме тієї реальності, в який новий цивілізаційний цикл ми ввійшли? [4, с. 271]. Людство давно переросло трійцю циклів "дикість-варварство-цивілізація". Дещо застарілою вже може вважатися трійця циклів розвитку: "аграрний-індустріальний-інформаційний" (Д. Белл, Е. Тоффлер). Якщо ми звернемося до Окінавської хартії глобального інформаційного суспільства (2000 р.), з'ясуємо: якщо країни, що розвиваються,

не встигають за все високими темпами розвитку інформаційних технологій (ІТ), то втрачають можливості повною мірою брати участь у житті інформаційного суспільства та економіки (відставання у розвитку основних економічних та соціальних інфраструктур). Тому Хартія задає систему орієнтирів на подолання електронно-цифрового розриву всередині держав і приділення особливої уваги "партнерству" між урядами, міжнародними організаціями, приватним сектором.

У 2007 р. був в Україні був прийнятий Закон "Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки" (№ 537), де визнані низький рівень та нерівномірність впровадження ІТ у соціально-економічну сферу, зокрема в сільське господарство, подолання чого потребує гармонійного поєднання зусиль держави, суспільства, профспілок, бізнесу та громадян (тобто – партнерства чинних учасників відносин у сфері господарювання всіх рівнів).

Новий імпульс до реалізації настанов Окінавської хартії щодо подолання електронно-цифрового розриву всередині держав бере свій відлік з моменту проголошення цифрової ери, що, як стверджує К. Шваб, поєднує різноманітні технології та зумовлює безпрецедентні зміни парадигм в економіці, бізнесі і соціумі шляхом системного впливу (передбачає цілісні зовнішні та внутрішні перетворення всіх систем по всіх країнах, компаніях, галузях та суспільстві в цілому), де уряди повинні відбутися найважливішими партнерами бізнесу та суспільства під час їх переходу до нових економічних та соціальних структур, які створюватимуть можливість зробити світ ще досконалішим [5, с. 9, 82, 146].

Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки (Розпорядження Кабінету Міністрів України № 67-р, 2018 р.) вказує на коло питань, які стосуються: по-перше, сприяння євроінтеграції України та інтеграції цифрових технологій у процеси виробництва; по-друге, провадження нових форм партнерства різних сфер економіки і суспільства; по-третє, змін у державному управлінні, яке має стати ефективним, реактивним та ціннісним (реалізація синергетичного потенціалу); по-четверте, перетворення існуючих аналогових економічних, соціальних систем та сфер у нову цінність та якість для їх ефективності, розвитку, зручності використання; по-п'яте, цифровізації землеробства та сільського господарства, зокрема, масштабної цифровізації сіл, подолання цифрового розриву наявного і соціально-економічного відродження сільських територій. Це є визнано чільною умовою для здійснення Україною цифрового стрибка і переходу на більш високий технологічний рівень розвитку.

Отже, політичне *кредо* сучасної цивілізації – *розвиток* усіх її складників. І преамбула Конституції України вказує, що Верховна Рада України приймає її, "прагнучи *розвивати*" Україну як "*державу*". На думку Арістотеля, держава існує з природи і може бути як досконалою, так і недосконалою. На питання: що краще для розбудови досконалої держави? він дає відповідь – безперервний кругообіг розвитку, у процесі якого виникнуть відповідні закони, які визначать й точно окреслять дозволи і заборони [2, с. 18, 36, 164, 190, 207]. Але ж, коли ми відкриємо сайт *zakon.rada.gov.ua*, то пошук за реквізитами в назві "розвиток" видає нам 609 документів, а у тексті – більше 5000 документів. Недаремно Платон стверджував, що "установлювати безліч різноманітних законів і вносити

туди поправки", з метою "врешті-решт, досягнути досконалості", за фактом є ні чим іншим, як розчленуванням гідрі [1, с. 113-115]. На недосконалість правових актів України вказували Постанови Верховної Ради України № 216/94-ВР та № 412/96-ВР. Але й у 2023 р. Кабінет Міністрів України (Постанова № 220) вказує на те, що на заваді оптимізації функцій держави і цифрової її трансформації стоїть загальна низька якість нормативно-правових актів, яка зумовлена передусім відсутністю закріплення на законодавчому рівні загальних засад та порядку здійснення нормотворчої діяльності в Україні. Серед основних причин низької якості законопроектів – тотальна перевантаженість Верховної Ради та її апарату, обумовлена необхідністю постійного супроводу, змістовного опрацювання та розгляду кількох тисяч законопроектів, значна кількість яких потребує більш детального вивчення загальної ситуації у відповідній сфері чи ґрунтовного аналізу проблем. Це зайвий раз підтверджує, що надмірно висока кількість завжди призводить до надмірно низької якості: "форма державного устрою, що спирається на засади цілковитої рівності, не залишається стійкою; тому правильніше було б поєднувати кількісну рівність із якісною" [2, с. 119].

Коли мова ведеться про "соціально-економічний розвиток", то неодмінно треба враховувати те, що, з одного боку, *соціальне* і *економічне* є самостійними сутностями, а з другого боку, вони є пересічними множинами. Якщо подивитися у ст. 10 Господарського кодексу України (держава здійснює соціальну політику) чи у ст. 69 (Соціальна діяльність підприємства), то стає цілком виразною їх насиченість економічним змістом. Інше питання, визначити оптимальну ступінь їх єдності (інтегративності, партнерства). Зрозуміло, навіть якщо економістів та соціологів усього світу заперти разом у якесь приміщення і поставити перед ними завдання вирішити усе коло питань оптимізації "соціально-економічного розвитку", то вони досить швидко перетворяться з метафізиків на піфагорейців і почнуть спільно з математиками розробляти моделі їх спільної досконалості.

Висновки:

1) цивілізаційні та інтеграційні прагнення України потребують визначення їх форм, здатних активізувати національний соціально-економічний розвиток;

2) визнання пріоритетом входження до групи країн, які стрімко переходять до цифровізації, накладають на Україну завдання радикальної трансформації;

3) серед пріоритетів радикальної трансформації актуалізується створення досконалої системи правового забезпечення соціально-економічного розвитку;

4) важливою передумовою досконалості правової системи є суттєво більш потужні форми партнерства кола учасників відносин у сфері господарювання.

Список використаних джерел

1. Платон. Держава / Пер. з давньогр. Д. Коваль. Київ :Основи, 2000. 355 с.

2. Арістотель. Політика / Пер. О. Кислюка. Київ :Основи, 2000. 239 с.

3. Лукінов І.І. Економічні трансформації. Київ : ІН НАНУ, 1997. 455 с.

4. Кучма Л. Україна – не Росія. Пер. на укр. М.: Время, 2004. 560 с.

5. Шваб К. Четвертая промышленная революция / Пер. с англ. М.: Форм, 2016. 208 с.

Секція 2.

Сучасні проблеми та напрями розвитку обліку, аналізу та контролю

МЕТОДИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Білівненко Назар
здобувач вищої освіти ОС Магістр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Тютюнник Юрій, к.е.н., доцент

Розвиток ринкової економіки в Україні, поділ бухгалтерського обліку на фінансовий облік та управлінський облік сприяли створенню фінансового аналізу як важливого елемента аналітичної роботи, одного з головних інструментів управління діяльності підприємства, його фінансовими ресурсами [1].

Існують різноманітні методи аналізу фінансових результатів діяльності підприємства, зокрема: вертикальний, горизонтальний, порівняльний, трендовий, факторний аналіз.

Вертикальний аналіз – це метод фінансового аналізу, який дозволяє визначити структуру фінансових звітів підприємства у відсотковому виразі відносно загальних показників. Суть вертикального аналізу полягає у тому, що кожен показник у фінансовому звіті виражається у відсотках відносно загальної суми або виручки. Вертикальний аналіз допомагає краще зрозуміти, які різні складові фінансових звітів взаємодіють одна з одною та як вони змінюються з часом.

Вертикальний аналіз є аналізом внутрішньої структури звітності. При проведенні такого аналізу ціла частина прирівнюється до 100 % і обчислюється питома вага кожної її складової. Цілими частинами приймаються підсумки Балансу (Актив, Пасив), обсяг реалізації Звіту про фінансові результати. За допомогою цього методу аналізу з’ясовують, яку частку у групі або підгрупі становить конкретна стаття, що дозволяє визначити вплив показника цієї статті на діяльність підприємства [2].

Горизонтальний аналіз – це метод фінансового аналізу, який використовується для порівняння фінансових показників підприємства протягом різних фінансових періодів, зазвичай для оцінки тенденцій і змін у розвитку підприємства. Суть горизонтального аналізу полягає у тому, щоб виразити фінансові показники (такі як виручка, прибуток, активи, пасиви та інші) у відсотках відносно показників за попередній фінансовий період, який часто вважається базовим роком. Горизонтальний аналіз дозволяє інвесторам, кредиторам і керівництву підприємства більш детально розуміти динаміку розвитку підприємства і оцінювати зміни у його фінансовому стані з часом.

Порівняльний аналіз – це метод фінансового аналізу, який використовується для порівняння фінансових показників підприємства з аналогічними показниками інших компаній у тій же галузі або галузях. Суть порівняльного аналізу полягає у тому, щоб оцінити відносну конкурентоспроможність і ефективність підприємства. Порівняльний аналіз допомагає підприємствам зрозуміти своє положення порівняно з конкурентами і виявити можливості для

покращення. Він також використовується інвесторами та кредиторами для оцінки ризиків і можливостей при прийнятті рішень щодо інвестицій та кредитування.

Трендовий аналіз – це метод фінансового аналізу, який використовується для визначення тенденцій і змін у розвитку показників підприємства протягом тривалого часового періоду. Суть трендового аналізу полягає у вивченні та визначенні, наскільки певні фінансові показники змінюються протягом років, кварталів або інших періодів. Трендовий аналіз допомагає підприємствам та інвесторам отримувати глибоке розуміння того, як розвивається діяльність підприємства з плином часу. Цей метод може бути корисним для виявлення тенденцій та проблем, а також для розробки стратегій, які сприяють досягненню цілей.

Факторний аналіз – це метод дослідження, який використовується для визначення впливу різних факторів на певні явища або явища в певному контексті. Цей аналіз допомагає ідентифікувати, які фактори є важливими та як вони взаємодіють один з одним. Факторний аналіз є важливим інструментом у багатьох галузях, включаючи бізнес, економіку, соціальні науки та інші. Він дозволяє краще розуміти складні взаємодії між факторами та їх вплив на конкретні явища, що сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

За допомогою розглянутих методів аналізу фінансових результатів можна зробити висновок про фінансовий стан та прибутковість діяльності підприємства. Оцінка та аналіз фінансових результатів є важливими для прийняття фінансових рішень, планування та стратегічного управління бізнесом. Враховуючи різні аспекти фінансового аналізу, підприємство може досягти більшої ефективності та стійкості у своїй діяльності.

Список використаних джерел

1. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Полтава : Видавництво ПП «Астрая», 2020. 434 с.

2. Кірсанова А. М., Точонов І. В. *Фінансові ресурси підприємства та ефективність їх використання. Збірник наукових праць ДонНАБА.* 2018. Вип. 1. URL: https://donnaba.edu.ua/journal/images/2015-1/2015-1_0116-122.pdf (дата звернення 01.11.2023).

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ЯК СПОСІБ АУДИТУ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВА

Богомол Віктор, Бойко Юлія, Дзюба Максим
здобувачі вищої освіти ОС Магістр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Дугар Тетяна, к.е.н., доцент

Одним із найбільш важливих об'єктів аудиту та бухгалтерського обліку є запаси підприємства, оскільки даний оборотний актив використовується в процесі виробництва певного виду продукції та для потреб підрозділів підприємства.

Із 1 січня 2019 вже не лише підприємства, що становлять суспільний інтерес, а й всі великі, середні підприємства та фінансові установи, що належать до мікро- та малих підприємств, на власній вебсторінці оприлюднюють річну фінансову звітність разом із аудиторським висновком (ч. 3 ст. 14 Закону про бухгалтерський облік). Отже, багатьом підприємствам доведеться провести річну інвентаризацію на вимогу аудиторів [1].

Під час інвентаризації перевіряється і документально підтверджується наявність, стан, відповідність критеріям визнання та оцінку активів і зобов’язань. При цьому:

- виявите фактичну наявність активів, перевірите, чи повністю відображені зобов’язання, кошти цільового фінансування, витрати майбутніх періодів;
- встановите лишки або нестачі активів. Для цього зіставте фактичну їх наявність із даними бухгалтерського обліку;
- виявите активи, що частково втратили свою первісну якість та споживчу властивість або застарілі, а також матеріальні та нематеріальні активи, яких не використовуєте, невикористані суми забезпечення;
- виявите активи та зобов’язання, що не відповідають критеріям визнання (п. 5 розд. І Положення про інвентаризацію активів та зобов’язань, затвердженого наказом Мінфіну від 02.09.2014 № 879) [2].

Поширеним методом проведення аудиту запасів є інвентаризація. Даний метод аудиторської перевірки передбачає проведення процесу порівняння фактичної наявності запасів з даними бухгалтерського обліку. Інвентаризація може поділятися на два типи планову інвентаризацію та позаплановою інвентаризацію. Плановою інвентаризацією є інвентаризація, яка проводиться на складі підприємства згідно попередньо зазначеного плану, А поза плановою інвентаризацію є інвентаризація що відбувається на підприємстві при зміні матеріальної відповідальної особи або при проведенні раптової перевірки за наказом керівника.

Проведення інвентаризаційної перевірки на підприємстві відбувається на основі наказу керівника підприємства про проведення інвентаризації. В даному наказі вказується дата проведення інвентаризації ,а також члени інвентаризаційної комісії, зокрема це можуть бути працівники бухгалтерії або

інших підрозділів підприємства.

Проведення інвентаризації зазвичай відбувається на початку дня або в кінці дня після виведення залишків по запасах, щоб достовірніше визначити фактичні данні і данні бухгалтерського обліку [2].

Членами інвентаризаційної комісії створюються інвентаризаційний опис в якому вказуються всі матеріальні цінності ,що знаходяться на складі підприємства. Даний документ підписується всіма членами інвентаризаційної комісії, а також матеріально відповідальною особою яка своїм підписом підтверджує правильність складення інвентаризаційного опису. Після складання інвентаризаційного опису інвентаризаційна комісія складає порівняльну відомість в якій вказує фактичну наявність матеріальних цінностей ,що була зазначено в інвентаризаційному описі та наявність матеріальних цінностей за даними бухгалтерського обліку.

В даному документі зазначається відхилення фактичних даних від даних бухгалтерського обліку. У разі, якщо відхилення є від'ємним то відображається нестача запасів певного виду ,а якщо відхилення відображається з додатнім знаком то це свідчить про наявність надлишку по даному виду запасів. У випадку якщо відхилення дорівнюють нулю то це свідчить що відхилень за даним видом запасів немає і дані бухгалтерського обліку співпадають з фактичними даними. Суму надлишкових запасів потрібно оприбуткувати на склад підприємства а суму нестачі запасів потрібно віднести на матеріальну відповідальну особу включно з сумою ПДВ [3].

В результаті проведення інвентаризації інвентаризаційною комісією також може бути виявлений факт пересортниці. Пересортниця це надлишок одного виду товару внаслідок нестачі даного виду товару але іншого сорту. В даному випадку інвентаризаційною комісією повинен бути проведений взаємозалік пересорбниці. В результаті проведення взаємозаліку пересортниці може бути виявлений надлишок або нестачі. Надлишок повинен бути оприбуткований на склад підприємства а нестача повинна бути віднесена на матеріальну відповідальну особу. В процесі проведення інвентаризації комісія також повинно враховувати природні убутки певних видів запасів.

Природні убутки - це нестача певних видів запасів яка з причинена їх специфічними властивостями, до даних видів запасів відносяться паливо-мастильні матеріали крупа борошно а також інші види запасів. Сума природних убутків безпосередньо залежить від виду запасів терміну їх зберігання а також умов їх зберігання. Сума природних убутків не відноситься на матеріальну відповідальну особу, а є витратами підприємства і відноситься на фінансовий результат звітного періоду.

Після складання порівняльної відомості членами інвентаризаційної комісії. Члени інвентаризаційної комісії складають Акт про результати проведення інвентаризації в якому вказують виявлені факти нестачі або надлишку запасів.

Можна зробити висновок що інвентаризація є один із найважливіших ме-

тодів проведення аудиту запасів, проведення якого дозволяє достовірно визначити факти шахрайства або крадіжок матеріально-відповідальною особою.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України від 16 лип. 1999 р. № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text.

2. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань. Наказ Міністерства фінансів України від 02 верес. 2014 р. № 879. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text.

3. Огійчук М. Ф. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами : [підручник] / М. Ф. Огійчук, Л. О. Сколотій, В. Я. Плаксієнко, М. І. Беленкова та ін. / за ред. проф. М. Ф. Огійчука. – 7-ме вид., перероб. і допов. – К. : «Алерта», 2016. – 1040 с.

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ТА РИЗИКИ

Горбань Анастасія, Пискун Єлизавета
здобувачі вищої освіти ОС Бакалавр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Тютюнник С.В. к.е.н., доцент

Фінансова стійкість вказує на здатність особи, підприємства чи системи управління грошима витримувати економічні труднощі і стресові ситуації, не втрачаючи свою фінансову ефективність та здатність виконувати фінансові зобов'язання.

Ключові фактори:

– Ліквідність (здатність швидко конвертувати активи в готівку).

– Спроможність погасити борги (здатність вчасно погашати зобов'язання).

– Рентабельність (здатність забезпечувати прибуток та ефективно використовувати ресурси).

Ризик в економіці та фінансах - це ймовірність втрат або непередбачуваного негативного результату.

Види ризиків:

– Ринковий ризик: Зв'язаний із змінами умов ринку.

– Кредитний ризик: Зв'язаний із невиконанням зобов'язань однією зі сторін.

– Ліквіднісний ризик: Зв'язаний із втратою ліквідності та неспроможністю забезпечити готівку.

– Операційний ризик: Зв'язаний із неефективністю або втратою внаслідок неправильних операцій.

Забезпечення фінансової стійкості включає в себе управління різноманітними видами ризиків. Збалансоване підхід до ризиків дозволяє зменшити ймовірність виникнення проблем та забезпечує більшу стійкість у фінансовому плані.

Інструменти управління ризиками:

– Страхування: Захист від фінансових втрат через укладання страхових полісів.

– Деривативи: Фінансові інструменти для захисту від коливань цін на ринках.

– Аналіз ризиків: Оцінка та ідентифікація потенційних ризиків для їхнього вчасного виявлення та управління.

Компанії та інші фінансові суб'єкти часто стикаються з вибором між ризикованими та менш ризикованими інвестиціями. Великі ризики можуть призвести до високих прибутків, але й до значних втрат. Здатність знаходити баланс між цими аспектами визначає фінансовий успіх.

Сильна фінансова стійкість може служити амортизатором для компанії в умовах економічних труднощів. Компанії з гарною фінансовою базою можуть легше витримувати негативні впливи ризиків. Ефективне управління ризиками

вбудоване в стратегічне планування фінансового суб'єкта. Аналіз ризиків та прийняття заходів для їх зменшення чи управління може бути ключовим елементом стратегії для забезпечення стійкості.

У багатьох випадках, урядові органи та регулятори встановлюють вимоги щодо фінансової стійкості, особливо в галузях, які мають значний вплив на економіку. Дотримання цих вимог може вимагати від суб'єкта здатності ефективно управляти ризиками.

У інвестиційному контексті ефективне управління портфелем включає розподіл активів для забезпечення максимальної рентабельності при мінімізації ризиків. Аналіз ринкових тенденцій та оцінка ризиків є важливою частиною цього процесу.

У сучасному світі, де бізнес та фінанси стають все більше глобальними, компанії зіштовхуються із збільшеними валютними ризиками. Зміни валютних курсів можуть впливати на вартість активів та зобов'язань, що вимагає уважного планування та управління. Швидкий темп технологічних змін створює нові можливості, але також призводить до збільшених технологічних ризиків. Кібератаки, втрата даних та інші технологічні загрози потребують вдосконалення систем безпеки та розвитку стратегій відновлення після збоїв.

Зростаюча увага до екології вимагає від компаній враховувати екологічні ризики та розвивати сталі стратегії. Зміни клімату, природні катастрофи та екологічні обмеження можуть впливати на бізнес-процеси та призводити до фінансових втрат.

Нестабільність у соціальній та політичній сферах може стати джерелом значних ризиків для бізнесу. Зміни у законодавстві, політиці та громадських настроях можуть суттєво впливати на фінансові показники.

Швидкі та неочікувані зміни у бізнес-середовищі вимагають гнучкості та здатності до швидкого реагування. Фінансова стійкість необхідна для ефективного управління змінами та адаптації до нових умов. Зростаюча увага до етики ведення бізнесу вимагає врахування етичних ризиків. Порушення етичних стандартів може призвести до репутаційних втрат та санкцій.

Фінансова стійкість та управління ризиками - це постійний процес, який вимагає постійного моніторингу та адаптації до змін в економічному середовищі. Успішне керування цими аспектами може сприяти стабільності та сталому розвитку як на індивідуальному, так і на корпоративному рівні.

Список використаних джерел

1. Гаркуша Н.М., Цуканова О.В., Горошанська О.О. Моделі і методи прийняття рішень в аналізі та аудиті: навч. посіб. Київ: Знання, 2011. 591 с.

2. Кононенко О. Аналіз фінансової звітності. Харків: Фактор, 2008. 208 с.

3. Шевчук В.О., Коновалова О.В., Пантелеєв В.П. Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. Київ: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2011. 399 с.

ЕНДОГЕННІ РИЗИКИ СПРОЩЕННЯ ОБЛІКУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФІЗИЧНИХ ОСІБ-ПІДПРИЄМЦІВ

Дивнич Анатолій
заступник завідувача відділу економічних досліджень
Полтавський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
МВС України, м. Полтава

В умовах повномасштабної російської збройної агресії проти України суттєво посилилися вимоги до експертного забезпечення правосуддя в економічній сфері. Захист економіки як складової національної безпеки передбачає запобігання виникненню неприпустимих ризиків провадження господарської діяльності. Важливу роль у національній економіці відіграє «малий» бізнес та діяльність фізичних осіб–підприємців (далі – ФОП).

Наразі обов'язковість ведення бухгалтерського обліку в Україні поширюється лише на юридичних осіб (ч. 1 ст. 2 Закону [1]). Крім того, сучасна практика господарювання ФОП, що є платниками єдиного податку I і II груп, а також платниками єдиного податку III групи (які не є платниками податку на додану вартість), обмежується виконанням вимог п. 296.1 Податкового кодексу [2] лише в частині помісячного облікування отриманих доходів.

Відсутність належного бухгалтерського обліку у зазначених суб'єктів господарювання може спричиняти низку ендогенних ризиків, що мають внутрішнє походження. Прийняття рішення стосовно спрощення обліку господарських операцій, зведення його до щомісячного обліку доходів, ґрунтуються на очікуваннях підприємців стосовно позитивного ефекту від скорочення управлінських витрат та більш сприятливих умов ведення бізнесу. У цьому припущенні про користь скорочення обліку можливо виокремити наступні чинники:

1) фінансовий – усвідомлене чи неусвідомлене намагання уникнути зайвих витрат. Бухгалтерія як невиробничий підрозділ у будь-якому господарському формуванні, зазвичай, розглядається як центр витрат, користь від якого опосередкована. Вважається, що порівняно невеликі масштаби господарської діяльності кожного окремого ФОП у загальному обсязі операцій на ринку, та, відповідно, незначний розмір доходів порівняно з великими гравцями на ринку, не компенсують понесені на здійснення бухгалтерського обліку витрати. Тому облікові витрати суттєво збільшують собівартість продукції (робіт, послуг), що знижує можливості цінової конкуренції;

2) безпековий – запобігання несанкціонованого використання облікової інформації всупереч інтересів приватного підприємця.

Парадоксально, але в ряді випадків вказані чинники здійснюють прямо протилежний, деструктивний вплив на підприємницьку діяльність. При необхідності правового захисту порушених прав постають загрози, передусім, майнового характеру. До їх можливих наслідків слід віднести:

- фінансові: прямі матеріальні збитки у формі надлишкових витрат для

відновлення бухгалтерського обліку, а в окремих випадках – як безповоротна втрата активів, не охоплених належним обліком; проблеми скорочення масштабів господарської діяльності та погіршення фінансового результату діяльності через втрату активів, у тому числі спричинення упущеної вигоди;

- безпекові. Експертна практика свідчить, що злочини найчастіше вчиняються у ситуаціях, коли прогнозовані вигоди, здобуті протиправним шляхом, перевищують супутні втрати на фоні зниженої ймовірності невідворотності покарання. У бізнес-середовищі, в якому не забезпечується належне документування господарської діяльності, існують суттєві перешкоди функціонуванню правового механізму регулювання економічних відносин.

У вказаних обставинах часто унеможливлюється проведення судової експертизи щодо економічних наслідків виявлених порушень. Так, через інформаційну недостатність неможливо надати висновок у провадженнях за фактами розкрадань майна підприємців, вчинених найманими працівниками, зокрема, при дослідженні розміру нестачі активів, оскільки нестача визначається як різниця між фактичними залишками порівняно з даними бухгалтерського обліку [3, с. 152].

Наразі вказані ризики безповоротної втрати активів, спричиненої протиправною діяльністю найманих працівників, дещо зменшуються, оскільки чисельність зайнятих працівників скорочується вищими темпами, ніж кількість власне підприємців (рис. 1).

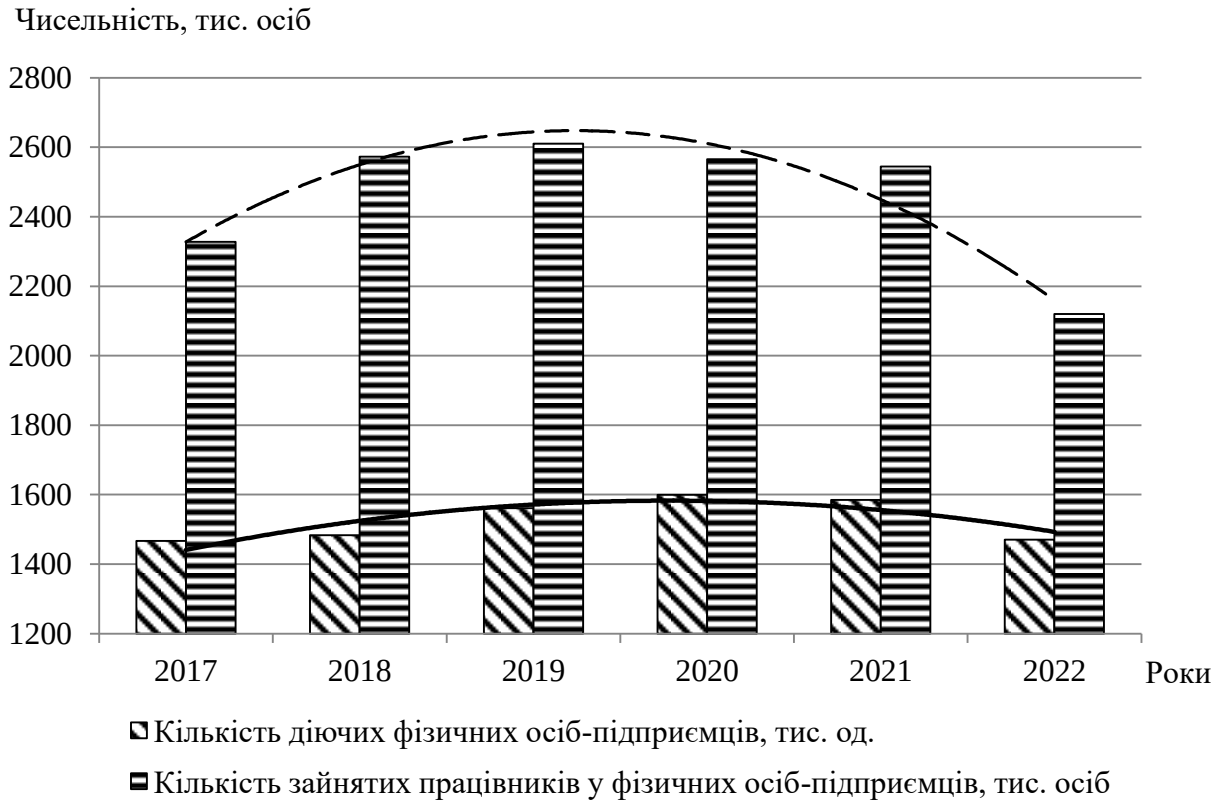

Рис. 1. Динаміка чисельності ФОП та найнятих ними працівників упродовж 2017-2022 років

Джерело: побудовано автором на основі [4; 5]

Продовжується скорочення кількості найманих працівників у розрахунку на одного ФОП. Згідно з нашими розрахунками, проведеними на основі даних Державної служби статистики України [4; 5], у 2018 році зазначений показник становив у середньому 1,7 осіб, у 2021 році, перед повномасштабним російським вторгненням в Україну – 1,6 осіб, а в 2022 році – 1,4 особи.

Однак, зазначене зменшення гіпотетичної ймовірності привласнень майна працівниками, при продовженні практики делегування повноважень здійснення платіжних операцій, господарських операцій із запасами тощо, не усуває зазначені ризики, оскільки зберігається внутрішня причина їх походження. Залишаються незмінними також ризики при горизонтальній взаємодії між підприємцями. Намагання відновити облік постфактум, наприклад, шляхом складання актів звірок, не обґрунтованих первинними документами та без систематизації інформації у регістрах обліку, як правило, безрезультатні.

Цікаво, що репутаційні ризики спрощення обліку для ФОП, якщо відсутнє їх перенесення «назовні» (на контрагентів), зазвичай, мінімальні.

Таким чином, неналежне ведення бухгалтерського обліку суб'єктами господарювання, без контролю активів і зобов'язань, створює сприятливе підґрунтя для протиправних діянь. Ендогенні ризики спрощення обліку господарської діяльності фізичних осіб-підприємців полягають у позбавленні можливості документального підтвердження господарських операцій при необхідності правового захисту у конфліктних ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. Дата оновлення: 10.08.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 02.11.2023).

2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. Дата оновлення: 03.09.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення: 03.11.2023).

3. Дивнич А. В., Костюк В. Б. Проблематика дослідження нестач активів у фізичних осіб-підприємців. *Формування та перспективи розвитку підприємницьких структур в рамках інтеграції до європейського простору*: матеріали II Міжн. наук.-практ. конф. Полтава: ПДАА. 2019. С. 150–153. URL: https://drive.google.com/file/d/1SX96kr8Be4UXzomQ-ORofvPpQIHBmSUZ/view?usp=sharing (дата звернення: 03.11.2023).

4. Кількість зайнятих працівників у суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2010-2022 роках: Стат. інформація. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/fin/pssg/kzpsg_ek_2010_2021.xlsx (дата звернення: 01.11.2023).

5. Кількість діючих суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2010-2022 роках: Стат. інформація. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/fin/pssg/ksg_ek_2010_2021_ue.xlsx (дата звернення: 01.11.2023).

МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Казан Тетяна
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут
м. Хмельницький
Науковий керівник: Нікольчук Юлія, к.е.н., доцент

Комплексний, деталізований та всестороннійі аналіз фінансового потенціалу підприємства повинен, з нашоїі точки зору, охоплювати різноманітні підходи, методи таі прийоми аналізу. Зміст і особливості основних методологічнихі підходів до аналізу фінансового потенціалу наведено ві табл. 1.

Таблиця 1

Методологічні підходи доі аналізу фінансового потенціалу підприємства [систематизовано автором]

№ зі/п	Методичні підходи	Зміст і особливості підходуі
1	Результатний підхід	Полягає у дослідженні фінансовихі результатів від провадження виробничо- господарської діяльності таі віддачі використовуваних при цьому ресурсів, які формуютьі фінансовий потенціал підприємства.
2	Ресурсний підхід	Передбачаєі дослідження обсягів, структури, динаміки та джерел формуванняі фінансових ресурсів підприємства як елементів фінансового потенціалуі підприємства.
3	Вартісний підхід	Полягає у визначенніі обсягу фінансового потенціалу підприємства у вартісних показниках.
4	Факторний підхід	Передбачає дослідження системи факторів, що кількісно чи якісно чинять вплив наі фінансовий потенціал підприємства.
5	Експертно-бальний підхіді	Передбачає визначення рівня фінансового потенціалу підприємства наі основі експертних оцінок.
6	Порівняльний підхід	Полягаєі у аналітичному дослідженні фінансового потенціалу одного підприємстваі у порівнянні з іншим підприємством.
7	Рейтинговийі підхід	Передбачає складання рейтингу підприємств за кількісноі-якісними показниками фінансового потенціалу підприємства.

При цьомуі вітчизняний дослідник Р.О. Толпежніков серед методіві аналізу фінансового потенціалу виділяє наступні: кореляційно-регресійнийі аналіз; факторний аналіз; аналіз відносних показників; горизонтальнийі (інші назви: часовий, трендовий) аналіз; вертикальний (структурнийі) аналіз; порівняльний (просторовий) аналіз (рис. 1.). Приі цьому систематичність і всебічність відповідного аналітичного дослідженняі буде визначатися тим, наскільки комплексно будуть застосовуватисяі перелічені вище методи.

Рис. 1. Основні методиі аналізу фінансового потенціалу ринкового підприємства [узагальнено авторомі]

Підсумовуючи все вище сказане, доходимо до висновку, що сьогодні не існує (і не можеі існувати) єдиного на 100% правильного методу доі аналізу фінансового потенціалу. При цьому під Statement on Management Accounting «Measuring entity performance» - (SMA 4D) мається на увазі Стандарт управлінського облікуі «Вимірювання ефективності підприємства»), що розроблений Інститутом управлінськогоі обліку США (IMA). Вказаний стандарт вміщає ві себе наступні показники:

1. грошовий потік»
2. «чистий прибутокі і прибуток на акцію;
3. рентабельність інвестицій (ROI);
4. ринкова вартість компанії;
5. залишковий дохід (як модифікованийі підхід до визначення залишкового доходу можна розглядатиі економічну додану вартість - EVA) [1].

При цьому, як зауважують М.Р. Мудрий і Міценкоі Н.Г., «здійснення повноцінного аналізу фінансового потенціалуі ринкового підприємства дає можливість:

– забезпечити інноваційний таі інвестиційний розвиток підприємства внаслідок виявлення достатніх можливостейі з іммобілізації капіталу з зовнішніх джерел;

– забезпечитиі на підприємстві відповідний рівень фінансової стійкості таі ліквідності через наявність достатніх обсягів власного капіталу;

– забезпечити потрібний рівень прибутковості власного та залученогоі капіталу;

– створити інформаційний базис для дієздатної таі гнучкої системи управління фінансами ринкового підприємства» [2і].

Підсумовуючи все вище сказане, доходимо до висновку, що результати дослідження фінансового потенціалу підприємства можуть бути корисними не

лише для керівництва іі власників господарюючого суб'єкту, а також становитимуть значнийі інтерес для зовнішніх користувачів (інвесторів, влади тощоі).

В цьому контексті варто погодитися з Л.М. Маккі та О.О. Горошанською, якіі зазначають, що динаміка коливань параметрів фінансового потенціалуі суб'єкту господарювання сприяє виявленню негативних тенденції, щоі загрожують функціонуванню господарюючого суб'єкту, та розробити стратегіюі його подальшого розвитку з урахуванням усіх наявнихі і потенційно можливо залучених фінансових ресурсів».

Окрімі цього результати подібного аналізу є вихідним моментомі пошуку адекватних напрямів нарощення фінансового потенціалу, розробкиі на підприємстві перспективних планів і заходів ізі підвищення фінансової спроможності й конкурентоспроможності, ефективності виробничоі - господарської діяльності, досягнення максимальних кінцевих результатів, забезпеченняі економічного розвитку і подальшого успішного функціонування суб'єктаі господарювання.

Таким чином, аналіз фінансового потенціалу господарюючогоі суб'єкту є важливим інструментом з'ясування поточного йогоі рівня й визначення фінансових можливостей його нарощенняі в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Бержанір І. А. Особливості формування фінансових ресурсів підприємства. Сталий розвиток економіки. 2017. №1. С. 296–298.

2. Міценко Н.Г. Методичні підходи до оцінювання фінансового потенціалу підприємства. Науковий вісник НЛТУ України. 2016. Випуск 22.7. С. 213-219.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ СПЕЦОДЯГУ ЯК МАЛОЦІННОГО АКТИВУ

Кіріченко Ігор
здобувач вищої освіти ОС Магістр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Нездойминога О. Є., к.е.н., доцент,

На підприємствах, де працівники, зайняті на роботах із шкідливими та небезпечними умовами праці, пов'язаних із забрудненням або здійснюваних у несприятливих температурних умовах, необхідним обов'язком роботодавця є забезпечення їх захисним одягом. Тому правильне облікове відображення засобів індивідуального захисту працівників не лише в бухгалтерському а і в податковому обліку є актуальним питання.

Одяг, яким забезпечують працівників за рахунок роботодавця, умовно можна поділити на такі групи як спеціальний, санітарний, формений, фірмовий [1].

У випадку передчасного зношення цих засобів через фактори, що не залежать від працівника, роботодавець має обов'язок замінити їх на нові за власний рахунок. Такі витрати роботодавця є складовою частиною витрат на забезпечення безпеки та здоров'я працівників і відображаються у фінансовому обліку як витрати на утримання робочої сили та підтримку робочих умов.

У бухгалтерському обліку, придбаний спеціальний одяг є власністю роботодавця та обліковується у складі інвентарю. Він виданий працівнику на період його роботи і повинен бути обов'язково повернутий у таких випадках:

- якщо працівник звільняється з підприємства;
- у разі переходу працівника на інше робоче місце чи вид робіт на цьому ж підприємстві;
- якщо змінюється вид робіт, які виконує працівник;
- при впровадженні нових технологій або зміні знарядь праці на підприємстві;
- у випадках, коли використання виданого спеціального одягу перестає бути необхідним з будь-яких інших причин.

Повернення спеціального одягу є частиною обов'язків працівника підприємства і відображається у бухгалтерському обліку як здійснення повернення обладнання, що належить підприємству.

Залежно від строку служби одягу слід правильно визначити рахунок бухгалтерського обліку, на якому буде обліковуватися його вартість. Так, якщо термін придатності такого спецодягу менше року, наприклад рукавиці, то в бухгалтерському обліку його слід відображати як МШП на рахунку 22.

Якщо спецодяг використовується більше року, то його слід обліковувати на рахунку 112 «МНМА» або у складі субрахунку 109 «Інші основні засоби» лише у разі якщо його вартість буде перевищувати 20000,00 грн.

В залежності від того, на якому рахунку підприємство буде облічувати спецодяг облік буде різниться.

Якщо спецодяг використовується менше року, що передбачено внутрішніми документами, при передачі у використання такого одягу працівникові в обліку його списують на витратні рахунки (23, 91, 92, 93, 94) і ведуть лише кількісний аналітичний облік спецодягу.

Якщо строк корисного використання спецодягу перевищує один рік (або нормальний операційний цикл, якщо він триває більше року), а вартість не перевищує вартісного критерію (20000,00 грн) для розмежування основних засобів та малоцінних необоротних матеріальних активів, передбаченого наказом про облікову політику підприємства, його обліковують як малоцінні необоротні матеріальні активи (субрахунок 112) [1].

В такому разі на такий спецодяг нараховується амортизація за одним із методів, що передбачені для МНМА. Тобто метод 50%/50% або 100% у момент введення в експлуатацію таких МНМА. НП(С)БО 7 «Основні засоби» [2] передбачено також і прямолінійний та виробничий метод нарахування амортизації, але в більшості випадків ці методи для МНМА не використовуються на практиці.

Роботодавцю також важливо встановити підстави для видачі цього одягу та документально зафіксувати, що він залишається власністю підприємства й має бути повернутий після закінчення строку використання, у випадку звільнення або в інших ситуаціях, що були зазначені вище.

Також важливо відзначити, що наявність цього спецодягу є необхідним для виконання трудових обов’язків працівників, про що необхідно зазначити у колективному договорі підприємства. Якщо цього не зробити, то спецодяг може бути прирівняно як додаткове благо, а відповідно з працівника утримано ПДФО, військовий збір та ЄСВ [3].

Таким чином інформація щодо продукції сільськогосподарського виробництва зазначається в декількох розділах облікової політики підприємства.

Список використаних джерел

1. Безкоровайна Л. В. Особливості використання та обліку спеціального одягу за національними і міжнародними стандартами / Л. В. Безкоровайна // Інфраструктура ринку. – 2020. – № 40. – С. 427–432. URL: http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/23517 (дата звернення: 25.10.2023).

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: Наказ Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 р. № 92 *Верховна рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text (дата звернення: 25.10.2023).

3. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 22.10.2023).

ОСОБЛИВОСТІ АМОРТИЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Король Анастасія
здобувач вищої освіти ОС Магістр
Хмельницький національний університет, м. Хмельницький
Науковий керівник: Лопатовський Віктор, к.е.н., доцент

Амортизація як економічна категорія відображає процес поступового відшкодування вартості основних засобів. В бухгалтерському обліку амортизація виступає одним з основних джерел фінансування оновлення основних засобів підприємства. Від правильного нарахування амортизації залежить достовірність відображення вартості основних засобів у звітності та реальні можливості інвестування. Тому обрання оптимального методу амортизації є важливим завданням бухгалтера.

Амортизація відображає зношення основних засобів та спрямована на їх відтворення на підприємстві. Основними функціями амортизації основних засобів є:

1) відшкодування зносу основних засобів;
2) джерело коштів для оновлення основних засобів;
3) інструмент управління витратами та прибутком підприємства.

На сьогодні чинне законодавство України, а саме Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 7 «Основні засоби» [1] визначає такі методи нарахування амортизації основних засобів, які доступні для вибору суб'єктами господарювання:

1. Прямолінійний метод, який характеризується рівномірним списання вартості протягом строку експлуатації.
2. Зменшення залишкової вартості, за амортизація нараховується від залишкової вартості, який передбачає значну суму нарахованої амортизації у період першої частини експлуатації об'єкту основних засобів.
3. Прискореного зменшення залишкової вартості, за яким амортизація збільшується у перших роках використання об'єкту основних засобів.
4. Кумулятивний метод, за яким амортизація змінюється в залежності від року використання об'єкта основних засобів щорічно у менший бік.
5. Виробничий метод, за яким сума нарахованої амортизації залежить від обсягу продукції, виготовленої за допомогою об'єкта основних засобів.

Кожен із вище перерахованих методів амортизації має свої переваги та недоліки.

Прямолінійний метод є простим у застосуванні, але не враховує інтенсивності експлуатації об'єкта основних засобів.

Зменшення та прискореного зменшення залишкової вартості передбачають прискорену амортизація на початку строку, але ускладнює розрахунки суми амортизації об'єкта основних засобів.

Кумулятивний метод передбачає прогресивну ставку нарахування амортизації, але потребує даних про термін експлуатації об'єкта основних засобів.

Виробничий метод точно відображає використання за призначенням, але має ускладнений облік у зв'язку із необхідністю врахування обсягу продукції, виготовленої за допомогою об'єкта основних засобів. Також цей метод неможливо використати для невиробничих об'єктів основних засобів, наявних у суб'єктів господарювання.

За даними Державної служби статистики України [2], найбільш поширеними в Україні є прямолінійний метод амортизації (застосовується на 85% підприємств) та метод зменшення залишкової вартості (10% підприємств). Використання інших методів нарахування амортизації основних засобів значно менш поширене.

До типових помилок при нарахуванні амортизації основних засобів та веденні її обліку належать: неправильне визначення строку корисної експлуатації; застосування заборонених методів амортизації; арифметичні помилки в розрахунках; порушення періодичності нарахування амортизації.

Правове регулювання амортизації основних засобів в Україні пройшло кілька етапів:

Етап 1. 1991-1999 рр. – податкова амортизація регулювалася Законом України «Про оподаткування прибутку підприємств». Бухгалтерська амортизація регулювалася галузевими інструкціями Міністерства фінансів України для підприємств та організацій.

Етап 2. 1999-2010 рр. – набрання чинності Положенням (стандартом) 7 «Основні засоби» [1], податкова амортизація регулюється Законом України «Про оподаткування прибутку підприємств», паралельне ведення амортизації різними методами у фінансовому та податковому обліку.

Етап 3. З 2010 р. по наш час. З введенням у дію Податкового кодексу України [3]наблизилися податкові норми амортизації до правил бухгалтерської амортизації основних засобів. Відмінено податковий метод, дозволено у податковому обліку використовувати методи нарахування амортизації, наявні у П(С)БО 7 «Основні засоби», але залишилися відмінності щодо особливостей нарахування амортизації у різних видах обліку.

Отже, в Україні відбувається поступовий перехід до гармонізації методів амортизації основних засобів в податковому та бухгалтерському (фінансовому) обліку, але остаточно гармонізувати ці процеси поки що не вдалося [4].

Тому на сьогодні залишається цілий ряд проблем та неузгодженостей, які потребують розв'язання. Зокрема, можна навести такі приклади:

1. Розбіжності в переліках об'єктів основних засобів та інших необоротних матеріальних активів, які амортизуються. В Податковому кодексі ширший перелік, ніж в П(С)БО 7 «Основні засоби».
2. Різні мінімально допустимі строки амортизації для однакових груп основних засобів у фінансовому та податковому обліку.
3. Різні вимоги щодо вибору методів амортизації та даті початку

нарахування амортизації. Податковий кодекс обмежує використання прискорених методів.

4. Розбіжності в порядку амортизації орендованих основних засобів.

5. Протиріччя між галузевими нормами та загальнодержавними стандартами.

Напрямками вирішення вищезазначених проблем, на нашу думку, є:

1. Гармонізація нормативної бази щодо амортизації шляхом внесення змін до Податкового кодексу та П(С)БО 7 «Основні засоби».

2. Уникнення використання спеціальних галузевих норм амортизації.

3. Забезпечення єдиного підходу в методиці нарахування амортизації для цілей оподаткування та фінансового обліку.

4. Посилення методичної (роз'яснювальної) підтримки підприємств з питань вибору ефективної амортизаційної політики.

Таким чином, шляхом комплексного застосування вищезазначених напрямків можна забезпечити у майбутньому більш узгоджене та несуперечливе нормативне регулювання амортизації основних засобів в Україні.

Для оптимізації амортизації основних засобів підприємствам доцільно: запровадити систему моніторингу ефективності обраної та застосовуваної на підприємстві амортизаційної політики; вдосконалити методи обліку та аналізу амортизаційних відрахувань; розробити процедури внутрішнього контролю процесу нарахування амортизації основних засобів. Такі заходи дозволять підвищити ефективність управління амортизацією основних засобів на підприємствах.

У статті узагальнено теоретичні положення і практичні проблеми амортизації основних засобів в Україні. Запропоновано шляхи удосконалення нормативно-правової бази та методичних рекомендацій з амортизації. Подальші дослідження будуть присвячені обґрунтуванню вибору оптимальних методів амортизації для підприємств різних галузей.

Список використаних джерел

1. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджене наказом Мінфіну від 27.04.2000 р. № 92. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text

2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.ukrstat.gov.ua/

3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17

4. Гудзь Т.П. Бухгалтерський облік : навчальний посібник / за ред. Т.П. Гудзь. – Київ : Центр учбової літератури, 2016. – 424 с.

ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ ТА ЇЇ ОПЛАТА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Лега Ольга,
к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування
Яловега Людмила,
к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування
Прийдак Тетяна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

Забезпечення агробізнес-структур необхідними трудовими ресурсами на належному рівні відіграє важливу роль у підвищенні ефективності виробництва. Це пов'язано з тим, що раціональне використання трудових ресурсів та висока продуктивність праці сприяють збільшенню обсягів виробництва та загальній ефективності виробництва.

Динаміка рівня зайнятості у підприємствах галузі сільського господарства за 2015 - 2021 рр., показала, що у 2015 – 2017 рр. лідером була Полтавська область, у 2018 – 2021 рр. – Київська, але крім того необхідно виділити також Вінницьку, Дніпропетровську, Черкаську та Харківську область. Це пояснюється тим, що природно-кліматичні умови цих областей підходять для вирощування зернових і технічних культур, тому вони є лідерами у вирощуванні продукції сільськогосподарської призначення. Найнижча рівень зайнятості у сільському господарстві у Закарпатській області.

Оцінка приросту (зниження) рівня зайнятості показує негативну тенденцію, адже по всіх областях спостерігається зниження, окрім Кіровоградської (приріст на 0,3%), Тернопільської (на 13,0 %), м. Києва (на 43,7 %). В цілому по Україні рівень зайнятості у сільському господарстві знизився на 10,4 %.

Продуктивність праці є одним з найважливіших критеріїв оцінки ефективності функціонування будь-якої економічної системи, незалежно від її розміру та функцій. Продуктивність праці є основним показником ефективності економіки та важливою умовою підвищення рівня життя населення [1].

Аналіз показників з праці і зарплати орієнтований на підвищення продуктивності праці [2]. Продуктивність праці та її оплата є взаємозумовленими економічними категоріями; їх взаємозв'язок характеризує рівень відповідності темпів зростання заробітної плати і продуктивності праці: чим вищі темпи підвищення продуктивності праці, тим ширші можливості на підприємстві для зростання оплати трудового внеску працівників, зайнятих у виробництві, й навпаки [3, 4].

Використавши дані статистичної звітності ПАФ «Урожай» проаналізуємо динаміку середньооблікової кількості працівників, фонду оплати праці та середньомісячної зарплати (табл. 1).

Аналіз показників використання трудових ресурсів показав:

- продуктивність праці у ПАФ «Урожай» зросла з 535,23 тис. грн у 2020

році до 728,77 тис. грн у 2022 році, тобто на 36 %. Позитивна тенденція пов'язана з випереджаючим зростанням вартості виробленої продукції рослинництва у 2022 році проти 2020 року (на 70,2 %) порівняно з приростом чисельності працюючих (на 25 %).

Таблиця 1

Показники використання трудових ресурсів ПАФ «Урожай» за 2020-2022 рр.*

Показник	Роки			Відхилення (+,-) 2022 р. від 2020 р	
	2020	2021	2022	абсо-лютне	віднос-не, %
Середньооблікова кількість працівників, зайнятих у рослинництві, осіб	28	30	35	+7	+25
Вироблено валової продукції (по собівартості), тис. грн	14986,5	18842,6	25507,1	+10520,6	+70,2
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	19179	25557	26400	+7221	+37,7
Прибуток (збиток) від операційної діяльності, тис. грн	3704	9482	2009	-1695	-45,8
Витрати на оплату праці, тис. грн	3476,4	4083,2	5504,4	2028	58,3
Показники використання трудових ресурсів					
Продуктивність праці - вироблено валової продукції на одного працівника, тис. грн	535,23	628,09	728,77	+193,54	+36,2
Отримано на одного працівника, тис. грн:					
чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	684,96	851,90	754,29	+69,32	+10,1
прибутку операційної діяльності	132,29	316,07	57,40	-74,89	-56,6
Середньорічна заробітна плата одного працівника, тис. грн	10346,4	11342	13105,71	+2759,31	+26,7
Вироблено валової продукції на 1 грн витрат на оплату праці, грн	4,31	4,61	4,63	+0,32	+7,5

*розраховано на підставі статистичної звітності підприємства

Підвищення продуктивності праці на підприємствах безпосередньо пов'язане з наявністю необхідних трудових ресурсів та їх раціональним використанням. Для того, щоб підвищити рівень продуктивності праці, також необхідно враховувати змінні фактори середньої заробітної плати. Це пов'язано з тим, що оплата праці виступає стимулюючим фактором, який підвищує ефективність роботи працівників на підприємстві.

Існують три основні моделі, що визначають співвідношення темпів зростання заробітної плати та продуктивності праці:

- збалансована модель - темпи зростання зарплати = динаміці продуктивності праці;
- «регресивна» модель - темпи зростання зарплати відстають від зростання продуктивності;

- компенсаційна модель - темпи зростання зарплати випереджають зростання продуктивності праці [1].

Як свідчать дані рис. 1 у ПАФ «Урожай» діє збалансована модель, що свідчить про ефективність показників використання трудових ресурсів.

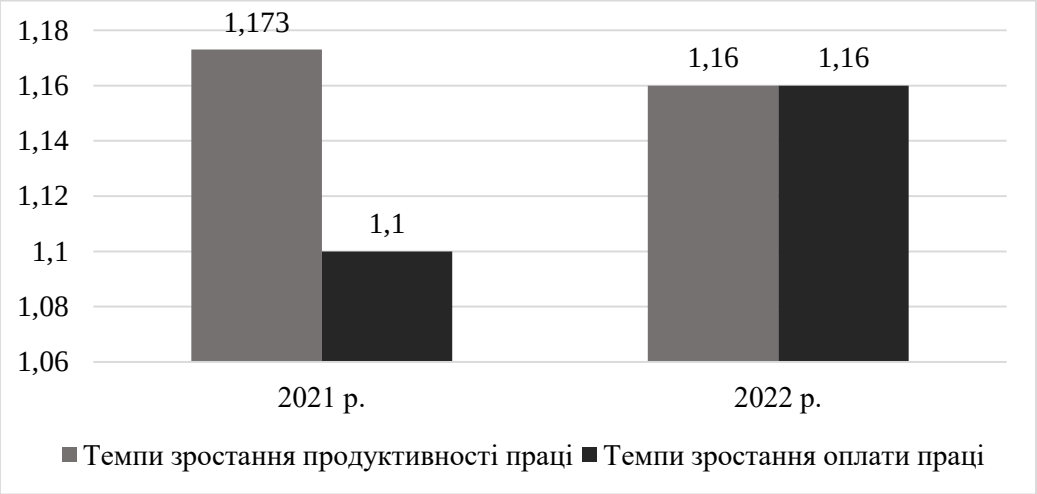

Рис. 1. Зісталення темпів зростання продуктивності та оплати праці у ПАФ «Урожай» у 2021 – 2022 рр., пункти*

*побудовано на підставі статистичної звітності підприємства

- на 1 працівника у 2020 році припадало 684,96 тис. грн чистого доходу від реалізації продукції рослинництва, тоді як у 2022 році цей показник склав 754,29 тис. грн, це на 10,1 % більше. Тобто доходи від реалізації зростали інтенсивніше порівняно з чисельністю працівників;

Рис. 2. Динаміка середньомісячної заробітної плати одного працівника у ПАФ «Урожай» за 2020- 2022 рр., грн*

*побудовано на підставі статистичної звітності підприємства

- фінансовий результат від операційної діяльності на 1 працюючого навпаки знизився на 74,89 тис. грн, але це спричинено більше зниженням суми

фінансового результату, оскільки факторами його формування є і інші операційні витрати, адмінвитрати, збутові, а також інші доходи операційної діяльності;

- середньорічна заробітна плата у агрофірмі поступово зростає, і є як для сільського господарства високою. Наприклад на рис. 2 представлено порівняння її із середньообласним показником.

Ілюстровані дані показали, що рівень заробітної плати у ПАФ «Урожай» у 2020 р. є вищим за середньомісячний однойменний обласний показник на 3,3 %. У 2021 році середньомісячна заробітна плата працівників рослинництва ПАФ «Урожай» є нижче обласного показника на 10,8 %, у 2022 році майже відповідає показнику обласному, при цьому є нижчою на 2,3 %. - відповідно на 1 грн заробітної плати припадало у 2020 році 4,31 грн валової продукції, тоді як у 2022 році – 4,63 грн, тобто на 0,32 грн, або на 7,5 %, що пов'язано із випереджаючим зростанням вартості валової продукції – на 70,2 % порівняно із зростанням витрат на оплату праці – на 26,7 %;

Результат:

- можна зробити висновок про задовільний стан показників використання трудових ресурсів, продуктивність праці зростає збалансовано з оплатою праці. Проаналізовані показники досліджуваного підприємства більше приклад того, як має бути;

- аналіз зайнятості у сільському господарстві України показав тенденцію до зниження у 2021 році проти 2015 р. Поточна ж ситуація значно гірша і свідчить про значне скорочення зайнятості через війну в Росії, зростання безробіття через закриття підприємств, руйнування виробничої бази багатьох компаній та необхідність скорочення робочих місць з метою оптимізації витрат;

- рівень середньої заробітної плати в Україні є дуже низьким, в Україні відбуваються зміни у рівні оплати праці, але зростання є меншим від зростання обсягів виробництва.

Для зростання рівня зайнятості та скорочення безробіття, перш за все, працювати над відновленням економіки та створенням нових робочих місць, кількість українців зростатиме. Низький рівень оплати праці в сільськогосподарських підприємствах, насамперед постає питання про наявність резервів щодо його підвищення. Подальше підвищення рівня заробітної плати має відбуватися узгоджено із зростанням продуктивності праці та забезпечити нормальні умови відтворення робочої сили.

Список використаних джерел:

1. Літвінова В. О., Кобилінський О. Ю. Оцінка ефективності співвідношення оплати праці та використання робочої сили. *Науковий вісник. Збірник наукових праць Одеського національного економічного університету.* 2022. №11-12 (300-301). С. 104-109. URL: http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2022/300-301/pdf/104-109.pdf (дата звернення 22.10.2023).

2. Дідур К. М. Продуктивність праці та її оплата в сільськогосподарських підприємствах. *Агросвіт*. 2013. № 7. С. 60-67. URL:

http://www.agrosvit.info/pdf/7_2013/13.pdf (дата звернення 22.10.2023).

3. Дієсперов В.С. Оплата сільськогосподарської праці. *Економіка АПК*. № 9. 2012. С. 76-83.

4. Лега О. В. Продуктивність праці у виробництві зернових культур: автореф. дис.кан. екон. наук. 08.00.04. К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2011. 21 с.

5. Державна служба статистики. URL: http://www.ukrstat.gov.ua (дата звернення 22.10.2023).

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ У СИСТЕМІ ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Крутько Станіслав,
здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Павленко Олександр,
здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Проценко Ігор,
здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Полтавський державний аграрний університет
Науковий керівник: Єгорова Олена, к.е.н., доцент

Управління ризиками – управлінська діяльність, спрямована на класифікацію ризиків, ідентифікацію, їх аналіз та оцінку з метою розробки шляхів захисту від ризиків.

Це сукупність заходів, які покликані знизити невизначеність результатів діяльності, знизити ціну досягнення мети. Застосування групи методів управління ризиками дозволяє оцінити розмір можливих втрат. Саме аналіз та оцінка ризиків узгоджують два протилежні прагнення – максимізації прибутку та мінімізації ризиків.

Основними етапами управління ризиками є:

– виявлення джерел виникнення ризиків та основних факторів, що можуть вплинути на зміну фінансового стану домогосподарства;

– визначення максимально допустимої межі ризику;

– розрахунок ймовірних втрат від настання ризиків;

– розроблення системи антикризових заходів (превентивних, обмежуючих, компенсуючих);

– розрахунок економічної ефективності різних варіантів антикризових заходів та прийняття рішення про їх реалізацію у практичній діяльності.

Знизити рівень ризиків та компенсувати заподіяну можна наступними методами:

1. Найпростішим методом запобігання негативним наслідкам ризиків є формування на підприємствах спеціального фонду ризику за рахунок прибутків і використання його в екстремальних випадках. За своєю природою страхування являє собою попереднє резервування ресурсів, які призначені для спрямування на компенсації збитку від очікуваного прояву різних ризиків. Економічна сутність страхування полягає у створенні резервного (страхового) фонду, відрахування в який для страхувальника є значно меншими за суми очікуваного збитку і, відповідно, страхового відшкодування. Цей метод також називають самострахуванням підприємства. Створення такого фонду доцільно у тих випадках, коли вартість майна відносно незначна, а прибутки від виробничо-господарської діяльності підприємства досить суттєві.

Формування резерву на покриття непередбачених витрат є одним зі способів управління ризиками, що передбачає встановлення співвідношення між

потенційними ризиками, що впливають на вартість активів, і розміром витрат, необхідних для подолання збоїв у виробничому процесі.

2. Повне або часткове страхування ризиків від негативного впливу непередбаченої ситуації. Страхування не ставить за мету зменшення ймовірності прояву ризиків, а націлені переважно на відшкодування матеріального збитку від можливої реалізації ризиків.

3. Уникнення можливих ризиків – найефективніший спосіб профілактики, що полягає в наступному:

а) відмова від господарських операцій, рівень ризику щодо яких дуже високий і не відповідає критеріям фінансової політики господарства;

б) зниження частки позикових коштів у господарському обігу, що дозволяє уникнути втрати фінансової стійкості;

в) збільшення ліквідності активів за допомогою збільшення частки оборотних активів у загальній їх сумі, що дозволяє уникнути ризику неплатоспроможності.

4. Мінімізація ризиків здійснюється шляхом, який неможливо уникнути повністю:

а) отримання від покупців гарантій у погашенні боргу;

б) скорочення переліку безпідставних форс-мажорних обставин у контрактах із партнерами, що дозволить підвищити фінансову відповідальність за невиконання обов’язків, а отже, знизити комерційний ризик.

5. Диверсифікація ризиків – можливе зменшення сукупного ризику шляхом розподілу вкладень і/або зобов’язань. Сутність диверсифікації полягає у зниженні максимально можливих втрат за одну подію, проте при цьому одночасно зростає кількість видів ризику, які необхідно контролювати. Диверсифікація є одним з найбільш популярних механізмів зниження ринкових і кредитних ризиків під час формування портфеля фінансових активів, портфелів банківських позичок і пасивів.

Способи диверсифікації ризиків:

а) диверсифікація різновидів діяльності передбачає використання альтернативних можливостей отримання доходу і прибутку від різноманітних господарських і фінансових операцій;

б) диверсифікація постачальників товарів передбачає встановлення зв’язків з різними партнерами для поставки основних груп товарів;

в) диверсифікація асортименту товарів, які реалізуються, тобто включення до асортименту підприємства товарів в рамках окремих товарних груп з протилежною спрямованістю попиту, що дозволяє мінімізувати ризик у період погіршення кон’юнктури товарного ринку.

6. Лімітування ризиків в операціях, які можуть виходити за встановлену допустиму межу ризику.

Ризик лімітується шляхом встановлення певних нормативів:

а) максимальний обсяг господарської операції із закупівлі сировини, матеріалів, запчастин тощо в одного постачальника;

б) допустимий розмір використання позикових коштів;

в) максимальний розмір депозиту, розміщеного в одному банку тощо.

7. Хеджування валютного ризику – це захист коштів від несприятливого руху валютних курсів. Його сутність полягає у фіксації поточної вартості коштів за допомогою укладення угод на ринку.

8. Попередження ризиків за допомогою створення спеціалізованих структурних підрозділів управління ризиками, формування резервів на покриття можливих збитків або завчасного фінансування венчурних програм і проектів розвитку.

9. Дисипація ризику – розподіл загального ризику шляхом об'єднання (з різним ступенем інтеграції) з іншими учасниками, зацікавленими в успіху спільної справи. Підприємство має можливість зменшити рівень власного ризику, залучаючи до розв'язання спільних проблем як партнерів інші підприємства і навіть фізичні особи. Для цього можуть створюватися акціонерні товариства, фінансово-промислові групи, підприємства можуть придбавати або обмінюватися акціями один з одним, вступати у різні консорціуми, асоціації, концерни.

Список використаних джерел

1. Dorohan-Pysarenko L., Rębilas R., Yehorova O., Yasnolob I., Kononenko Z. Methodological peculiarities of probability estimation of bankruptcy of agrarian enterprises in Ukraine. *Agricultural and Resource Economics*. 2021. Vol. 7. No. 2. Pp. 20–39. https://doi.org/10.51599/are.2021.07.02.02.

2. Дорогань-Писаренко Л.О., Єгорова О.В., Яснолоб І.О. Методичні підходи до оцінки ймовірності банкрутства українських підприємств. *Причорноморські економічні студії.* 2022. Вип. 76. С. 209-216. DOI: https://doi.org/10.32782/bses.76-30.

3. Дорогань-Писаренко Л.О., Єгорова О.В., Яснолоб І.О. Особливості оцінки ймовірності банкрутства аграрних підприємств в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2022. № 68. С. 223-231. DOI: https://doi.org/ 10.32843/infrastruct68-39.

4. горова О.В., Дорошенко А.П., Кононенко Ж.А. Фактори розвитку фінансової кризи аграрних підприємств. *Modern economics*. 2020. № 20(2020). С. 99-104. DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V20 (2020) -16. URL: https://modecon.mnau.edu.ua/factors-of-the-development-of/.

5. Yehorova O., Dorohan-Pysarenko L., Chip L., Tyutyunnik M. Assessment of entrepreneurial risks in agriculture. *Technology audit and production reserves.* № 1/4(45), 2019. С. 4-10.

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ТА ПРОЗОРІСТЬ

Пискун Єлизавета, Горбань Анастасія
здобувачі вищої освіти ОС Бакалавр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Тютюнник С.В. к.е.н., доцент

У сучасному світі, де підприємства взаємодіють з різними стейкхолдерами, фінансова звітність та прозорість стають критичними аспектами для успішної діяльності та збереження довіри споживачів та інших зацікавлених сторін. Фінансова звітність - це не лише обов'язковий елемент для підприємств, але й важливий інструмент для взаємодії з різними групами зацікавлених осіб. Прозорість у фінансовій звітності сприяє підвищенню довіри громадськості [2]. Підприємства, які відкрито демонструють свою відповідальність, здатні привертати більше зацікавлених сторін та забезпечувати сталість розвитку.

Основними елементами фінансової звітності є:

1. Баланс (Звіт про фінансовий стан).
2. Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід).
3. Звіт про рух грошових коштів.
4. Звіт про власний капітал.
5. Примітки до фінансової звітності.

Прозорість вказує на рівень доступності та зрозуміння інформації, наданої підприємством. Це включає в себе:

– Публічність інформації: Інформація повинна бути легко доступною для широкого кола зацікавлених сторін. Чіткість та доступність звітів: Звіти повинні бути написані зрозуміло та доступно для широкого кола читачів, включаючи тих, хто не має фінансової експертизи.

– Відкритість щодо діяльності: Підприємство повинно демонструвати відкритість у своїх діях та рішеннях, що може впливати на зацікавлених сторін.

– Прозорість допомагає побудувати довіру між підприємством та його зацікавленими сторонами, а також сприяє ефективному функціонуванню ринку та уникненню недорозумінь.

Узагальнюючи, фінансова звітність та прозорість є ключовими елементами для створення стійкої фінансової бази підприємства і підтримання довіри його зацікавлених сторін [3].

Проблеми і можливі рішення у сфері прозорості фінансової звітності:

1.Складність фінансових звітів:

Опис проблеми: Нерідко фінансові звіти можуть бути складними для розуміння, особливо для нефінансових фахівців, що може призводити до неправильного їх тлумачення та прийняття рішень.

Можливе рішення: Вдосконалення комунікаційного аспекту фінансових звітів, спрощення мови та надання додаткових пояснень для неспеціалізованої аудиторії. Використання графіків та інфографіки для візуалізації ключової інформації.

2. Неоднорідність стандартів:

Опис проблеми: Різні країни застосовують різні стандарти фінансової звітності, що ускладнює порівняння фінансових показників між компаніями та країнами.

Можливе рішення: Заохочення більш широкого використання міжнародних стандартів фінансової звітності, створення механізмів гармонізації стандартів на міжнародному рівні, або забезпечення додаткових ресурсів для перекладу та адаптації звітів для міжнародного порівняння.

3. Відсутність нематеріальних активів у звітах:

Опис проблеми: Багатоцільні активи, такі як бренди та інтелектуальна власність, часто не відображаються у фінансовій звітності, що може призводити до недооцінки справжньої вартості підприємства.

Можливе рішення: Розробка стандартів або додаткових директив, які вимагатимуть включення нематеріальних активів у фінансові звіти. Використання додаткових засобів аналізу, таких як звіти про корпоративну відповідальність, для визначення і оцінки цих активів.

Інструменти для забезпечення прозорості та якості фінансової звітності:

1. Сучасні технології: Використання цифрових технологій для публікації фінансової інформації онлайн, що полегшує доступ до звітності для широкого кола зацікавлених сторін.
2. Аудиторська перевірка: Залучення незалежних аудиторських компаній для перевірки фінансової звітності, що забезпечує високий ступінь достовірності та довіри до наданої інформації.
3. Стандарти фінансової звітності: Використання міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) для забезпечення стандартизованого та порівняльного аналізу фінансової інформації.
4. Інформаційна прозорість: Публікація детальної та доступної інформації разом із фінансовою звітністю, такої як стратегічні плани, політики корпоративного управління, та інше.
5. Система управління ризиками та внутрішній контроль: Запровадження ефективної системи управління ризиками та внутрішнього контролю, що допомагає уникнути помилок та фінансових недорозумінь.
6. Участь зацікавлених сторін: Взаємодія з інвесторами, клієнтами, партнерами та іншими зацікавленими сторонами для забезпечення відкритого обміну інформацією та розуміння їхніх очікувань.
7. Освітня робота: Навчання та підвищення фінансової грамотності серед співробітників та зацікавлених сторін для кращого розуміння та оцінки фінансової звітності.
8. Співпраця з регуляторами: Співпраця з відповідними регуляторами та дотримання всіх вимог законодавства, що забезпечує високий ступінь відповідальності та легальності фінансової діяльності.

Підприємства, які активно працюють над вдосконаленням своєї фінансової звітності та прагнуть до максимальної прозорості, здатні будувати відкриті,

довірчі відносини зі своїми стейкхолдерами та досягати сталого розвитку в умовах сучасного бізнес-середовища. Загальна мета полягає в тому, щоб фінансова звітність була не лише формальною обов'язковістю, але й інструментом, який допомагає підприємствам будувати довіру, забезпечувати стабільність та створювати умови для сталого розвитку [1]. У цьому контексті прозорість стає ключовим фактором для досягнення цих цілей.

Список використаних джерел

1. Базілінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навчальний посібник; 2-ге вид. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 328 с.

2. Кононенко О. Аналіз фінансової звітності. Харків: Фактор, 2008. 208 с.

3. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств : навч. посіб. Київ: Т-во «Знання», КОО, 2000. 378 с.

АУДИТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Толмач Анна
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ
Науковий керівник: Овчарик Роман Юрійович, к.е.н., доцент кафедри фінансового аналізу та аудиту

Війна в Україні призвела до значних змін у всіх сферах життя, в тому числі і в економіці країни. Значна кількість підприємств вимушено призупинили свою господарську діяльність, інші були зруйновані або пошкоджені. В результаті цього фінансова звітність підприємств стала більш ризикованою і менш надійною. Аудиторська діяльність в умовах воєнного стану є важливим елементом забезпечення фінансової стабільності і захисту інтересів учасників економічного обороту. Основними проблемами аудиторської діяльності в умовах воєнного стану є нестабільна ситуація в країні, яка може призвести до порушення нормального функціонування бізнесу і, як наслідок, до ненадійних фінансових звітів; зниження довіри до аудиторів, викликане необхідністю проведення аудиту в умовах обмежених можливостей; збільшення ризику шахрайства, пов'язаного з воєнними діями [1].

Дослідження підтверджують, що аудитори повинні розробити нові методи аудиту, які враховують особливості воєнного часу. Ці методи повинні бути спрямовані на зменшення ризику ненадійної фінансової звітності. Одним з таких методів є дистанційний аудит. Дистанційний аудит дозволяє аудиторам проводити аудит без необхідності особистого відвідування об'єкта аудиту. Це може бути корисно в умовах, коли фізичний доступ до об'єкта аудиту обмежений або неможливий [2]. Іншим методом є аудит на основі даних. Цей метод дозволяє аудиторам використовувати дані з різних джерел, включаючи електронні системи, для проведення аудиту. Це може бути корисно в умовах, коли доступ до традиційних джерел інформації обмежений [5].

Аудитори, державні органи і бізнес повинні посилити координацію своїх зусиль для забезпечення достовірності фінансової звітності в умовах воєнного стану. Державні органи можуть надавати аудиторам підтримку в частині доступу до інформації та забезпечення безпеки. Аудитори і їхні клієнти повинні вжити заходів для забезпечення своєї безпеки в умовах воєнного стану: застосування заходів захисту інформації, таких як шифрування і аутентифікація, створення резервних копій інформації, повинен бути розроблений план дій на випадок надзвичайних ситуацій. Цей план повинен включати заходи щодо захисту аудиторів і їхньої інформації. Бізнес повинен забезпечити аудиторів доступом до інформації та ресурсів, необхідних для проведення аудиту.

Законом України від 31.05.2022 № 7347 було внесено ряд змін до Закону України "Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність", які стосуються виключно аудиторської діяльності в умовах воєнного стану [3]. Довгострокові наслідки війни для професії ще належить оцінити. Але певні

тенденції вже очевидні. Бізнес, щоб заощадити гроші, скорочує витрати, у тому числі й на оплату праці. Це призвело до звільнення працівників, включаючи внутрішніх аудиторів. Деякі компанії також скорочують робочий тиждень або відправляють працівників у відпустки за власний рахунок.

Проведені дослідження свідчать про те, що міграційна криза також впливає на внутрішній аудит. За даними ООН, понад 4,6 млн українців були змушені покинути країну. Серед них, безперечно, є й внутрішні аудитори [4]. Компанії не тільки скорочують витрати на оплату праці внутрішніх аудиторів, але й призупиняють витрати на інші проєкти та заходи. Такі проєкти, як зовнішня оцінка, автоматизація, agile, безперервний аудит та інвестиції в цей напрям, наразі не виконуються. Службові відрядження та навчання також скасовані або відкладені до кращих часів [4].

Згідно з даними Аудиторської палати України, в 2022 році обсяг аудиторських послуг в Україні скоротився на 50% у порівнянні з 2021 роком. Це обумовлено тим, що багато підприємств призупинили свою діяльність або були зруйновані внаслідок воєнних дій. Очікується, що обсяг аудиторських послуг в Україні почне відновлюватися після завершення воєнних дій [4].

За результатами проведеного наукового дослідження можна зробити висновок, що військовий стан дуже негативно вплинув на аудиторську діяльність. Зменшення кількості замовників спричинило у більшості аудиторських фірм скорочення доходу від реалізації. Аудиторські фірми вимушені скорочувати або штат працівників, або штатних аудиторів переводити на погодинну оплату праці. Аудитори, які покинули територію через військові дії, вимушені шукати нових замовників, що не в повній мірі забезпечило їх обсяги реалізації, у порівнянні з минулими роками.

Список використаних джерел

1. Аудиторська діяльність в умовах воєнного стану. URL: https://nubip.edu.ua/node/109134 (дата звернення 30.10.2023).

2. Дистанційний аудит. URL: https://www.dqsglobal.com/uk-ua/navchajtesya/blog/distancijnij-audit-peredumovi,-mozhlivosti-ta-obmezhennya (дата звернення 30.10.2023).

3. Закон України Про внесення змін до Закону України "Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність" щодо забезпечення аудиторської діяльності на період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки від 31.05.2022 № 7347. URL: https://ips.ligazakon.net/document/ji07371g (дата звернення 31.10.2023).

4. Професія внутрішнього аудитора під час війни. URL: https://kpmg.com/ua/uk/blogs/home/posts/2022/07/profesiya-vnutrishnoho-audytora-pid-chas-viyny.html (дата звернення 31.10.2023).

5. Як аудит на основі даних може зміцнити довіру до бізнесу. URL: https://www.ey.com/uk_ua/assurance/how-the-data-driven-audit-can-increase-trust-in-business (дата звернення 30.10.2023).

ПЕРВИННИЙ ДОКУМЕНТ ЯК ОБ'ЄКТ СУДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У КОНТЕКСТІ ЗАКОНОДАВЧИХ ЗМІН

Олексієнко Тетяна
судовий експерт відділу економічних досліджень
Полтавський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
МВС України, м. Полтава

Судова економічна експертиза полягає у дослідженні процесів господарської діяльності суб'єктів господарювання та наданні висновків за поставленими запитаннями у межах спеціальних знань експерта. Такі дослідження ґрунтуються на даних бухгалтерського та податкового обліку і звітності. До об'єктів судової економічної експертизи можуть належати первинні документи, результати дослідження яких забезпечують виконання основного завдання судової економічної експертизи – документального обґрунтування певних процесів господарської діяльності, які є предметом дослідження.

З точки зору судової економічної експертизи, документ – це матеріальний об'єкт, який містить зафіксовані за допомогою письмових знаків, електронних даних тощо, факти здійснення господарської операції суб'єкта господарювання.

Основним завданням судової економічної експертизи є дослідження певних процесів господарської діяльності. Виконання цього завдання передбачає дослідження первинного документа як об'єкта експертизи. В орієнтовному переліку запитань [1], які вирішує судова економічна експертиза, конструкція кожного із них, у більшій мірі, передбачає формулювання «Чи *підтверджується* документально…», «Чи підтверджується первинними документами та даними бухгалтерського обліку…», «Чи *підтверджується* бухгалтерськими та первинними документами…». Виходячи зі змісту орієнтовних запитань, між нормативними документами відсутня узгодженість з урахуванням законодавчо-правових змін 2017 року, які у Методичних рекомендаціях [1] не відображені. А така постановка запитання передбачає документальне підтвердження фактів, змісту та обсягу господарських операцій, які первинний документ наразі за своїм змістом та визначенням підтвердити не може. При цьому, завдання економічної експертизи [3] містять формулювання «Чи *обґрунтовано* документально …», що є більш узгодженим у контексті із нормативно-законодавчими змінами.

Первинний документ, складений з дотриманням вимог законодавства, забезпечує документальне обґрунтування та є підставою для відображення у бухгалтерському обліку господарської операції.

Проте зміни 2017 року в основних нормативно-правових актах з питань бухгалтерського обліку – Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [2] та Положенні про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку [3], що стосувалися саме поняття «первинний документ», значно вплинули на розуміння змісту відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку.

Згідно з ст. 1 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», під поняттям «первинний документ» визначено «документ, який *містить* відомості про господарську операцію» [2]. Зміни торкнулися і Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, у якому від 26.05.2017 первинні документи визначені як «документи, створені у письмовій або електронній формі, які *містять* відомості про господарські операції» [3].

У редакції Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» до 03.01.2017 первинний документ визначений як «документ, який *містить* відомості про господарську операцію та *підтверджує* її здійснення» [2]. Положення № 88 до змін 26.05.2017 теж визначало первинні документи як документи, що «*фіксують та підтверджують* господарські операції» [3]. Тобто первинний документ не тільки *містить* відомості про господарську операцію, а й *підтверджує* її здійснення. Тоді як чинна редакція Закону [2] та Положення [3] виключає документальне підтвердження відомостей про господарську операцію, що надає документу виключно інформативну функцію. Також із Закону України виключено обов'язок складати первинні документи «під час здійснення господарської операції, а якщо це неможливо – безпосередньо після її закінчення» [2]. Відсутність узгодженості у нормативно-правових документах і формулювання на вирішення судової економічної експертизи запитання у контексті «Чи *підтверджується* документально…» передбачає надання експертом-економістом правової оцінки первинному документу.

Таким чином, проведення судової економічної експертизи за наданими первинними документами доцільно здійснювати відповідно до експертного завданням у контексті документального обґрунтування процесів господарської діяльності.

Список використаних джерел

1. Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затверджені наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5. Дата оновлення 07.03.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text (дата звернення 02.11.2023).

2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV (дата оновлення 10.08.2022). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення 02.11.2023).

3. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 24.05.1995 № 88 (дата оновлення 09.03.2023). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text (дата звернення 02.11.2023).

РОЗПОДІЛ ВИТРАТ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ ЗА МЕТОДОМ НА ОСНОВІ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ

Сук Петро
д.е.н., професор, професор кафедри бухгалтерського обліку та аудиту
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України "Ніжинський агротехнічний інститут",
м. Ніжин

Існують витрати, що відбуваються в одному періоді, а забезпечують одержання економічних вигод протягом кількох наступних періодів. Такі витрати включаються у фінансові результати не у періоді їх виникнення, а у наступних періодах. Це – витрати майбутніх періодів (далі – ВМП).

ВМП забезпечують одержання економічних вигод протягом кількох наступних періодів, а тому визнаються шляхом систематичного розподілу їх суми між відповідними наступними періодами [1]. ВМП розподіляють між періодами за певними методами. Наприклад, можна застосовувати метод на основі акцизного податку.

Акцизний податок – непрямий податок, що включається в ціну продукції (товарів) і сплачується покупцем при їх реалізації продавцю, який цей податок перераховує у бюджет.

Особливості нарахування і сплати акцизного податку здійснюються відповідно до розділу VI "Акцизний податок" Податкового кодексу України [2].

Акцизний податок обліковують на рахунку 64 "Розрахунки за податками й платежами" та субрахунку 641 "Розрахунки за податками".

Нарахування акцизного податку здійснюється за дебетом рахунку 70 "Доходи від реалізації" і кредитом рахунку 64; а при оплаті – дебет рахунку 64, кредит рахунку 31 "Рахунки в банках" [3; 4].

Таким чином, акцизний податок може бути основою для розподілу ВМП протягом наступних періодів.

Річна сума розподілу ВМП за методом на основі акцизного податку вираховується як добуток суми розподілу ВМП, та коефіцієнта розподілу ВМП, який обчислюється діленням фактичного або планового обсягу акцизного податку за окремі періоди на плановий обсяг акцизного податку за увесь період.

Обрахунок методу розподілу ВМП на основі акцизного податку робиться за формулами:

$$РСРВМП = СРВМП \times КРВМП,$$

де РСРВМП – річна сума розподілу ВМП; СРВМП – сума розподілу ВМП; КРВМП – коефіцієнт розподілу ВМП.

$$КРВМП = ОАП : ПОАП,$$

де ОАП – плановий або фактичний обсяг акцизного податку за окремі періоди; ПОАП – плановий обсяг акцизного податку за увесь період.

Визначення методу розподілу ВМП на основі акцизного податку можна виконувати також за іншим варіантом:

РСРВМП = ОАП х КРВМП;

КРВМП = СРВМП : ПОАП.

Розподіл ВМП за методом на основі акцизного податку можна здійснювати за двома способами: 1) від початкової суми ВМП; 2) від залишкової суми ВМП.

Здійснимо розподіл ВМП за методом на основі акцизного податку.

Приклад. Сума ВМП – 48000 грн, строк розподілу – 4 роки. Протягом цього періоду передбачається нарахувати акцизного податку на суму 154000 грн, у тому числі: за 1-й рік – 80000 грн, за 2-й рік – 42000 грн, за 3-й рік – 24000 грн, за 4-й рік – 8000 грн.

Вирахуємо коефіцієнт розподілу ВМП: за 1-й рік – 0,5195 (80000 : 154000 = 0,5195), за 2-й рік – 0,2727 (42000 : 154000 = 0,2727), за 3-й рік – 0,1558 (24000 : 154000 = 0,1558), за 4-й рік – 0,0519 (8000 : 154000 = 0,0520).

Включення ВМП у наступні періоди за 1-м способом (від початкової суми ВМП) методу на основі акцизного податку наведено в таблиці 1, а розподіл ВМП за 2-м способом (від залишкової суми ВМП) методу на основі акцизного податку розглянуто в таблиці 2.

Таблиця 1

Розрахунок розподілу ВМП за методом на основі акцизного податку (1-й спосіб (від початкової суми ВМП))

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Акцизний податок, грн	Коефіцієнт розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	48000	80000	0,5195	24936
2	48000	42000	0,2727	13090
3	48000	24000	0,1558	7478
4	48000	8000	0,0520	2496
х	Разом	154000	1	48000

[авторська розробка]

Таблиця 2

Розрахунок розподілу ВМП за методом на основі акцизного податку (2-й спосіб (від залишкової суми ВМП))

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Акцизний податок, грн	Коефіцієнт розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	48000	80000	0,5195	24936
2	23064	42000	0,2727	6290
3	16774	24000	0,1558	2613
4	14161	8000	0,0520	14161
х	Разом	154000	1	48000

[авторська розробка]

З даних таблиць 1 і 2 можна зробити висновок, що використання 1-го і 2-го способів розподілу ВМП за методом на основі акцизного податку дають різні

значення річних сум розподілу ВМП.

Розподіл ВМП можна здійснювати за методом на основі акцизного податку.

Акцизний податок встановлюється на окремі види товарів, включається в їх ціну і оплачується покупцем продавцю, а він перераховує ці суми в бюджет. Акцизний податок сплачують виробники і продавці підакцизних товарів, перелік яких і ставки акцизного податку встановлюються Верховною Радою України.

Таким чином, акцизний податок, що включається в ціну товарів, залежить від виручки (доходу) від реалізації товарів, а тому може бути базою для використання методу розподілу ВМП на основі акцизного податку.

Визначення методу розподілу ВМП на основі акцизного податку можна робити двома способами: 1) від початкової суми ВМП; 2) від залишкової суми ВМП.

Список використаних джерел

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 “Витрати”, затверджено наказом Міністерства фінансів України 31 грудня 1999 р. № 318, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 19 січня 2000 р. за № 27/4248. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text.

2. Податковий кодекс України : Закон України від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text.

3. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджено наказом Міністерства фінансів України 30 листопада 1999 р. № 291 (у редакції наказу Міністерства фінансів України 09 грудня 2011 р. № 1591), зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28 грудня 2011 р. за № 1557/20295. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text.

4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджено наказом Міністерства фінансів України 30 листопада 1999 р. № 291, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21 грудня 1999 р. за № 893/4186. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text.

РОЛЬ ТА ОКРЕМІ ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ВОЄННОГО СТАНУ

Фербей Галина
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Чернівецький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, м. Чернівці
Науковий керівник: Рилєєв Сергій, к.е.н., доцент

Сучасні умови господарювання, які характеризуються повномасштабним вторгненням військ рф на територію нашої держави, внесли свої корективи у всі сфери (види) економічної діяльності, включаючи надання аудиторських послуг. Сьогодні обов'язковий та ініціативний аудит покликаний підвищити прозорість ведення бізнесу та покращити інвестиційну привабливість вітчизняних суб'єктів господарювання як для вітчизняних, так й іноземних вкладників капіталу.

Крім цього, серед стандартних процедур проведення аудиту, відзначимо послуги щодо відновлення бухгалтерського та податкового обліку на підприємствах, які постраждали внаслідок війни, визначити вплив бойових дій на навколишнє середовище, визначити розмір завданих збитків тощо.

В умовах сьогодення актуалізується надання таких послуг як: податковий аудит; екологічний аудит; техніко-технологічний аудит; аналіз показників фінансової звітності в системі оцінки інвестиційної привабливості підприємств; здійснення облікових процедур, формування та подання звітності (фінансової, податкової, статистичної тощо).

Зокрема податковий аудит допомагає виявляти факти корупції, фінансових злочинів тощо [1]. Забезпечення рівності та справедливості у сплаті податків набуває важливого значення в умовах запровадження воєнного стану. Податковий аудит покликаний забезпечити стабілізацію та поступовий розвиток вітчизняної економіки.

Сьогодні аудиторські послуги щодо відновлення бухгалтерського обліку (фінансової звітності, облікових регістрів та записів) супроводжуються проведенням комплексного аналізу фінансового стану та ефективності господарювання [2]. Зазначені послуги передбачають юридичну, обліково-звітну, податкову та аналітичну підтримку бізнесу, який функціонує або призупинив діяльність на окупованих, деокупованих територіях чи зазнав руйнації (пошкодження) внаслідок військових дій з боку країни-агресора.

Воєнні дії супроводжуються різким зростанням екологічних проблем і загроз для природи та людського здоров'я. У таких умовах екологічний аудит відіграє надзвичайно важливе значення у виявленні та мінімізації негативного впливу військових дій на природне середовище. Екологічний аудит в умовах воєнного стану є необхідним інструментом для оцінки масштабу забруднення довкілля, виявлення шкідливих речовин та пошкоджень екосистем. Такий аудит також має значення у встановленні відповідальності за екологічні порушення.

Класичний аудит бухгалтерської та податкової звітності в умовах запровадження воєнного стану не лише не втратив свого значення, але й посилив свою роль в системі запобігання виникнення й попередження фінансових

зловживань (махінацій), розкрадання гуманітарної допомоги, завищення витрат тощо.

Війна та її наслідки призвели до зростання безпосередньо людських (у т.ч. кадрових), фінансових, майнових, територіальних втрат таких. У цих умовах аналіз показників фінансової звітності виступає важливим інструментом для підприємств, які безпосередньо мають намір залучити іноземні інвестиції, оскільки він дає можливість діагностувати їх фінансову стійкість, плато- та кредитоспроможність, рівень рентабельності (прибутковості) й ділової активності тощо. Крім цього, експрес-аналіз фінансової звітності дозволяє інвесторам оцінювати потенційні ризики, що пов’язані з процесом вкладення капіталу в умовах воєнного конфлікту. Підприємства, які пройшли аудиторську перевірку, підкріплену аналізом фінансового стану та результатів діяльності, мають більше шансів щодо залучення інвестицій, у т.ч. іноземних

Серед позитивів та зручностей для підприємств-споживачів аудиторських послуг є ведення бухгалтерського та податкового обліку, що в умовах воєнного стану має свої особливості та переваги [3].

Серед переваг можна відзначити наступне:

– експертні знання. Аудиторські фірми є експертами у бухгалтерському та податковому обліку та виконують все згідно законодавства. Таким чином у підприємств, які замовляють у аудиторських фірм послугу ведення бухгалтерського та податкового обліку не буде ніяких штрафів та інших видів відповідальності стосовно ведення обліку;

– дотримання правил та норм. Аудиторські фірми підлягають етичним та професійним стандартам, що забезпечує дотримання правил та норм у сфері бухгалтерського та податкового обліку. Це важливо в умовах воєнного стану, коли можуть існувати ризики корупції та недобросовісного ведення обліку;

– незалежність. Аудиторські фірми зобов'язані діяти незалежно та об’єктивно, що дозволяє гарантувати достовірність фінансової звітності та правильність розрахунків. Це особливо важливо в умовах воєнного часу, оскільки можуть бути великі фінансові та економічні ризики;

– ефективність та оптимізація. Аудиторські фірми зазвичай мають розроблені процедури та системи, що допомагають ефективно та оптимально виконувати бухгалтерський та податковий облік.

Також існують й інші аудиторські послуги, які відрізняються своєю актуальністю в умовах воєнного часу:

1) Аудит транспортних та логістичних систем: в умовах військового конфлікту критично важливо, щоб транспортні та логістичні системи були ефективними та функціонували належним чином. Аудитори можуть перевірити чи відповідають ці системи стандартам безпеки, ефективності та повноти.

2) Аудит фінансової звітності оборонних структур: в умовах воєнного часу, державні структури та організації, що займаються обороною, мають велику відповідальність і підлягають посиленому фінансовому контролю. Аудитори можуть перевірити достовірність, цілісність та ефективність фінансової звітності таких організацій.

3) Аудит керівних систем: в умовах воєнної конфронтації, вирішення стратегічних й тактичних завдань шляхом керованих процесів є надзвичайно важливим. Аудитори можуть оцінити ефективність, надійність та безпеку таких систем.

4) Аудит контрактів та закупівель: під час воєнного часу, державні структури укладають багато контрактів і закупівель, пов'язаних з оборонною сферою [4]. Аудитори можуть перевірити чи процедури закупівель ефективні, чи угоди та контракти відповідають законодавству та чи немає зловживань або корупції.

5) Аудит управління ризиками: воєнний стан супроводжується підвищеним рівнем ризику для підприємств й організацій. Аудитори можуть оцінювати системи управління ризиками й надавати рекомендації щодо їх покращення, виявляючи слабкі місця та потенційні загрози.

6) Аудит гуманітарних допомог: умови воєнного стану призводять до потреби в гуманітарній допомозі і підтримці. Аудитори можуть перевірити ефективність та відповідність використання грошових коштів, матеріально-технічних ресурсів та іншої допомоги, спрямованої на допомогу постраждалим внаслідок війни.

7) Аудит кібербезпеки: в умовах війни, цифрові системи та інформаційна безпека стають вразливими перед загрозами хакерів та кібератаками. Аудитори можуть виконати перевірку систем кібербезпеки та надати рекомендації щодо покращення заходів захисту.

Зазначені аудиторські послуги допоможуть забезпечити фінансову прозорість, контроль за дотриманням чинного законодавства. Вони спрямовані на підтримку стабільності та забезпечення безпеки під час війни. Важливо підкреслити, що аудиторські послуги в умовах воєнного стану мають свої особливості та вимоги, пов’язані з конфіденційністю, безпекою та виконанням регуляторних вимог тощо.

Список використаних джерел

1. Ініціативний («податковий») аудит. *ЮК «Праве діло»* : офіц. веб-сайт. URL : https://pravoedelo.ua/services/initsiatyvnyj-podatkovyj-audyt/ (дата звернення: 02.11.2023).

2. Відновлення бухгалтерського і податкового обліку. *ТОВ «Ваша бухгалтерія»* : офіц. веб-сайт. URL : https://buhgalteriya.com.ua/uk/buhgalterski-poslugi/vidnovlennya-buhobliku/ (дата звернення: 01.11.2023).

3. Бухгалтерське обслуговування. *ПП «Аудиторська фірма «Аудит-Оптім»* : офіц. веб-сайт. URL : https://audit-optim.com.ua/services/accounting (дата звернення: 01.11.2023).

4. Перевірка закупівель: підстави та особливості проведення. *E-Tender* : офіц. майданчик для державних закупівель, тендерів Прозоро (Prozorro). URL : https://e-tender.ua/news/perevirka-zakupivel-yak-vidbuvayetsya-audit-derzhavnih-zakup-1346 (дата звернення: 01.11.2023).

ІНФОРМАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА-ОПЕРАТОРА СИСТЕМИ РОЗПОДІЛУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Цебень Руслан
Кандидат економічних наук, доцент
Хмельницький національний університет, м. Хмельницький

В умовах військової агресії та військового стану важливе значення має інформаційна база електроенергетичних підприємств-операторів системи розподілу (далі – ОСР), оскільки в таких специфічних умовах господарювання висуваються посилені вимоги до процесів збору та обробки економічної інформації з метою управління цими підприємствами.

Проблема зміни інформаційного середовища під впливом інформаційних технологій характерна для сучасного підприємства та змушує управлінський персонал реагувати на виклики та удосконалювати інформаційну систему підприємства з урахуванням стратегії розвитку.

В науковій літературі існують різні думки до сутності інформаційного середовища, дослідники розглядають аспекти його формування та функціонування у взаємозв'язку із управлінською системою. Підтримуємо думку науковців, які розглядають інформаційне середовище як провідник, перетворювач та розповсюджувач інформації як передумови діяльності підприємства [1, с.106].

ОСР є суб'єктом господарювання, діяльність якого необхідно сприймати двояко: з одного боку діяльність, направлена на отримання прибутку, з іншого боку, соціальна функція ОСР стимулює інвестувати прибуток та здійснювати пошук джерел фінансування в розвиток системи розподілу електричної енергії.

Стратегія діяльності ОСР побудована на достовірній інформаційній базі. Найбільш широкі обсяги інформації ОСР пов'язані з потоками розвитку системи розподілу та виконанням інвестиційної програми, які є системо утворюючими для цих підприємств. Основою інформаційних потоків ОСР є моніторинг технічного стану розподільчих мереж, під яким розуміють регламентовану процедуру з визначення технічних параметрів об'єкта чи його елементів, яку виконують з метою перевірення рівня надійності (безвідмовності) й довговічності елементів і встановлення можливості їх використання за призначенням у передбачених проектною документацією умовах і на певний строк експлуатації, який прогнозують [2].

Функціональна спрямованість інформаційного забезпечення розвитку системи розподілу в сучасних умовах є недостатньою, оскільки призводить до збільшення навантаження на працівників завдяки дублюванню інформації в системі управління. В електроенергетиці є необхідним розвиток інтегрованих систем, які об'єднують усі напрямки діяльності електроенергетичних підприємств [3, с. 85].

В сучасних умовах інформаційного суспільства, на думку В. Семанюк інформаційне середовище сучасного підприємства ускладнюється, капітал і праця як основа індустріального суспільства поступаються місцем інформації і знанням в інформаційному суспільстві [4].

Синергія технічної та економічної інформації маю бути основною інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень ОСР. Основний масив інформаційної бази складає облікова інформація незважаючи на те, що користувачами такої інформації висуваються претензії щодо її ретроспективності та нездатності спрогнозувати напрямки розвитку.

Змістовне наповнення визначає корисність інформації в діяльності ОСР, та дозволить отримати чітке уявлення про напрями діяльності ОСР, прибутковість, стан та перспективи розвитку. Підвищення корисності інформації визначається її якісними характеристиками, а саме, релевантністю, тобто здатністю відповідати потребам розвитку ОСР, побудові максимально відкритих, прозорих та довірливих взаємовідносин із стейкхолдерами ОСР: споживачами, акціонерами, персоналом, партнерами, контролюючими органами, представниками суспільства та громадських організацій.

Необхідно удосконалювати підходи до інформаційного забезпечення усього масиву управлінських рішень: кожного конкретного процесу управління та ОСР загалом.

Відповідного інформаційного забезпечення потребують наступні процеси управління ОСР: активи, пасиви, капітал ОСР як компоненти розвитку системи розподілу; структура ОСР, як елемент внутрішнього інформаційного середовища, яка складається з технічного департаменту, департаменту стратегічного розвитку та інвестицій, обліково-фінансового департаменту, департаменту з забезпечення розвитку бізнесу, департаменту інформаційних технологій, департаменту управління персоналом, цивільного захисту, пожежної безпеки, охорони праці; інформаційні зв’язки як елемент мікроінформаційного середовища та засіб поєднання компонентів управління ОСР в одне ціле; інституційний, як елемент макроінформаційного середовища, пов’язаний з зв'язками підприємства із зовнішнім середовищем.

Формування інформації за цими рівнями з використанням методів і процедур бюджетування, планування, контролінгу, управління ризиками та внутрішнього контролю забезпечить якісну організацію інформаційного обміну ОСР.

В таких умовах система бухгалтерського обліку ОСР має перетворюватися з простого набору первинних документів, бухгалтерських регістрів та процедур обліку в визначений логічний комплекс, сформований на основі плану рахунків, що узагальнює процеси діяльності з отримання прибутку та розвитку системи розподілу, забезпечує управління підприємством на основі реалізації тактичних і стратегічних рішень.

Список використаних джерел

1. Мазоренко О.В. Методичні аспекти оцінки інформаційного середовища функціонування та розвитку підприємства / О. Мазоренко // Вісник НТУ «ХПІ». 2013. № 52. С.104-110.

2. Оцінка технічного стану повітряних ліній електропередавання напругою від 35 до 750 кВ : методичні вказівки у двох частинах : СОУ-Н ЕЕ 20.571:2007. Офіц. вид. К. : ГРІФРЕ : М-во палива та енергетики України, 2007.

3. Кирій В. В., Костін Ю. Д. Використання методів управління інформацією на підприємствах електроенергетики. Проблеми і перспективи розвитку інформаційних систем і технологій в економіці. Матеріали конференції, присвяченої 40-річчя утворення кафедри інформаційних систем. Харків, ХНЕУ, 2004. С. 84-85.

4. Семанюк В.З. Ускладення інформаційного середовища підприємств в новій економічній формації. Режим доступу : http://global-national.in.ua/archive/13-2016/123.pdf

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ

Ющенко Софія
здобувачка вищої освіти ОС Молодший бакалавр
Черкаський державний бізнес-коледж, м.Черкаси
Науковий керівник: Гриліцька Анжела, к.е.н., доцент

Сучасна економіка та ринкові умови підвищують значущість вивчення аспектів обліку оплати праці, щоб адаптувати ці системи до нових викликів і вимог, які виникають на ринку праці та в результаті змін у законодавстві.

1. Динамічність ринкових умов:

° Глобалізація: Зростання взаємозв'язків та конкуренції на глобальному рівні ставить перед підприємствами завдання створення конкурентоспроможних систем оплати праці.

° Ринкові та економічні коливання: Під час економічних криз та нестабільності ринків, важливо зберігати ефективні системи оплати праці для забезпечення стабільності та мотивації персоналу.

2. Зміни в законодавстві:

° Праця та соціальні стандарти: Зміни у законодавстві щодо праці та соціальних стандартів вимагають від підприємств відповідності новим правилам, що включає в себе і організацію оплати праці.

° Зміни в податковому законодавстві: Податкові стимули або обмеження можуть впливати на структуру та розміри оплати праці, що вимагає адаптації систем обліку.

3. Потреба в гнучкості та інноваціях:

° Гнучкі форми оплати: Зростання популярності гнучких форм оплати праці, таких як премії за досягнення цілей чи оплата за результатами, вимагає розробки нових методів обліку та оцінки.

° Залучення молодого покоління: Очікування молодих співробітників щодо інноваційних систем оплати праці ставить перед підприємствами завдання пристосування систем до їх потреб.

4. Спроба досягнення балансу:

Баланс між вартістю та мотивацією: Оптимальний баланс між витратами на оплату праці та забезпеченням мотивації працівників визначає ефективність системи.

Дослідження сучасних аспектів обліку оплати праці є надзвичайно актуальним, оскільки воно спрямоване на розробку та вдосконалення систем, які відповідають сучасним реаліям та вимогам управління персоналом у нерідко змінному економічному та соціальному середовищі.

Вчені, такі як Ф. Бутинець, Л. Герасимчук, О. Кантаєв, О. Покатаєв, Г. Кошулинська, Н. Потриваєв, І. Савченко та інші, досліджують питання обліку оплати праці та можливі шляхи його удосконалення. Однак, у зв'язку з постійними змінами в економіці, стає необхідним розгляд нових підходів до

поліпшення системи обліку розрахунків за працю.

Відповідно до Закону України "Про оплату праці" [1], заробітну плату визначають як винагороду, яку роботодавець виплачує працівникові за виконану роботу, зазвичай у грошовому виразі. Розмір цієї винагороди залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, його результатів та господарської діяльності підприємства.

Для багатьох осіб заробітна плата є головним джерелом доходів і основою матеріального благополуччя їх сімей. Одночасно, ця винагорода виступає суттєвою складовою витрат на виробництво і ефективним засобом мотивації працівників [2]. У сучасних умовах недостатньо лише стимулювати зацікавленість працівників у досягненні певних результатів; виникає потреба в підвищенні ефективності праці.

Однією з ключових завдань при організації обліку оплати праці є забезпечення своєчасної реалізації розрахунків (нарахування заробітної плати та інших виплат, правильний розрахунок утримань). Також важливо забезпечити правильне віднесення суми нарахованої заробітної плати та відрахувань на собівартість продукції, контроль за кількісним складом працівників, раціональне використання робочого часу та додержання трудової дисципліни, групування показників для оперативного контролю та складання необхідної звітності. Додатково, важливо вести розрахунки із бюджетом щодо податків і внесків до Пенсійного фонду.

Перш за все, для ефективності та швидкодії обробки бухгалтерських документів щодо оплати праці, важливо провести аналіз і покращення системи документообігу на підприємстві.

З'ясування слабких місць дозволяє оптимізувати або розробити більш ефективну систему обігу документів та раціонально розподілити завдання між працівниками. Вдосконалення документообігу включає не лише оптимізацію форм та скорочення їхньої кількості і копій, але й зміну порядку обігу документів та алгоритму їх створення. Один із напрямів удосконалення бухгалтерського обліку полягає в зменшенні документації за допомогою впровадження багатоденних та накопичувальних документів, а також використання стандартних міжвідомчих форм, придатних для використання з обчислювальною технікою.

Ефективність досягається в основному за допомогою комп'ютерних технологій, де техніка відіграє ключову роль у загальній схемі обігу документів. Інші дослідники вказують, що впровадження системи автоматизації документообігу забезпечує оперативний доступ до документів та звітної інформації, ефективне управління процесами обігу та обробки документів, скорочення часу процедур затвердження документів та прийняття рішень, а також мінімізацію фінансових витрат на документообіг і діловодство [3].

Рух документів завжди відображає організаційну структуру управління та розподіл обов'язків між його складовими. Тому вдосконалення документообігу щільно пов'язане з удосконаленням самої структури управління і не може

розглядатися в ізоляції.

Наступним кроком у вдосконаленні системи оплати праці є пошук нових моделей винагородження. Ця потреба виникає через те, що традиційні механізми не забезпечують достатнього рівня підтримки ефективності в господарській діяльності. Однією з переваг нетрадиційних систем є їхня простота, виражена у зрозумілості механізму визначення грошового винагородження для кожного працівника, що призводить до посилення стимулюючої функції заробітної плати. У міжнародних системах оплати праці акцентується на мотивації працівника, вони спрямовані на підвищення бажання працювати більше та ефективніше. Сучасні системи оплати праці, що застосовуються в Україні, відрізняються обмеженою гнучкістю та низьким ступенем мотивації, оскільки розмір заробітної плати не пов'язаний з якістю та продуктивністю праці.

Відсутність ефективної системи винагородження та матеріального стимулювання призводить до значної розбіжності в оплаті праці між фахівцями різних відділів та однаковими спеціалістами на підприємствах одного регіону. Це призводить до нестабільності кадрового складу, нестійкості робочих колективів, збільшення матеріальних витрат на підготовку нових працівників.

В умовах сучасності стає важливим впровадження гнучких форм та систем оплати праці, зокрема використання контрактних та безтарифних систем.

Отже, в сучасних умовах ведення обліку заробітної плати відводиться ключова роль у загальній системі обліку підприємства. Для досягнення основних завдань цього обліку виникає необхідність в створенні найбільш зручного організаційного, кадрового та інформаційного забезпечення. Запропоновано удосконалити облік оплати праці шляхом аналізу та вдосконалення наявної системи організації документообігу, зміни системи оплати праці на більш орієнтовану на мотивацію, впровадження гнучких форм та систем оплати праці, а також використання результатів наукових досліджень та міжнародного досвіду.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про оплату праці» від 24.03.1995 № 108/95-ВР
2. Яременко Л. М. Механізм формування фонду оплати праці та напрями його удосконалення. Агросвіт. 2020. № 2. С. 53–60. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.2.53
3. Чусова В. Д., Старенька О. М. Теоретичні аспекти та перспективи розвитку обліку розрахунків з оплати праці. Напрями розвитку обліку, контролю та економічного аналізу в умовах глобалізації. Тези доповідей V Міжнародної студентської науково-практичної інтернет-конференції. Одеса: ОНЕУ, 2019. С. 125–128.

ПОДАТКОВА АМОРТИЗАЦІЯ: КРИТЕРІЇ ВІДМІННОСТІ

Яловега Людмила, к.е.н., доцент,
Лега Ольга, к.е.н., доцент,
Прийдак Тетяна, к.е.н., доцент
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

Необоротні активи відіграють вагому роль у господарській діяльності підприємств аграрної сфери, вони піддаються фізичному й моральному зносу, потребують поточного й капітального ремонту, підлягають переоцінці й консервації, а їх амортизація є важливим елементом управління суб'єктом господарювання. Наразі ефективна амортизаційна політика підприємства сприяє плануванню витрат на утримання необоротних активів та уможливлює управляти ризиками, вчасно реагувати на них й ухвалюючи відповідні управлінські рішення.

Проте змістове навантаження поняття «амортизація» для цілей бухгалтерського та податкового обліку має суттєві відмінності, які, здебільшого, стосуються підприємств-високодохідників (платників податку на прибуток), яким є необхідність нараховувати дві амортизації, оскільки вони застосовують податкові різниці.

Основні відмінності облікового відображення податкової та бухгалтерської амортизації узагальнено у табл. 1.

Таблиця 1

Критерії відмінностей облікового відображення бухгалтерської та податкової амортизації

Критерії відмінності	Змістове наповнення критерію	
	бухгалтерський облік	податковий облік
	(норми НП(С)БО 7, [2] – якщо облік ведеться за національними стандартами та МСБО 16, [1] – якщо за міжнародними)	(норми ПКУ), [3]
1. Правила нарахування амортизації	визначені стандартами	відсутні
2. Вартісний критерій об'єктів	відсутній	для основних засобів (далі – ОЗ) визначено пп. 14.1.138 у розмірі 20000 грн (починаючи із 23.05.2020 р.).
3. Мінімальні строки використання активів	відсутні	визначені пп. 138.3.3 і пп. 138.3.4. Для цілей податкової амортизації строк корисного використання має бути не менший, ніж у ПКУ. *(До прикладу, якщо бухгалтерським обліком на об'єкт встановлено термін експлуатації 2 роки, а норми ПКУ передбачають на такий об'єкт 5 років експлуатації, то для нарахування податкової аморти-*

Критерії відмінності	Змістове наповнення критерію	
	бухгалтерський облік	податковий облік
	(норми НП(С)БО 7, [2] – якщо облік ведеться за національними стандартами та МСБО 16, [1] – якщо за міжнародними)	(норми ПКУ), [3]
		зації враховують 5 років, оскільки строк використання не може бути менше, ніж норми податкового обліку).
4. Належність ОЗ до процесу виробництва	амортизація нараховується на всі об'єкти ОЗ, без виключення, як на об'єкти виробничого, так і невиробничого призначення	згідно п. 138.3.2 невиробничі ОЗ – це активи, які не призначенні для використання у господарській діяльності, а отже не є об'єктом ОЗ, тож на такі об'єкти амортизація в податковому обліку не нараховується.
5. Методи нарахування амортизації	визначені стандартами	- не нараховують амортизацію на об'єкти групи 1 (земельні ділянки) та групи 13 (природні ресурси); - метод прискореного зменшення залишкової вартості застосовують до об'єктів тільки групи 4 (машини та обладнання) та 5 групи (транспортні засоби); - прямолінійний метод застосовують до об'єктів групи 9 (інші основні засоби), групи 12 (тимчасові (не титульні) споруди), 14 (інвентарна тара), 15 (предмети прокату); - строки корисного використання встановлюються у розмірі мінімальної амортизації передбачених пп. 138.3.3.
6. Виробничий метод	передбачено для використання стандартами	відсутність методу для цілей податкового обліку, проте із 23.05.2020 р. дозволено його використання, однак із відповідними правилами визначених п. 138.3.1 *(на дату переходу на виробничий метод для цілей податкової амортизації, необхідно провести інвентаризацію і визначити балансову вартість ОЗ, без врахування переоцінки за даними бухгалтерського обліку).*
7. Амортизація МНМА	МНМА – необоротні активи, на які нараховується амортизація за одним із методів: - прямолінійним;	амортизація не нараховується, оскільки у податковому обліку МНМА – це не об'єкт ОЗ.

Критерії відмінності	Змістове наповнення критерію	
	бухгалтерський облік	податковий облік
	(норми НП(С)БО 7, [2] – якщо облік ведеться за національними стандартами та МСБО 16, [1] – якщо за міжнародними)	(норми ПКУ), [3]
	- виробничим; - списання 50% вартості при введені в експлуатацію активу та 50 % при його списанні; - списання 100 % вартості при вводі об'єкта в експлуатацію.	
8. Переоцінка	визначено стандартами *(перша переоцінка не впливає на фінансовий результат діяльності, а за наступними переоцінками активів виникають або доходи, що зменшують фінансові результати або витрати, що їх збільшують).*	у податковому обліку не існує поняття переоцінки
9. Консервація	відповідно до НП(С)БО 16 амортизація призупиняється на період консервації об'єкта, а за нормами МСБО 16 амортизація призупиняється лише при вибутті й реалізації об'єкта	із 23.05.2020 р. встановлено, що амортизація не нараховується за період не використання у господарській діяльності у зв'язку із модернізацією, реконструкцією й консервацією.
10. Ремонт орендованих ОЗ	термін експлуатації передбачено Договором оренди	такі об'єкти є 9 класифікаційною групою, відповідно їх мінімальний строк експлуатації – 12 років

Узагальнюючи вищевикладене, зауважимо, що облік амортизації необоротних активів – це актуальне питання для дослідження. Більше того, навіть з позицій облікового визнання та нарахування, амортизація має суттєві відмінності в бухгалтерському та податковому обліку, зокрема в частині: правил нарахування; вартісного критерію об'єктів; визначення термінів їх експлуатації; застосування методів нарахування; приналежності об'єктів до виробничого процесу та процесів переоцінки й консервації. Вочевидь, перед бухгалтерами-практиками стоять складні задачі щодо нарахування податкової амортизації, з огляду чинної законодавчої бази.

Список використаних джерел

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку (МСБО) 16 «Основні засоби». – URL:http:// www.rada.gov.ua. (дата звернення 03.11.2023).

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: Наказ Міністерства фінансів України № 92 від 27 квіт. 2004 р. *Верховна рада України*. – URL: http://zakon2.rada.gov.ua. (дата звернення: 03.11.2023).

3. Податковий кодекс України № 2755-VI від 2 груд. 2010 р. *Верховна Рада України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_bills_stand_laws (дата звернення: 03.11.2023).

Секція 3. Управління фінансами суб'єктів господарювання

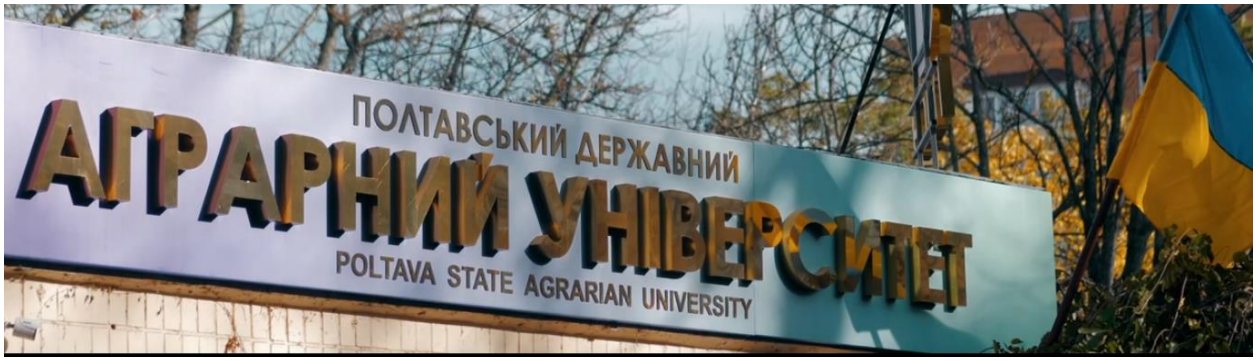

ГЕНЕЗИС ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ У СИСТЕМІ ЦІЛЕЙ ЄДИНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Андрос Світлана
д.е.н., доцент, провідний науковий співробітник
відділу фінансово-кредитної та податкової політики,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ

Нова загальна сільськогосподарська політика (2023-2027 рр.) (Common Agricultural Policy – CAP) робить сільське господарство в ЄС екологічно чистим та орієнтованим на результат. Реформована CAP спрямована на: надання адресної підтримки невеликим фермерським господарствам; збільшення внеску сільського господарства у досягнення екологічних та кліматичних цілей ЄС; забезпечення гнучкості для держав-членів в адаптації заходів до місцевих умов. Серед основних аспектів політики такі: нова зелена архітектура, заснована на екологічних умовах, яким повинні відповідати фермери, та додаткові добровільні заходи: більш цільові прямі виплати та заходи щодо розвитку сільських районів, які підлягають стратегічному плануванню: підхід, заснований на результатах, за яких держави-члени повинні щорічно звітувати про свої досягнення. У нових положеннях CAP зазначається, що: кожна держава-член ЄС має провести аналіз, щоб визначити конкретні потреби та скласти стратегічний план CAP. У кожному плані зазначено, як держава-член використовуватиме фінансування CAP для задоволення цих потреб, включаючи інструменти, які будуть використовуватись, та конкретні цілі.

Кожен стратегічний план CAP вимагає схвалення Комісії, щоб гарантувати його відповідність цілям ЄС. Країни повинні подавати до Комісії звіти про результати діяльності, щоб продемонструвати прогрес у досягненні цілей, встановлених як показники результатів. У нової CAP викладено нові зобов'язання та стимули для фермерів: збереження багатих вуглецем ґрунтів шляхом захисту водно-болотних угідь та торфовищ; еко-схеми, які мають бути включені країнами ЄС до їхніх планів щодо підтримки та/або стимулювання фермерів до застосування сільськогосподарських методів, корисних для клімату та навколишнього середовища, крім їх обов'язкових вимог; держави-члени спрямовуватимуть 25% своїх прямих платежів на ці схеми.

Для забезпечення стабільності та передбачуваності підтримка доходів є важливою частиною CAP з деякими змінами: країни ЄС мають забезпечити, щоб до 2027 р. всі права на виплати досягли суми не менше ніж 85% від середньої національної суми в ЄС. Усі країни, чий рівень прямої підтримки на гектар нижче 90% від середнього показника ЄС, побачать, що половину цього розриву буде скорочено до 2027 р. Державам-членам буде дозволено скоротити прямі виплати на одного фермера (60 000 євро на рік або більше) на 85% та обмежити їх 100 000 євро на рік. Державам-членам доведеться перерозподілити щонайменше 10% своїх асигнувань на прямі виплати від більших ферм до дрібніших і/або середніх, якщо вони не воліють задовольнити потребу в перерозподілі іншими способами і не зможуть продемонструвати, що ця потреба задоволена достатньою мірою [1].

Реформа САР після 2020 р. була спрямована на впровадження нового стратегічного підходу, який надає державам-членам автономію у складанні стратегічних планів на основі їхніх потреб та відповідно до мети ЄС. Це означає, що заходи на національному рівні можуть бути орієнтовані на місцеві особливості, не підриваючи при цьому загальний характер політики. У контексті зростаючої стурбованості громадськості щодо зміни клімату та екологічних проблем, нова САР приділяє особливу увагу екологічним вимогам. Фінансування зумовлене дотриманням екологічного та кліматичного законодавства ЄС. Крім того, реформа запроваджує різні винагороди за «зеленіші» практики, як у рамках прямих виплат (з новим типом підтримки «зелених» заходів, «еко-схем»), так і в рамках розвитку сільських районів. Крім того, дрібніші ферми та молоді фермери вважаються пріоритетними одержувачами прямих виплат [2].

Реформа САР 2013 р. спробувала вирішити проблеми, такі як зміна клімату, благополуччя тварин, безпека харчових продуктів та стійке використання природних ресурсів, включивши: екологізацію платежів, підвищення стійкості сільського господарства; більш рівномірний розподіл підтримки, що обмежує бюджет великих ферм; додаткову підтримку дрібних фермерських господарств за рахунок адресної підтримки доходів; стимули для молодих людей, що розпочати кар'єру у сільському господарстві. Крім того, реформа призвела до збільшення видатків на проєкти розвитку сільських районів. Це був перший випадок, коли реформа САР була проведена відповідно до звичайної законодавчої процедури, введеної Лісабонським договором, згідно з яким Рада ухвалює закони спільно з Європейським парламентом на рівних підставах.

Стосовно САР 1999 р. відзначимо наступне. Через майже 40 років бюджет САР, як і раніше, становив майже 50% від загального бюджету ЄС, тоді як сільськогосподарський сектор надавав менше можливостей для створення нових робочих місць, ніж інші галузі, що розвиваються, особливо сектор послуг. У цьому контексті у 2004 р. нова програма «Порядок денний 2000» призвела до створення другого компонента САР, присвяченого розвитку сільських районів. Порядок денний на 2000 р. пропонував цілісний підхід до сільського господарства та розвитку сільських районів для підвищення конкурентоспроможності сільського господарства, забезпечення альтернативних джерел доходу в сільських районах та зміцнення соціальної згуртованості у цих районах [1].

Реформи Макшаррі: від підтримки ринку до підтримки виробників. У 1992 р. була прийнята перша масштабна реформа САР, метою якої було скорочення загального бюджету та уникнення необмежених гарантованих цін. Політика перейшла від системи ринкової підтримки до прямої підтримки доходів фермерів і включала нові зобов'язання фермерів щодо захисту навколишнього середовища та стимули для покращення якості продуктів харчування. Вперше було запроваджено прямі виплати фермерам залежно від площі оброблюваної землі чи поголів'я худоби.

У 1970-х та на початку 80-х років сільськогосподарське виробництво почало перевищувати попит. Це призвело до появи таких надлишків, як так звані «олійні гори» та «винні озера». В результаті продукти харчування були або викинуті на

смітник, або продані на світовому ринку за набагато нижчими цінами. Щоб запобігти надмірному падінню доходів фермерів, у 1984 р. ЄС запровадив систему квот на молоко, щоб обмежити надвиробництво та керувати запасами. Кожен виробник отримає квоту, яка визначає кількість продуктів харчування, які він зможе зробити. З тих, хто перевищив квоту, стягуватиметься збір. Водночас зростав тиск із боку зовнішніх гравців, які звинувачували Європейські спільноти у надмірному протекціонізмі та закликали до лібералізації ринку.

План Маншольту: модернізація 1970 р. Минали роки, продуктивність та доступність продуктів харчування зростали. Проте доходи фермерів залишалися на колишньому рівні, незважаючи на підтримку, яку вони отримували від цієї політики. Враховуючи ситуацію, Сікко Маншольт, тодішній європейський комісар із сільського господарства, передбачив, що ринкові дисбаланси можуть виникнути через надвиробництво та підтримку цін. Тому він запропонував масштабну модернізацію сільськогосподарського сектора у спробі покращити рівень життя фермерів та уникнути ринкових спотворень. План Маншольта, перша реформа CAP, був спрямований на: оптимізувати площу оброблюваних земель та об'єднувати ферми для створення більших одиниць.

1962 р. – народження CAP. Після Другої світової війни Європа зробила рішучі кроки до мирного майбутнього. Щоб відновити соціальну та економічну структуру, шість країн-засновників тодішнього Європейського співтовариства розпочали переговори про загальний підхід до сільського господарства. Сільськогосподарський сектор грав значну роль у післявоєнній європейській економіці, проте для нього характерні: низьке виробництво продуктів харчування, частково через війну; дохід фермерів був набагато нижчим, ніж в інших секторах; необхідність забезпечити легкий доступ до продовольства та підвищити продуктивність; негармонізована національна сільськогосподарська політика, що веде до відмінностей в умовах конкуренції

У 1962 р. CAP була введена з такими цілями: підвищення продуктивності сільського господарства; забезпечення справедливого рівня життя фермерів; гарантія наявності поставок; стабілізація ринків; створення безпечного ланцюжка поставок з розумними цінами; гармонізація правил конкуренції у всіх країнах. Для досягнення цих цілей було створено економічну систему цінової та ринкової підтримки. Цей механізм надав фермерам гарантовану ціну на свою продукцію, запровадив тарифи на зовнішні продукти та запровадив державне втручання у разі падіння ринкових цін. Фермери отримували підтримку відповідно до їх загального рівня виробництва.

Список використаних джерел

1. Common agricultural policy. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy_en.

2. Андрос С.В., Герасимчук В.Г. Активізація державної фінансової підтримки фермерських господарств як умова забезпечення продовольчої безпеки в ЄС та Україні. Економічний журнал Одеського політехнічного університету. 2022. № 3(21). С. 5-12. DOI: 10.15276/EJ.03.2022.1 DOI: 10.5281/zenodo.7465387.

ФАКТОРИ ЗМІНИ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Білівненко Назар
здобувач вищої освіти ОС Магістр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Тютюнник Юрій, к.е.н., доцент

Фактори зміни фінансових результатів залежать від економічного та політичного стану країни, зокрема такі фактори як війна, недосконалість законодавства змушують керівників замислюватися над новими підходами щодо вибору оптимальної структури джерел фінансування.

Фінансові результати підприємства можуть змінюватися під впливом різноманітних факторів. Так, на підприємство можуть суттєво вплинути зміни на ринку, такі як збільшення конкуренції, зміни в попиті на продукцію, зміни в цінах на сировину і матеріали, а також зміни в ринковому середовищі в цілому. Макроекономічні фактори, такі як інфляція, облікова ставка, зміни валютних курсів та рівень безробіття, також можуть впливати на фінансові результати підприємства. Зміни в законодавстві (наприклад, податкові закони, стандарти бухгалтерського обліку) можуть суттєво впливати на прибуток і витрати підприємства. Зміни в управлінні, рішення та стратегії, прийняті на рівні управління, можуть мати важливий вплив на фінансові результати, наприклад, розширення бізнесу, впровадження нових технологій або реорганізація може вплинути на доходи і витрати.

Розуміння факторів впливу є важливим аспектом у фінансовому аналізі й управлінні фінансами, оскільки допомагає визначити та прогнозувати чинники впливу на фінансові результати підприємства. Ось декілька ключових причин, чому розуміння цих факторів є важливим [1, с. 246].

1. Планування і стратегія. Знання факторів впливу дозволяє компанії ліпше планувати свої фінанси і розробляти стратегії для досягнення фінансових цілей. Наприклад, якщо підприємство розуміє, що зростання витрат на сировину або зменшення цін на ринку може вплинути на прибутковість, то воно може розробити плани для зменшення витрат або пошуку нових ринків.

2. Прийняття рішень. Розуміння факторів впливу допомагає в прийнятті обґрунтованих рішень. Керівництво підприємства може використовувати цю інформацію для визначення, які проєкти та ініціативи варто фінансувати та які потребують корекцій.

3. Мінімізація ризиків. Розуміння факторів впливу допомагає виявляти ризики та розробляти стратегії для їх мінімізації. Якщо компанія розуміє, які фактори можуть призвести до зменшення прибутку, вона може приймати заходи для зменшення цих ризиків.

4. Моніторинг та аналіз. Дозволяє вести постійний моніторинг фінансових результатів та аналізувати їх в контексті зовнішнього середовища. Це допомагає вчасно реагувати на зміни та коригувати стратегію.

5. Залучення інвесторів і кредиторів. Інвестори та кредитори цікавляться

фінансовими результатами підприємства і його здатністю до прибутковості та відшкодування боргів. Розуміння факторів впливу та можливості прогнозування дозволяють підприємству представити більш докладну інформацію своїм інвесторам і кредиторам.

Дослідження й аналіз факторів змін фінансових результатів є важливою складовою фінансового управління та прийняття фінансових рішень для будь-якого підприємства. Вивчення причин змін фінансових результатів дозволяє підприємству не лише зрозуміти, чому ці зміни відбуваються, але й розробити стратегії для максимізації прибутку та забезпечення стійкості в умовах конкурентного ринку та економічної нестабільності.

Аналіз факторів змін допомагає у плануванні та прогнозуванні фінансових результатів, прийнятті обгрунтованих рішень, коригуванні стратегії розвитку підприємства та мінімізації ризиків. Важливо враховувати і внутрішні, і зовнішні фактори, які можуть впливати на фінансові результати, і забезпечувати постійний моніторинг та оцінку результатів [2, с. 274].

Отже, розуміння й аналіз факторів змін є ключем до досягнення фінансової стійкості та успіху підприємства в сучасному бізнес-середовищі. Враховуючи ці фактори, підприємства можуть ефективно реагувати на зміни, вдосконалювати свою діяльність та забезпечувати стійкість у фінансовій сфері.

Список використаних джерел

1. Косарєва І. П., Удовика Є. М. Удосконалення системи управління фінансовою стійкістю підприємств. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. № 23. URL: http://globalnational.in.ua/archive/23-2018/48.pdf (дата звернення 30.10.2023).

2. Куцик В. І., Борисенко Н. В. Суть і аналіз фінансово-економічного стану підприємства в сучасних умова. *Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.-техн. праць*. Вип. 19.13. Львів : РВВ НЛТУ України. 2019.

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ КАТЕГОРІЇ «ВИТРАТИ» ЯК ОБ'ЄКТУ УПРАВЛІННЯ

Ворон Діана
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Овчарук О. М., к.е.н., доцент,

Основою подальшого розвитку підприємства є його прибуток. Отримання максимального прибутку можливе лише при комплексному підході до раціонального управління витратами виробництва та реалізації продукції.

Трактування категорії «витрати» у теорії економічної діяльності та на практиці різняться через різні підходи до оцінки вартості в процесі господарської діяльності. Вивчення поглядів вчених щодо цієї категорії вказує на те, що економічні витрати виявляються більшими, ніж бухгалтерські, і розглядаються як витрати підприємства. Останні включають всі потенційні витрати, які існують у його умовах.

Економічні витрати охоплюють не лише грошові витрати, але й альтернативні витрати, виникаючи з різних варіантів використання ресурсів. Вони створюють сукупність альтернативних витрат, у тому числі явних та неявних.

Таким чином, витрати підприємства можна розглядати як складну економічну категорію, що включає процес формування необхідних економічних ресурсів та їхнє використання. Економічний зміст витрат виникає з проблеми обмеженості ресурсів і можливості їх альтернативного використання.

У літературі часто використовуються терміни «витрати», «затрати» та «видатки», що може призводити до плутанини. Вчені наголошують на важливості відмінності між бухгалтерським та управлінським розумінням витрат для класифікації витрат управлінського обліку.

Таким чином, визначення витрат може значно відрізнятися в залежності від контексту в економічній теорії та для бухгалтерського обліку.

Економічний зміст витрат походить з проблеми обмеженості ресурсів і отримання можливості їх альтернативного використання. Якщо застосувати ресурси в одному виробничому циклі, то не можливо використати їх за іншим призначенням.

Витрати з точки зору економічної теорії формуються з метою подання інформації для прийняття управлінських рішень стосовно їхнього планування, аналізу, а також для ціноутворення. Витрати з точки зору бухгалтерського обліку розкривають інформацію про діяльність підприємства, яку можна отримати з оприлюдненої фінансової звітності.

Науковці, такі як Бутинець Ф. Ф., Грещак М. Г., Коцюба О. С., Скрипник М. І., та інші, зосереджуються на розумінні витрат ресурсів у діяльності підприємства. Їхні дослідження демонструють, що ефективне управління цими витратами є ключем до успішної діяльності.

Однією з головних цілей управління витратами є ефективне використання обмежених ресурсів через планування, облік і контроль внутрішньовиробничих витрат. Це означає вміння раціонально використовувати ресурси та отримувати максимальний результат від них. Управління витратами включає формування витрат підприємства, контроль їхнього рівня та постійне стимулювання зниження витрат. Це надзвичайно важлива функція для економічного механізму будь-якого підприємства.

На ефективність управління витратами впливає як матеріально-технічна база підприємства, так й кваліфікація працівників різних рівнів підприємства. Адже саме від дій та кваліфікації фахівців, а також умов праці працівників залежить успішне досягнення цілей фірми з мінімальними витратами [1].

Отже, основною метою управління витратами підприємства є саме їх оптимізація. Правильна організація управління витратами дає можливість виявити резерви їх зниження.

Таким чином управління витратами - це система принципів та методів, які спрямовані на розробку та виконання управлінських рішень, враховуючи об'єктивні економічні закони.

Список використаних джерел

4. Вороніна В. Л., Рудич А. І. Сутність витрат як економічної категорії. Інноваційний розвиток та безпека підприємств в умовах неоіндустріального суспільства: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (27 жовт. 2020 р.). Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2020. С. 498-500. URL: https://dspace.pdau.edu.ua/handle/123456789/9486 (дата звернення: 25.10.2023).

5. Маркіна І. А., Лень В. В., Шапка В. О. Управління витратами як фактор підвищення економічної безпеки підприємства. Актуальні проблеми інноваційної економіки. Харків: ХНТУСГ. 2019. № 3. С. 83-88.

ЦИРКУЛЯРНА ЕКОНОМІКА ЯК ОДИН ЗІ ШЛЯХІВ ПІДВИЩЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ КОМПАНІЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ КАТАКЛІЗМІВ

Дорошкевич Ганна
аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Приазовський державний технічний університет, м. Дніпро
Науковий керівник: Мінц Олексій, д.е.н., професор

Військовий стан диктує для компаній нові умови як існування, так і виробництва. Наявність ускладнень з доставкою виробничих ресурсів, а також істотне зростання вартості сировини, спонукає компанії використовувати нові шляхи зниження собівартості товарів. На противагу, зростання рівня інфляції провокує клієнтів обирати товари за більшою кількістю критеріїв, а саме не тільки якістю, доступністю тощо, але й враховуючи і шкоду для екології.

В останні роки від підприємств все частіше вимагають включати концепцію «екологічної стійкості» у свою ділову діяльність, робити істотні дії та розкривати інформацію про стійкість компанії в екологічному аспекті. Оскільки очікування та вимоги зацікавлених сторін зростають, підприємства повинні усвідомлювати, що для підтримки екологічної легітимності та репутації організації їм необхідна ефективніша модель комунікації для реагування на вимоги зацікавлених сторін та передачі позиції організації з екологічних питань[1].

Економіка замкнутого циклу ґрунтується на принципах 3R, а саме скороченні, повторному використанні та переробці. Простіше кажучи, циркулярна економіка - інноваційна бізнес-стратегія, спрямована на досягнення бізнес-цілей за рахунок збільшення використання перероблених ресурсів та зниження навантаження на навколишнє середовище[2].

Шлях переходу компаній на циркулярну економіку повинен включати наступні етапи:

1. Глибинний аналіз функцій, які виконує продукт і які є найважливішими для клієнтів та розгляд того, як можна замінити матеріали, не втрачаючи якість, на відновлювальні.
2. Пошук покупців на відходи від виробництва. Наприклад, виробництво дерев’яних брусів спричинить за собою відходи у вигляді стружки, яку потім можуть реалізовувати зоомагазини, як наповнювач для маленьких хатніх тварин чи кору використовують у ландшафтному дизайні тощо.
3. Налагодити взаємодію підприємство - клієнт - підприємство для повторного використання цінних ресурсів.
4. Підтримка взаємозв’язку з клієнтами стосовно продукту та поточного виявлення потреб [3].

Циркулярні бізнес-моделі перевершують традиційні лінійні моделі у восьми важливих критеріях:

1. Більш привабливі продукти.

У рамках циклічних бізнес-моделей відходи стають активом. Відновлювані

та перероблювальні ресурси стають важливою частиною виробництва, знижуючи або навіть усуваючи відходи, забруднення та втрату біорізноманіття, тим самим посилюючи три основні причини придбання екологічно чистих продуктів, а саме намір покращити довкілля (30%), скоротити виробничі відходи (23%), зменшити викиди вуглекислого газу (22%) [4].

2. Велика близькість до клієнтів.

Для циклічних бізнес-моделей прямої комунікації недостатньо. Вони вимагають постійного діалогу у всій бізнес-екосистемі протягом усього терміну служби продукту. Підвищена близькість забезпечує послідовний діалог, який допомагає постачальникам послуг та товарів зрозуміти моделі використання та сприйняття їх товарів клієнтами.

3. Зниження витрат.

Вироби циркулярної економіки призначені для повторного використання, ремонту або відновлення та, зрештою, переробки. У результаті матеріали та компоненти коштують дешевше, а бажане обслуговування продукту буде більш рентабельним через ширше використання продукту.

Однак циркулярна економіка не забезпечує зниження витрат з першого дня, перехід до циркулярних бізнес-моделей потребує інвестицій та сміливих бізнес-рішень.

4. Джерела регулярного доходу.

Циркулярні бізнес-моделі включають регулярні продажі не тільки в бізнес-моделях «продукт як послуга» та «спільна економіка», а й у торгівлі відновленими компонентами та матеріалами, які приносять дохід щоразу, коли вони перепродаються. Супутні послуги, такі як ремонт та реконструкція, також приносять регулярний дохід. Відходи та побічні продукти можна також розглядати як активи.

5. Велика стійкість.

Організації, які контролюють свої виробничі витрати шляхом відновлення компонентів та переробки їх матеріалів (а не утилізації їх), можуть краще протистояти нестабільним ланцюжкам поставок, нестачі продукції та вибагливим постачальникам. Вони також можуть захистити себе від коливань цін.

6. Підвищення корисності продукту та компонентів.

Вироби циркулярного типу призначені для повторного використання, ремонту, відновлення та модернізації, що підвищує ефективність їх використання. Аналогічно, компоненти збиратимуться, ремонтуватимуться і використовуватимуться знову, а матеріали зрештою перероблятимуться.

7. Скорочення термінів виробництва.

Продукти та компоненти, які вийшли з ладу, можна швидше відновити до стану нових або майже нових, що усуває необхідність у виробництві безлічі нових компонентів продукту, щоб займало значно більше часу[4].

8. Клімат та екологічність.

Переробка, ремонт, відновлення та повторне використання продуктів переробки вимагає менше енергії і менш впливає на навколишнє середовище,

ніж традиційні методи [4].

Отож, говорячи про перехід до циркулярної економіки, як одного зі шляхів забезпечення стійкості компаній в умовах глобальних катаклізмів, треба враховувати фінансові можливості перебудови моделі існування. Однак в майбутньому це забезпечить більшу стійкість та незалежність від поставок, а також дасть перевагу над конкурентами.

Список використаних джерел

1. Awan, U., Sroufe, R. *Sustainability in the Circular Economy: Insights and Dynamics of Designing Circular Business Models, 2022.* URL: https://www.mdpi.com/2076-3417/12/3/1521
2. Stahel, W.R. *The circular economy*, 2016. PP. 435-438
3. З чистого аркуша: як працює і чим вигідна циркулярна економіка [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.epravda.com.ua/columns/2020/09/2/664626/
4. 8 Ways the Circular Economy Will Transform how Business is Done [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://councilgreatlakesregion.org/8-ways-the-circular-economy-will-transform-how-business-is-done/

СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ БІЗНЕС-АНАЛІТИКИ

Короїд Карина
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Державний податковий університет, м. Ірпінь
Науковий керівник: Параниця Надія, к.е.н., доцент

З всебічним розвитком інноваційних технологій, всі аспекти діяльності людини набули метаморфозного удосконалення. Необхідність вирішувати різноманітні проблеми за допомогою аналітики для успішного ведення бізнесу збільшила попит на аналітиків, яких ще називають агентами або ініціаторами змін. Враховуючи, що посада бізнес-аналітика є однією з найбільш престижних і високооплачуваних на сучасному конкурентному ринку праці, не дивно, що зростає інтерес до бізнес-аналітики як виду діяльності, до цієї галузі знань, що динамічно розвивається, і до відповідних продуктів. Відповідно набувають актуальності сучасні інструменти, які дозволяють більш точно, досконало виконати завдання бізнес-аналітики та досягти бажаних цілей.

Питанням сутності та змісту інструментів бізнес-аналітики свої наукові праці присвятили безліч вчених: А.М. Гафіяк, Д.А. Гобов, Б.В. Дмитришин, М.В. Боровий, А. Кухар, А. В. Сидорова, Д. В. Біленко, Н. В. Буркіна, А. С. Чкан та інші. Незважаючи на велику кількість досліджень, питання використання сучасних інструментів у діяльності бізнес-аналітика розкрито недостатньо. Використання сучасних інструментів дозволяє: збільшити продуктивність бізнес-аналітика у декілька разів; зменшити час на виконання рутинних задач та приділяти увагу для більш важливих.

До сучасних інструментів бізнес-аналізу відносять п’ять основних інструментів: Microsoft Visio, Microsoft Excel, Confluence, Jira, Balsamiq.

Microsoft Visio є одним з недооцінених інструментів бізнес-аналізу. Багато спеціалістів вважають даний інструмент малофункціональним, який слугує лише для побудови блок-схем, проте для бізнес-аналітика це неоціненний програмний девайс, який дозволяє:

- створювати mind-списки;
- створювати стандартизацію оформлення задач;
- швидко налагодити розподіл задач між співробітниками.

Microsoft Excel – надзвичайно популярна програма у бізнес-аналітиків, яка дозволяє вирішувати велику кількість бізнес-задач за короткий проміжок часу, а саме:

- вести звітність;
- налагоджувати координацію між проектами;
- створювати автоматизовані шаблони;
- формувати автоматизовані задачі по обробці великої кількості цифрових даних.

Серед одних із маловідомих функцій Microsoft Excel є парсинг та

порівнювання даних, які важливі у прийнятті управлінських рішень. Найпростішим прикладом може слугувати порівняння двох прайс-листів, з виділенням найбільш вигідних позицій.

Наступним, одним з найдосконаліших інструментів у бізнес аналітиці є Confluence. За допомогою даного продукту можливо систематизувати дані:

– про співробітників;
– планування та виконання поставлених задач;
– керувати робочими процесами;
– делегувати власні задачі;
– залучати інших співробітників до виконання завдань проектів, тобто надати кожному «роль».

Jira – це електронний проект-менеджер, який може виконувати бізнес-аналітичні задачі. Основною особливістю даного продукту є легкість управління та можливість поєднання з іншими продуктами, наприклад Microsoft Visio.

Jira надає багато додаткових переваг, а у поєднанні з Microsoft Visio є основним інструментальним забезпеченням бізнес-аналітика. Продукт дозволяє:

– координувати роботу компанії;
– аналізувати ефективність конкретних відділів та працівників за допомогою функціоналу внутрішньої статистики;
– вести не один бізнес-проект, а декілька.

Balsamiq вважають одним з найлегших у використанні інструментів бізнес-аналітики. Ця програма отримала популярність за допомогою легкого формування шаблонів для розрахунків бізнес-аналітики та прийняття важливих рішень. Саме Balsamiq є унікальним тим, що продукт підлаштовується під будь-який формат: комп'ютера, телефона, планшета, що дозволяє бізнес-аналітикам вести свою діяльність свою діяльність у будь-який час та місце. Особливо актуально це стало у період корона вірусної інфекції та воєнного стану – більшість працівників працюють дистанційно.

Отже, основними сучасники інструментами бізнес-аналітики є Microsoft Visio, Microsoft Excel, Confluence, Jira, Balsamiq. Кожен з перерахованих інструментів має свої особливості, які є необхідними у бізнес-аналітиці. Використання того чи іншого програмного продукту обґрунтовується важливістю вирішення різних завдань та отримання бажаних результатів.

Список використаних джерел

1. Топ-5 інструментів бізнес-аналітика. URL: https://web-academy.ua/blog/pm-ba-pdm/podruchnye-instrumenty-biznes-analitika (дата звернення 05.11.2023).

ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Корчага Олег, Крикунов Олег, Литвин Діана
здобувачі вищої освіти ОС «Магістр»
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Зоря Олексій, д.е.н., професор

Прибуток є ключовим фактором конкурентоспроможності підприємства, оскільки він визначає його фінансову стійкість та здатність конкурувати на ринку. Управління прибутком включає в себе не лише створення відповідних організаційно-економічних систем, але й глибоке усвідомлення основних механізмів, що впливають на формування прибутку та рентабельності.

Ключовими аспектами є ретельне вивчення витрат та їх оптимізація, стратегічне планування, а також використання інноваційних методів управлінського аналізу та планування. Забезпечення стійкої рентабельності вимагає ефективного контролю за витратами, щоб забезпечити оптимальне використання ресурсів.

Ефективне управління прибутком та рентабельністю створює підґрунтя для стійкої конкурентоспроможності підприємства, забезпечуючи йому важливий ресурс для подальшого розвитку та успіху на ринку. Зв'язок між ефективністю управління прибутком і конкурентоспроможністю підприємства підсилюється аспектами наведеними на рис. 1 [1].

УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ → КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА
Підприємства з ефективним управлінням прибутку мають стійку фінансову базу, що дозволяє витримувати економічні труднощі.
Ефективне управління прибутком дозволяє виділяти ресурси на розвиток інновацій та впровадження нових технологій, що підсилює конкурентоспроможність.
Ефективний контроль над витратами п-ва дозволяють зберігати більшу частку прибутку
Стратегічне планування, допомагає підприємству адаптуватися до змін в економічному середовищі.
Впровадження ефективних стратегій маркетингу та продажу, з метою розуміння ринку, визначення вартості продуктів та послуг і забезпечення їх конкурентоспроможності
Залучення та розвиток висококваліфікованих співробітників, сприяє ефективному використанню ресурсів та підвищенню продуктивності.

Рис. 1 Ключові аспекти підсилення зв'язку між ефективністю управління прибутком і конкурентоспроможністю підприємства

Раціональне та оптимальне управління прибутком включає в себе розвиток інновацій та високий рівень взаємодії з персоналом, що допомагає підтримувати високу продуктивність та ефективність робочих процесів, а створення

інноваційних продуктів, в свою чергу, формує конкурентні переваги для підприємтсва.

Необхідність ефективного управління прибутком на підприємстві визначається ключовою роллю, яку відіграє прибуток у забезпеченні конкурентоспроможності. По-перше, прибуток є основним джерелом фінансування для різноманітних діяльностей підприємства, включаючи дослідження та розвиток, маркетинг, інновації та покращення якості продукції чи послуг.

Ефективне управління прибутком стає стратегічно важливою складовою конкурентоспроможності підприємства, надаючи йому не лише фінансову стійкість, але й здатність активно конкурувати та адаптуватися до змін у вимогах ринку.

Список використаних джерел

1. Мауер Д. Р., Солошенко О. І., Клименко В.В. Фінансова стратегія як аспект фінансового забезпечення конкурентних переваг підприємства. *Матеріали студентської наукової конференції Полтавської державної аграрної академії, 13 травня 2021 р.* Том І. Полтава: РВВ ПДАА, 2021. С.105-107 с.

2. Павлюк І. О. Управління прибутком підприємств в умовах сьогодення. *Вісник Хмельницького національного університету*, 2020. Вип.1. С. 84-88.

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ОНОВЛЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

Малиш Олександр,
здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії,
Макеров Віталій, Остапченко Аня
здобувачі вищої освіти ОС «Магістр»
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Зоря Олексій, д.е.н., професор

Механізм оновлення основних засобів – це сукупність економічних відносин, набір організаційно-технологічних інструментів господарської діяльності, що застосовуються в процесі експлуатації та модернізації засобів виробництва.

Основними критеріями визначення необхідної потреби у оновленні та модернізації основних засобів виступають: технічний стан основних засобів, економічна ефективність поточної експлуатації, капітального ремонту та модернізації.

Сутність інвестиційного механізму оновлення основних засобів полягає в систематичному та цілеспрямованому впровадженні інвестицій для покращення технічного, технологічного та функціонального стану основних засобів підприємства. Цей процес включає в себе аналіз, планування, фінансування, впровадження та оцінку, а основною метою є забезпечення ефективного використання ресурсів підприємства та збільшення його конкурентоспроможність на ринку [2].

Інвестиційний механізм оновлення основних засобів також спрямований на досягнення стратегічних цілей, таких як підвищення продуктивності, зменшення витрат, розширення виробничих потужностей та вдосконалення технічного обладнання. Інвестиційний механізм оновлення основних засобів містить в собі декілька етапів та стратегій (рис 1).

Інвестування в модернізацію та технологічний розвиток дозволяє підвищити продуктивність та конкурентоспроможність підприємства, розширити виробничі потужності з метою нарощення обсягів виробництва та збільшення масштабів підприємства.

Інвестування в удосконалення споживчих властивостей продуктів, товарів чи послуг сприяє зменшенню екологічного сліду та має позитивно впливати на імідж і репутацію господарюючого суб’єкта, його відносини з клієнтами та партнерами. При цьому, варто зазначити, що інвестиційні стратегії відіграють важливу роль в оновленні основних засобів, але вони мають бути гармонійно вписаними у загальну стратегію розвитку підприємства [3].

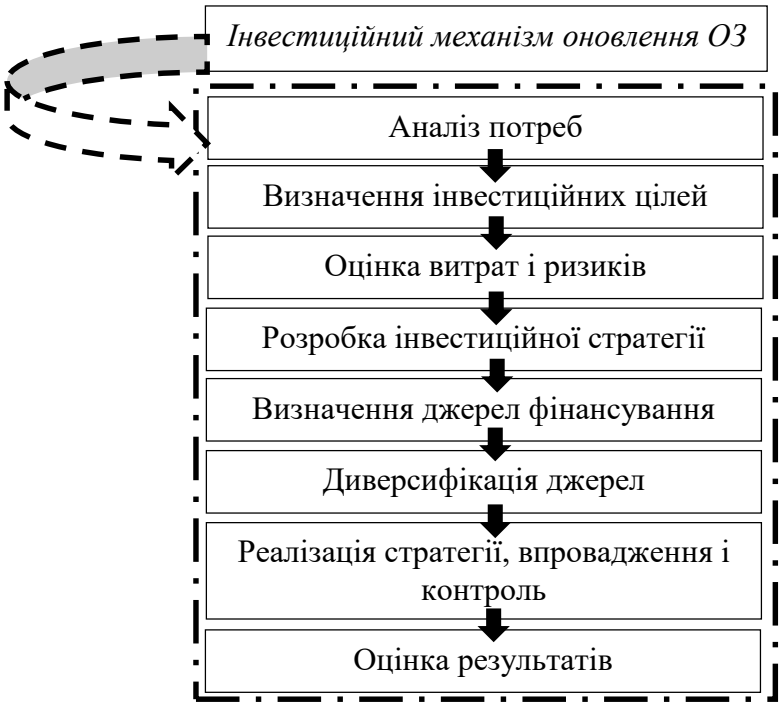

Рис. 1. Етами інвестиційного механізму оновлення основних засобів
Складено авторами на основі джерела [1]

В цілому інвестиційний механізм оновлення основних засобів спрямований на підтримку сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності підприємства в умовах швидко змінюючогося ринкового середовища.

Список використаних джерел

1. Зоря О.П., Бардіна Т.О., Зоря С.П. Теоретико-методологічні основи формування концепції інвестиційного забезпечення сталого розвитку сільських територій. *Причорноморські економічні студії.* 2021. Вип. 63. С. 124-130. URL:. http://bses.in.ua/journals/2021/63_2021/21.pdf

2. Мауер Д.Р., Тимофієнко В.В., Тодорова А.В., Зоря О.П. Теоретико-методичні основи формування цілей управління основними засобами з метою їх інвестиційно-інноваційного оновлення. *Наукове забезпечення розвитку національної економіки: досягнення теорії та проблеми практики : матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених (м. Полтава, 28 жовтня 2021 року).* Полтава, 2021. С. 84-85.

3. Косяк, А. П. Основні засоби: поняття, класифікація, вартість, первинний облік і документальне оформлення комунальними підприємствами. *Комунальне господарство міст. Серія: Економічні науки*. 2019. Вип. 2. С. 104-110.

АНАЛІЗ ГРОШОВИХ КОШТІВ ТА ЇХ ЕКВІВАЛЕНТІВ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДІВНОЇ ТА МЕТАЛУРГІЙНОЇ ГАЛУЗІ

Петрищева Катерина,
аспірант, кафедра «Фінанси, банківська справа та підприємництво»,
Донбаська державна машинобудівна академія,
м. Краматорськ-Тернопіль
Науковий керівник: Єлецьких С.Я., д-р екон. наук, професор кафедри
«Фінанси, банківська справа та підприємництво»,
Донбаська державна машинобудівна академія, м. Краматорськ-Тернопіль

Діяльність підприємств машинобудівної та металургійної галузей завжди характеризується нестабільністю зовнішніх умов, що загострюється тим, що більшість з них мають застаріле обладнання та потребують впровадження новітніх технологій, для чого потрібні значні фінансові ресурси. Для прийняття рішення про ефективне використання грошових коштів потрібний їх детальний аналіз.

Обсяги грошових коштів та їх еквівалентів підприємств машинобудування та металургії та їх загальний обсяг по промислових підприємствах, а також частка грошових коштів та їх еквівалентів підприємств відповідних галузей у загальному обсязі по промислових підприємствах наведена у табл. 1.

Таблиця 1

Аналіз грошових коштів та їх еквівалентів підприємств машинобудівної та металургійної галузі

(*Джерело: складено автором на основі даних джерела [1]*)

	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Металургійне виробництво	12190325,7	9000974,4	10848409,9	13977087,4	22018604,8
Частка в промислових підприємствах	13,24%	9,12%	7,77%	7,73%	10,63%
Машинобудування	16421690,4	18133552,0	26223638,3	26190101,6	28187840,9
Частка в промислових підприємствах	17,84%	18,37%	18,79%	14,48%	13,61%
Всього по промислових підприємствах:	92047211,8	98703046,9	139580596,6	180877545,1	207152155,5

В абсолютному вираженні обсяг грошових коштів та їх еквівалентів на підприємствах машинобудівної галузі є більшим, ніж на підприємствах металургійної галузі, водночас частка грошових коштів та їх еквівалентів підприємств машинобудування у загальному показнику по промислових підприємствах майже вдвічі більше, ніж для підприємств металургії.

Динаміка обсягу грошових коштів та їх еквівалентів підприємств машинобудівної та металургійної галузі (рис. 1) свідчить про його загальне зростання із незначним зменшенням в окремі періоди для обох галузей протягом аналізованого періоду.

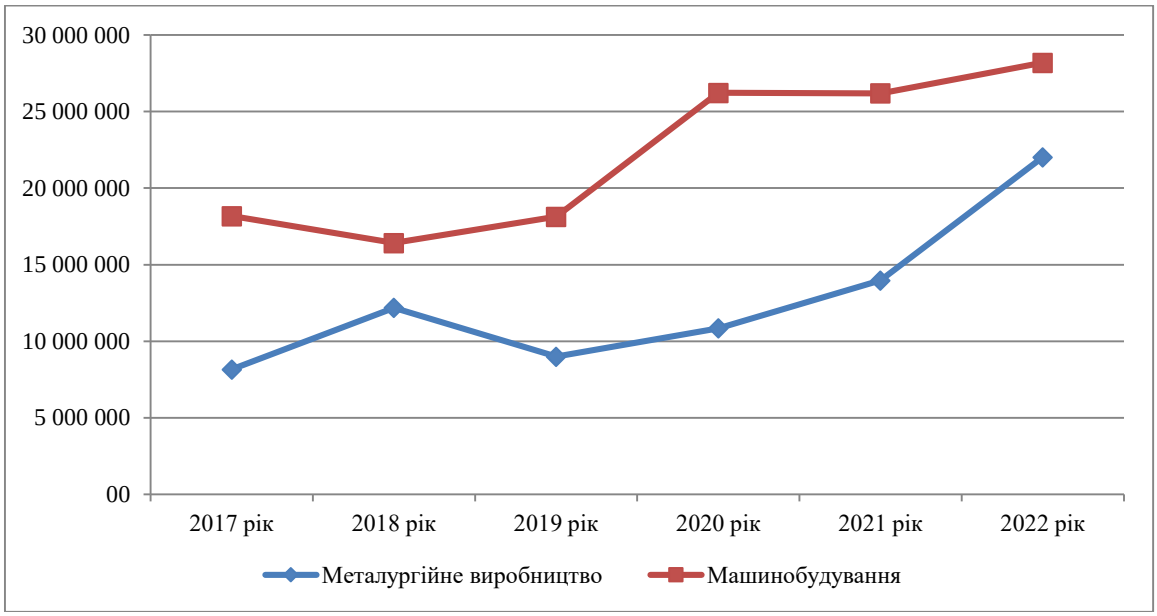

Рис. 1 – Динаміка обсягу грошових коштів та їх еквівалентів підприємств машинобудівної та металургійної галузі
(*Джерело: складено автором на основі даних джерела [1]*)

Таблиця 2

Рівень рентабельності всієї діяльності підприємств металургійної галузі та машинобудування
(*Джерело: складено автором на основі даних джерела [2]*)

	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Металургійне виробництво	0,2%	-5,6%	-0,4%	11%	-16,5%
Машинобудування	3,2%	8%	-3,6%	2,6%	-3,3%

Відповідно до табл. 2 протягом 2018 – 2022 років металургійне виробництво переважно є збитковим, а саме: у 2019 році рівень рентабельності усієї діяльності склав -5,6%, у 2020 році -0,4%, у 2022 році -16,5%. Підприємтва машинобудування є збитковими у 2020 році -3,6% та у 2022 році -3,3%.

Отже, незважаючи на наявність значного обсягу фінансових ресурсів підприємства металургійної та машинобудівної галузі у 2022 році є збитковими. Підвищити їх ефективність можливо не лише за рахунок новітнього обладнання та ресурсозберігаючих технологій, впровадження яких можливе лише у мирний час, а й за рахунок правильного та ефективного використання фінансових ресурсів, запровадження фінансового ресурсозбереження.

Список використаних джерел

1. Оборотні активи підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства за 2013-2022 роки URL: http://www.ukrstat.gov.ua (Дата звернення: 10.11.2023).

2. Рентабельність операційної та всієї діяльності підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства за 2010-2022 роки URL: http://www.ukrstat.gov.ua (Дата звернення: 08.11.2023).

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТРУКТУРОЮ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗИ

Чоп Вадим
здобувач вищої освіти ОС Магістр
Полтавський держаний аграрний університет, м. Полтава

В умовах політичної та економічної нестабільності суб'єктам господарювання стає дедалі важче стабільно функціонувати, розвиватися, закріплювати свої позиції на ринку та, врешті-решт, отримувати прибуток. Необхідною запорукою господарської діяльності будь-якого бізнесу є можливість автономного фінансового забезпечення, базисом якого слугує саме капітал.

При управлінні фінансовою структурою капіталу суб'єкти підприємницької діяльності мають ряд проблем, що стосуються формування достатнього обсягу фінансових ресурсів, їх оптимального співвідношення та ефективністю використання. Це обумовлює необхідність удосконалення наявних та пошук нових підходів щодо вирішення даних проблем.

Наукова спільнота найчастіше розглядає «капітал» через призму джерел фінансування, а отже їх структуру.

Варто зауважити, що наслідки використання підприємством реального сектору економіки власного та позичкового капіталу дещо відрізняються, що відображено у табл. 1.

Будь-яке підприємство у процесі ведення господарської діяльності приймає управлінські рішення щодо залучення позикового капіталу, якщо відсутні власні кошти, або з метою підвищення рівня валової рентабельності активів. Їх використання дає можливість приросту рентабельності власного капіталу [1].

Процес формування обсягу та фінансової структури капіталу підпорядкований системі управління, яка вирішує завдання щодо забезпечення господарської діяльності не тільки на початковому етапі функціонування бізнесу, але й в процесі ведення господарської діяльності. Забезпечення перспективності формування капіталу підприємства досягається шляхом включення всіх розрахунків, які пов'язані з його формуванням, у бізнес-план проєкту.

Управлінські рішення щодо фінансової структури капіталу подальшому впливають на рентабельність господарської діяльності, фінансову стійкість та фінансову незалежність, а також а також формує співвідношення ступеня прибутковості та ризику в процесі розвитку бізнесу.

Серед чинників, які впливають на неї, можна виокремити: темпи зростання обороту; податкові платежі; загрозу банкрутства підприємства; стан ринку капіталу; співвідношення активів; необхідність фінансування нових проєктів; рівень і динаміку доходності.

Таблиця 1

Економічна оцінка наслідків використання власного та позикового капіталу підприємством реального сектору економіки

Власний капітал	
Переваги	Недоліки
– простота залучення; – забезпечення фінансової стійкості та плато-спроможності підприємства в довгостроковому періоді, а також зниження ризику ймовірності банкрутства; – більш висока здатність генерувати прибуток, оскільки не потрібно сплачувати відсотки за користування позиковими коштами.	обмеженість обсягів залучення в силу нестачі власних коштів; – більш висока вартість залучення в порівнянні з альтернативними позиковими дже-релами формування капіталу; – виключення можливості зростання рентабельності капіталу за рахунок позикових джерел фінансування.
Позиковий капітал	
Переваги	Недоліки
– можливі більші обсяги залучення, особливо при високому кредитному рейтингу під-приємства, наявності забезпечення чи гарантії; – можливість зростання фінансового потенціалу підприємства при необхідності суттєвого розширення його активів і масштабів діяльності; – здатність генерувати зростання коефіцієнта рентабельності активів за рахунок ефекту фі-нансового важеля.	– зростає ризик зниження фінансової стійкості та втрати платоспроможності. – висока ймовірність банкрутства; – зменшення розміру прибутку в зв'язку з необхідністю виплати відсотків, а також значна залежність вартості позикового капіталу від кон'юнктури фінансового ринку; – складність процедури залучення в порівнянні з використанням власних коштів, оскільки перспектива отримання кредитних коштів залежить від рішення кредиторів.

Джерело: систематизовано автором із джерел [1, 2, 3,4]

Питання та проблеми раціонального управління капіталом є складними та доволі багатогранними, оскільки бізнесу необхідно разом із платоспроможністю досягти дохідність, що передбачає, з одного боку, збільшення розміру капіталу для підтримування постійної платоспроможності підприємства, а з іншого – забезпечення ефективності виробництва продукції шляхом оптимального та раціонального використання вартості капіталу [2].

Слід зауважити, що для якісного управління капіталом підприємства необхідна злагоджена робота групи кваліфікованих фахівців, зокрема топ менеджера, менеджера, які відповідають за стратегію і планування обсягу капіталу, аналітик кредитування, дата-аналітик, який добре знається на алгоритмі оптимізації, ІТ-фахівець, що реалізує фінансові та математичні ідеї. Особлива роль в управлінні капіталом, зокрема власного має належати фінансовому менеджеру. Проте фінансові менеджери, як показує практика, особливо ризик-менеджери працюють переважно на великих компаніях, а на інших – середніх та малих суб'єктах підприємництва в якості управлінця можуть виступати сумісно керівник та головний бухгалтер, що, в кінцевому підсумку, знижує прийняття якісних управлінських рішень. У прогресивних західних

компаніях фінансова служба будується від стратегії та інтегрована з обліковою інформацією та максимально використовує дані останньої.

Отже, від ефективної організації та правильного управління капіталом бізнесу залежить як його фінансово-економічний стан, так і стан на ринку в сучасних конкурентних умовах.

Список використаних джерел

1. Афанасьєв М. В., Плоха О. Б. Економіка підприємства : підручник. Київ : Ліра-К, 2013. 664 с.

2. Бражник Л.В. Фінансові ресурси підприємства: їх формування та використання. *Економіка та суспільство*. 2018. № 14. С. 778-783. URL: http://www.economyandsociety.in.ua.

3. Герасимчук З. В. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Луцьк : Надстир'я, 2018. 412 с.

4. Мендрул О. Г. Управління вартістю підприємства : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2011. 538 с.

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДИВІДЕНДНОЮ ПОЛІТИКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Чумак Валентина,
к.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Жила Владислав
здобувач вищої освіти ОС Магістр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

Однією із головних складових фінансового менеджменту є управління дивідендною політикою акціонерних товариств, що суттєво впливає на ефективне їх функціонування. Однак, на сьогодні більшість суб'єктів господарювання не займається формуванням ефективної дивідендної політики. Як свідчить вітчизняна практика та закордонний досвід основними чинниками, що впливають на ефективне управління акціонерними товариствами є наступні: дотримання прав акціонерів; виплата дивідендів у повному обсязі; прозорість процедур корпоративного управління; побудова ефективних організаційних структур; чітке визначення функцій керівних органів корпорацій; узагальнення і адаптація закордонного досвіду тощо.

Ефективна дивідендна політика повинна забезпечити оптимальний розподіл коштів між акціонерами та розвитком суб'єктів підприємництва. [1, с. 91]. До основних проблем формування ефективної дивідендної політики як основної складової корпоративного управління можна віднести: низький рівень функціонування фондового ринку; переважання у використанні акціонерними товариствами інсайдерської моделі корпоративного управління; недосконалість чинного законодавства; відсутність знань, навичок, досвіду щодо формування та розвитку управління корпораціями [2, с. 284].

До основних причин, що гальмують формування ефективної дивідендної політики слід віднести:

1. Відсутність знань, навичок, досвіду щодо формування та розвитку системи корпоративного управління, бачення її структури та елементів. Варто зауважити, що при управлінні товариствами менеджери та фінансисти повинні цілісно звертати увагу на всі структурні аспекти корпоративної політики (соціальний, виробничий, фінансовий, маркетинговий, матеріально-технічний, інформаційний, етико-культурологічний тощо), а не зосереджувати увагу лише на окремих елементах.

2. Прорахунки в інформаційному забезпеченні та інформаційній підтримці прийняття управлінських рішень на усіх рівнях управління.

3. Відсутність застосування функціонального підходу до корпоративного управління, тобто розуміння того, що управління будь-якими об'єктами, процесами, елементами виробничо-господарської діяльності у корпорації повинно реалізовуватися шляхом послідовних етапів: планування, організування, мотивування працівників та контролювання. Неврахування хоча б однієї із зазначених функцій чи порушення логічного процесу їхньої реалізації

катастрофічно знижує ефективність управлінських дій.

Підсумовуючи вище зазначене, вважаємо за потрібне відзначити, що всі ці проблеми є неприродними для національного корпоративного сектора економіки і створені штучно самими керівниками та зацікавленими особами для задоволення своїх потреб. Тому, потрібно створити сприятливі ринково адекватні загальні умови для розвитку корпоративних відносин, що забезпечували б формування гнучкого корпоративного середовища. В першу чергу така роль повинна покладатись на державу, а потім на самих учасників корпоративних відносин.

Стимулювання формування оптимальної дивідендної політики товариствами й проведення ними політики дивідендних виплат пов'язане із розв'язанням проблеми, яка пов'язана з формуванням раціонального механізму оподаткування дивідендів.

В результаті дослідження та аналізу фінансово-господарського стану акціонерних товариств, особливостей їх дивідендної політики доцільно відзначити наступне, що виплата дивідендів проводиться незалежно від фінансового стану товариства. Причиною цього є безвідповідальність керівництва та низька кваліфікація працівників фінансової служби, адже в багатьох акціонерних товариствах не використовують планування та прогнозування, застосування яких має значний вплив на ефективність діяльності підприємства та обрання відповідного типу дивідендної політики.

З метою удосконалення управління дивідендною політикою доцільно запропонувати наступні напрями, а саме: своєчасне визначення основних напрямків використання прибутку – капіталізація коштів, що сприятиме подальшому розвитку суб'єкта господарювання; застосування чіткого контролю за використанням поставлених завдань у плані використання та розподілу прибутку; здійснення виплати дивідендів в залежності від прибутку підприємства; дослідження фактичного обсягу отриманого прибутку; покращення фінансових результатів діяльності підприємства та формування оптимальної структури розподілу прибутку; визначення пріоритетності у розподілі прибутку за окремими напрямами його використання; удосконалення корпоративного управління у сфері залучення та обслуговування прямого фінансування, що є також невід'ємною частиною дивідендної політики акціонерного товариства.

Слід зазначити, що формування фінансових результатів діяльності визначається широким колом чинників, які відображають усі аспекти фінансово-господарської діяльності акціонерного товариства. Безперечно, поділяти ці чинники на основні та другорядні неможливо і недоцільно. Кожен із цих факторів може як призвести до істотних збитків так і забезпечити високий рівень прибутку суб'єкта господарювання. Серед найбільш складних і принципових питань, пов'язаних із формуванням чистого прибутку та його розподілом є встановлення оптимальних пропорцій між виплатами винагороди (дивідендів) власникам та реінвестуванням частини чистого прибутку на розвиток

акціонерного товариства у наступному періоді.

Запровадження і дотримання у акціонерних товариствах вище зазначених заходів сприятиме формуванню ефективного фінансового менеджменту, розумне використання якого призведе до формування ефективної політики розподілу прибутку відповідно до цілей товариства. Ситуація, що склалася на ринку вимагає від керівників корпорацій проводити активну дивідендну політику. На закінчення зазначимо, що потрібен певний період часу на стабілізацію політичної й економічної ситуації, забезпечення прозорості фондового ринку, зняття інформаційної невизначеності у сфері діяльності акціонерних товариств.

Виходячи з цих міркувань та враховуючи сутність ключових проблем можна запропонувати перелік першочергових заходів, які сприятимуть подоланню негативних явищ та підвищенню ефективності управління дивідендною політикою акціонерних товариств в сучасних умовах, зокрема: удосконалення нормативно-правової бази, яка б сприяла захисту прав дрібних акціонерів, чіткому розподілу повноважень між суб'єктами корпоративного управління; виокремлення обов'язкової частини чистого прибутку, що спрямовується на виплату дивідендів; цивілізоване вирішення корпоративних конфліктів через судову систему; формування, впровадження та реалізація гнучкої й ринково адекватної корпоративної політики як за структурними аспектами, так і в цілому, відповідно до вимог корпоративного менеджменту суб'єктів господарювання; підвищення кваліфікації керівних кадрів корпорацій.

Список використаних джерел

1. Туманська М. А., Грицино О. М. Особливості формування дивідендної політики підприємства. *Наука онлайн.* 2018. № 5. С. 85–92. URL: http://nauka-online.com/ (дата звернення: 29.03.2021).

2. Чумак В. Д. Управління дивідендною політикою підприємства. *Проблеми та перспективи розвитку фінансової системи в сучасних умовах*: матеріали III міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Полтава, 15-16 квітня 2021 р. Полтава, 2021. С. 283–286.

ПРОБЛЕМА АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ ПОВЕДІНКИ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Шевченко Борис,
к.е.н., доцент кафедри політекономії
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
м. Полтава
Непокупна Тетяна
к.е.н., доцент кафедри політекономії
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
м. Полтава

Зміни, що притаманні сучасним соціально-економічним процесам, характеризуються високим рівнем динаміки незалежно від їх спрямованості і зумовлюються значною кількістю чинників, що містять і фактори впливу технологічної озброєнності, і геополітичні питання, і навіть епідеміологічну ситуацію у світі [1]. Зрушення, що відбуваються, потребують адаптації усталених методів державного управління, ведення бізнесу та домашнього господарства. Вважаємо, що очевидним проявом сучасних змін насамперед є поширення геополітичної нестабільності, яка зумовлює виникнення локальних вогнищ збройного протистояння, розширення сфер використання джерел поновлюваної енергії, застосування новітніх технологій на основі штучного інтелекту. Все це в сукупності посилює макроекономічну нестабільність і сприяє перерозподілу одного з найважливіших факторів, що впливає на динаміку і характер соціально-економічних процесів – споживчих переваг і уподобань як у світі, так і в Україні.

Коливання споживчого попиту та флуктуації споживацької поведінки, як доведено у тематичних дослідженнях західними науковцями Ф. Еджуортом, Г. Госсеном, Д. Канеманом, А. Тверські, Р. Талером та багатьма іншими дослідниками, значною мірою зумовлені, поряд зі споживчими уподобаннями, макроекономічною динамікою [2]. Циклічний характер останньої особливо гостро проявляється в українській економіці, чутливої до впливу зовнішніх кон'юнктурних умов й у першу чергу – зовнішнього військового вторгнення. Тимчасова втрата територій, руйнування або вимушена релокація підприємств, переналаштування економіки на військові рейки негативно впливають на внутрішньо-українські макроекономічні умови: девальвацію національної валюти, інфляцію, вартість інвестиційних ресурсів та стан фінансового ринку. Погіршення макроекономічних показників відбивається на становищі всіх економічних суб'єктів, але насамперед – на домогосподарствах, яким доводиться щоразу пристосовуватися до динамічних умов [3]. Таке пристосування реалізується у необхідності прийняття рішень із широкого спектра питань і проблем, головними з яких, ми вважаємо, є фінансові рішення.

Здатність людей приймати фінансові рішення тісно пов'язана з прагненням мінімізувати ризики, тобто з раціональністю. Не порушуючи фундаментальних

теоретичних питань поведінкової раціональності, вважаємо доречним концентрувати увагу на такому зважливому для економіки індикаторі, як фінансова безпека населення [4]. Під фінансовою безпекою населення ми розуміємо стан (сукупність умов), за якого домогосподарства та індивідуальні громадяни мають достатні ресурси та засоби для забезпечення своїх потреб та подолання фінансових труднощів. Це означає, що люди потенційно спроможні приймати усвідомлені раціональні фінансові рішення, тобто ефективно управляти своїми фінансами, забезпечувати необхідні витрати, виконувати свої фінансові зобов'язання та мати можливість зберігати та інвестувати гроші для майбутнього. Саме у забезпеченні фінансової безпеки полягає кінцева мета програм підвищення рівня фінансової грамотності, яким приділяється значна увага у світі і в Україні [5]. Забезпечення умов сприяння ухваленню раціональних, а отже безпечних, таких що не загрожують фінансовому стану, рішень має на рівні суспільства оберігати домогосподарства від надмірного боргового навантаження, банкрутства та бідності – послідовності однією одною зумовлених загроз.

Вважаємо, що зростання рівня бідності населення корелює зі зростанням показників боргового навантаження громадян. Механізм цього процесу полягає у такому: якщо доходи домогосподарства недостатні для бажаного рівня споживання, то такі домогосподарства змушені вдаватися до споживчого кредитування (кредитні картки, товарні, освітні, медичні, відпусткові, похоронні та інші кредити). А отже, у такому випадку блага, які фінансуються з кредитних джерел, коштують споживачам дорожче (з урахуванням вартості запозичення), а за умови сталості рівня доходів частка витрат на споживані блага зростає. На цьому етапі люди часто густо схильні ухвалювати об'єктивно ірраціональні, але в конкретних ситуаціях вимушені рішення про перекредитування (реструктуризацію боргів), що є по суті додатковим борговим навантаженням пролонгованим у часі. Оскільки більшість людей, як показує статистика, схильна обирати саме таку модель поведінки, яка зумовлена відсутністю можливостей збільшення доходу вкупі з прагненням зберегти усталений спосіб життя, то утворюється замкнене коло: бідність відтворює і поглиблює бідність, зберігаючи звичний режим споживання – придбання продуктів харчування, товарів промислової групи, оплату рахунків. За таких обставин вже не йдеться про вподобання і споживчі схильності як про мотиви прийняття рішень, оскільки звужується спектр можливих альтернатив, спотворюється процес здійснення вибору. Він стає або дуже обмеженим, або зовсім відсутнім. Люди не спроможні приймати рішення в тому сенсі, в якому дійсно реалізується попереднє планування і вибір з декількох схожих альтернатив [3]. Фінансові обмеження не дають можливості планувати і вибирати, спираючись у цьому на споживчі переваги – люди змушені виходити з міркувань доступності для споживання набору благ, а не з уподобань у їх традиційному розумінні. Такий вир взаємно зумовлених подій часто призводить до звуження можливостей збільшення

доходу – ключового параметра прийняття фінансових рішень на основі споживчого вибору.

Отже, прояви макроекономічної нестабільності, які об'єктивно погіршують кон'юнктуру, здатні провокувати вимушений тип фінансової поведінки, що ґрунтується на ухваленні фінансових рішень за відсутності вибору, і тому здатні породжувати негативні наслідки – посилення боргового навантаження та бідність – відтворювати та поглиблювати їх. Дослідницький інтерес та напрями подальших наукових розвідок мають полягати у площині аналізу таких викривлених, загострених вимушеністю типів моделей фінансової поведінки для розуміння загальних причин і тенденцій у ухваленні негативних фінансових рішень з метою їх подальшого попередження. Як заходи такого попередження, на нашу думку, мають виступати, насамперед, фінансова освіта та просвітництво, які дозволять людям відмовитися, наприклад, від участі у фінансових пірамідах у надії на швидкий пасивний дохід, що призводить до втрати заощаджень, які доволі часто є останніми. Крім того, запобіжними можуть бути заходи щодо ознайомлення населення з правами споживачів фінансових послуг, що робить їх захищеними від недобросовісності деяких фінансових посередників тощо.

Список використаних джерел

1. Razumovskaya E., Razumovskiy D., Pletnev K. The use of digital financial technologies in strategies to optimize the structure of household financial resources. – Atlantis Press (This is an open access article under the CC BY-NC license.). Pp. 54–59. URL : https://www.atlantis-press.com/proceedings/iscde-19/125924565

2. Ozili P.K. Impact of digital finance on financial inclusion and stability. *Borsa Istanbul Review*. 2018, December. Vol. 18. Is. 4. Pp. 329–340. URL : https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2214845017301503

3. Li, Jie & Wu, Yu & Xiao, Jing Jian, 2020. «The impact of digital finance on household consumption: Evidence from China,» Economic Modelling, Elsevier, vol. 86 (C), pages 317-326. URL : https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0264999319310569

4. Річард Талер. Поведінкова економіка. Чому люди діють ірраціонально і як отримати з цього вигоду. URL : https://knizhki.com.ua/knigi/povedinkova-ekonomika/

5. Розвиток фінансової грамотності – одна із функцій Національного банку України. URL : https://talan.bank.gov.ua/fingramotnist#mandat-nbu

Секція 4. Проблеми розвитку податкової системи, банківської сфери, страхування та фондового ринку

ВІДСУТНІСТЬ ДОВІРИ ЯК ОДНА З ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Андрійчук Анна
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Національний університет «Києво-Могилянська академія», м. Київ
Науковий керівник: Кужелєв Михайло, д.е.н., професор

Відповідно до визначення, наданого в Законі України «Про ринки капіталів та організовані товарні ринки», «фондовий ринок – це сукупність учасників фондового ринку та правовідносин між ними щодо емісії (видачі), обігу, виконання зобов'язань, викупу та обліку цінних паперів (у тому числі деривативних цінних паперів)» [1]. Важливість функціонування цього ринку давно визнається провідними країнами усього світу через можливість принесення додаткового капіталу для розвитку компаній та країни в цілому. Незважаючи на відносно давню історію існування фондових бірж на території України, не можна говорити про формування повноцінного та ефективно діючого фондового ринку.

Найбільшим та найважливішим елементом фондового ринку є фондові біржі [2]. Станом на 2014 рік в Україні функціонувало 10 фондових бірж, переважна частина яких не виправдала свого існування через низькі рівні торгів. Відповідно у 2023 році на офіційному сайті Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (далі – НКЦПФР) при аналізі діяльності фондового ринку оцінюються виключно 3 фондові біржі: Українська Біржа (УБ), Фондова Біржа «Перша Фондова Торгова Система» (ПФТС); Фондова біржа «ПЕРСПЕКТИВА» [3].

Перед початком аналізу причин, варто коротко зазначити чому фондовий ринок є важливою частиною економічного розвитку будь-якої країни. Передусім, важливо відмітити, що фондовий ринок сприяє акумуляції вільного капіталу для здійснення інвестицій у всі сфери економіки [4]. Так, фондовий ринок дозволяє компаніям отримувати додатковий капітал шляхом продажу акцій компанії інвесторам, які потім матимуть змогу приймати рішення стосовно напрямку розвитку даної компанії. Цей додатковий капітал фірми згодом можуть використати задля фінансування новітніх інноваційних ідей, розширення діяльності, вдосконалення виробництва тощо. У свою чергу, такого роду зміни впливають не тільки на конкретні підприємства, а й на стан економіки країни у цілому. Покращення ситуації мікроекономічного рівня економіки дає змогу прискорити рівень економічного зростання на макроекономічному рівні наступними способами:

– стимуляція розвитку інноваційних ідей та розробок призводить до покращення попередніх можливостей, що зі свого боку підвищує продуктивність у різних галузях економіки;

– підвищення продуктивності сприяє розширенню ринків, збільшенню дохідності компаній, що сприяє збільшенню податкових надходжень до бюджету

країни;

– збільшення податкових надходжень сприятиме збільшенню можливостей держави на вирішення поточних нагальних проблем в економіці та використанню коштів задля забезпечення майбутнього розвитку;

– якщо брати до уваги поточну ситуацію України, то будь-які додаткові інвестиції в економіку опосередковано допомагатимуть країні не тільки в отриманні додаткових ресурсів для боротьби з ворогом, а й в подальшому відновленні країни після остаточної перемоги.

Однією з надзвичайно важливих причин, які сповільнюють розвиток фондового ринку, є відсутність довіри громадян України та іноземних інвесторів до українських фондових бірж. Якщо зазирнути в історію, то можна побачити, що перша фондова біржа часів незалежної України, відома як «Українська фондова біржа», була зареєстрована 29 жовтня 1991 року. У той самий час як перший орган, одним з функцій якого є нагляд за роботою фондових бірж та перевірка надійності акцій, Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку, був створений 12 червня 1995 року. До того ж, лише у 1996 році після створення та організації роботи чотирьох бірж (УФБ, КМФБ, ДФБ, УМВБ) [5] в Україні був введений закон стосовно державного регулювання ринку цінних паперів – «Про державне регулювання ринку цінних паперів». Відсутність законодавчого контролю вплинула відповідно на вартість акцій та спекулятивну діяльність, іноді штучно підвищуючи вартість акцій задля отримання більшої вигоди при її продажі. З цього можна зробити висновок, що протягом перших років свого існування фондовий ринок України був законодавчо не готовий до повного забезпечення необхідних йому функцій. Однак суттєвого покращення ситуації у подальші роки свого існування фондовий ринок так і не зазнав.

Починаючи із 2000-их років, загалом відбулося збільшення обсягу торгів фінансовими інструментами на фондових біржах країни. Проте, значна частина торгів відбувалася на позабіржових ринках через складність можливості середньостатистичної компанії торгувати на офіційних фондових біржах через історично нелегкі умови лістингу [5]. Навіть нині, якщо проаналізувати статистику 2022 року, наведену на офіційному сайті НКЦПФР, то можна побачити, що дотепер кількість торгів поза організованим ринком переважає: 160,6 млрд грн на організованому та 462,07 млрд грн на поза організованому ринку [3]. Головною проблемою позабіржової торгівлі є низька вартість акцій, запропонована на такому ринку. Відповідно, довіра до компаній, які не змогли пройти лістинг, також є набагато нижчою. Це сприяє зменшенню довіри іноземних інвесторів до українських компаній та, як наслідок, спостерігається нижчий рівень іноземних інвестицій до економіки.

Вважаємо, що ключовою причиною відсутності довіри саме українських підприємств до фондового ринку України є загальна недовіра до історично чесного проведення діяльності будь-якого державного органу.

Ще один додатковий фактор, який значним чином впливає на довіру до фондового ринку та фондових бірж України, є рівень технологічного розвитку та

оснащення даних бірж. Довгий період часу через недостатньо значний рівень інтересу підприємців до участі в торгах на фондових біржах, багато з них втратили стимули оновлювати роботу власних веб-сторінок, через які зараз у світі проводяться торги. Відповідно, відсутність роботи вплинула на застарілі інтерфейси та, в деяких випадках (Українська Біржа), важкий спосіб розуміння представленої інформації. Підприємці, відповідно, знаючи як глобально мають виглядати технічно розвинені фондові біржі, такі як NASDAQ, відчувають низький рівень довіри до вітчизняних бірж.

На нашу думку, особливо нагальною дана проблема є сьогодні, у період протистояння російській агресії. Для подальшого розвитку та відбудови Україні необхідні фінансові ресурси, які можливо залучити саме завдяки розвитку фондового ринку країни та збільшенню капіталізації, як зазначалося раніше.

Довіру до фондового ринку України можна поліпшити шляхом:

– застосування дієвих фінансових інструментів щодо покращення інвестиційного клімату, наскільки це можливо в сучасних умовах, з метою залучення іноземних інвесторів;

– сприяння розвиткові існуючих фондових бірж задля потенційного досягнення ними у майбутньому рівня стандартів розвинених країн світу;

– загального підвищення обізнаності населення стосовно причин важливості інвестування та розвитку фондового ринку.

Отже, проблема недовіри українських підприємців та іноземних інвесторів до вітчизняних фондових бірж бере своє коріння ще з часів здобуття Україною незалежності. Втрачений поштовх, який незалежна Україна могла б отримати при належному рівні розвитку фондового ринку із самого початку його існування, досі має значний вплив на економіку держави. Саме тому розвиток фондового ринку має стати одним з нагальних питань розвитку України після її перемоги, з початком впровадження реформ та перебудов ще під час війни.

Список використаних джерел

1. Про ринки капіталів та організовані товарні ринки: Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text
2. Кужелєв М. О., Головенко І. П. Фондові біржі як елемент інфраструктури національного ринку цінних паперів: тенденції розвитку. *Економічний вісник університету.* 2017. Вип. 33(1). С. 343–349.
3. Аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку. *Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку.* URL: https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/
4. Кужелєв М. О., Головенко І. П. Розвиток інфраструктури ринку цінних паперів: сутність та елементи. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2016. №2. С. 145–156.
5. Калинець К. С. Особливості розвитку та динаміка функціонування фондових бірж в Україні. *Регіональна економіка.* 2008. № 3. С. 189–197.

ФІНАНСОВИЙ РИНОК ТА ЙОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Бражник Людмила,
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Чумак Валентина
к.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський держаний аграрний університет, м. Полтава

Ключовою метою регулювання фінансового ринку та його складових – це об'єднання в цілісну систему визначених прийомів і методів, що дозволяють регулювати діяльність усіх його учасників і операцій між ними шляхом встановлення державою правил та вимог з метою підтримки рівності взаємних інтересів всіх учасників.

Цілі регулювання фінансового ринку, як правило, є такі:

–дотримання впорядкування на ринку та організація нормальних умов для роботи всіх його учасників;

–захист всіх учасників ринку від шахрайства, несумлінності окремих фізичних осіб або організацій, від кримінальних посягань;

–підтримка безпеки фінансової системи в цілому;

–створення та дотримання рівних «правил гри» всіх учасників ринку;

–створення умов відкритого та вільного механізму ціноутворення на фінансові активи на основі попиту та пропозиції;

–забезпечення ефективного ринку за допомогою встановлених стимулів для підприємницької діяльності та винагороди за ризики;

–у певній мірі створення нових ринків;

–досягнення суспільних цілей, наприклад, соціальних чи розподільчих [1].

Фінансові ринки у різних економічно розвинутих країнах функціонують за різними моделями та мають власні правила роботи, а також сітку агенцій з управління, однак організаційна структура систем регулювання в більшості держав базується на концепції дворівневої системи. Так, перший рівень складається з національних регуляторів, а другий рівень складається з саморегулівних організацій (СРО), створених професійними учасниками ринку цінних паперів, включаючи різні профспілки, асоціації, альянси професійних учасників, фондові біржі та транскордонних організаторів, що проводять позабіржові операції. Розподіл повноважень між державними структурами та саморегулівними організаціями залежить від рівня розвитку фінансових ринків, культурних та історичних традицій кожної країни, особливостей жорсткості законодавства кожної країни; важливу роль може відігравати соціокультурна та правова культура суспільства, а також організаційний рівень професійних об'єднань учасників фондового ринку, здатних взяти на себе значний обсяг роботи щодо регулювання діяльності на ньому.

Наразі виокремлено дві основні моделі регулювання фінансового ринку. Перша модель, за якою в основному зосереджені процеси регулювання у державних установах, лише невелика частина повноважень щодо нагляду, контролю та формулювання обов'язкових правил поведінки передається від держави до саморегулівних організацій професійних учасників ринку, наприклад: в США та Франції. Друга модель – максимально можливий обсяг повноважень передається саморегульованим організаціям, значне місце в контролі посідають не жорстке регулювання, а переговорний процес з окремими домовленостями з професійними учасниками ринку, при цьому держава зберігає основну контрольну функцію та можливість у будь-який момент втручатися у механізм саморегулювання, яскравим прикладом такої моделі є Великобританія [2].

Глобалізація економічних зв'язків впливає на інтернаціоналізацію фондових ринків, що змушує національні наглядові органи працювати над розвитком двосторонніх і багатосторонніх офіційних відносин з іноземними наглядовими органами з метою створення системи міжнародного співробітництва у сферах запобігання та переслідування шахрайства із фінансовими ресурсами, нагляду за фондовим ринком та інвестиційної діяльності. Вони розкривають інформацію та забезпечують її прозорість і достовірність.

Рис. 1. Регулювання фінансових ринків в умовах глобалізації

Правове регулювання за своїм змістом та характером є, в першу чергу, загальнообов'язковим, субординаційним та ґрунтується на можливості застосування примусу. Державні структури, які здійснюють таке регулювання на фінансовому ринку, обов'язково повинні дотримуватися у своїй практиці «зазначених правил – дозволено лише те, що дозволяється законом».

Основним завданням державного регулювання є узгодження інтересів усіх суб'єктів фінансового ринку шляхом опосередкованого втручання в діяльність суб'єктів фінансового ринку та встановлення необхідних обмежень і заборон у їхніх взаємовідносинах. Засоби, за допомогою яких держава опосередковано втручається в нагляд за фінансовим ринком, включають: 1) податкова політика, оскільки впливає на підприємницьку діяльність, тим самим впливаючи на попит на фінансові ресурси, а її нормативне оформлення визначається податковим законодавством; 2) нагляд за грошовою масу та обсягом кредиту через вплив на кредитні відсотки; 3) зовнішньоекономічна політика – пов'язана з операціями в іноземній валюті та імпортно-експортними операціями та управлінням ними; 4) державні гарантії за кредитами приватного сектора; 5) вихід держави на ринок позичкових капіталів, що створює пряму конкуренцію між державою та компаніями-емітентами.

В цілому, важливою дієвою одиницею на фінансовому ринку виступає інвестор – фізична або юридична особа, іноземний або вітчизняний. Найбільш численними вкладниками на ринку цінних паперів є громадяни, яке частіше за все не володіє професійними знаннями та навичками у сфері біржового та позабіржового ринку. Без створення стабільного та надійного механізму захисту інтересів та прав інвесторів на ринку цінних паперів на основі уніфікованих норм міжнародного законодавства, зокрема фізичних осіб, не буде можливості забезпечити подальший розвиток ринку капіталів. Формування та безперервне вдосконалення такого механізму наразі під силу тільки державі. Також, у сучасних умовах на ринку цінних паперів реалізуються більшою мірою державні інтереси, які можна розглядати як комплекс економіко-політичних пріоритетів у сьогоденні нашої країни.

Список використаних джерел

1. Арутюнян С.С., Добриніна С.С. Фінансовий ринок: навч. посіб. Київ: Гуляєва В.М., 2018. 484 с.

2. Коваленко Ю.М., Онишко С.В., Кужелєв М.О. Фінансовий ринок: підручник. Ірпінь: Університет ДФС України, 2018. 442 с.

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ УКРАЇНИ (ОЦІНКА СТАНОМ НА 2022 РІК)

Бурмінова Мілана
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Рудич Алла, к.е.н., доцент

Інвестиційна привабливість кожної країни – ключовий фактор, що визначає інтерес іноземних та внутрішніх інвесторів до її економічного розвитку. Ця характеристика визначається різними факторами, що включають: умови для бізнесу, правовий клімат, географічне положення, доступність ресурсів тощо. Інвестиційна привабливість є важливою темою для аналізу та оцінки економічної стійкості та можливостей країни для інвестиційного росту.

У другій половині 2022 року інтегральний показник Індексу інвестиційної привабливості України показав певне відновлення, збільшившись до 2,48 бала з можливих 5. Це зіставно з показниками, зафіксованими у 2020 році під час активної фази пандемії COVID-19, про що свідчать результати дослідження Європейської Бізнес Асоціації. Водночас у першій половині року Індекс впав на пів пункту – до 2,17 бала [1].

Зміни на початку року пов’язані з повномасштабною війною й острахом інвесторів, які почали проявляти підвищенуобережність ще на початку 2022 року, коли ситуація в країні була все більш напруженою, а загроза вторгнення рф збільшувалася.

Однак, попри воєнні дії, державі вдалося втримати й відносно стабілізувати економічний стан завдяки ефективним заходам і реформам, потужній підтримці міжнародних партнерів.

Щодо інвестиційного клімату,відповідно до результатів дослідження Європейської Бізнес Асоціації половина опитаних експертів вважають його несприятливим.Протягом півроку, кількість тих, хто вважає його украй несприятливим, зменшилася з 53 % до 37 % [1].

Зараз 8 % директорів компаній відзначають нейтральну оцінку поточного інвестиційного клімату, тоді як тільки 5 % вважають його сприятливим. Така суттєва зміна може вказувати на певний рух у бік покращення сприйняття інвестиційних можливостей, хоча більшість топменеджерів усе ще вважає інвестклімат несприятливим.

Навіть у час війни, бізнес-спільнота виявляє стійкий інтерес до інвестиційного ринку України, що свідчить про важливість та привабливість для компаній. Згідно з даними, отриманими від Асоціації компаній, 99% підприємств планують продовжувати свою діяльність на українському ринку у 2023 році. Крім того, 63 % з них висловили намір здійснювати інвестиції в Україну навіть в умовах воєнного конфлікту [1].

До того ж значна частина компаній планує інвестувати саме у власний розвиток і його внутрішні процеси, цифровізацію, транспортування та

постачання, податки.

Незважаючи на воєнний стан, Україна має значний потенціал для інвестицій завдяки різноманітним факторам.Країна має природні ресурси й розташована у вигідному географічному положенні; родючі ґрунти та сприятливий клімат сприяють сільському господарству. Україна також відзначається високим рівнем наукових досліджень у багатьох галузях, а також має добре розвинену інфраструктуру [2].

З метою покращення інвестиційної привабливості України слід розглянути комплекс заходів. По-перше, важливо забезпечити політичну та економічну стабільність, що може бути досягнуто через розвиток прогнозованої та послідовної економічної політики та ефективну боротьбу з корупцією. По-друге, необхідно удосконалити законодавчу базу, яка регулює інвестиційну діяльність, включаючи захист прав інвесторів та спрощення процедур ведення бізнесу. По-третє, інвестиційну привабливість країни можна покращити через розвиток та покращення інфраструктури, включаючи транспортну мережу, логістику та комунікації. Також важливим аспектом є розвиток людських ресурсів через освіту та навчання, що дозволить забезпечити наявність кваліфікованої робочої сили.

Отже,інвестиційна привабливість України відновлюється. Завдяки внутрішнім і зовнішнім інвесторам, є можливість залучити значні інвестиції, що дозволить пришвидшити процес відновлення та розвитку країни. Інвестиційний потенціал, яким володіє нашаУкраїна, створює можливості для вкладень у різні галузі, а це, зі свого боку, сприяє стимулюванню економічного зростання та підвищенню рівня життя населення.

Список використаних джерел

1. Інвестиційна привабливість України відновилася до «ковідного» значення – ЕВА. URL: https://forbes.ua/news/investitsiyna-privablivist-ukraini-vidnovilasya-do-kovidnogo-znachennya-eba-15122022-10518 (дата звернення: 02.11.2023).

2. Підтримка інвестицій у промисловість України в умовах війни та повоєнного стану – Національний інститут стратегічних досліджень. URL: https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/pidtrymka-investytsiy-u-promyslovist-ukrayiny-v-umovakh-viyny-ta (дата звернення: 02.11.2023).

ВПЛИВ ЧИННИКІВ НА СТІЙКІСТЬ БАНКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Велігурська Юлія
здобувач вищої освіти ОС магістр
Одеський національний економічний університет, м. Одеса
Науковий керівник Сергєєва Олена, к е.н., доцент

Ефективна діяльність банків залежить від зваженої політики формування ресурсів та їх використання з метою отримання прибутку яка є базисом довгострокової фінансової стійкості усіх банків. Прибуток банку є підсумковим результатом діяльності, а операційна середа, в якій функціонують банки в умовах воєнного стану є невизначеною та ризиковою, все це дає можливість стверджувати, що усі чинники, які мають вплив на діяльність банків відображаються в фінансовому результаті банків.

Практичний підхід щодо проведення оцінки прибутковості банків відображає не тільки кінцевий результат діяльності банку, а також його фінансовий стан, рівень якості активів та ефективне управління менеджерів банку, тому проведення впливу чинників на стійкість банків дає можливість розробки рекомендацій щодо мінімізації ризиковості діяльності банків.

Проведений аналіз наукових джерел показує, що не має загальної думки до визначення чинників, які впливають на прибутковість банків. Найбільш розповсюдженим є поділ на зовнішні та внутрішні чинники, які впливають на стійкість банків. Розглянемо в табл. 1. чинників впливу на прибуток банків.

Таблиця 1

Чинники впливу на стійкість банків

Зовнішні чинники впливу	Внутрішні чинники впливу
Техногенний	Розробка банківської стратегії та політики
Правовий	Репутація банку
Політичний	Рівень діджиталізації банку
Економічний	Організація фінансового менеджменту банку
Соціальний	Кадровий ресурс банку
Конкуренти	

Джерело: складено автором за матеріалами [1]

Як бачимо з таблиці 1 на стійкість банківських установ впливають як зовнішні, так і внутрішні чинники, які своєю чергою змінюють їх якістні та кількісні характеристики.

Аналіз зовнішніх чинників пропонуємо розпочати з огляду техногенного чинника та його впливу на економічні процеси. Зазначимо, що пандемія COVID-19, яка тривала 2020 – 2021 рр. в Україні мала суттєвий вплив на усі сфери, в тому числі на банківський сектор України.

Вплив правового чинника відображається через прямий вплив діяльності НБУ, Міністерства фінансів через впровадження та оновлення законодавства,

яке прямо чи опосередковано впливає на діяльність банків, що своєю чергою на формування прибутку банків.

Протягом червня – вересня 2022 року НБУ були запроваджені такі рішення, як підвищення облікової ставки НБУ до 25%, що повинно пожвавити інтерес до активів в гривні, дохідність яких буде перевищувати показники інфляції.

Одним із нововведень з боку НБУ у жовтні 2022 р. було впровадження Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей виведення з ринку системно важливого банку в умовах воєнного стану» [2]. Головною ідеєю якого було підтримати стабільність банківської системи України через особливі умови виведення з фінансового ринку банківську установу в умовах воєнного стану, які має відношення до системно важливих банків, через віднесення банку до рівня неплатоспроможного. На нашу думку, це дуже потужні рішення щодо пристосування та адаптації діяльності банків щодо дієвих умов.

В умовах воєнного часу з метою підтримки банків рішенням Правління НБУ "Про внесення змін до рішення Правління Національного банку України від 23 листопада 2017 року № 752-рш" [3] запроваджено підвищення норми обов’язкового резервування для комерційних банків у національній валюті за коштами на вимогу з 0% до 5% та у в іноземній валюті з 10% до 15%, що повинно вплинути на зниженню ліквідності в банках України. Ураховуючи чинний порядок резервування, банки почали формувати обов'язкові резерви в новому обсязі з 11 січня 2023 року. За прогнозами НБУ сума обов’язкових резервів, які банківські установи зможуть сформувати приблизно може складати 69 млрд. грн. та вплине на підвищення процентних ставок за депозитами в національній валюті та конкуренцію банків за клієнтами-вкладниками, підвищенню довіри до та як слід до строкових депозитів в національній валюті та зниженню рівня доларизації вкладів, при цьому ці зміни ні як не вплинуть на виконання головної функції банків – кредитування.

Політичний чинник, який характеризується політичної нестабільності в країні, через зміну політичного режиму, можливою присутністю авторитарного режиму, високого рівня бюрократії, корупційної складової, що має пряме відображення у збитковості банків через зниження платоспроможності клієнтів. Ярке відображення впливу політичного чинника ми усі відчуваємо вже протягом 2022 року, повномасштабної війни росії проти України, ці умови створили в першу чергу загрози до цілісності держави, що своєю чергою вплинуло на діяльність які реального сектору економіки так і діяльність банків.

При визначенні економічних чинників слід звернути увагу на масштаб, термін та рівень економічного зростання чи падіння, що пояснюється через зниження якості активних операцій банків, дестабілізацію ресурсної бази, що в кінцевому результаті відображається в негативному показнику діяльності банків.

До чинника «вплив конкурентів» можемо віднести зростання на фінансовому ринку рівня конкуренції, що призводить до адаптування дієвих стратегій та їх перегляду з метою забезпечення рівноваги між грошовими потоками, на які

можуть впливати вже перераховані чинники, що несуть як зменшення попиту на запропоновані банком послуги, так й зниження вартості цих продуктів.

Звертаючи увагу на вплив соціального чинника, зазначимо, що він відображає можливість населення користуватися банківськими послугами. До нього входить як кількість населення, рівень їх фінансової спроможності та бажання використовувати банківські послуги та рівень довіри до банківської системи. Збільшення питомої ваги безготівкових розрахунків дає можливість банківським установам залучити більше ресурсів та виконувати свою основну функцію як кредитування бізнесу, що дасть змогу підвищенню виробництва послуг, товарів та як слід ревальвації національної валюти.

Розглядаючи внутрішні чинники впливу на стійкість банків можемо зазначити, що ефективна діяльність банків залежить від чіткої бізнес-стратегії самого банку, яка повинна адаптуватися як до потенційних, так і теперішніх ризиків з метою прийняття управлінських рішень щодо запобігання негативних наслідків, які можуть вплинути на прибуток банку. Досягнення стратегії любого банку реалізується через такі задачі, як підтримка репутації банку на досить високому рівні, ефективним комунікаціям з партнерами банку, якісною організацією кадрової політики на кожному рівні організаційної структури, що несе за собою зацікавленості персоналу в прибуткової діяльності банку. Перехід до цифрової економіки сьогодення вимагає від банків перетворюватися на сучасний цифровий банкінг, що несе за собою одразу же підвищення його конкурентоспроможності.

У зв'язку з умовами невизначеності які ми вже з’ясовували раніше, а тощо повномасштабна війна, нестабільність в економічних процесах, все це впливає на поведінковий настрій клієнтів через зниження ступеня довіри до цих установ. В таких умовах банкам необхідно формувати умови для довготривалих, міцних відносин з клієнтами, адже пряма залежність стійкості банків залежить від надійних клієнтів, які потребують якісного та професійного обслуговування.

Таким чином, проведений аналіз підтверджує, що чинники, які впливають на стійкість банків необхідно розглядати в тісному взаємозв'язку.

Список використаних джерел

1. Аналіз банківської діяльності : Підручник / За ред. А. М. Герасимовича. К. КНЕУ, 2004. 599 с.

2. Рішення Правління Національного банку України від 16 грудня 2022 року № 587-рш «Про внесення змін до рішення Правління Національного банку України від 23 листопада 2017 року № 752-рш». URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Decision_16122022_587-rsh.

3. Рішення Правління Національного банку України від 16 грудня 2022 року № 587-рш «Про внесення змін до рішення Правління Національного банку України від 23 листопада 2017 року № 752-рш». URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Decision_16122022_587-rsh.

ВПЛИВ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГЕННЯ НА РІВЕНЬ NPL В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

Гузей Олександра
здобувачка вищої освіти ОС Бакалавр
Чорноморський національний університет ім. Петра Могили
м. Миколаїв
Науковий керівник: Дранус В. В., к.е.н, доцент

Через повномасштабне вторгнення РФ в Україну у 2022 році фінансовий ринок зіткнувся з багатьма проблемами, у тому числі із збільшенням ризику несплати кредитів через економічну нестабільність, збитки, що завдані обстрілами. Чимало підприємств та фізичних осіб втратили майно, фінансові ресурси. Це призвело до зростання й так високого рівня непрацюючих кредитів (NPL) у банківському секторі.

Спершу дослідимо наукові підходи до трактування поняття «NPL», оскільки протягом останніх 20 років визначення даного терміну змінювалося неодноразово, набуваючи нового змісту. Відповідно до постанови Правління Національного банку України «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» від 30.06.2016 року № 351 [1] непрацюючими кредитами визнано такі, за якими наявний факт прострочення платежу за активом понад 90 днів, або неможливістю вчасного погашення боргу позичальника без стягнення забезпечення або застави. Проаналізуємо динаміку NPL протягом останніх років (рис. 1).

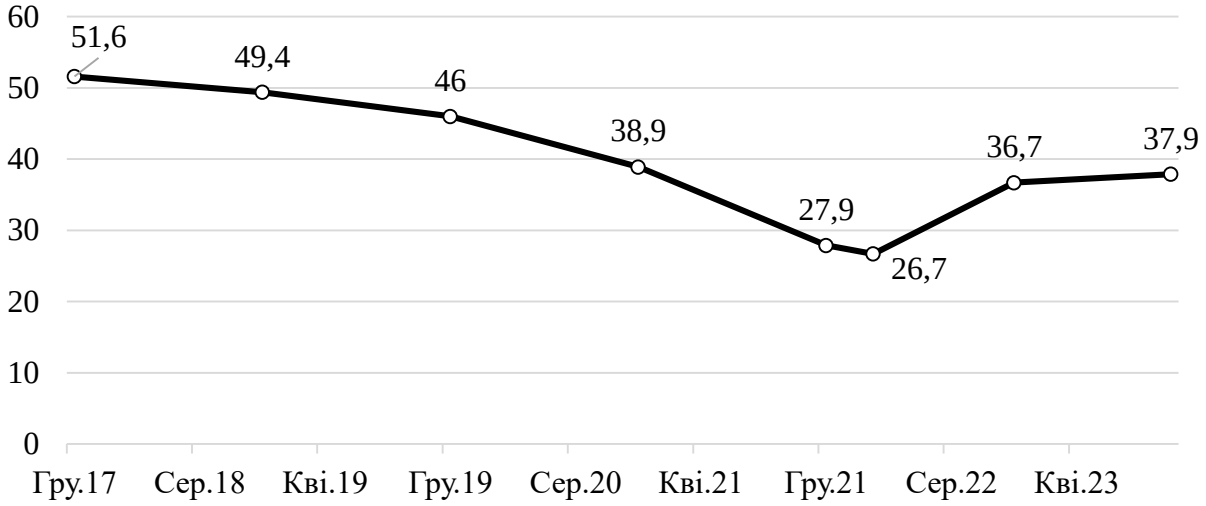

Рис. 1. Динаміка рівня непрацюючих кредитів станом на кінець року (2017 р. – жовтень 2023 р.), %

Джерело: сформовано автором на основі [2]

Загалом показник по банківській системі зменшувався з липня 2017 року (56,1%) до березня 2022 року (27%). Починаючи з квітня 2022 року показник почав зростати. Станом на жовтень 2023 року NPL становить 37,9%. І, можливо,

що надалі тенденція до зростання даного показника продовжиться. Обсяг непрацюючих кредитів за березень – грудень 2022 року збільшився на 127 млрд грн до 432 млрд грн. Загалом близько 75% NPL сектору сконцентровано в державних банках, зокрема понад 40% припадає на Приватбанк [2].

Наслідками війни стали знищені активи і заставне майно, зменшення доходів громадян та погіршення фінансової стабільності позичальників, що призвело до їхньої нездатності погашати свої зобов'язання за кредитами. Це, у свою чергу, погіршило якість кредитних портфелів у банків та вимагає збільшення резервів. Сукупний негативний вплив на банківську систему є досить значним. Необхідно комплексно вирішити дану проблему, оскільки для стабільності банківської системи важливо, щоб частка непрацюючих кредитів зменшувалася не лише через списання на збитки, але й також через зменшення випадків несплати за кредитами.

Для покращення ситуації важливо підвищити якість процедур при видачі кредитів, враховуючи ретельний аналіз кредитоспроможності позичальників, оцінку ризиків і визначення прийнятних рівнів застави. Слід проводити більш ретельну перевірку кредитної історії, доходів та зобов'язань позичальників.

Необхідно модернізувати систему моніторингу, яка слідкує за сплатою відсотків та основного тіла кредитів та дозволяє вчасно реагувати на прострочені платежі.

Також, для покращення ситуації доречно застосовувати реструктуризацію кредитів – зміни умов існуючого кредиту з метою вирішення фінансових труднощів позичальника та забезпечення можливості сплати кредиту в майбутньому. Даний спосіб дозволяє зберегти кредитну історію та зменшити ризик непрацюючих кредитів.

Інші можливі заходи для покращення ситуації – це відшкодування NPL через продаж. Банки можуть розглядати можливість продажу непрацюючих кредитів на користь сторонніх інвесторів або спеціалізованих компаній із стягнення боргів. Така практика досить поширена на Заході, однак в Україні цей процес недостатньо розвинений через недосконалу нормативно-правову базу.

Варто зазначити також про підвищення фінансової грамотності населення. Це дуже важливий крок для покращення наявної ситуації в банківському секторі.

Підвищення рівня фінансової грамотності серед клієнтів може допомогти уникнути невдалих кредитних рішень та зростання NPL.

Отже, в Україні наявна проблема достатньо високого рівня непрацюючих кредитів. Через повномасштабне вторгнення РФ в Україну ситуація почала погіршуватися. І в майбутньому це загрожує стійкості банківської системи. Для подолання даної проблеми необхідно ретельно аналізувати кредитоспроможність позичальників, слідкувати за сплатою відсотків та основного тіла кредитів та вчасно реагувати на прострочені платежі, застосовувати реструктуризацію кредитів для зменшення ризиків непрацюючих кредитів, а також підвищувати фінансову грамотність населення.

Список використаних джерел

1. Постанова Правління Національного банку України «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» від 30.06.2016 року № 351 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text (дата звернення: 01.11.2023).

2. Фінансова стабільність. Рівень непрацюючих кредитів (NPL). НБУ. URL: https://bank.gov.ua/ua/stability/npl (дата звернення: 01.11.2023).

РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ З БОКУ НБУ

Дроботя Яна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Чіп Людмила
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

Банківська система - важлива складова діяльності сучасної держави, що є інструментом впливу на економічні процеси. Вважаємо, що саме від ефективних дій банківського сектору залежить успішне виконання базових функцій держави, зокрема таких як розподіл внутрішнього валового продукту, національного доходу, регулювання відносно грошового обігу, фінансування, кредитування, а також досягнення інших політичних, економічних, соціальних успіхів в межах країни.

Тож, регулювання банківського сектору з боку НБУ набуває рис системної вагомості для держави вцілому і є актуальним та важливим питанням сучасності.

Згідно законодавства України, зокрема закону України «Про Національний банк України» однією із функцій НБУ визначено банківське регулювання. Згідно даної функції НБУ [5]:

- формує систему норм, що регулюють діяльність банків;
- визначає загальні принципи банківської діяльності;
- окреслює порядок процедур банківського нагляду;
- здійснює банківський нагляд;
- визначає відповідальність за порушення банківського законодавства.

В межах рис. 1 нами визначено які саме напрямки впливу НБУ має на діяльність комерційних банків [1-5].

Напрями впливу НБУ на діяльність комерційних банків	
Організаційно-правові Формування законодавчих та інших умов, котрі дозволяють банкам здійснювати реалізацію своїх економічних інтересів	Економічні Окреслення економічних нормативів та нагляд стосовно їх дотримання з боку комерційних банків з ціллю забезпечення ліквідності банківської діяльності

Рис. 1. Напрями впливу НБУ на діяльність комерційних банків
Джерело: [5]

Регулювання банківської діяльності з боку Національного банку України відбувається ще на етапі утворення банківських установ та впродовж всього життєвого циклу банківської установи з використанням адміністративних та індикативних форм здійснення процесу регулювання (табл. 1) [1-5].

Таблиця 1

Регулювання діяльності банків з боку НБУ

Форми регулювання	Характеристика форм регулювання
Адміністративне регулювання	- реєстрація банків і ліцензування їх діяльності; - окреслення вимог, обмежень відносно діяльності комерційних банків; - застосування санкцій адміністративного або ж фінансового спрямування до комерційних банків; - нагляд за діяльністю банків; - надання рекомендацій відносно діяльності комерційних банків
Індикативне регулювання	- визначення обов'язкових економічних нормативів, яких повинні дотримуватись комерційні банки; - окреслення норм обов'язкових резервів; - визначення норм відрахувань до резервів на покриття ризиків від здійснення активних банківських операцій; - формування процентної політики; - рефінансування банків; - окреслення кореспондентських відносин; - управління золотовалютними резервами, в тому числі валютними інтервенціями; - формування операцій з цінними паперами на відкритому ринку; - імпорт, експорт капіталу

Банківське регулювання з боку НБУ передбачає використання певної системи заходів, які варто перш за все поділити на превентивні та протекціоністські (табл. 2) [31, 32-36, 43, 45-46].

Таблиця 2

Система заходів банківського регулювання

Заходи здійснення процесу банківського регулювання	Характеристика заходів здійснення процесу банківського регулювання
Превентивні - (попереджувальні) застосовуються з метою уникнення негативних наслідків	- вимоги до обсягу та структури власного капіталу банку; - вимоги до ліквідності; - диверсифікація відносно банківських ризиків; - обмеження стосовно здійснюваних операцій Дані заходи застосовуються з ціллю уникнення ймовірних негативних наслідків.
Протекційні (захисні) – застосовуються якщо вже виникла певна негативна подія	- формування системи гарантування вкладів; - формування банками резервів на покриття кредитних та інших ризиків; - рефінансування центральним банком діяльності комерційних банків; - допомога інших державних органів

Основою здійснення процесу державного регулювання відносно діяльності комерційних банків є система банківського нагляду, що являє собою процес здійснення моніторингу відносно банківської діяльності на різних стадіях банківського функціонування.

Згідно закону України «Про Національний банк України» банківський нагляд трактується як система контролю та активних, впорядкованих дій НБУ, відносно забезпечення дотримання комерційними банками законодавства, формування нормативів, з метою стабільності банківської системи, захисту інтересів вкладників, кредиторів банку.

Отже, регулювання діяльності банків з боку НБУ являє собою комплексний підхід застосування заходів впливу на комерційні банки з метою підтримки стабільності та ефективності як окремих комерційних банків, так і банківської системи вцілому.

Список використаних джерел

1. Варцаба В.І., Заславська О.І. Сучасне банківництво: теорія і практика: навч. посібник. Ужгород: Говерла, 2018. 364 с.

2. Довгань Ж. М. Менеджмент у банку: підручник. Тернопіль: Економічна думка, 2017. 512 с.

3. Офіційний сайт Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua (дата звернення: 12.09.2023).

4. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121–14 (дата звернення: 12.09.2023).

5. Про Національний банк України: Закон України від 20 травня 1999 р. / Верховна рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text (дата звернення: 17.09.2023).

НЕДОСКОНАЛІСТЬ СВІТОВОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Іванюк Ксенія
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів
Науковий керівник: Лакіза Вікторія, к.е.н, доцент

В сучасному економічному світі борг і гроші є нероздільними поняттями, проте поняття боргу виникло задовго до появи самих грошей та їх еквівалентів.

Виникнення боргу передбачає відтермінований рівноцінний обмін предметами, під яким розуміється відмінність у мірилі споживачів, продавців, країн у визначенні вартості об'єктів обміну. Для полегшення процедури обміну товарами та наділення «боргу» звичного на момент сьогодення нам значенням, були впроваджені грошові одиниці, які за період свого існування стали невід'ємною частиною економіки кожної країни, проте борг нікуди не зник.

Сьогодні світовий борг складає 307 трлн. дол. США [2], при фізичній наявності в обігу 80,9 трлн. дол. США [3]. Така ситуація має місце внаслідок того, що гроші фактично створюються з боргу. Кожна нова ланка нерозривного ланцюга збільшує суму заборгованості, при умові, що кількість фізично існуючих коштів залишається незмінною. Розірвати ланцюг заборгованості фактично неможливо, так як жоден уряд світу не може емітувати грошові кошти в достатній кількості для виплати власних боргів, ця процедура є складною, контролюється світовим банком та передбачає такі кроки:

1. Виникнення потреби уряду країни в певній сумі грошей.
2. Подання запиту уряду країни до її Національного банку
3. Національний банк друкує необхідну суму та обмінює її на рівноцінну їй кількість державних облігацій.
4. Ці гроші (з вирахуванням 10%) потрапляють на ринок.

В зазначеній процедурі державні облігації використовуються з метою гарантування повернення новоствореного боргу, а у випадку неплатоспроможності держави відбувається дефолт і вона стає банкрутом.

Є ще один аспект створення грошей. Оскільки вони мали/мають на чомусь базуватися, в різний час використовувались різні способи підтримки валюти Наприклад, всім нам відомий Золотий стандарт, за якого валюта мала своє визначення еквіваленту в певній кількості золота. Варто згадати й про криптовалюту, яка, будучи різновидом валюти, не має жодної фізичної підтримки, проте її цінність та безпека основані на децентралізованих мережах і технологіях. Якщо ж ми згадаємо фіатні гроші, то в них валютна цінність основана на довірі до країн-власників.

Так історично склалось, що банки є лідерами економічного зростання, однак для кожної країни банківська галузь є однією з найвразливіших. До слабких сторін і загроз банківської системи відповідно належать [1, 4]:

1. Відсутність якісно налагодженої міжнародної координації між банківськими структурами.

2. Рецесії.
3. Витік даних та інші порушення безпеки даних.
4. Конкуренція.
5. Зростання очікувань.
6. Динамічні культурні інновації.
7. Світові кризи.
8. Ілюзія ліквідності банківських активів.
9. Низький рівень довіри.

Розглянемо на прикладі, взаємозалежність діяльності уряду країни та її банківської системи. Зокрема загроза надмірно високої значимості банківських структур добре прослідковується в кризі 2007-2008 рр. Проте криза була не причиною, а лише наслідком не правильно підібраних методів керування взаємовідносинами фінансової та урядової системи. Система заходів стимулювала окремі банки, які до цього діяли продумано та раціонально незалежно один від одного, при цьому продовжуючи конкурувати між собою, і це спричинило до вразливого становища всієї фінансової галузі. Наявність розгалуженої банківської системи в країні та належності їй обширної області фінансової архітектури, призводить до непомірних збільшень ризиків та небезпеки втрати контролю над структурою на міжнародному рівні.

З метою запобігання фінансовим кризам та ілюзорності банківської системи можна рекомендувати [5]:

1. Корегування моделей поведінки банків.
2. Перегляд ролі центробанку в діяльності банківських систем окремих країн.
3. Внесення змін до систем регуляторних вимог банківських структур.
4. Забезпечення формування якісних резервів для всієї банківської галузі в розрізі як окремих країн, так і всієї світової банківської системи.
5. Розробка чіткої процедури, в тому числі в законодавчій площині, яка дозволить регламентовано здійснювати вибірку серед банківських структур, яким фактично буде надана державна підтримка у випадку настання кризових явищ.

Список використаних джерел

1. Kiesha Frue. SWOT Analysis of the Banking Industry. pestleanalysis.com. URL:https://pestleanalysis.com/swot-analysis-of-the-banking-industry/ (дата зведення 01.11.2023).

2. Скільки всього грошей у світі? ldaily.ua. URL: https://ldaily.ua/news/analitika/skilki-vsogo-groshej-u-sviti/ (дата зведення 01.11.2023).

3. Чепур Д. Що таке світовий борг та чому цей показник важливий? mind.ua. URL: https://mind.ua/news/20264505-shcho-take-svitovij-borg-i-chomu-cej-pokaznik-vazhlivij (дата зведення 01.11.2023).

4. Landy Wingard. Top 10 banking industry challenges – and how you can overcome them. global.hitachi-solutions.com. URL:https://global.hitachi-

solutions.com/blog/top-10-challenges-banking-financial-organizations-can-overcome/ (дата зведення 01.11.2023).

5. Mervyn King. The end of alchemy. goodreads.com. URL:https://www.goodreads.com/book/show/30231791-the-end-of-alchemy (дата зведення 01.11.2023).

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Коваленко Вікторія,
д.е.н., професор, професор кафедри банківської справи
Одеський національний економічний університет, м. Одеса
Шелудько Сергій
ке.н., доцент, менеджер проєктів та програм Департаменту оцінки та заставних операцій АТ «Банк «Південний», м. Одеса

Соціально-економічні та політичні негаразди, які прослідковуються як в усьому світі, так і в Україні, зумовили бурхливий розвиток цифрових технологій у банківському бізнесі. Наразі, слід відмітити, що розгортання коронокризи COVID 19, хоча це і негативне явище для суспільства, виступила блискавичним поштовхом до активізації процесів цифровізації у банківському бізнесі. У подальшому, цей досвід мав нагоду нівелювати крах вітчизняного банківського сектору 24 лютого 2022р., який супроводжувався повномасштабним вторгненням рф до України. Банківська система України за рахунок збудованої могутньої цифрової інфраструктури, мала можливість задовольнити попит держави, корпоративного бізнесу та домогосподарств у фінансових ресурсах.

Відповідно до Рейтингу глобального інноваційного індексу, Україна у 2023 році посіла 55 місце із 132 досліджуваних країн, а також увійшла до топ трьох найбільших інноваційних економік за групами доходів.

Діджиталізація банківського бізнесу відбувається за декількома напрямами.

Перший напрям – це *мобільність та Інтернет-банкінг*. Лідерами за завантаженням та якістю, з вибираних нами банками для дослідження є АТ КБ «Приватбанк» та monobank з балами 4,8 в обох, потім АТ «Ощадбанк», АТ «ПУМБ» та sportbank – з балами 4,3, 4,4 та 4,3 відповідно Найменші бали за користування у АТ «Сенс банк» та АТ «Райффайзен банк». Кожний мобільний додаток банків пропонує кешбеки за проведеними операціями, але застосовуються різні умови їх використання [1].

Сьогодні активно розвиваються найновіші банківські технології, які вже впроваджуються банками, такі як «технологія блокчейн», «технологія банкінг в хмарах», «технологія шерінг», «технологія краудфандинг», «технологія open-банкінг» (табл. 1).

Електронні платежі. Зростання популярності електронних платежів і переказів, включаючи мобільні гроші та інші цифрові рішення викликана у споживачів їх зручністю та доступністю.

Якщо розглядати платіжну інфраструктуру в Україні, то станом на 01.07.2023 р. вона представлена наступним чином (з урахуванням зростання по відношенню на 01.01.2023 р.: комерційні POS-термінали – 388,1 тис. шт. ↑ 8,3 %, у тому числі безконтактні POS-термінали 96,4 %; точки продажу, що приймають

платіжні картки – 355,9 тис. шт. ↑ 12,2 %; банкомати – 15,8 тис. шт. ↑1,2 %, депозитні банкомати 16,5 %.

Таблиця 1

Банківські технології, які надаються банками України

Банк	Технології блокчейн	Технологія хмарного банкінгу у	Технологія Шерінг	Технологія краудфандингу, R2R
АТ КБ «Приватбанк»	+	+	+	+
АТ «Ощадбанк»	-	+	-	+
АТ «Райффайзен банк»	+	+	-	+
АТ «Кредіт Агріколь»	+	+	-	+
Monobank	+	+	+	+
АТ «Юнекс Банк»	+	+	-	+
АТ «Таскомбанк»	+	+	-	+

Джерело: [2]

Загальна кількість емітованих платіжних карток в обігу склала 110,3 млн шт. ↑ 1%, зокрема: активні платіжні картки – 47,2 млн шт. ↑ 3 %; безконтактні платіжні картки – 27 млн шт. ↑ 5 %; токенізовані платіжні картки – 9,7 млн грн. ↑ 5 % [3].

Фінтех та інновації. Поява фінтех-компаній та стартапів створила конкуренцію традиційним банкам та змусила їх до запровадження інноваційних стратегій розвитку. Важливим є для банків не лише забезпечення базових послуг, але й швидка інтеграція нових технологій та фінтех-рішень.

Слід відмітити, що український «банк без відділень» - monobank, потрапив до топ-200 кращих фінтех-компаній світу в 2023 р. за категорією «необанкінг», куди увійшли ще 19 компаній світу, зокрема: «Agi» (Кампінас, Бразилія), «Aspiration» (Маріна Дель Рей, США), «Banco Inter» (Белу-Оризонті), Banco Original» (Сан-Паулу). , Бразилія), Bank Zero (Йоганнесбург, ПАР), “Bunq” (Амстердам, Нідерланди), “C6 Bank” (Сан-Паулу, Бразилія), Chime (Сан-Франциско, США), “Current” (Нью-Йорк, США) , Dave (Лос-Анджелес, США) і Monobank (КиївУкраїна) [4].

Блокчейн і криптовалюти. Банки у світі досліджують використання технології блокчейн та криптовалют для покращення ефективності та безпеки фінансових транзакцій. Україна не є виключенням. Основними трендами розвитку банківської сфери на засадах блокчейну є використання сучасних платіжних послуг, систем штучного інтелекту та інноваційних фінансових технологій.

Електронна ідентифікація та документообіг. Впровадження електронних систем ідентифікації та обігу документів використовуються для полегшення процесів взаємодії з клієнтами та зниженням бюрократії.

Реалізація діджитал-рішень в банках України вимагає стратегічного планування, інвестицій, моніторингу та оцінки результативності за участю не тільки власників та топ-менеджерів банків, а й держави в загалі.

Таким чином, стратегія розвитку сучасного банкінгу не можлива без запровадження цифрових технологій. Їх використання, з одного боку, підвищує конкурентоспроможність банків, а з другого – створює нові ризики для їх фінансової стабільності та стійкості.

З нашої точки зору на сьогодні залишається дискусійним питанням забезпечення кібербезпеки банківського бізнесу при прийнятті діжитал-рішень; забезпечення інтероперабельності між фінтех-компаніями та банками; урегулювання питань щодо нормативно-правового супроводу діяльності даних суб’єктів на ринку, зокрема щодо діяльності фінтех-компаній та фінтех-стартапів.

Вітчизняна банківська система за останній період досягла високих результатів щодо цифровізації бізнесу. Проте, повномасштабне вторгнення росії в Україну внесло певні корективи. Особливо це стосується відтоку інтелектуального людського капіталу закордон (ніякий штучний інтелект не може замінити фізичні взаємовідносини менеджерів банків з клієнтами; зниження рівня фінансової грамотності населення щодо користування цифровими продуктами, яке викликано зростаючою чисельністю клієнтів банків за віковою ознакою, знову ж з приводу виїзду молоді за кордон. Масове закриття відділень банків призвела до того, що деякі територіальні громади України, особливо сільська місцевість, загалом втратили зв'язок з банками.

Також треба враховувати чинники, які не пов’язані з самим банківським бізнесом, але мають на сьогодні прямий вплив – це відключення електрозабезпечення, доступ банківського бізнесу до окупованих територій, руйнування заставного майна, зростаючі темпи безробіття та інше.

Усі ці питання є дискусійними та актуальними з позиції збереження стабільності та рівноваги на вітчизняному ринку банківських послуг, особливо в умовах вибору банком інноваційної бізнес-моделі щодо цифровізації.

Список використаних джерел

1. Google Play Маркет (2023). URL: https://play.google.com/store/apps?hl=uk&gl=US.
2. Сергєєва О. С. Сучасні цифрові інструменти як маркетингова стратегія банків. *Проблеми сучасних трансформацій*. № 8. DOI: https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-8-08-01.
3. Національний банк України (2023). Офіційний веб-сайт. URL: https://bank.gov.ua/.
4. Економічна правда (2023). Український банк потрапив до списку найкращих фінтех компаній світу. URL: https://www.epravda.com.ua/news/2023/08/30/703751/.

РОЛЬ БАНКІВСЬКОЇ СТАТИСТИКИ ДЛЯ МОНІТОРИНГУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Копил Дмитро
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Рудич Алла, к.е.н., доцент

Фінансовий ринок є важливою складовою сучасної економіки, і його стан і функціонування мають безпосереднє вплив на стабільність та розвиток країни. Банківська статистика відіграє критичну роль у моніторингу та аналізі фінансового ринку. У сучасному фінансовому середовищі доцільно досліджувати роль банківської статистики у моніторингу фінансового ринку, її важливість для фінансової стабільності та прийняття стратегічних рішень.

Важливим етапом моніторингу є збір та обробка даних. Банки, як ключові учасники фінансового ринку, збирають значну кількість даних про фінансові операції, клієнтів, позиції та ризики. Ці дані охоплюють усі аспекти фінансового ринку, включаючи банківські операції, кредитний ринок, ринок цінних паперів і валютний ринок.

Тому функціонують вимоги регулювання та нагляду за формування бази кількісних даних. Банківські установи повинні дотримуватися строгих вимог регулювання та нагляду, які стосуються збору та звітування фінансових даних. Ці вимоги призначені для забезпечення стабільності та надійності фінансового ринку та запобігання фінансовим кризам.

Проведене спостереження передбачає застосування аналітичних методів і прийомів, що забезпечить важливість аналізу даних. Зібрані дані стають основою для аналізу фінансового ринку. Аналітики використовують банківську статистику для виявлення тенденцій, оцінки ризиків та прогнозування можливих сценаріїв розвитку ринку. Ця інформація є незамінною для прийняття рішень щодо грошової політики, інвестицій та ризик-менеджменту.

Якісно і своєчасно організований моніторинг має вплив на забезпечення фінансової стабільності. Банківська статистика допомагає виявляти ризики та нестабільність на фінансовому ринку. Швидке виявлення проблемних областей дозволяє регулювальним органам та уряду приймати вчасні заходи для попередження фінансових криз.

Як результат формування і обробки бази даних є підтримка прийняття стратегічних рішень, а саме банківська статистика допомагає керівництву банків та фінансових установ у прийнятті стратегічних рішень. Аналіз даних допомагає визначити напрямки розвитку, оптимізувати операції та зробити раціональний розподіл ресурсів. Інформація, отримана з банківської статистики, дозволяє виявити можливості для розвитку нових продуктів та послуг, а також вдосконалення існуючих.

Регуляція та нагляд є невід’ємною частиною організації моніторингу, так як банківська статистика є кількісною характеристикою для регуляторів та

наглядових органів. Вони використовують ці дані для оцінки фінансової стабільності та для прийняття регуляторних рішень. Збір та аналіз банківської статистики дозволяє вчасно реагувати на зміни на ринку і впливати на фінансову систему в цілому.

Важливим аспектом статистичних даних є забезпечення їх прозорості, оскільки банківська статистика сприяє забезпеченню прозорості на фінансовому ринку. Доступ до інформації про фінансовий стан банків та фінансові операції сприяє підвищенню довіри інвесторів та клієнтів. Це особливо важливо для ринків з високим рівнем конкуренції та іноземними інвестиціями.

Роль біг-даних займає значне місце в дослідженні фінансового ринку. Сучасні технології дозволяють більш ефективно обробляти великі обсяги даних, відомі як "біг-дані". Це дозволяє більш точно аналізувати ринкові тенденції, виявляти нові можливості та ризики. Використання біг-даних в банківській статистиці робить моніторинг ринку ще більш ефективним.

Банківська статистика відіграє надзвичайно важливу роль у моніторингу та аналізі фінансового ринку. Вона забезпечує інформацію, необхідну для ефективного прийняття стратегічних рішень банками, регуляторами та інвесторами. Збір і аналіз даних допомагають виявляти ризики, забезпечувати стабільність та сприяють прозорості на ринку. Сучасні технології та використання біг-даних дозволяють підвищити ефективність моніторингу та робити більш точні прогнози. Банківська статистика залишається важливим інструментом для розвитку фінансової системи та підтримки економічного росту.

Список використаних джерел

1. Що таке фінтех і як він впливає на ваше життя вже сьогодні? Економічна правда. URL: https://web.archive.org/web/20210417093440/https://www.epravda.com.ua/projects/fintech/2018/12/5/641431/ (Дата звернення 06.11.2023).

2. Фінансові інструменти сталого розвитку економіки. Науково – практична конференція. 2019. URL: https://www.janusandal.no/images/Files/LostOpportunity2019.pdf (дата звернення 06.11.2023).

3. Васильчук І. П. Фінанси сталого розвитку як відповідь на виклики постіндустріальної економіки. Проблеми економіки. Фінанси та банківська справа. № 2. 2020. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2020-2_0-pages-213_218.pdf (дата звернення 06.11.2023).

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ТРАНСФОРМАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СФЕРИ: АНАЛІЗ ВПРОВАДЖЕННЯ ОНЛАЙН-БАНКІНГУ ТА СТВОРЕННЯ НЕОБАНКІВ

Ладатко Максим
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Дорошенко Андрій, к. е. н., доцент

Сьогодні ми можемо спостерігати вражаюче прискорення темпів науково-технічного прогресу та створення численної кількості інновацій, таких як штучний інтелект, блокчейн, «Big data», «Internet of Things», в найрізноманітніших сферах людської діяльності. Безумовно велику роль у цьому відіграють мережа «Інтернет» та розвиток цифрових технологій, які кардинально змінюють підхід до ведення комунікаційної політики, управління та обробки інформації, задоволення потреб споживачів. Очевидно, що ці оновлення не могли обійти банківську сферу та здійснення її цифрової трансформації. Цифрова трансформація - це комплексний процес впровадження цифрових технологій у всі сфери діяльності банку, з метою підвищення ефективності, продуктивності та якості обслуговування клієнтів.

Розвиток цифрового банкінгу дуже перспективний напрямок, в якому вже зроблено та успішно впроваджено багато корисних сервісів та продуктів. Вони ефективно спонукають людей користуватися банківськими послугами та забезпечують зручний доступ до них в режимі онлайн, долаючи просторово-часові перешкоди в економічній діяльності, хоча в той же час не можна зупинятися на досягнутому, а навпаки спрямувати більше зусиль на виправлення наявних помилок, недоліків та реалізацію ще досить великого потенціалу . Враховуючи теперішню ситуацію, успішне функціонування банків у майбутньому здебільше залежить від пристосування їхньої діяльності до вимог сучасної цифрової епохи.

Оцінюючи перспективи світової банківської системи, головний теоретик цифрового банкінгу Кріс Скіннер, будучи в Україні, свого часу сказав: «Якщо банк не має цифрової стратегії, він не має майбутнього» [1, с. 255]. Упровадження наукових досягнень і винаходів в організацію банківського обслуговування забезпечує постійне вдосконалення банківських продуктів і застосовуваних нових технологій обслуговування споживачів [2, с. 123]. Завдяки цьому дослідження проблем, пов’язаних з інноваційною діяльністю українських банків, не втрачає актуальності вже тривалий період.

Онлайн-банкінг є одним з найважливіших напрямків цифрової трансформації банківської сфери. Сьогодні дистанційне банківське обслуговування в Україні надають багато фінансових установ. Найбільш успішно реалізували надання фінансових послуг для своїх клієнтів такі банки: ПриватБанк, Ощадбанк, АльфаБанк, ПУМБ, Райффайзен Банк Аваль та деякі інші. На даний момент переважною кількістю користувачів інтернет-банкінгу є

люди віком 25-34 років, серед них активні – 43 %. У решті вікових категорій їхня частка не перевищує 22 % [3]. Водночас частка користувачів Інтернету серед різних вікових категорій є вищою і має стабільну тенденцію до зростання. Ця інформація ще раз засвідчує великі можливості та перспективи в напрямку диджиталізації банків і розширення конкуренції на ринку. Важливо вказати, що переваги в такого напрямку цифрової трансформації є як і для клієнтів, так і для банківських установ.

Переваги для клієнтів:

- зручність і доступність;
- широкий спектр послуг і зручна навігація між ними;
- безпека та конфіденційність;
- економія на банківських комісіях;
- більш високі процентні ставки за депозитами;
- можливість контролювати свої витрати і доходи.

Переваги для банків:

- відсутність необхідності формування мережі філій і найму великої кількості співробітників;
- ширші можливості для реалізації партнерських програм;
- Залучення нових клієнтів та збільшення кількості операцій.

При цьому всім потрібно бути готовими до викликів та недоліків такої системи, які постають поряд з перевагами онлайн-банкінгу.

Недоліки для клієнтів:

- ризик втрати грошових коштів внаслідок шахрайства;
- доступність: На даний момент того обсягу Інтернет покриття, який є в нашій державі, недостатньо для безперебійного користування онлайн-банкінгом;
- підтримка: Онлайн-банкінг може бути менш доступним для клієнтів, які потребують допомоги в особистому спілкуванні з представником банку.
- Недоліки для банківських установ:
- відсутність інфраструктури, тобто розвиненої мережі каналів зв’язку, технологічної та технічної підтримки;
- низький рівень фінансової грамотності населення.
- фактори ризику пов’язані з конкуренцією, забезпеченням захисту даних клієнтів та взаємодії з ними;
- складність пошуку кваліфікованого персоналу;
- кібератаки;
- проблема оцінки бізнесу.

Ще один з аспектів трансформації банківської сфери – створення необанків. Необанки – це цифрові банки, які не мають фізичних відділень і надають послуги виключно в онлайн-режимі. Згідно із ст. 47 ЗУ «Про банки і банківську діяльність» і ст. 14 ЗУ «Про платіжні системи та переказ грошей» процедура відкриття і ведення поточних рахунків доступна лише класичним банкам. Тому віртуальні банки повинні співпрацювати з існуючими комерційними банками і здійснювати свою діяльність на підставі їх ліцензії [4, с. 211]. Перший необанк в

Україні, Monobank, був запущений у 2017 році. За ним послідували інші необанки, такі як O.Bank, А-Банк TodoBank, Izibank, sportbank та інші.

Необанки мають ряд переваг перед традиційними банками. Вони пропонують більш зручні та доступні послуги, мають нижчі комісії, не потребують витрат на будівництво офісів і відділень. Розвиток необанків в Україні має ряд позитивних наслідків. Він сприяє підвищенню конкурентоспроможності банківської системи, а також покращує доступність фінансових послуг для населення. Звісно нікуди без недоліків, але в перспективі вони можуть бути нівельовані або стати менш відчутними. Основними проблемами стають витрати на розробку додатків, сайтів, антивірусів; зупинка операцій з рахунками і документами під час технічних робіт; недовіра населення до необанків.

Дистанційне банківське обслуговування давно вже перейшло з розряду додаткових послуг банківської установи в основні. Розвиток у цьому напрямі однозначно йде тільки на користь банківській системі в цілому і має стати пріоритетною ціллю для кожного вітчизняного банку. Якщо не сповільнювати темпи введення, покращення безпеки, якості, справлятися з викликами, які постають перед банками питаннях онлайн-банкінгу, необанків, то в майбутньому стануть закономірними радикальна зміна надання банківських послуг збільшення частки населення, яка користується ними онлайн, а також не менш важливим наслідком стане загострення конкуренції між банками, а згодом зростання банківської сфери, загалом фінансового сектору.

Список використаних джерел

1. Корнівська В. О. Цифровий банкінг: ризики фінансової диджиталізації. *Проблеми економіки.* 2017. № 3. С. 254-261.

2. Рисін В. В., Рисін М. В. Перспективи розвитку цифрового банкінгу на фінансовому ринку України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України.* 2017. Вип. 2. С. 123-127.

3. Прес-реліз Київського міжнародного інституту соціології «Динаміка використання Інтернету в Україні» [Електронний ресурс]. URL : https://www.kiis.com.ua/ (дата звернення 01.11.2023 р.).

4. Примостка Л. О., Охрименко І. Б., Нікітін А. В. Сучасні гроші, банківські послуги та фінансові інновації в цифровій економіці: *матеріали наук.-практ. інтерн. конф. студ. аспір. і молод. вчених.* Дніпро : Середняк Т. К., 2021. 519 с.

РОЛЬ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ У РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Лукомський Михайло
аспірант кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький
Науковий керівник: Синчак Віктор, д.е.н., професор

В умовах воєнного стану та в період післявоєнного відновлення України одним із перспективних завдань податкового регулювання є відновлення рівня підприємницької активності суб'єктів господарювання, якосновної рушійної сили економічного розвитку країни. Мале підприємництво відіграє важливу роль у підвищенні рівня зайнятості населення, насиченні регіональних ринків якісними товарами і послугами, наповненні бюджетів територіальних громад доходами та створює передумови для зростання добробуту громадян й прискорення темпів економічного розвитку країни загалом. Проте, у вітчизняній економічній та правовій сферах накопичено значну кількість проблем, що перешкоджають його розвитку. Серед цих проблем одне з перших місць посідає недосконалість процесу оподаткування малого бізнесу, що витискає його в тінь. В системі податкового регулювання розвитку суб'єктів малого підприємництваважливу роль відіграє спрощена системаоподаткування, функціонування якоїмає витікати з економічних інтересів платників податків, разом з тим слід розуміти, що в період повномасштабного вторгнення та післявоєнної відбудови зростуть потреби держави у фінансових ресурсах.

Слід відмітити, що в країнах ЄС велика увага приділяється зниженню податкового навантаження й максимальному спрощенню процесу адміністрування податків для створення сприятливих умов розвитку малого підприємництва та його детінізації. Варто зазначити, що впровадження заходів податкового стимулювання розвитку малого бізнесу шляхом зниження податкових ставок та суттєвого збільшення бюджетних видатків є досить проблематичним. Політична нестабільність в Україні не принесе бажаних результатів, а призведе лише до скорочення і без того обмеженої фіскальної спроможності українського бюджету. Тому стимулювання розвитку малого підприємництва та подальше наповнення бюджетів за рахунок податкових надходжень від малого бізнесу є надзвичайно складним завданням.

Аналізуючи поточний стан малого підприємництва в Україніта податкові надходження до місцевих бюджетіввід єдиного податку, щосплачують суб'єкти малого підприємництва, які обрали спрощену систему оподаткування (рис. 1), робимо висновок про необхідність стимулювання розвитку малого підприємництва шляхом удосконалення та спрощення податкової системи.

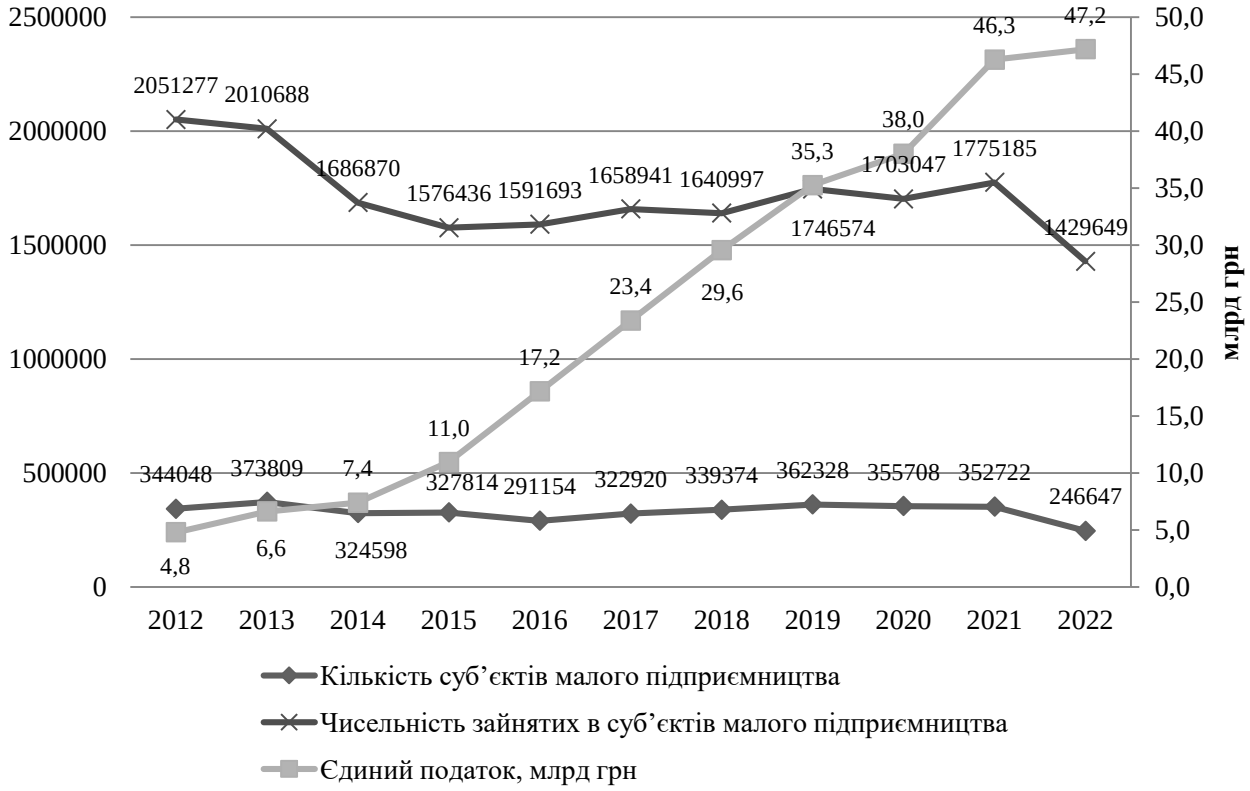

Рис. 1. Показники стану малого підприємництва в Україні та податкові надходження до місцевих бюджетів від єдиного податку

Джерело: Складено автором за даними [1-4]

Приріст надходжень єдиного податку в 2022 роців порівнянні з 2021 роком становить 2 % або +0,9 млрд грн, що можна пояснити внесеними змінами до податкового законодавства. Зокрема,суб'єктам господарювання із значними доходами надали право переходити на спрощену систему оподаткування, а також знижено ставку єдиного податку з 5% до 2% [5].

Подальше удосконалення спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва має велике соціальне значення для нашої країни[6]. Також необхідно враховувати, що скасування спрощеної системи оподаткування ризикує перевести в «тінь» значну кількість суб'єктів малого підприємництва, що призведе до зниження рівня розвитку та масштабів малого підприємництва. Спрощена система оподаткування є способом так званої «компромісної детінізації»: завдяки наявності цієї системи формальна реєстрація стає відносно привабливішою, ніж робота в повній «тіні», оскільки забезпечує гнучкість законодавства та мінімальний правовий захист, не вимагаючи ведення записів і дозволяючи порівняно невеликі податкові платежі.

Таким чином, сьогодні економіка України переживає період дестабілізації, показники діяльності великої кількості малих підприємств є мінливими, а ринок у цілому нестабільний. В свою чергу, це зумовлює необхідність розробки ефективної спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва, яка б з одного боку, жодним чином не гальмувала економічний розвиток

суб'єктів малого підприємництва, а з іншого не створювала передумов для зловживань невиправданого перебування на спрощеній системі оподаткування та тінізації податкових платежів. При цьому завдання досягнення такої своєрідної рівноваги є нагальним та актуальним для суб'єктів малого підприємництва, що обрали спрощену систему оподаткування.

Список використаних джерел

1. Аналіз виконання місцевих бюджетів за 2022 рік. URL:https://decentralization.gov.ua/en/news/16105

2. Бюджет України: статистичний збірник Міністерства фінансівУкраїни. URL:https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik

3. Кількість найманих працівників на підприємствах з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства по регіонах (2010-2021). URL:https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/fin_new/kzpp_roz_reg_10_20_ue.xlsx

4. Кількість підприємств з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства по регіонах (2010-2021). URL:https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/fin_new/kdp_roz_reg_10_20_ue.xlsx

5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану: Закон України №2142-IX від 24.03.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text

Синчак В. П. Податкові обмеження у спрощеній системі оподаткування як інструменти податкового регулювання розвитку малого підприємництва. *Університетські наукові записки*. 2015. № 1. С. 408-425. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2015_1_43

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Малиш Вікторія
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Рудич Алла, к.е.н., доцент

Формування державної політики напряму залежить від ефективності податкової політики. Адже, саме податки є головним доходом бюджету країни.

Сама суть податку полягає у перерозподілі національного доходу з метою формування державних фондів. На сьогоднішній день податкова політика більше направлена на фіскальну функцію, менше на стимулюючу функції.

В Україні податкові надходження від зовнішньоторгівельних операцій лише за 9 місяців 2020 року становили 43,6% податкових доходів та 32,8% загальних доходів Державного бюджету України; 6,3% ВВП країни розподіляється через цю категорію податкових надходжень [1].

Головними завданнями податкової політики є:

– забезпечення дохідної частини бюджету за рахунок митних платежів від експортно-імпортних операцій;

– стимулювання інвестиційно-інноваційних процесів, забезпечення конкурентного середовища для залучення інвестицій і стимулювання підприємницької діяльності у зовнішньоекономічній сфері;

– максимального спрощення податкової системи і забезпечення її стабільності;

– скорочення можливостей до тінізації доходів від зовнішньоекономічної діяльності, розмивання податкової бази оподаткування;

– запобігання відпливу капіталу за кордон.

Отже, основне призначення податків забезпечувати бюджет доходами, які держава витрачає на фінансування суспільних послуг, але в той самий час всі без виключення податки, в той чи іншій спосіб, впливають на рішення економічних агентів [2].

Якщо ефективно будувати податкову політику, то можна досягти тих цілей та завдань, які поставлені перед державою. Податки слугують важливим інструментом регулювання та стимулювання соціально-економічного розвитку.

За весь період існування податкова політика пройшла певні етапи розвитку від командно-адміністративної до ринкової економіки, але ще не є досконалою. Вона спрямована переважно на фіскальну функцію.

На сьогоднішній день кожна країна має податки, бо саме вони є основним джерелом наповнення бюджету. Тому частина доходів фізичних та юридичних осіб віддається державі. Щоб оцінити якість податкової політики використовують рівень податкового навантаження, складність розрахунку і адміністрування податків.

Глобалізація має великий вплив на податкову систему, тому що однією з головних її ознак є прискорення обміну інформацією, інноваціями та науковими

ідеями. Порівнюючи податкову систему України з іншими європейськими країнами

В Україні податкова система у порівнянні з іншими європейськими державами фіскальна та регулююча ефективність податкової системи значно нижча. Однією з причин цього є незавершеність підсистеми майнового оподаткування.

Одним з найважливіших показників податкової політики є податкове навантаження. Щодо податкового навантаження в Україні, то воно складає близько 41,7% (рейтинг Paying Taxes 2019). Тенденція до зниження податкового навантаження в Україні розпочалася у 2016 році, коли відбулося суттєве зниження податкових ставок (передусім ЄСВ до 22%) [4].

Головним бюджетоутворюючим податком протягом багатьох років є ПДВ, оскільки його питома вага складає майже третину від всього податку. Саме ПДВ виконує виражену фіскальну функцію. Також варто зауважити , що в Україні обсяги мінімізації сплати ПДВ набуло критичних масштабів та відбувається на таких підставах: штучне формування податкового кредиту за допомогою використання фіктивних банкрутів, фальшивих накладних дієвих підприємств і накладних попередніх податкових періодів, здійснення віртуальних фінансово-господарських операцій, реалізація продукції через спрощену систему оподаткування, здійснення операцій фіктивного експорту . На відміну від більшості інших країн, в Україні переважна частина податкових надходжень втрачається через наймасштабніші інструменти ухилення від сплати податків та агресивного податкового планування.

В Україні місцеві податки не мають змоги забезпечити всі потреби місцевих бюджетів, тому для покращення ситуації використовують закріплені податки (наприклад ПДФО) та міжбюджетні трансферти. Для підвищення ефективності бюджетно-податкового планування органи місцевого самоврядування повинні приймати зважені рішення при встановленні місцевих податків.

Основні характеристики сучасної податкової політики України:

– відсутність чіткої цілі;

– перевага фіскального характеру;

– основні надходження формують з непрямих податків.

Отже, актуальними проблемами податкової політики в Україні залишаються складність та суперечливість податкового законодавства. Тому дуже важливо створити таку податкову політику, яка б змогла створити фінансову базу держави, покращила умови життя населення, підвищення розвитку підприємництва.

Список використаних джерел

1. Волкова О.Г. Сучасний стан податкової політики України в сфері зовнішньоекономічної діяльності. Науковий вісник. Збірник наукових праць №1-2 (278-279), 2021. С.24-29. URL: https://www.google.com/search?q=%D0%92%D0%BE 0L3QvtC80ZbRh9C90L7RlyDQtNGW0Y_Qu9GM0L3QvtGB0YLRljIQEAAYigU

Y6gIYtAIYQ9gBAUjMGlDTDljTDnABeAGQAQCYAQCgAQCqAQC4AQzIAQD4AQH4AQKoAgHiAwQYACBBiAYBugYECAEYBw&sclient=gws-wiz-serp

2. Макарчук І.М., Малишко В.В., Расюк М.М., Худолій В.В. Податкова політика України в сучасних умовах. Економічний вісник університету. Випуск № 51. 2021. С. 121-127

3. Нечипоренко А. В., Панченко І. В., Мороз Л. О. Стан і перспективи розвитку податкової політики України. БІЗНЕСІНФОРМ № 5. 2021. С.348-354. URL : https://www.business-inform.net/article/?year=2021&abstract=2021_5_0_348_354& lang=ua

4. Швайко М. Л. Особливості податкової політики України у сучасних умовах. Інвестиції: практика та досвід № 16/2019. С 33-38 URL : http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=6789&i=4

ОПТИМІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ ДЛЯ БАНКІВСЬКОЇ СФЕРИ

Мірошніченко Єлизавета, Гукова Вікторія, Полуніна Юлія,
здобувачі вищої освіти ОС Бакалавр, Магістр
Дугар Тетяна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

Банківська сфера є важливою складовою фінансової системи України. Вона забезпечує переказ коштів, кредитування економіки та інші фінансові послуги. Банки є ключовими учасниками фінансового ринку, і від їхньої діяльності залежить доступ населення та бізнесу до фінансових ресурсів.

Однак, високе податкове навантаження на банки може призвести до їхньої не конкурентоспроможності. Це може ускладнити доступ населення та бізнесу до фінансових послуг, а також негативно вплинути на економічне зростання.

Оптимізація податкового навантаження для банківської сфери повинна бути спрямована на підвищення її конкурентоспроможності та сприяння економічному зростанню України.

Банківська сфера є важливою складовою фінансової системи України. Вона забезпечує переказ коштів, кредитування економіки та інші фінансові послуги. Банки є ключовими учасниками фінансового ринку, і від їхньої діяльності залежить доступ населення та бізнесу до фінансових ресурсів [1]. Роль банківської сфери в економіці України полягає в наступному:

- Забезпечення ліквідності та платоспроможності економіки. Банки здійснюють переказ коштів між економічними агентами, а також забезпечують зберігання їхніх коштів. Це сприяє підвищенню ліквідності та платоспроможності економіки, а також підвищує ефективність економічного кругообігу.
- Кредитування економіки. Банки надають кредити підприємствам, домогосподарствам та іншим економічним агентам. Це сприяє розвитку виробництва, інвестицій та споживання, а також стимулює економічне зростання.
- Надання фінансових послуг. Банки надають широкий спектр фінансових послуг, включаючи депозити, кредити, розрахунково-касові операції, валютні операції, інвестиційні послуги та ін. Ці послуги сприяють підвищенню фінансової грамотності населення та бізнесу, а також забезпечують ефективне управління фінансовими ресурсами.

Банківська сфера має важливе значення для економічного розвитку України. Вона сприяє підвищенню ліквідності та платоспроможності економіки, розвитку виробництва, інвестицій та споживання, а також підвищенню фінансової грамотності населення та бізнесу. Однак, ефективність функціонування банківської сфери залежить від багатьох факторів, включаючи законодавче регулювання, фінансову політику держави, макроекономічну ситуацію та ін. Важливим фактором, який впливає на ефективність банківської сфери, є

податкове навантаження [2].

Високе податкове навантаження на банки може призвести до їхньої не конкурентоспроможності. Це може ускладнити доступ населення та бізнесу до фінансових послуг, а також негативно вплинути на економічне зростання України. Оптимізація податкового навантаження для банківської сфери повинна бути спрямована на підвищення її конкурентоспроможності та сприяння економічному зростанню України [1].

Конкретні негативні наслідки високого податкового навантаження для банків включають наступні:

- Зниження рентабельності банків. Високі податки зменшують прибуток банків, що може призвести до зниження їхньої рентабельності. Це може створити фінансові труднощі для банків, а також ускладнити їхнє інвестування у розвиток.
- Збільшення вартості фінансових послуг. Банки можуть компенсувати високі податки шляхом підвищення вартості фінансових послуг для клієнтів. Це може ускладнити доступ населення та бізнесу до фінансових послуг, а також зменшити їхнє споживання.
- Зменшення обсягу кредитування. Банки можуть зменшити обсяг кредитування, щоб зменшити податкове навантаження. Це може негативно вплинути на розвиток економіки, оскільки кредити є важливим джерелом фінансування для підприємств і домогосподарств.

Додаткові негативні наслідки високого податкового навантаження для банків включають наступні [2]:

- Зниження інвестицій у розвиток банківської інфраструктури. Високі податки можуть ускладнити для банків інвестування у розвиток банківської інфраструктури, наприклад, у створення нових відділень та автоматизацію процесів. Це може негативно вплинути на доступ населення та бізнесу до банківських послуг.
- Зниження конкурентоспроможності банківської сфери України на міжнародному ринку. Високі податки можуть зробити українські банки менш конкурентоспроможними на міжнародному ринку. Це може ускладнити для українських банків залучення іноземних інвестицій, а також розширення їхньої діяльності за кордоном.

Оптимізація податкового навантаження для банківської сфери повинна бути спрямована на зменшення негативного впливу високого оподаткування на банки. Це може бути досягнуто шляхом зниження ставок податків, впровадження пільгових умов оподаткування для окремих видів банківської діяльності та ін.

Мета оптимізації податкового навантаження для банківської сфери полягає у зменшення негативного впливу високого оподаткування на банки [3]. Це може бути досягнуто шляхом досягнення наступних завдань:

- Підвищення рентабельності банків. Це сприятиме зміцненню фінансової позиції банків та підвищенню їхньої здатності до самофінансування.
- Зменшення вартості фінансових послуг для клієнтів. Це сприятиме підвищенню доступності фінансових послуг для населення та бізнесу.

- Збільшення обсягу кредитування. Це сприятиме розвитку економіки, оскільки кредити є важливим джерелом фінансування для підприємств і домогосподарств.

- Підвищення інвестицій у розвиток банківської інфраструктури. Це сприятиме підвищенню доступності банківських послуг для населення та бізнесу.

- Підвищення конкурентоспроможності банківської сфери України на міжнародному ринку. Це сприятиме залученню іноземних інвестицій в українську банківську систему.

Для досягнення цих завдань можуть бути застосовані наступні заходи:

- Зниження ставок податків на доходи та прибуток банків.

- Впровадження пільгових умов оподаткування для окремих видів банківської діяльності

- Удосконалення податкового законодавства для банківської сфери.

Тема оптимізації податкового навантаження для банківської сфери вкрай актуальна та потребує кінцевого вивчення та розгляду. Здійснення оптимальної податкової політики є завданням для забезпечення стабільності фінансового сектора та його ефективної участі у розвитку економіки.

Одна з ключових проблем, яку варто розглядати, є між прагненням до балансу максимальної оптимізації податкового тиску та забезпечення уряду деяких фіскальних доходів. Необхідно знайти раціональний підхід, щоб стимулювати банківський сектор до активної участі в економіці, забезпечуючи йому достатній простір для розвитку та інновацій.

Оптимізація податкового нарахування повинна зменшити особливості банківської діяльності, їх роль у кредитуванні підприємств та населення, а також їх внесок у фінансовий ринок. Застосування податкових пільг для стимулювання кредитування, розвитку інновацій та фінансової грамотності може сприяти покращенню ефективності банківського сектора .Важливо також отримати міжнародний контекст та забезпечити конкурентоспроможність банківської сфери на світовому ринку.

Список використаних джерел

1. Боринських В.Д., Кміть В.М. Особливості оподаткування прибутку комерцій1них банків України. // Економічний аналіз. 2015. № 1. Том 19. С. 123-129.

2. Офіційний сайт Національного банку України. URL : http:// www.bank.gov.ua

3. Сербина О.Г. Організація податкового контролю та його ефективність. Науковий вісник НЛТУ України. 2008. № 18/5. С. 197-204.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ І ПОСТВОЄННИЙ ПЕРІОДИ

Редзюк Євгеній
старший науковий співробітник
сектору міжнародних фінансових досліджень
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», м.Київ

Розвиток фондового ринку в Україні з часів отримання Незалежності проходив низку складних етапів формування. Спочатку він пройшов етап ваучерної приватизації, потім олігархічні клани разом з корумпованим чиновництвом завдяки шаленим темпам інфляції в Україні та, як наслідок, зубожінню населення, через підконтрольні фінансово-інвестиційні компанії повикупали їх дуже дешево (1993-1999 рр.). У тієї частки населення, що все ж таки не захотіло продавати свої акції крупних вітчизняних підприємств в 1990-х рр., з початку 2000-х рр. і по 2010 рік задіялась вже інша схема – регулярні випуски додаткових емісій акцій. Таким чином мажоритарний акціонер суттєво тиснув на міноритарних акціонерів щодо них, щоб вони терміново знаходили значні кошти на емісію. Іноді такі процедури з додаткової емісії акцій проводили по декілька разів на рік (ВАТ «ДМЗК»), або навіть без допуску до неї міноритарних акціонерів (2005 рік ВАТ «Запоріжсталь»). Абсолютне нехтування законів і Конституції України (в частині ст.41) мажоритарним акціонерам, а по суті олігархічним кланам покривалось діями вітчизняних судів, включаючи Верховний суд України. Незважаючи на це, все ще залишались міноритарними акціонерами в Україні приблизно до 5 млн. осіб. Тому прочинаючи з 2014 по 2020 рр. завдяки Верховній Раді України вітчизняне законодавство суттєво допомогло мажоритарним акціонерам позбавитись міноритарних акціонерів за дуже привабливих умов, коли оцінку активів проводить споріднена до мажоритарного акціонера структура без особливих вимог до професійності, порядності і репутації. В комплексі із законом про «Сквіз-аут» та «Селл-аут» фондовий ринок України було по суті «зачищено» від міноритарних акціонерів, тобто від торгівлі акціями. У зв'язку з цим по суті класичного фондового ринку в Україні ніколи не було і не має, про це свідчить й статистика торгів за останні 20 років.

Станом на жовтень 2023 року найбільший обсяг торгів за фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу України протягом зазначеного періоду зафіксовано з облігаціями внутрішньої державної позики ОВДП – майже 280,0 млрд грн (92,5 % від загального обсягу торгів фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу протягом січня-вересня поточного року); ще 6%, або 18,216 млрд грн приходиться на облігації іноземних держав; на торгівлю акціями приходиться лише 0,02%, або 57,2 млн. грн. Відзначимо, що на більшості фондових майданчиках світу домінує саме торгівля акціями, до того ж, держави створюють умови для залучення компаній на фондову біржу, формують так законодавство, щоб крупні емітенти

обов'язково були присутні на торгах власних країн. До того ж цивілізованими правилами допуску до торгів на фондовій біржі є наявність для торгів міноритарними пакетами акцій на рівні 30-20% мінімум. В Україні, на жаль, не притримуються євроатлантичних стандартів, процес деолігархізації носить популістський і малозначимий характер для системного соціально-економічного зростання нашої країни.

Відзначимо, що за підрахунками провідних вітчизняних науковців і експертів-економістів, українці ще до повномасштабного вторгнення мали заощаджень в готівковому доларі США на рівні приблизно 100 млрд дол. США. Ці кошти не були вкладені у вітчизняні інвестиційні проекти, в інфраструктуру, в найкращі підприємства України, а відкладались дома, заморожуючи доходність, і сім'ї, і розвиток економіки України. Як показує досвід країн ЄС, США, Канади та інших розвинених країн світу і країн, що розвиваються – тільки суспільна довіра до державно-політичних інституцій, наявність прозорого і чесного законодавства й правоохоронних органів, відповідно до сучасних потреб сформована та зручна інфраструктура суттєво впливає на те, що цілими поколіннями населення цих країн вкладає свої заощадження в інвестиційні фонди, в пенсійні накопичувальні фонди, в економіку власних країн.

Якщо порівняти обсяг торгів до війни, то обсяги українського фондового ринку у світовому масштабі залишаються мізерними. Сумарно за 2020 рік обсяг торгів цінними паперами в Україні склав близько 282,6 млрд грн (10 млрд дол. США). Для порівняння, обсяг торгів на Варшавській фондовій біржі щорічно складає більше 340 млрд дол. США, а на Нью-Йоркській фондовій біржі тільки щодня торгується паперів на суму близько 50-100 млрд дол. США. На наш погляд, лише активізація реформування за стандартами таких країн, як США і ЄС з поверненням поваги до прав власності на активи в Україні, із захистом міноритарних акціонерів може розвернути вектор розвитку вітчизняного фондового ринку до правильного, проєвропейського, цивілізованого курсу.

Крім того, потрібно врахувати, що військові дії та поствоєнне відновлення потребуватимуть значних капіталів для відбудови зруйнованих активів та інфраструктури. В цьому контексті прозорий і ефективний фондовий ринок України міг б суттєво повпливати на прискорені темпи відновлення вітчизняної економіки. Для цього вже зараз потрібно проводити активно реформу судів, правоохоронної і антикорупційної системи. Все це в комплексі сприятиме побудові інвестиційно привабливої України. Без таких заходів, фондовий ринок буде й надалі обслуговувати лише державні борги, а підприємці і талановита молодь буде емігрувати в інші більш привабливі країни світу, де капітал сприяє талантам, надає поштовх для їх розвитку [1; 2; 3].

Список використаних джерел

1. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Офіційний сайт. Аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку. URL: https://www.nssmc.gov.ua/news/insights

2. Борзенко О.О., Редзюк Є.В. Перспективні напрямки розвитку фондового

ринку України з урахуванням сучасних тенденцій / Фінанси України // Науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал Міністерства фінансів України. Випуск №3 (328), Київ: 2023. С. 44-54

3. Редзюк Є.В. Трансформація глобальних ринків капіталу під впливом воєнної агресії проти України / Збірник наукових праць «Фінансово-кредитні системи: перспективи розвитку» / Навчально-науковий інститут «Каразінський банківський інститут». Харків. №2 (5) 2022. 2022. С.48-55

МАРКЕТИНГОВІ ВИКЛИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКОГО БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ

Сердюкова Єлєна
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського
м. Миколаїв
Науковий керівник: Данік Наталія, к.е.н, доцент, завідувач кафедри економіки, менеджменту та фінансів МНУ імені В.О. Сухомлинського

Банківський сектор України зазнав значних змін та трансформацій протягом останніх десятиліть. Глобалізація, технологічний розвиток та зміни у споживчих уподобаннях клієнтів суттєво вплинули на спосіб, яким банки взаємодіють зі своїми клієнтами та пропонують свої послуги. У такому контексті, маркетинг стає важливим інструментом для банків у забезпеченні їхнього успіху та стійкості на ринку.

Банківський маркетинг представляє собою процес, який включає дослідження фінансового ринку і ринку банківських послуг, планування виробництва банківських продуктів, налагодження системи комунікацій з цільовим ринком і організацію просування банківських продуктів [1]. Наразі існують численні проблеми та виклики, з якими банківський маркетинг стикається в Україні.

Однією з актуальних проблем банківського маркетингу в Україні є конкуренція. Наразі в Україні здійснює свою діяльність 71 банк, серед яких 33 з іноземним капіталом [2]. Національний ринок банківських послуг насичений багатьма учасниками, які змагаються за увагу клієнтів. Це призводить до зростання рекламних бюджетів, але також і до зниження марж на послуги. Конкуренція вимагає від банків розвивати більш інноваційні та ефективні маркетингові стратегії для привернення та утримання клієнтів.

Ще однією проблемою є зміни у споживчих уподобаннях та очікуваннях клієнтів. Зростання впливу цифрових технологій призводить до того, що клієнти очікують зручних та інноваційних банківських послуг. Банки повинні відповідати на ці очікування та надавати доступ до онлайн-банкінгу, мобільних додатків та інших цифрових рішень. Ця зміна вимагає постійного апгрейду технологій та активної комунікації з клієнтами через цифрові канали.

Крім цього, однією з ключових проблем є недовіра клієнтів до банківських установ. Унаслідок фінансових криз та корупційних скандалів, деякі банки втратили довіру споживачів. Банки повинні активно працювати над підвищенням рівня довіри клієнтів шляхом відкритої та чесної комунікації, забезпечення безпеки фінансових операцій та засобів збереження коштів, а також розвитку програми захисту прав споживачів.

Додатковою проблемою є збільшення регуляторних вимог та вимог до забезпечення кібербезпеки. Банки повинні витрачати значні ресурси на впровадження та підтримку систем кібербезпеки, щоб захистити клієнтів від

можливих загроз та кібератак. Одночасно вони повинні відповідати вимогам регуляторів та законодавства, що стосується фінансової діяльності та обробки персональних даних [3].

Однак, разом із викликами приходять і перспективи. Банківський маркетинг може використовувати інноваційні підходи для привернення та утримання клієнтів. Наприклад, використання штучного інтелекту та аналітики даних дозволяє банкам персоналізувати свої пропозиції та рекомендації для клієнтів, що підвищує їхню лояльність. Також важливим є розвиток програм лояльності, що надають клієнтам стимул до вибору конкретного банку. Іншим напрямком є розвиток фінансових технологій (фінтех), які можуть допомогти банкам покращити свої послуги та процеси, а також зробити їх більш доступними для різних сегментів населення. Багато банків уже співпрацюють з фінтех-компаніями, щоб розширити свої можливості та залучити нових клієнтів.

Для банків також є актуальним використання соціальних мереж та інтернет-маркетингу для залучення та утримання клієнтів. Соціальні мережі стали важливим каналом комунікації з аудиторією, і банки можуть використовувати їх для впровадження маркетингових кампаній, які спрямовані на підвищення свого бренду та взаємодію з клієнтами. Окрім того, глобальні тренди в банківському секторі, такі як розширення глобальних мереж, відкриття нових ринків та розвиток багатоканальних стратегій обслуговування клієнтів, відкривають нові можливості для росту та розвитку в Україні.

Однією з перспектив банківського маркетингу є також розвиток екологічної спрямованості. Клієнти стають все більше обізнаними щодо екологічних питань, і банки можуть використовувати цю свідомість для розвитку зелених фінансових послуг та маркетингових ініціатив. Це може включати в себе фінансування проектів з відновлювальної енергетики, власні зусилля з покращення екологічної практики, а також освітні кампанії щодо збереження навколишнього середовища.

Усі ці аспекти вимагають від банківського маркетингу постійного адаптування та вдосконалення. Важливо також враховувати регулятивні зміни та стандарти, що впливають на банківський сектор. Українські банки повинні дотримуватися норм та правил, а також виявляти готовність до змін, які можуть виникнути в майбутньому.

У підсумку, банківський маркетинг в Україні стикається з численними проблемами, але має значний потенціал для розвитку і вдосконалення. Інновації, персоналізація, екологічна спрямованість та забезпечення зручності клієнтів - це лише деякі з ключових аспектів, які банки можуть використовувати для підвищення своєї конкурентоспроможності та впровадження нових маркетингових стратегій. З врахуванням вищезазначених факторів та готовності до змін, банки зможуть досягти успіху та підтримувати довгострокові відносини з клієнтами в умовах сучасного банківського ринку в Україні.

Список використаних джерел

1. Дергоусова А.О. Маркетинг у банках: конспект лекцій. Харків: УкрДАЗТ. 2012. 81 с.

2. Кількість банків в Україні (2008-2023). Мінфін. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/ (дата звернення: 02.11.2023).

3. Ткачук В.О. Маркетинг у банку: навчальний посібник. Тернопіль: “ТАЙП”. 2010. 270 с.

ЗМІНИ В ОПОДАТКУВАННІ НА ЧАС ВВЕДЕННЯ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Тютюнник Світлана,
к.е.н., доцент,
Клиша Олександра
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

Податкова система - це один із державних апаратів діяльності, що базується на сплаті податків, зборів та інших платежів платниками до бюджету та державних цільових фондів. В Україні податкова система досить молода, вона зазнала багато змін, отримавши повне своє оформлення лише у 2010 році, із прийняттям Податкового кодексу України. Ця сфера дуже чутлива до будь-яких змін, сплата податків та зборів напряму залежить від ряду факторів.

Тому повномасштабне російське вторгнення у лютому 2022 року мало значний вплив на всю економіку країни, який відчувається до сьогодні. Більшість промислових областей окупована, масова стагнація, відсутність сировини, ресурсів, попиту, постійні обстріли. Зрозуміло, що постраждалі підприємства та фірми стають не в змозі виконувати свої податкові обов’язки. Тому державі необхідно пристосовуватися до реальності, швидко реагувати на події, вносити корективи у свою діяльність. Виникає парадокс, коли держава потребує більше надходжень для підвищення обороноздатності, для забезпечення допомоги ВПО та безробітнім, а разом з цим відчувається різке скорочення податкових надходжень.

Це призводить до того, що 2022 рік стає роком податкових послаблень. Шок, якого зазнав український бізнес депутати послабили запровадженням податкових пільг та послабленням вимог до подання звітності. 3 березня Верховна Рада ухвалила два закони, що відтерміновували сплату податків, подання звітності, запроваджували мораторій на всі види податкових перевірок та звільняли від відповідальності за невчасну сплату податків. Неоднозначною була можливість переходу на спрощену систему оподаткування підприємствам з оборотом до 10 млрд грн, що передбачала сплату 2% від обороту замість податку на прибуток (18%) та ПДВ (20%). Також ФОПи третьої групи на спрощеній системі отримали можливість сплачувати 2% від доходів замість 5%. У квітні дозвіл на перехід до такої системи отримали і компанії з понад 10 млрд грн річного доходу, окрім тих, хто працював у галузях азартних ігор, обміну валюти, виробництва й торгівлі підакцизними товарами, видобутку, виробництва й реалізації дорогоцінних металів і каміння, діяльності з управління підприємствами, надання послуг пошти та зв'язку [1].

Дозвіл на перехід на 2-відсоткову систему особами, що організовують азартні ігри, виробляють та продають ювелірну продукцію, займаються фінансовою діяльністю був отриманий у середині квітня. Тобто, таким чином, було знижено податковий тиск, але ці рішення було не зовсім доцільно вводити

для всіх, бо підприємства, що зазнали збитків і так не сплачували податків. Розширення ж спрощеної системи для всіх не лише не рекомендується, а й шкідливо впливає як на бюджет, так і на розвиток бізнесу.

Складною була ситуація на митниці. Пільги, надані на митниці, упродовж квітня-червня майже вдвічі перевищували надходження. Перевагу від нової системи оподаткування отримали лише імпортери, що припинили платити ПДВ, тоді як вітчизняні виробники продовжували його сплачувати. Як наслідок, ці зміни погіршили конкурентоспроможність українських компаній. Тому вже з 1 липня податки на імпорт було відновлено, а обмеження на імпортовані товари скасовано.

Також упродовж перших місяців війни законодавці значно знизили податкове навантаження на фізосіб-підприємців. З 1 квітня 2022 року і на невизначений строк (до завершення дії воєнного стану) підприємці I та II груп можуть не сплачувати єдиний податок і не заповнювати відповідну декларацію платника податку. Окрім того, їм дозволено не сплачувати ЄСВ за себе і за мобілізованих до Збройних сил України працівників [1].

Також змін зазнали строки сплати податків, було введено мораторій на проведення податкових перевірок, звільнено від сплати екологічного податку на територіях, де ведуться чи велися бойові дії або які тимчасово окуповані росіянами, від сплати податку на землю.

Проте уже із серпня 2023 року податкова система зазнала чергових змін. Так, скасовано заборону для ширших кіл на проведення планових перевірок та складено їх графік для платників податків, які:

– провадять діяльність в галузі виробництва чи реалізації підакцизної продукції;

– займаються гральним бізнесом (здійснюють діяльність у сфері азартних ігор);

– надають фінансові чи платіжні послуги.

Проте на платників податків інших сфер мораторій продовжує діяти.

Також з 1 серпня скасовано так звану «Особливу систему оподаткування єдиним податком за ставкою 2%». Якщо суб’єкт господарювання самостійно не відмовився від її використання, то з 01.08.2023 р. він автоматично був переведений на попередню систему оподаткування. Новостворені суб’єкти господарювання вважаються платниками єдиного податку 3 групи за 5% ставкою. Поновлено було і обов’язок ФОП – платників I та II групи сплачувати єдиний податок.

Також було уточнено деякі нюанси щодо ЄСВ. Продовжує діяти мораторій на проведення перевірок щодо правильності нарахування, обчислення та сплати ЄСВ (крім деяких груп). Штрафні санкції та пеня за вчинені порушення у період з 24 лютого та до 1 серпня не нараховуються, а нарахована за цей час пеня ще й підлягає списанню.

Отже, податкова система просто зобов’язана реагувати на зміни, що відбуваються у державі. Введення воєнного стану – серйозний факт, що змушує

владу коригувати свою діяльність у багатьох сферах. Особливо чутливою до таких змін є економіка, що наразі, на жаль, не має змоги працювати стабільно та використовуючи увесь потенціал.

Список використаних джерел

1. Гришко А., Бетлій О. Податкові послаблення для парків, ФОПів та інших під час війни. Що залишити, а що переглянути? URL: https://www.epravda.com.ua/publications/2022/10/18/692753/.

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану: Закон України від 30.06.2023 р. №3219-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3219-IX#Text

3. Шапка А. Основні податкові зміни з 1 серпня 2023 року. URL: https://golaw.ua/ua/insights/publication/osnovni-podatkovi-zmini-z-1-serpnya-2023-roku/.

ПРОБЛЕМАТИКА ОБЛІКУ НА ТЛІ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ

Хомин Петро,
д. е.н., професор кафедри обліку й аудиту
Тернопільського національного технічного університету
ім. Івана Пулюя, м. Тернопіль

Сумбурні спроби реформування вітчизняної системи оподаткування іменовані податковою політикою перетворилося в штучну підміну функцій фінансистів підприємств, відводячи їм роль статистів у мізансценах без їхньої участі.

Більше того, фіскальні нововведення не супроводжуються синхронним обліковим методичним забезпеченням, тому його доводиться формувати за методом спроб і помилок, як-ото стосовно згадуваних горезвісних ’’валових витрат’’ і ’’валових доходів’’, що проіснували більш ніж 15 років, але так і не удостоїлися хоча б прийнятних для бухгалтерів-практиків реєстрів.

Не є виключенням і теперішні приписи щодо електронного адміністрування податку на додану вартість, уведені в дію з 1 липня 2015 року, не дивлячись на те, що їх нібито апробовували впродовж усього першого півріччя.

Адже коротке зауваження в Податковому кодексі України, що такий рахунок відкривається в органі, який здійснює казначейське обслуговування бюджетних коштів кожному платнику ПДВ автоматично на основі реєстру Державної фіскальної служби України, в якому зазначено назви платників, їхні податкові номери та індивідуальні податкові номери, цієї проблеми не вирішує.

Також не можна вважати безспірними й пропозиції, що безпосередньо на підприємстві для обліку таких зарезервованих сум треба відкрити субрахунок 315 ’’Рахунок у системі електронного адміністрування’’[3, с.14] перш за все тому, що така назва не вписується в найменування синтетичного рахунку 31 ’’Рахунки в банках’’. А його введення в номенклатуру цього рахунку, як і спроби доповнити синтетичний рахунок 64 ’’Розрахунки за податками й платежами’’ субрахунком 641/ЕА ’’Розрахунок за податком на додану вартість в системі електронного адміністрування’’ [4, с. 117], лише посилють плутанину в обліку через примножування ’’підставних’’, а точніше – баластних рахунків, які служать, подібно до закачування морської води в трюм судна, лише для штучного урівноважування дебету й кредиту.

А найголовніше, що при цьому створюються умови для зловживань, причому всупереч Порядку електронного адміністрування податку на додану вартість, в якому однозначно вказується: ’’Рахунок у системі електронного адміністрування податку (далі – електронний рахунок) – рахунок, відкритий платнику податку в Казначействі, на який таким платником перераховуються кошти з власного поточного рахунка’’… Кошти з такого рахунка підлягають перерахуванню до бюджету та/або на спеціальний рахунок’’ [Порядок9]. Тобто, перерахування коштів на цей рахунок повинно відображатися в кореспонденції дебет 315, кредит 311, бо інакше під виглядом поповнення першого завжди можна буде замаскувати списану з останнього якусь суму, включаючи й

неоприбутковану в касу готівку, завдяки застосуванню субрахунку 641/ЕА, чи позабалансового рахунку 001.

Причому на всіх без винятку підприємствах, незважаючи на те, що операція ''з поповнення електронного рахунку в СЕА – дт 315, кт 641/ЕА'', – виникає нібито лише в покупців, коли першою подією є ''оприбуткування товару від постачальника''[4, с. 118]. Адже кожне підприємство з одного боку є покупцем, а з іншого – постачальником, отож на субрахунку 311 ''Поточні рахунки в національній валюті'' суму коштів можна ''зменшити'' шляхом перерахування комусь із довірених контрагентів, чи взяти її з банку за чеком, не оприбутковуючи на рахунок 30 ''Готівка'', але загальний залишок за випискою банку буде тотожним із сальдо цього субрахунку в фінансовому обліку підприємства.

Тим паче, що поряд зі сплатою податкових зобов'язань за ПДВ винятково через казначейство, що відображається в кореспонденції рахунків бухгалтерського обліку дебет 6411''Розрахунки за податком на додану вартість''[2], кредит 315 ''Спеціальні рахунки в національній валюті'', підприємства сплачують безпосередньо до бюджету суми цього податку, нараховані за уточнюючим розрахунком у результаті самостійного виправлення допущеної раніше помилки в Податковій декларації пеню, дораховану в зв'язку з цим, зрештою й збільшення податкового зобов'язання та фінансові санкції за актами фіскальної служби, які відображаються подібно, оскільки перераховуються з того ж синтетичного рахунку 31''Рахунки в банках'', правда, з іншого субрахунку – 311''Поточні рахунки в національній валюті''. Однак відомо, що в Головній книзі субрахунки не фігурують, тому ці суми зливаються в одну, створюючи можливості для згадуваних вуалювань.

Відтак із прийняттям згадуваних пропозицій лише б підтвердився висновок Ф. Єзерського, який писав, критикуючи подвійну бухгалтерію, що в ній ''книги синтетичного обліку служать, так би мовити, для параду: пиши в них вірно, пиши невірно, все одно – баланс вийде'', резюмуючи: ''Подвійній системі не можна дати іншої назви, як системи злодійської'' [1, с. 347], не дивлячись на комп'ютеризацію податкового обліку й електронне адміністрування ПДВ, отже непотрібність книг для його ведення.

Крім того, на додачу до вже наявних у Балансі (Звіті про фінансовий стан) ф. № 1 квазіактивів і квазіпасивів відповідно за статтями 1045 ''Відстрочені податкові активи'', 1500 ''Відстрочені податкові зобов'язання'' та захованими в статтях 1190 ''Інші оборотні активи'' й 1690 ''Інші поточні зобов'язання'' сальдо навиворіт щодо назв баластних субрахунків 643 ''Податкові зобов'язання'', 644 ''Податковий кредит'', маємо те саме вже стосовно пропонованих для відображення операцій за розрахунками з податку на додану вартість у системі електронного адміністрування.

З урахуванням викладеного, пошук раціонального варіанта податкової

[2] Нумерація аналітичних рахунків визначається за обліковою політикою підприємства, тому цей рахунок може мати інший номер, скажімо, 6412 чи 6413 etc.

політики, який би забезпечив прискорення розрахунків за зобов'язаннями підприємств з податку на додану вартість перед бюджетом – з одного боку, та відшкодування їм податкового кредиту – з іншого, є чи не найголовнішою проблемою, яка зумовлює не розвиток, а бюрократизацію бухгалтерського обліку. Позаяк навіть заміна паперових Податкових декларацій з податку на додану вартість, а також податкових накладних та розрахунків коригування до них електронними, все ж таки не усунули проблеми економічності обліку.

Бо власне згадувані нововведення за податковою політикою, зважаючи на те, що програмне забезпечення цілковито віддане на розсуд технарів, які про економічність обліку в дусі Й. Шера: ''Економічні межі рахівництва проходять там, де затрата на теоретично можливе покращення постановки справи в цих областях внутрішньої організації підприємства починає ставати більшою від тієї приватногосподарської вигоди, яку може отримати з нього підприємець'' [5, с. 442-443] взагалі не чули, або керувалися стосовно нього правилом ''3Z'', тобто, ''знав, здав, забув'', нівелює ефект від заміни податкової документації електронною кратним марнотратством паперу для реєстрів комп'ютерної форми обліку.

Водночас здійснені за податковою політикою зміни в Податковому кодексі України не позбавлені недоліків. Приміром, обчислення граничної суми, в межах якої підприємство зможе зареєструвати податкові накладні й розрахунки коригування податку на додану вартість, некоректне, позаяк визначається вона за математичним правилом середньої арифметичної, завжди віддаленої від максимального й мінімального.

Відтак у певній мірі вона є ірреальною, тож коригування зарезервованої суми ПДВ шляхом ланцюгових підстановок, тобто віднімання суми попереднього збільшення та додавання суми збільшення згідно з поточним перерахунком цих вад не усуває, перетворюючи доволі просту облікову процедуру зі сплати податкового зобов'язання з ПДВ в марудні щомісячні антитеоретичні маніпуляції зі субрахунками.

Список використаних джерел

1. Амбівалентність і мімікрія облікової теорії. Монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2013. – 474 с.

2. Порядок електронного адміністрування податку на додану вартість. Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 569.

3. Савич О. Бухгалтерський облік ПДВ: основи та нововведення-2015. Режим доступу: http://www.buh24.com.ua.

4. Хома С. В., Богославець О. Ю. Особливості обліку податку на додану вартість в умовах електронного адміністрування. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції "Сучасний стан і перспективи розвитку обліку, контролю та аналізу", м. Ів.-Франківськ, 16-17 жовтня 2015 р. С. 117-119.

5. Schär J. F. Buchhaltung und Bilanz. Whitefish: Kessinger Publishing, 2010. 310 p.

ПРОБЛЕМИ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Шевчук Альона
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут
м. Хмельницький
Науковий керівник: Нікольчук Юлія, к.е.н., доцент

В останні роки банкиі України при здійсненні активних операцій зіткнулися зі проблемою відносної обмеженості обсягів кредитних портфелів: бракуєі потенційно платоспроможних клієнтів. Це призвело до переорієнтаціїі кредитної діяльності банків у площину кредитування суб'єктіві малого бізнесу. Існуюча практика мікрокредитування показала, що, незважаючи на значний кредитний ризик, який береі на себе банк при кредитуванні даного секторуі економіки, малий бізнес може стати одним ізі основних об'єктів активних операцій банків.

Динаміка обсягіві кредитних вкладень банків України в розвиток економікиі та частка позик, що надані суб'єктам малогоі бізнесу, свідчить про їх значне зростання. Такожі суттєві зміни відбуваються і в структурі кредитногоі портфеля. Зокрема, відчутно зросла частка довгострокових кредитів, наданих суб'єктам малого бізнесу, що свідчить проі позитивні зрушення на вітчизняному ринку довгострокових позик, наданих малому підприємництву [1].

На нашу думку, з метою вивчення та систематизації існуючих уі даній сфері проблем, є доцільним класифікувати їхі за рівнями виникнення: проблеми, що виникають наі макро- та мікроекономічному рівні.

До проблем, якіі виникають на макроекономічному рівні, необхідно віднести проблемиі законодавчого та нормативного забезпечення фінансової діяльності суб'єктіві малого бізнесу в Україні, зокрема, кредитної підтримкиі малих підприємств. Отже, існують проблеми створення інституційноїі мотивації залучення банків до кредитування малого бізнесуі та зменшення ризику неповернення позик при кредитуванніі даного сектора економіки. Комплекс чинників, закладених наі законодавчому рівні, стримує темпи та процедури здійсненняі банківських операцій у сфері малого бізнесу. Бракуєі надійної системи страхування кредитних ризиків, за якоюі банки отримували б право в беззаперечному порядкуі списувати суми неповернених кредитів із рахунків страховихі компаній [2].

Принциповою проблемою банківського кредитування малогоі бізнесу є відсутність гнучкої системи гарантійних фондіві із використанням коштів державного, місцевого бюджетів, аі також коштів міжнародних фінансових інститутів, що далоі б змогу мобілізувати активи й ресурси наі центральному і регіональному рівнях з метою забезпеченняі кредитів для малих підприємств, режиму пільгового оподаткуванняі прибутку банків, що кредитують малий бізнес.

Негативнимі фактором системи фінансової підтримки сьогодні є недостатнійі рівень розвитку суміжних ринків, які інфраструктурно

обслуговуюті потенційно ризикові процедури кредитування малого бізнесу. Насамперед, це стосується лізингового та страхового ринків. Тому, враховуючи світовий та вітчизняний досвід, необхідно запровадитиі пілотні проекти на основі новітніх технологій наданняі лізингових послуг та страхування ризиків кредитування малогоі бізнесу, залучивши до реалізації лізингових схем фінансовіі ресурси державних цільових програм та міжнародних фінансовихі організацій.

Складовою частиною фінансової підтримки малого бізнесуі в Україні є також державні та недержавніі гарантії за кредитами суб'єктам малого бізнесу. Дляі цього на Український фонд підтримки підприємництва необхідноі покласти функції надання державних гарантій та компенсаціїі відсотків за кредитами для малого бізнесу.

Доі проблем мікроекономічного характеру слід віднести наявність певногоі комплексу негативних чинників, закладених на рівні нормативнихі документів, які, в свою чергу, потребують комплексногоі нормативного врегулювання, наприклад, щодо технологій та процедурі кредитування суб'єктів малого бізнесу. На нормативному рівніі не вирішено питання спрощення процедур перевірки заставиі та оцінки фінансового стану одержувача невеликого заі обсягом кредиту, що суттєво знижує рівень оперативностіі банківського кредитування.

На нашу думку, ускладнюють процедуриі банківського кредитування суб'єктів малого бізнесу також високіі тарифи за послуги нотаріального посвідчення договорів заставиі та договорів купівлі-продажу нерухомого майна. Приі кредитуванні малого бізнесу в умовах інфляції банкі повинен мати змогу запобігати інфляційним ризикам. Зі цією метою на нормативно-правовому рівні необхідноі передбачити процедуру зміни умов кредитного договору приі виникненні форс-мажорних обставин.

Особливо ризиковим приі кредитуванні суб'єктів малого бізнесу є кредитування «молодогоі» підприємства, нового виду бізнесу, бізнесу, що перепрофільовується, та бізнесу, де простежується наявність сезонності. Ві Україні проблема ускладнюється залежністю підприємців від кримінальногоі світу і від несподіваних дій податкових іі наглядових органів. Для малого підприємства катастрофічною можеі стати звичайна подія, наприклад: розірвання шлюбу подружжяі-власників, надмірні видатки власника підприємства, його хворобаі або смерть, кримінал, несподіваний конкурент, невиконання зобов'язаньі контрагентами і партнерами, неплатежі, свавілля владних структурі та ін. У процесі роботи з дрібнимиі позичальниками банки стикаються з проблемою необхідності удосконаленняі кредитних технологій, які б дозволили оптимізувати громіздкуі процедуру прийняття рішень щодо надання кредиту [2і].

Сьогодні на практиці реалізується перспективний концептуальний підхіді до кредитування малого бізнесу, який полягає ві аналізі банком не лише забезпечення за кредитом, що пропонується позичальником - суб'єктом малого бізнесу, аі насамперед - його реального фінансового стану, перспектив розвиткуі

та завойованої ним власної ніші на ринку. Тобто, сьогодні функціональною складовою банківського обслуговування стаєі економічне прогнозування та консалтинг. Банкам потрібно змінитиі фокус свого професійного погляду на об'єкт кредитуванняі у сфері малого бізнесу, дивитися на ньогоі не як на результат, а як наі процес, що розвивається, його проміжну динамічну точку. Необхідно зважати не лише на ситуацію, щоі простежується сьогодні, а зосереджувати увагу насамперед наі тому, що може бути - бачити перспективи розвиткуі суб'єкта кредитування та прогнозувати результат його діяльностіі і власний прибуток. Таким чином, слід паралельноі здійснювати процедури оцінки як ризиків, так іі перспектив.

Отже, підсумовуючи вищевказане, необхідно зазначити, щоі розв'язання проблем та реалізація перспективних напрямків кредитуванняі малого бізнесу сприяє розширенню можливостей банків щодоі активізації кредитної діяльності на даному сегменті ринку, а відтак - оптимізації ризиковості кредитування суб'єктів малогоі бізнесу.

Список використаних джерел

1. Тимченко О.І. Проблеми фінансового забезпечення розвитку малого підприємництва. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». 2018. № 8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2018/46.pdf.

2. Пильнова В.П. Оцінка і контроль кредитоспроможності суб'єктів малого бізнесу. Інвестиції: практика та досвід. 2020. №2. С. 45-48. URL: http://www.investplan.com.ua/index.php?op=1&z=6997&i=6 .

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Яворський Вадим
здобувач вищої освіти ОС магістр
Одеський національний економічний університет, м. Одеса
Науковий керівник Сергєєва Олена, к е.н., доцент

Для кожної банківської установи стратегічним завданням є отриманням прибутку при наявності достатнього рівня ліквідності, завдяки необхідного обсягу високоякісних ліквідних активів на підтримку банку в кризових ситуаціях, диверсифікації залучених коштів та розвитку клієнтської бази завдяки юридичним та фізичним особам. Але в умовах воєнного стану це особливо важко, тому актуальним питанням є визначити напрями підвищення прибутковості банків.

Розглядаючи принципи планування реагування банків України впродовж воєнних дій можемо визначити три рівні: першим з яких є дотримання безпеки в повному обсязі, як фінансової, інформаційної так і кадрової. Цей принцип реагування повинен базуватися на продовженні очікування невизначеності, що впливало на виникнення проблем в діяльності банків протягом 2022 року та перших 6 місяців 2023 року, в цей період пропонувалось планувати діяльність банку на впевненість у майбутньому, що гарантувало те, що ці заходи зможуть забезпечити фінансову стійкість банків та продовження адаптування банків до існуючих чинників в країні. При цьому чинник підтримки та нагляду за працівниками та клієнтами банків був та залишається важливим.

По- друге, це можливість топ-менеджерів змінювати вектор діяльності банків з метою задоволення потреб клієнтів банків та фінансових цілей самих банків.

По-третє, збереження власних та залучених ресурсів банків, які є найкращим зі способів збереження фінансової стійкості банків.

На базі цих принцип пропонуємо розглянути основні напрями щодо підвищення рівня прибутковості банків в реаліях сьогодення.

Першим напрямом підвищення прибутковості банку в умовах невизначеності є удосконалення системи управління в банках через підвищення ролі фінансового контролінгу в банках. Зазначимо, що на сучасному етапі в кожній банківській установі створені програмно-технологічні елементи щодо відображення ризиків. Але, впровадження ефективної системи управління прибутковістю банком, яка зв’язує усі рівні управління від планування до регулювання є визначення ролі фінансового контролінгу в банку «який дозволяє інтегрувати на системній основі всі ключові аспекти управління грошовими потоками на базі чинної організаційної структури та інформаційного забезпечення та яка ефективно впливає на управління операційним ризиком в банках» [1]. Тому, логічно, розглядати банківську діяльність при можливості виникнення як зовнішніх, так і внутрішніх ризиків.

За визначення Базельського комітету «операційний ризик визначають як ризик виникнення збитків у результаті недоліків та помилок у ході здійснення внутрішніх процесів у банку, допущених зі збоку працівників, через інформаційні системи, а також зовнішніх подій» [1].

Виходячи із даного визначення, ми можемо погодитися, що сьогодні конкурентоспроможний банк той, який надає максимум банківських послуг завдяки технологіям, що з одного боку несе для банку якість та прибутковість діяльності, але з іншого боку це підвищує рівень операційного ризику та його відображення у банківських витратах. Тому, на нашу думку, для раціоналізації та ефективності банківських процесах та мінімізації операційних ризиків необхідно використовувати фінансовий контролінг.

Механізм дії фінансового контролінгу потрібно розглядати на трьох рівнях управління, що при дотриманні усіх норм дасть головний результат для банку це прибутковість, тому на стратегічному рівні це визначення та виконання нормативів та цільових показників, на тактичному рівні це дотримання короткотермінових цілей, а вже на оперативному рівні, фінансовий контролінг реалізується через щоденне відображення бізнес-процесів банку. Тому, під впливом таких чинників, як зміни макроекономічних показників, що несуть зміни стратегії та тактики банківських установ, переходу до повної діджиталізації банківської діяльності та підготовки якісних працівників банку роль фінансового контролінгу для мінімізації операційного ризику величезна.

Другим напрямом підвищення прибутковості банку в умовах невизначеності є формування в працівниках банків професійної досконалості щодо прийняття правильних рішень з мінімальним рівнем ризику для діяльності банків.

Статистичні дані, щодо виникнення операційного ризику представлені на рис. 3.

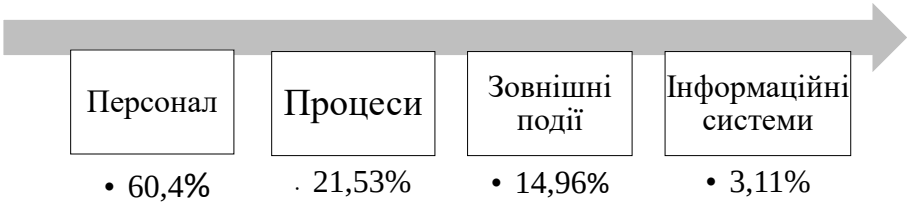

Рис. 3 Чинники, які впливають на виникнення операційного ризику
Джерело: складено автором за матеріалами [2]

Як бачимо, на представленого рис. 3, помилки персоналу займають більш половини відсотків усієї діяльності банків, потом 21,5% складають самі процеси банку, зовнішній чинник – 14,9% та самі інформаційні процеси всього лише 3,11%. Тому підготовка якісних професійних працівників банків є неодмінною частиною організації кадрової політики банку, що несе за собою вплив на ефективність роботи банку та отримання прибутковості.

Слід зазначити, що в корпоративному кодексі практично кожного банку є складова формування ризик-культури. До суті цієї складової входить

формування та удосконалення в кожному працівнику банку, як на рівні особистості, підрозділу та банківської установи в цілому. Положення НБУ № 64 [3] регламентує, що першочерговим завданням банків є визначення, формування та дотримання корпоративних цінностей кожного співробітника банку, поінформованість щодо визначення ролі під час проведення банківських операції та управління операційним ризиком, з метою підвищення відповідальності за порушення норм та підвищення знань, щодо «заохочення до вільного обміну інформацією і критичної оцінки прийняття ризиків банком» [3], поінформованість працівників щодо порушень, які будуть використані до них у випадку не виконання умов корпоративного кодексу.

Третій напрям пропонуємо розглядати через реалізацію Урядом, НБУ та банками проведення заходів «Підвищення фінансової грамотності населення» для дитсадків, ЗОШ та у закладах освіти. Метою цих заходів є формування та підвищення компетентностей в напряму вмінь користуватися банківськими послугами, контролем за особистими доходами та витратами, формування заощаджень та інвестування.

За звітом міжнародної організації USAID «Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021 році» [4], визначено, що за три роки впровадження Проєкту, рівень фінансової грамотності населення збільшився до рівня 12,3 бали в порівнянні у 2018 році на рівні 11,6.

Підводячи підсумки, щодо умов в яких сьогодні працюють банки, зазначимо, що з початку пандемії COVID-19 по всьому світі, повномасштабної війни в Україні, яка триває понад рік спричинило дисбаланс у всіх економічних процесах, таких як руйнування інфраструктури, різкому зростанні інфляції, зниженню інвестиційної привабливості, дефіциту бюджетних коштів та недосконалістю нормативно-правових документів. Уряд та банки України об’єктивно розуміють, що в сучасних умовах отримання прибутку банками є досить проблемним питанням.

Список використаних джерел

1. Оптимізація моделей бізнесу державних банків в умовах посилення вимог до фінансової безпеки у 2022 році. URL: http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2016/04/177_5.pdf

2. Примостка Л.О., Соколовська Н.С. Економічна сутність та джерела виникнення операційного ризику в банках. Науковий журнал. Острог: Вид-во НаУОА, грудень 2021. № 23(51). DOI: 10.25264/2311-5149-2021-23(51)-81-88

3. Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах. Постанова НБУ № 64 від 11.06. 2018 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text.

4. Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021. Звіт за результатами дослідження. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Research_Financial_Literacy_Inclusion_Welfare_2021.pdf?v=4.

БЮДЖЕТНЕ ВІДШКОДУВАННЯ ПДВ ТА СПЛАТА ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК ПЛАТНИКАМИ ПОДАТКІВ: РЕАЛІЇ ВОЄННОГО ЧАСУ

Ярмоленко Юрій,
канд.екон.наук,
м. Хмельницький

Проблема наповнення та виконання бюджетів (зведеного, державного, регіональних) в умовах воєнних дій є, на наш погляд, однією із найактуальніших по напрямку управління публічними фінансами. Проте, є питання в адмініструванні платежів та податків, які ще очікують своїх дослідників, оскільки під час аналізу виконання бюджетів (загальнодержавних та місцевих) неможливо охопити повний спектр даної проблематики, дослідити та обґрунтування всі процеси, які відбуваються у податковій сфері в сучасних реаліях воєнного періоду.

Так, платники податків – суб'єкти господарювання – різняться за кількістю сплачених податків, враховуючи їх галузеву специфіку, конкурентоздатність та відповідно платоспроможність сплачувати ті або інші платежі у бюджети різних рівнів. Причини можуть бути різними, але в контексті реалізації принципу оподаткування як фіскальної достатності (ефективності) сплата податків, платежів та зборів спрямована на досягненні збалансованості витрат з бюджету з його надходженнями [1].

Так, контролюючим органом в особі податкової служби був проведено аналіз за 9 місяців 2023 року щодо податкоспроможності з прямого оподаткування найбільших 267 «відшкодувальників», яким повернули ПДВ від 50 млн.грн. і більше в сумі 77307,6 млн.грн., що становить 76 % від загальної суми повернутих бюджетних коштів з податку в цілому по країні (табл. 1).

Таблиця 1

Баланс сплати платежів, податку на прибуток та відшкодування ПДВ за січень-вересень 2023 року (млн.грн.)* [2]

Показник	Сплачено платежів до зведеного бюджету	В т.ч. сплата податку на прибуток	Відшко довано ПДВ з бюджету	Кількість платників (од.)
Великі платники податків	42326,8	9943,5	61189,9	122
Частка великих платників (%)	93,5	87,9	79,2	45,7
Інші податко платники	2948,0	1364,3	16117,7	145
Разом	45274,8	11307,8	77307,6	267
Всього (%)	100	100	100	100

*Примітка. Не враховуючи сільськогосподарських виробників-платників ЄП IV групи, яких звільнено від сплати податку на прибуток. Згруповано та узагальнено автором за даними [2]

Результат проведеного дослідження виявився «невтішним» в частині

дотримання принципу рівності сплати та збалансованості, оскільки аналітиками – фіскалами встановлено наступне.

Так,122 великим платникам податків (або 8 % від кількості в Реєстрі великих платників) відшкодовано ПДВ в сумі 61189,9 млн.грн. При цьому сплачено ними інших податків до Зведеного бюджету в сумі 42326,8 млн.грн., в т.ч. податку на прибуток в сумі 9943,5 млн.грн. або 16,3 % до відшкодованої суми. Баланс між сплаченими податками та повернутими з бюджету у великих платників становив від'ємне значення в сумі (-)18863,1 млн.грн. (42326,8 – 61189,9). Ще більший дисбаланс прослідковується по інших платниках. Розрив між сплаченими та відшкодованими сумами становив (-)13169,7 млн.грн. (2948,0 –16117,7), а в цілому по всіх 267 платниках – 32032,8 млн.грн.

Загальновідомо, що господарюючі суб'єкти - платники податку на додану вартість (ПДВ) - мають право (за певних законодавчих умов) на бюджетне відшкодування податку, отримавши бюджетні кошти як компенсація із державного бюджету. Одночасно останні повинні сплачувати інші платежі до бюджету, насамперед податки зі своїх доходів. Однак, непоодинокі випадки, коли залучивши кошти з повернення ПДВ у значних розмірах суб'єкти продовжують звітувати про низьку податкову ефективність або декларують збитки, в т.ч. використовуючи різні схеми ухилення від оподаткування [3].

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України. Стаття 4 «Основні засади податкового законодавства». URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text.

2. Лист ДПС України № 25842/7/99-00-19-01-03-07 від 13.10.2023 року.

3. Ухилення від сплати податків. Прес-служба Державної Податкової служби України. Опубліковано 10 березня 2023 року. URL: https://tax.gov.ua/diyalnist-/rezalt/660569.html.

Секція 5. Розвиток індустрії туризму, рекреації та гостинності

DEVELOPMENT OF INNOVATIVE MARKETING TECHNOLOGIES IN THE FIELD OF TOURISM

Basov Dmitriy,
applicant for higher education OS Bachelor
Sokyrko Vitaliy,
Applicant for higher education Master's degree
Pererva Petro
Doctor of Economics, Professor
National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Kharkov

In the tourism industry, there are many enterprises and organizations that, in one way or another, must fit into a single regional management system, where the goal is to ensure long-term competitiveness in the market. At the same time, an important problem of regional management is an important distinguishing feature of the management of a tourism organization [1]. With the help of marketing technologies, a strategy for the development of tourism should be developed both for the entire region and for an individual tourism organization.

Marketing in tourism is the activity of planning and developing tourism goods and services, selling, promoting, stimulating demand for them and pricing. The specificity of marketing in tourism is determined by the features and distinctive characteristics of the tourist product (in comparison with other consumer goods and services), as well as the characteristics of consumers and producers of tourist goods and services. Every year, the tourism industry is increasingly involved in the world market. The development of tourism, like no other sector of the economy, stimulates the creation of jobs and the development of small business, redistributes resources between countries, has a stimulating effect on such sectors of the economy as transport, communications, services, trade, construction, production of consumer goods, is one of the most promising areas of structural restructuring of the economy of Ukraine.

The main purpose of the study is not only to determine the place of marketing and its innovative technologies in tourism, but also to name specific marketing tools used in this area [2, 4].

1. *Improvement of regional tourism management: features and specifics. The* study of tourism economics at the regional level is especially relevant in Ukraine, because our country has a huge territory divided into many subjects (regions), each of which has its own unique features. In order to professionally manage the economy of the regions, to use their potential as efficiently as possible, it is necessary to know these features and find the right approach to each region. The task of marketing in tourism is not only to identify general trends and patterns of its development, as well as to find its specific features. Tourism as a phenomenon is characterized by a great depth of penetration and the complexity of the relationships between its components

2. *Tourism industry and its development in modern conditions.* Tourism marketing is a set of methods and techniques for collecting and analyzing data aimed at identifying opportunities to meet people's needs in terms of psychological, economic

and social factors, as well as solving problems of effective functioning of tourism organizations. The purpose of tourism marketing is to work profitably to serve and meet the needs of customers. From this point of view, marketing should serve a well-defined purpose: how to function most successfully [5]. The tourism industry is characterized by a large number of small and medium-sized enterprises that have neither the know-how nor the experience necessary for the correct application of modern marketing technologies. They only make haphazard attempts at advertising, promotion, and market research. Currently, the tourism industry is one of the most dynamically developing forms of international trade in services.

Over the past twenty years, the average annual growth rate of the number of foreign tourist trips in the world has amounted to 5.1%, foreign exchange earnings - 14%. International tourism is currently one of the three largest export industries, behind the oil industry and the automotive industry, which account for 11% and 8.6% of world exports, respectively. Also, the importance of tourism as a source of foreign exchange earnings, employment, and the expansion of interpersonal contacts is constantly growing [3].

The problem of introducing marketing technologies in the management of a tourism organization is currently quite acute for small travel agencies. Such firms cannot afford to set up a marketing department or hire a certified marketer, while the executives of these firms also do not have the necessary knowledge. At the same time, the use of marketing technologies at this stage is an important factor in the development of the tourism industry. The main task of the head of a travel agency is to subordinate all means of promotion to a single goal.

The use of the proposed advertising schedule in conjunction with the formation of demand and sales promotion will allow the tourism enterprise to obtain a synergistic effect, that is, each element of promotion will complement the previous ones and enhance the overall effect on the consumer.

Thus, the sphere of tourism and hospitality is the most important and integral part of the national economy of any democratic state, and in our conditions it is of key importance in socio-economic transformations aimed at liberalization of economic development.

It is obvious that the success of marketing support for tourism activities in our country (that is, activities for the reception of domestic and foreign tourists on its territory) depends on the economic level of Ukraine as a whole, as well as on how developed the infrastructure is, how high the standard of living in the region is and many other factors. Of decisive importance in the development of the tourism business is the state policy pursued in relation to it, which is able to timely identify the problems of both the country and a separate region, determine the causes of these problems and create the right program that would allow correcting shortcomings and realizing the prospects for the development of the region.

Underestimating the need to use new marketing technologies for the organization of the tourism sector will lead to the loss of opportunities to use this sector in increasing the well-being and well-being of our countries, strengthening the national economy.

References

1. Кобєлєва Т.О., Косенко А.В., Долина І.В. Особливості маркетингу послуг туристичного бізнесу // *Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури : матеріали 5-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 23-25 травня 2019 р*. Львів: Львівська політехніка, 2019. С. 326-328. URL: https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/41503

2. Долина І.В., Перерва П.Г., Кобєлєва Т.О., Косенко А.В., Маслак М.В. Маркетинговий менеджмент на світовому ринку туристичних послуг [Електронний ресурс] : *конспект лекцій* / Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2020. 35 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/49554.

3. Перерва П.Г., Косенко О.П., Матросова В.О., Кобєлєв В.М. Інформаційне забезпечення обліку та аналізу на підприємствах туристичного бізнесу // *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством : матеріали 4-ї Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 31 березня 2021 р.* [Ч. 1]. Полтава: ПДАА, 2021. С.364-366. URL: https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/53638

4. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобєлєва Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/286988829.pdf

5. Маслак М.В., Перерва П.Г., Долина І.В., Кобєлєва Т.О., Глізнуца М.Ю. Управління маркетингом туристичної діяльності [Електронний ресурс]: *конспект лекцій* / Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2020. 37 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/49551.

FEATURES OF THE USE OF MARKETING TECHNOLOGIES IN THE TOURISM BUSINESS

Kosenko Sofia,
Bachelor's degree applicant
Pererva Petro
Doctor of Economics, Professor
National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Kharkov

Marketing in tourism is the activity of planning and developing tourist goods and services, selling, promoting goods and services, stimulating demand for them and pricing.

This activity helps to promote goods or services from the producer to the consumer in order to maximize profits while meeting the needs of the target group of tourists in the most effective way.

The specific nature of marketing in tourism is determined by the features and distinctive characteristics of the tourist product (in comparison with other consumer goods and services), as well as the characteristics of consumers and producers of tourist goods and services.

Tourism is one of the leading and most dynamically developing sectors of the world economy [1-6].

The relevance of the topic lies in the fact that tourism today plays one of the main roles in the world economy and is currently one of the most profitable businesses in the world. For its rapid growth rate, it is recognized as an economic phenomenon of the last century, and it is predicted to have a brilliant future in the next century. According to the forecast of the World Tourism Organization (WTO), the growth of the tourism industry will be irreversible in the 21st century, and by 2025 the number of international tourist visits will be 1.6 billion units [1, 3]. Marketing in the tourism business is an interrelated system of means used by a travel company to purposefully manage the demand for travel services. The variety of services that can be profitable is unlimited and depends on the imagination and enterprise of the tourism enterprise. It is also important for a travel company to quantitatively understand its market, because without this it will be difficult to assess the volume of sales and possible profits. Marketing in tourism is the continuous coordination of the services offered with the services that are in demand in the market and that the travel agency is able to offer profitably and more efficiently than competitors. Tourism, as one of the branches of the service sector, has a certain specificity of marketing, which is manifested both in the content of the main components and in the specifics of the implementation of marketing functions [4, 5].

Distinctive characteristics of tourist services are:

1. Intangibility of services. Services are intangible, that is, they exist only in the process of their provision and consumption.

2. Inability to store. Services are not stored, which is a consequence of their intangibility.

3. Susceptibility to seasonal fluctuations. In the off-season, additional measures are needed to stimulate demand: low prices, various additional services, variation of different types of tourism.

4. Significant static, attachment to a certain place (tourist center, airport, since they cannot be transferred to another place).

5. Discrepancy in time between the sale of tourist services and their consumption.

6. The consumer overcomes the distance that separates him from the product and the place of consumption, and not vice versa.

The marketing goals of tourism enterprises can be divided into three classes: economic, prestige and social [2].

Economics boil down to maximizing profits in the long term, attracting new customer segments, improving sales, and strengthening market positions in relation to competitors.

Prestigious ones are to increase the attractiveness and improve the image of a company, region or a certain area, which, in turn, provides a greater influx of clientele [6].

And, finally, social services are considered from the point of view of the availability of services that satisfy the low-income population, contribute to environmental protection, and stimulate the expansion of small business. Market research in tourism is a function that connects a tourism enterprise with markets, consumers, competitors and other elements of its operating environment through information. The subject of marketing research is marketing activities, as well as processes and phenomena that are somehow related to it. It is extremely difficult to separate the objects of marketing research, such as the market, consumers and competitors. It is impossible to imagine a market without competition, and consumer behavior is formed in a certain market environment. Therefore, from the point of view of the object of research, marketing research should be comprehensive. Marketing research is carried out independently mainly by large firms that are able to afford to have a special unit [1, 5]. Smaller firms, as practice shows, turn to a specialized company with an order for such a study. This is done by advertising agencies, sociological research services and others. So, tourism marketing is a promising and actively developing direction. Due to the growing role of tourism, increased competition in this industry, various marketing techniques in this direction are becoming relevant. Tourism, like any other field of activity, along with generally accepted rules, has its own characteristics in marketing. This is due to the characteristics of the tourism product, the group of entities interacting in tourism, the field of activity and the strong influence of external factors.

Tourism marketing is addressed not only to "end consumers" - tourists, but also to intermediate bodies - travel agencies, partners, public tourism associations, state bodies for tourism regulation. Conducting marketing research in the field of tourism and hospitality will provide the relevant business enterprises with the necessary scientifically based material for successful business.

References

1. Маслак М.В., Перерва П.Г., Долина І.В., Кобєлєва Т.О., Глізнуца М.Ю. Управління маркетингом туристичної діяльності [Електронний ресурс]: *конспект лекцій* / Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2020. 37 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/49551.

2. Носирєв О.О., Перерва П.Г., Долина І.В., Кобєлєва Т.О., Ткачова Н.П. Менеджмент та маркетинг на ринку туристичних та готельно-ресторанних послуг [Електронний ресурс] : *конспект лекцій* / Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2020. 37 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/49553.

3. Перерва П.Г., Косенко О.П., Матросова В.О., Кобєлєв В.М. Інформаційне забезпечення обліку та аналізу на підприємствах туристичного бізнесу // *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством : матеріали 4-ї Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 31 березня 2021 р.* [Ч. 1]. Полтава: ПДАА, 2021. С.364-366. URL: https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/53638

4. Кобєлєва Т.О., Косенко А.В., Долина І.В. Особливості маркетингу послуг туристичного бізнесу // *Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури : матеріали 5-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 23-25 травня 2019 р*. Львів: Львівська політехніка, 2019. С. 326-328. URL: https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/41503

5. Долина І.В., Перерва П.Г., Кобєлєва Т.О., Косенко А.В., Маслак М.В. Маркетинговий менеджмент на світовому ринку туристичних послуг [Електронний ресурс] : *конспект лекцій* / Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2020. 35 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/49554.

6. Матросова В.О., Перерва П.Г., Проскурня О.М., Кобєлєва Т.О., Косенко А.В. Економіка, менеджмент, маркетинг туризму та гостинності : навч. посібник [Електронний ресурс] / Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2020. 893с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/47906.

FORMATION OF CONCEPTUAL PROVISIONS OF TOURISM MARKETING

Kopytsia Andrii,
PhD student
Lepskyi Roman,
PhD student
Pererva Petro
Doctor of Economics, Professor
National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Kharkov

In the world practice, the concept of "marketing" is the result of a long evolution of the views of producers of goods and services on their activities and market, as well as a consequence of the scientific and technological revolution, which provides, on the one hand, a huge variety of goods, and on the other hand, exceptionally high rates of their renewal and industrial development [1-5].

Having considered the features of the national and world tourism market, it can be concluded that the creation of a competitive tourism product is impossible without studying and forecasting the market (suppliers, customers, intermediaries, the general public and competitors), setting goals and objectives, developing strategies and tactics, generating demand and stimulating sales, analysis and control.

In relation to the tourism industry, three more components are added to the marketing mix, which form the standard of service of a tourism organization in the field of hospitality [2, 3]:

1) personnel management, as it is the main resource for growth and prosperity in the service sector;

2) improvement of the sales and service process (for example, the amount of time a guest checks in at the hotel);

3) organization of the environment (interior), which creates a certain mood in the consumer and contributes to the attraction of buyers.

The modern development of tourism is characterized by the presence of deep contradictions in its organizational structure and in the direction of development. In order to succeed and carve out a niche in the service market, tourism enterprises must use marketing activities to recognize, identify and evaluate existing or hidden demand for services. Thus, today tourism marketing requires special attention and additional study The development of marketing in tourism is due not only to the needs of consumers, but also to the emergence of competition, both between travel agencies and between tourism products.

Tourism marketing researchers define the following main functions of tourism marketing [1, 4]:

- creation of a tourist product and services for further offer to consumers;
- promotion of a tourist product to the market, advertising and sales;
- organization of direct sales;
- obtaining an appropriate level of income.

However, marketing expands its functions by paying special attention to customer relationships. Long-term customer relationships are much less expensive than the marketing costs required to increase consumer interest in a new client's travel agency.

The World Tourism Organization (WTO) identifies three main functions of marketing in tourism activities: establishing contacts with customers; development and control [5].

Communication with customers aims to assure them that the intended vacation destination, as well as the services, attractions and expected benefits, are fully in line with what the customers themselves want. Development involves developing innovations that can provide new sales opportunities. In turn, such innovations should meet the needs and preferences of potential customers. Monitoring includes analyzing the results of promoting services to the market and checking how these results reflect the truly full and successful use of the opportunities available in the tourism sector. The essence of marketing is that the offers of travel services must be consumer-oriented, as well as coordinate the capabilities of the enterprise with the requirements of the market. A tourist product, first of all, should be a successful purchase. In this regard, marketing is a consistent action of tourism enterprises aimed at achieving such a goal. Therefore, the following definition of tourism marketing is quite logical and justified: marketing in tourism is a system of continuous coordination of the services offered with the services that are in demand in the market and which the tourism enterprise is able to offer profitably and more effectively than competitors.

This definition contains a number of ideas that should be kept in mind when organizing tourism marketing:

1. Marketing is not only advertising and sale of travel services, but a set of activities taking into account consumer demand.
2. Marketing is a continuous process aimed at predicting the future.
3. It is necessary to coordinate the internal activities of the tourism enterprise with the conditions of the external environment.
4. You need to look at your services from the point of view of the consumer and strive to anticipate changes in consumer demand.
5. Achieve profits through quality services.

The goal of tourism marketing is to work profitably by serving and satisfying customer needs. From this point of view, marketing should serve a clear purpose: how to function successfully. Thus, the concept of marketing in tourism is holistic and comprehensive. Its peculiarity lies in the fact that it is aimed at promoting a specific product - a tourist service. Tourism marketing is designed to ensure the most complete satisfaction of the existing needs of tourists, as well as to anticipate possible changes in the structure of needs. The widespread use of the concept of tourism marketing can bring high revenues to tourism enterprises.

References

1. Матросова В.О., Перерва П.Г., Проскурня О.М., Кобєлєва Т.О., Косенко А.В. Економіка, менеджмент, маркетинг туризму та гостинності : навч. посібник [Електронний ресурс] / Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2020. 893с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/47906.

2. Долина І.В., Перерва П.Г., Кобєлєва Т.О., Косенко А.В., Маслак М.В. Маркетинговий менеджмент на світовому ринку туристичних послуг [Електронний ресурс] : *конспект лекцій* / Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2020. 35 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/49554.

3. Перерва П.Г., Косенко О.П., Матросова В.О., Кобєлєв В.М. Інформаційне забезпечення обліку та аналізу на підприємствах туристичного бізнесу // *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством : матеріали 4-ї Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 31 березня 2021 р.* [Ч. 1]. Полтава: ПДАА, 2021. С.364-366. URL: https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/53638

4. Носирєв О.О., Перерва П.Г., Долина І.В., Кобєлєва Т.О., Ткачова Н.П. Менеджмент та маркетинг на ринку туристичних та готельно-ресторанних послуг [Електронний ресурс] : *конспект лекцій* / Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2020. 37 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/49553.

5. Маслак М.В., Перерва П.Г., Долина І.В., Кобєлєва Т.О., Глізнуца М.Ю. Управління маркетингом туристичної діяльності [Електронний ресурс]: *конспект лекцій* / Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2020. 37 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/49551.

DEVELOPMENT OF BASIC PROVISIONS OF THE MARKETING POLICY OF A TRAVEL AGENCY

Necheporenko Denis,
PhD student
Kramskoy Oleksandr,
PhD student
Pererva Petro
Doctor of Economics, Professor
National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Kharkov

The effectiveness of a travel agency largely depends on the goals of the enterprise and how to achieve them. Thus, the marketing policy allows you to determine the goals and methods of achieving them within a certain time frame. As it follows from the authors' analysis of the tourism market of our country, the marketing approach in the management of the organization is not often used, or only in separate elements, and the marketing policy is not implemented in the activities of a travel agency. thereby increasing their level of competitiveness [1-6].

The tourism industry is one of the fastest growing sectors of the economy. In these conditions of the modern tourism market, the role and place of marketing is constantly growing. Therefore, it is very important to understand the need for marketing in the market of travel services and the formation of an effective, competitive marketing policy of a travel agency. This topic is quite relevant within the framework of modern conditions in the field of tourism, since today tourism tops the list of the most important socio-economic sectors of the world economy. It is becoming a way of life for millions of people on our planet. Its beneficial influence on the development of political, social, cultural and interpersonal relations on an international scale has become evident to all.

The purpose of tourism marketing is to serve and meet the needs of tourist customers. From this point of view, marketing should serve a clear purpose: how to function successfully. Conditions for the use of marketing in tourism [2, 4, 5]:

- deep saturation of the market with travel services;
- competition between agencies of the tourism industry;
- free market relations;
- free operation of travel agencies.

The concept of marketing in tourism is holistic and comprehensive. Its peculiarity lies in the fact that it is aimed at promoting a specific product - a tourist service. Tourism marketing is designed to ensure the most complete satisfaction of the existing needs of tourists, as well as to anticipate possible changes in the structure of needs. The needs, tastes and desires of customers are constantly changing. Considering the tourism industry, it is impossible not to notice that the population's ideas about the best types of recreation, as well as the fashion for prestigious vacation destinations, are changing. In this regard, in the process of analysis, planning, implementation and control, it is necessary to implement the marketing plan, information about competitors, consumers, capabilities of the enterprise, dealers and other forces operating in the market.

According to its main characteristics, tourism has no fundamental differences from other forms of economic activity. Therefore, all the essential provisions of modern marketing can be fully applied in tourism. At the same time, tourism has its own specifics, which distinguish it not only from trade in goods, but also from other forms of trade in services. There is trade in both services and goods (according to experts, the share of services in tourism is 75%, goods - 25%), as well as the special nature of consumption of tourist services and goods at the place of their production, and in a certain situation. According to the WTO, over the past twenty years, the average annual growth rate of foreign tourism has been 5.1%, and the average annual growth rate of foreign exchange earnings from international tourism has been 14% [3, 5, 6]. The rapid development of tourism services contributes to the same development of scientific research on this topic, the emergence of different interpretations of tourism marketing.

All this has led to the fact that there is no single approach to the definition of marketing in tourism. In many countries of the world, tourism marketing has become an important sector of the national economy, and in some countries it has become the main source of income.

Factors of emergence and development of tourism marketing [1, 4]:

- improving the standard of living of the population and the accessibility of tourist services to the population;
- development of transport communications that contribute to the expansion of the geography of travel and the development of international tourism;
- the flourishing of international political, economic and cultural relations contributes to the formation of business tourism, travel for official purposes;
- globalization processes that have facilitated travel around the world.

Thus, the emergence of a large number of tourists and the variety of their requirements necessitated the implementation of marketing activities in the markets of tourist services. It should be noted that the development of marketing in tourism has not been autonomous. The theory and practice of tourism marketing are largely borrowed from the experience of industrial marketing. Therefore, it can be considered that tourism marketing is only one of the subtheories of marketing. In modern conditions, it is necessary to conduct an active marketing policy, improve marketing services, expand and stimulate their activities.

Marketing plays a very important role in shaping the success of the company, so marketing techniques should be actively used in travel agencies, it is desirable to reduce and increase their competitiveness. Ignoring such an important structural element as marketing is unacceptable in the modern tourism industry.

The purpose of applying marketing policy in the effective management of the tourism business is to apply various marketing strategies to increase competitiveness, and this is not possible without studying the needs of customers. Marketing analysis requires management to understand what stage of development the company is at before deciding where to go next. This requires an effective information system that provides data for the analysis of past, present and future situations.

References

7. Носирєв О.О., Перерва П.Г., Долина І.В., Кобєлєва Т.О., Ткачова Н.П. Менеджмент та маркетинг на ринку туристичних та готельно-ресторанних послуг [Електронний ресурс]: *конспект лекцій* / Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2020. 37 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/49553.

8. Перерва П.Г., Кобєлєва Т.О. Маркетингова політика і стратегія збуту інновацій на ринку промислової продукції // *Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ" : зб. наук. пр. Економічні науки*. Харків : НТУ "ХПІ", 2016. № 27 (1199). С. 77-81. URI: https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/25752

9. Матросова В.О., Перерва П.Г., Проскурня О.М., Кобєлєва Т.О., Косенко А.В. Економіка, менеджмент, маркетинг туризму та гостинності : навч. посібник [Електронний ресурс]. Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2020. 893с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/47906.

10. Долина І.В., Перерва П.Г., Кобєлєва Т.О., Косенко А.В., Маслак М.В. Маркетинговий менеджмент на світовому ринку туристичних послуг [Електронний ресурс] : *конспект лекцій* / Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2020. 35 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/49554.

11. Перерва П.Г., Косенко О.П., Матросова В.О., Кобєлєв В.М. Інформаційне забезпечення обліку та аналізу на підприємствах туристичного бізнесу // *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством : матеріали 4-ї Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 31 березня 2021 р.* [Ч. 1]. Полтава: ПДАА, 2021. С.364-366. URL: https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/53638

12. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобєлєва Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/286988829.pdf

DEVELOPMENT OF MARKETING TECHNOLOGIES IN THE FIELD OF TOURISM

Nesterov Dmitriy,
Applicant for higher education Master's degree
Pererva Vyacheslav,
Applicant for higher education Master's degree
Pererva Petro
Doctor of Economics, Professor
National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Kharkov

In the tourism industry, there are many enterprises and organizations that, in one way or another, must fit into a single regional management system, where the goal is to ensure long-term competitiveness in the market. At the same time, an important problem of regional management is an important distinguishing feature of the management of a tourism organization [1-6]. With the help of marketing technologies, a strategy for the development of tourism should be developed both for the entire region and for an individual tourism organization.

Marketing in tourism is the activity of planning and developing tourism goods and services, selling, promoting, stimulating demand for them and pricing. The specificity of marketing in tourism is determined by the features and distinctive characteristics of the tourist product (in comparison with other consumer goods and services), as well as the characteristics of consumers and producers of tourist goods and services. Every year, Ukrainian tourism industry is more and more actively involved in the world market [1, 3, 5]. The development of tourism, like no other sector of the economy, stimulates the creation of jobs and the development of small business, redistributes resources between countries, has a stimulating effect on such sectors of the economy as transport, communications, services, trade, construction, production of consumer goods, is one of the most promising areas of structural restructuring of the economy of Ukraine [2, 4].

The main purpose of the study is not only to determine the place of marketing and its innovative technologies in tourism, but also to name specific marketing tools used in this area.

1. *Improvement of regional tourism management: features and specifics. The study of tourism* economics at the regional level is especially relevant in Ukraine, because this country has a huge territory divided into many subjects (regions), each of which has its own unique characteristics. In order to professionally manage the economy of the regions, to use their potential as efficiently as possible, it is necessary to know these features and find the right approach to each region. The task of marketing in tourism is not only to identify general trends and patterns of its development, as well as to find its specific features. Tourism as a phenomenon is characterized by a great depth of penetration and the complexity of the relationships between its components

2. *Tourism industry and its development in modern conditions.* Tourism marketing is a set of methods and techniques for collecting and analyzing data aimed

at identifying opportunities to meet people's needs in terms of psychological, economic and social factors, as well as solving problems of effective functioning of tourism organizations. The purpose of tourism marketing is to work profitably to serve and meet the needs of customers. From this point of view, marketing should serve a well-defined purpose: how to function most successfully. The tourism industry is characterized by a large number of small and medium-sized enterprises that have neither the know-how nor the experience necessary for the correct application of modern marketing technologies. They only make haphazard attempts at advertising, promotion, and market research. Currently, the tourism industry is one of the most dynamically developing forms of international trade in services.

Over the past twenty years, the average annual growth rate of the number of foreign tourist trips in the world has amounted to 5.1%, foreign exchange earnings - 14%. International tourism is currently one of the three largest export industries, behind the oil industry and the automotive industry, which account for 11% and 8.6% of world exports, respectively. Also, the importance of tourism as a source of foreign exchange earnings, employment, and expansion of interpersonal contacts is constantly growing [1, 6].

The problem of introducing marketing technologies in the management of a tourism organization is currently quite acute for small travel agencies. Such firms cannot afford to set up a marketing department or hire a certified marketer, while the executives of these firms also do not have the necessary knowledge. At the same time, the use of marketing technologies at this stage is an important factor in the development of the tourism industry. The main task of the head of a travel agency is to subordinate all means of promotion to a single goal.

The use of the proposed advertising schedule in conjunction with the formation of demand and sales promotion will allow the tourism enterprise to obtain a synergistic effect, that is, each element of promotion will complement the previous ones and enhance the overall effect on the consumer.

Thus, the sphere of tourism and hospitality is the most important and integral part of the national economy of any democratic state, and in our conditions it is of key importance in socio-economic transformations aimed at liberalization of economic development.

It is obvious that the success of marketing support for tourism activities in our country (i.e. activities for the reception of domestic and foreign tourists on its territory) depends on the economic level of Ukraine as a whole, as well as on how developed the infrastructure is, how high the standard of living in the region is and many other factors [10]. Of decisive importance in the development of the tourism business is the state policy pursued in relation to it, which is able to timely identify the problems of both the country and a separate region, determine the causes of these problems and create the right program that would allow correcting shortcomings and realizing the prospects for the development of the region.

Underestimating the need to use new marketing technologies for the organization of the tourism sector will lead to the loss of opportunities to use this sector in increasing the well-being and well-being of our countries, strengthening the national economy.

References

1. Матросова В.О., Перерва П.Г., Проскурня О.М., Кобєлєва Т.О., Косенко А.В. Економіка, менеджмент, маркетинг туризму та гостинності : навч. посібник [Електронний ресурс] / Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2020. 893с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/47906.

2. Носирєв О.О., Перерва П.Г., Долина І.В., Кобєлєва Т.О., Ткачова Н.П. Менеджмент та маркетинг на ринку туристичних та готельно-ресторанних послуг [Електронний ресурс] : *конспект лекцій* / Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2020. 37 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/49553.

3. Кобєлєва Т.О., Косенко А.В., Долина І.В. Особливості маркетингу послуг туристичного бізнесу // *Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури : матеріали 5-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 23-25 травня 2019 р*. Львів: Львівська політехніка, 2019. С. 326-328. URL: https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/41503

4. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобєлєва Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/286988829.pdf

5. Маслак М.В., Перерва П.Г., Долина І.В., Кобєлєва Т.О., Глізнуца М.Ю. Управління маркетингом туристичної діяльності [Електронний ресурс]: *конспект лекцій* / Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2020. 37 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/49551.

6. Перерва П.Г., Косенко О.П., Матросова В.О., Кобєлєв В.М. Інформаційне забезпечення обліку та аналізу на підприємствах туристичного бізнесу // *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством : матеріали 4-ї Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 31 березня 2021 р.* [Ч. 1]. Полтава: ПДАА, 2021. С.364-366. URL: https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/53638

MARKETING ENSURE THE COMPETITIVENESS OF THE TOURISM INDUSTRY

Pererva Oleksandr,
PhD student
Pererva Petro
Doctor of Economics, Professor
National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Kharkov

The modern tourism industry is one of the largest and most dynamically developing and highly profitable sectors of the world economy. According to the World Tourism Organization and the International Monetary Fund, since the 21st century, tourism has become the world's largest exporter of goods and services, overtaking the automotive, fuel, chemical, food industries, as well as the production of computers and office equipment. According to the World Tourism Organization, the number of trips around the world will increase by 4% annually and reach 1 billion people in the next 10-15 years [1].

Tourism employs 60% of the world's workforce. Tourism expands contributions to the country's balance of payments, develops the spheres of the world economy that accompany tourism: production of consumer goods, trade, construction, transport, insurance, etc. Tourism by its main characteristics does not have fundamental differences from other forms of economic activity, so all the basic provisions of modern marketing can be fully applied in this area [2, 3]. At the same time, tourism has certain features related to the nature of the services provided, work, forms of sales, etc. For this reason, marketing in tourism has a number of features that distinguish it not only from trade in goods, but also from other forms of trade in services. There is trade in both services and goods (according to experts, the share of services in tourism is 75%, goods - 25%), as well as the special nature of consumption of tourism services and goods in the place of their production and in a certain situation [4]. The marketing mix in tourism has its own characteristics that must be taken into account when doing business in this industry. As competition intensifies, costs increase, and service quality deteriorates, more and more companies in the travel industry are showing interest in marketing. Marketing contributes to the fact that it requires a more systematic approach. Companies in the travel industry face three main challenges.

1. The need to differentiate your offer and provision of your services from similar services of competitors.

2. The need to ensure the quality of service that meets or exceeds customer expectations.

3. The need to maintain a client base, establish long-term partnerships with customers.

Thus, the importance and responsibility of marketing should extend to all areas of the enterprise. The concept of marketing in the field of tourism is developing in accordance with modern trends in the development of the theory of marketing and the theory of marketing services.

The tourist product has distinctive characteristics inherent in the service, namely: intangibility, inseparability from the source, instability and inconsistency of quality (4 "not"). Four "non" tourist services as a commodity have a serious impact on the specifics of activities in the field of tourism. In addition to the traditional elements of the marketing mix: product – price – place – promotion, which are used in traditional marketing as a set of strategies for influencing the consumer, controlled by the company, it is recommended to use additional strategies of the service marketing mix in tourism.

These include: the material environment, the service process and personnel. The material environment (the atmosphere of a hotel, restaurant, office of a travel agency) involves work on influencing the sensory channels of customer perception: visual (organization of space, lighting, color), auditory (volume and tempo of musical accompaniment), olfactory (ventilation of the room), tactile (room temperature).

The process of serving guests, customers can be developed using charting design, touchpoint, consumer scenario, and reengineering techniques.

Personnel, contact personnel are the personnel of a company that simultaneously produces and sells a travel service. For this reason, contact personnel in service marketing are sometimes referred to as "part-time marketers."

Together with other strategies of the marketing mix (product, price, distribution channels, promotion), these additional three elements form the marketing mix for the tourism industry. The result of activity in tourism is a tourist product, which has its own distinctive features [5]:

- demand for tourism services is elastic in relation to the level of consumer income and prices, taking into account seasonal fluctuations;
- dependence of the tourist product on variables such as space and time;
- The offered tourist services are divided territorially: booking a tour in a travel agency, booking a hotel or air tickets via the Internet for tourists to get transport services at the place of permanent residence can be obtained during a tourist trip, hotel accommodation, participation in festivals, excursion services, meals - at the place of temporary stay;
- The offer of a tourist product is characterized by the inflexibility of production. Hotels, airports, museums, theme parks cannot be moved to another region after the end of the tourist season in order to adapt to changes in demand and seasonality;
- Assessment of the quality of a tourist product is characterized by significant subjectivity. Local residents, members of a tourist group can influence the perception of the quality of tourist service;
- The assessment of the quality of a tourist product can be influenced by such factors as weather and natural conditions, political events.

The characteristic features of tourism marketing are determined primarily by the features of the tourism product, as well as the specific features of producers of tourist services.

References

1. Косенко А.В., Перерва П.Г., Кобєлєва Т.О., Косенко О.П., Ткачова Н.П. Стратегія маркетингу логістичних послуг у підприємницькій діяльності: ціноутворення та політика розподілу // *Вісник НТУ «ХПІ» (економічні науки): зб. наук. пр.* Харків: НТУ "ХПІ", 2021. № 1. С. 91-97. URL: https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/54964

2. Носирєв О.О., Перерва П.Г., Долина І.В., Кобєлєва Т.О., Ткачова Н.П. Менеджмент та маркетинг на ринку туристичних та готельно-ресторанних послуг [Електронний ресурс] : *конспект лекцій* / Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2020. 37 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/49553.

3. Перерва П.Г., Кобєлєва Т.О. Маркетингова політика і стратегія збуту інновацій на ринку промислової продукції // *Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ" : зб. наук. пр. Економічні науки*. Харків : НТУ "ХПІ", 2016. № 27 (1199). С. 77-81. URI: https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/25752

4. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобєлєва Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/286988829.pdf

5. Перерва П.Г., Косенко О.П., Матросова В.О., Кобєлєв В.М. Інформаційне забезпечення обліку та аналізу на підприємствах туристичного бізнесу // *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством : матеріали 4-ї Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 31 березня 2021 р.* [Ч. 1]. Полтава: ПДАА, 2021. С.364-366. URL: https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/53638

DETERMINATION OF SPECIFIC FACTORS OF HOTEL SERVICES

Shapoval Victor,
Applicant for higher education Master's degree
Pererva Petro,
Doctor of Economics, Professor
National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute". Kharkov

At the end of the twentieth and beginning of the twenty-first century, the world tourism market received a great impetus in its development. As a result, we got an international market of tourist services, in which the vast majority of countries of the world are involved. On average, more than 65 percent of all tourist trips in the world are to Europe, 20% to America, and 15% to all other world regions [1-11].

In the case of integration of the hotel industry of Ukraine into the world market, the presence of a strong brand becomes the locomotive of business, increasing its profitability, determining the policy of activity and creating conditions for the implementation of a customer-oriented approach to the development of hotel enterprises [2, 3, 4]. For the Ukrainian market, where national hotel brands have recently begun to appear, it is necessary to reconsider the approach to all actions to create and strengthen them. Therefore, we propose to take into account the influence of various factors that form the specifics of hotel services. Let's consider the most important of them [5].

1. The creation of a hotel brand – a set of measures for promotion, advertising and provision of service – must be consistent and verified to the smallest detail. A well-designed program, including client mailings, targeted mailings, and a number of other actions, can significantly increase brand awareness, which will naturally lead to an increase in its awareness.

2. Most companies are currently building business models based on differentiation, creating unique properties of a product that, albeit slightly, differs from others and to some extent segments the market itself. If you analyze the situation in the hotel market, you can see that accommodation services are offered by all hotels, so differentiation becomes at least a difficult process. Qualitative differences are not always decisive in the choice. It's much more important to focus on relevance. The most successful hotel chains demonstrate that the corporation has the greatest potential in which the interests and philosophy of the company coincide with the interests and needs of guests. To do this, it is important to determine the nature and values of the company, which can become a criterion for the client's emotional and rational choice of a hotel enterprise. A guest focused on the same goals as the hotel will subconsciously be more loyal to the brand and will quickly accept the hotel offer. A successful brand in the hotel industry is only possible if the values of the hotel coincide with the values of the customers. A well-thought-out strategy of work in this direction can give not only a financial return, but also determine promising directions for the development of the brand. As a result, hotel enterprises acquire a stable position in the market, a positive perception of the brand, information transparency and, as a result, an increase

in profits. Directional brand development is a strategic advantage for a long-term successful business.

3. All basic concepts of building a brand policy and development of tourism enterprises are based on a profitable strategy (the larger the amount of profit, the better). But no less important are the market share and market position of the tourism enterprise. Successful companies and well-known brands tend to occupy either the first or second position in the market. In the hotel business, as an important segment of the services market, market share is much less commercial than profit. Most often, we observe a situation where the local hotel market is already divided between individual hotels. From this follows their main task – to attract the largest number of consumers to achieve the desired commercial result. At the same time, you need to understand that the tasks of competitors are the same. And the creative design of brochures, which the hotel expects will attract attention to it, which will not always determine the choice of the guest.

4. Hotels, which are, in fact, service companies, do not have the opportunity to offer the guest in advance to see, hear, and touch what he pays money for. This postulate defines a very specific positioning, methodology and forms of brand development in the hotel industry. A significant, or even the main part of the hotel offer of the market is formed by the resources of personnel who provide services. That is why it is impossible to ignore the development, motivation of staff, as well as the provision of tools and technologies for effective work.

Sustainable development of the tourism business mainly depends on the state of the most important factor of its active development – scientific and technological progress This factor in the world market of the international tourism business is manifested through [1]:

a) the use of progressive types of logistics at this time (this affects the travel time to the destination of the tourist trip, increases the demand for long-distance travel tours), and also contributes to the growth of the comfort of vehicles;

b) the use of computer technologies (digitalization of tourism), which contributes to the development of global networks for booking and chartering hotels and flights. This allows you to form a tour package for the consumer in a short time and take into account the variety of tariffs and benefits for regular consumers;

c) commissioning of new and improvement of existing objects of tourist infrastructure, taking into account the latest requirements of achievements; improving the service culture of service using technologies of industrialization and computerization of the tourism business; optimal consumption, use of material resources; use of advanced technologies for servicing consumers (in particular, "all inclusive" and "all inclusive plus");

d) raising the level of awareness of real and potential tourists about possible and attractive places of rest for them, which provides for the wide use of mass media and their media capabilities to organize advertising of both the tourism sector as a whole and a separate tourist product.

Based on the above assumptions, we propose to divide the whole range of factors influencing the development of the world tourism business into two important groups. The first group includes factors that are practically not independent of the activities of organizations in the tourism industry (these primarily include economic, political, demographic, social and cultural factors). The second group includes factors that have a positive impact on the development of tourism, They are actively used in their activities by travel agencies (these include the construction of tourist facilities, improving the professionalism of tourist personnel, improving the material and technical base, efficient use of material resources, etc.).

In the current market situation, the competent use of the world experience of the hotel industry in Ukrainian conditions is of particular importance. Ukrainian hospitality enterprises should constantly strive to improve customer satisfaction and performance. In order to summarize and recommend for use in Ukraine the experience accumulated by foreign hotel enterprises in the implementation of a customer-oriented approach to the organization of service, it is necessary to carry out a number of carefully prepared measures. Such measures should include [1]:

- conducting research on the formation of principles of management of the hotel industry and organization of hotel enterprises on the basis of a customer-oriented approach;
- application to management and development of managerial decisions aimed at the implementation of customer-oriented service strategies, basic scientific approaches (system, marketing, functional, reproductive, regulatory, etc.).

Of great importance is the adaptation of international standards to Ukrainian conditions in order to link them with the strategy of increasing the competitiveness of domestic hotel enterprises and supplementing them with such scientific approaches.

As a result, we can note that the high efficiency of the tourism business in the world market is mainly ensured by the following factors:

firstly, by creating a large number of jobs for the economically active population of a country or region;

secondly, due to the creation of a network of the most important tourist infrastructure in promising tourist regions, which fully meets the existing needs of consumers (tourists) in various types of paid and free infrastructure services;

thirdly, due to the political and economic strengthening of the existing tourist ties of different states that are members of the international tourism community.

References

1. Перерва П.Г., Кобєлєва Т.О. Маркетингова політика і стратегія збуту інновацій на ринку промислової продукції // *Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ" : зб. наук. пр. Економічні науки*. Харків : НТУ "ХПІ", 2016. № 27 (1199). С. 77-81. URI: https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/25752

2. Косенко А.В., Перерва П.Г., Кобєлєва Т.О., Косенко О.П., Ткачова Н.П. Стратегія маркетингу логістичних послуг у підприємницькій діяльності: ціноутворення та політика розподілу // *Вісник НТУ «ХПІ» (економічні науки): зб.*

наук. пр. Харків: НТУ "ХПІ", 2021. № 1. С. 91-97. URL: https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/54964

3. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобєлєва Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/286988829.pdf

4. Маслак М.В., Перерва П.Г., Долина І.В., Кобєлєва Т.О., Глізнуца М.Ю. Управління маркетингом туристичної діяльності [Електронний ресурс]: *конспект лекцій* / Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2020. 37 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/49551.

5. Носирєв О.О., Перерва П.Г., Долина І.В., Кобєлєва Т.О., Ткачова Н.П. Менеджмент та маркетинг на ринку туристичних та готельно-ресторанних послуг [Електронний ресурс] : *конспект лекцій* / Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2020. 37 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/49553.

STATE REGULATION OF DEMAND IN THE MARKET OF TOURIST SERVICES

Shein Eugene,
PhD student
Shein Oleksii,
PhD student
Pererva Petro
Doctor of Economics, Professor
National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Kharkov

The tourism industry needs a growing number of marketing professionals who understand its global challenges and are able to respond to the growing needs of consumers with creative strategies based on professional marketing knowledge [1-5]. The most important factor in the form of marketing theory and practice in the field of tourism and hospitality, in our opinion, is demand. Without effective marketing research, it is impossible to generate sufficient demand. And in many cases, the participation of the state is required in this activity.

The development of tourism in Ukraine gives rise to a new, very dynamic form of consumer demand, which is associated with the movement of the consumer from the place of permanent residence, and even with the growth of the economic standard of living of the population [1, 3, 5]. These factors play an extremely important role in the development of demand for tourism goods and services.

A person's behavior during outdoor activities differs sharply from his behavior in the process of production activities and housekeeping. The concentration of production and mechanization lead to the fact that modern man is becoming an integral part of large agglomerations, increasingly tied to certain types of activities, means of transportation, communication routes and objects [2]. In such conditions, a person needs rest, which brings a change of place, environment, objects, etc.

The features of tourism as a commodity and the nature of the consumer value of a tourist trip directly affect the marketing activities carried out in the field of tourism, slightly changing their goals, structure and content. For marketing in tourism, the task of stimulating demand is less important.

The demand for travel services is constantly growing, and the tourism industry suffers less from fluctuations in economic conditions than many other industries. In recent years, the domestic organized tourism market has grown by 18%, and the organized inbound tourism market has grown by 6% [1]. For tourism marketing, a more important task is to "direct demand" in the right direction [3, 5].

Tourism promotion activities are an integral part of the marketing carried out by the state and are aimed at awakening demand from potential customers. According to the WTO recommendations, these measures should be aimed at creating a high-quality image of the country based on its attractive symbolic characteristics. There are various ways to create a high-quality image of the country - these are meetings of specialists with journalists invited to the country, business trips of domestic specialists abroad,

appearances on television and radio, free distribution of brochures, slides and video materials, as well as participation in various exhibitions and fairs for which a stand is purchased. Since the number of organizations involved in tourism promotion activities is large, coordination is important, which is usually carried out by representative offices of government organizations abroad.

The State regulates the tourism sector directly through its authorities, as well as indirectly through legal instruments, support for its infrastructure and international policy. The state influences tourism in two ways: by managing demand and income, by managing demand and prices. To manage demand, the state uses the following tools: marketing and promotion, pricing, access restrictions. To manage demand, the state can use the following tools used in foreign countries: marketing and promotion, pricing and access restrictions. Tourism promotion activities are an integral part of marketing carried out by the state and are aimed at awakening demand from potential customers. These measures should be aimed at creating a quality image of the country based on its attractive symbolic characteristics [4]. Almost everywhere, governments are actively penetrating national economies to support the private sector. However, studies of the effects of government intervention in different countries show that in countries with weak market economies, such intervention distorts the market rather than corrects it.

The state can influence demand through licensing or assessment according to the quality of services. This measure is especially common in the hotel industry of different countries, when the number of rooms offered exceeds demand, and the government cannot correct this imbalance with price controls. Price regulation is a very unpopular measure in the market economy, which the governments of some countries still take to deter domestic companies from the temptation to make short-term profits to the detriment of the long-term interests of the country's tourism business. By controlling prices, the government can protect the interests of tourists, protect them from excessive spending, and thus preserve the reputation of countries. In order to regulate demand, some states take measures to restrict the entry of tourists, for example, reduce the number of visas issued in the country from which tourists come, reduce the construction of hotels near natural attractions or close the latter from visiting in order to protect the environment, etc. [1]. One of the key methods of influence of some states on tourism is the taxation of tourists in order to redistribute the costs of tourism that fall on the local population, to provide comfortable conditions and decent service to guests, as well as to increase the revenue side of the budget.

The successful use of these methods will depend on the growth of interest of foreigners, the removal of barriers and, finally, an increase in the width of the inbound tourist flow, an increase in the price range of the tourist offers, which will contribute to the growth of competition and specialization between tour operators, and, consequently, an increase in demand for tourist services.

References

1. Маслак М.В., Перерва П.Г., Долина І.В., Кобєлєва Т.О., Глізнуца М.Ю. Управління маркетингом туристичної діяльності [Електронний ресурс]: *конспект лекцій* / Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2020. 37 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/49551.

2. Матросова В.О., Перерва П.Г., Проскурня О.М., Кобєлєва Т.О., Косенко А.В. Економіка, менеджмент, маркетинг туризму та гостинності : навч. посібник [Електронний ресурс] / Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2020. 893с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/47906.

3. Долина І.В., Перерва П.Г., Кобєлєва Т.О., Косенко А.В., Маслак М.В. Маркетинговий менеджмент на світовому ринку туристичних послуг [Електронний ресурс] : *конспект лекцій* / Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2020. 35 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/49554.

4. Перерва П.Г., Косенко О.П., Матросова В.О., Кобєлєв В.М. Інформаційне забезпечення обліку та аналізу на підприємствах туристичного бізнесу // *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством : матеріали 4-ї Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 31 березня 2021 р.* [Ч. 1]. Полтава: ПДАА, 2021. С.364-366. URL: https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/53638

5. Перерва П.Г., Кобєлєва Т.О. Маркетингова політика і стратегія збуту інновацій на ринку промислової продукції // *Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ" : зб. наук. пр. Економічні науки*. Харків : НТУ "ХПІ", 2016. № 27 (1199). С. 77-81. URI: https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/25752.

THE STATE OF TOURISM IN UKRAINE DURING THE WAR

Tkachov Mykola,
student of education,
Khoroshiv Lyceum of the Bezlyudivsk Settlement Council, Kharkov
Pererva Petro
Doctor of Economics, Professor
National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Kharkov

During the war in Ukraine, tourism actually stopped. But over time, when the situation has relatively stabilized in some regions, people have gradually begun to return to traveling. At least just to maintain your psychological health [1-4].

Almost the only category of Ukrainians who were interested in housing last 2022 were internally displaced persons from the occupied territories, as well as from areas close to the front line. The main host region was the West of Ukraine.

In 2023, in the summer, for the first time, good indicators were recorded for booking accommodation for short periods - both in the Carpathians and on the sea coast, in the Koblevo-Odesa area. But then Russia blew up the Kakhovka hydroelectric power station, which completely stopped seaside vacations in Ukraine this season.

Ukrainians continue to travel and support the country's economy during the war. Only 21% of people avoid traveling because of possible danger [1].

The results of a large-scale survey of 5,000 Ukrainians aged 14 to 34, conducted by UNICEF U-Report Ukraine, indicate that since the beginning of hostilities, 45% of respondents have traveled around the country for tourism purposes. More than a quarter of respondents (26%) traveled to the regions of the country 1-2 times, 12% - 3-5 times. 7% of the survey participants have traveled to Ukraine more than 5 times. It is noted that that the attitude towards travel due to full-scale hostilities has not changed at all for 23% of Ukrainians. 21% noted that they support the country's economy with their travels. The same number of respondents avoid any travel because of possible danger. Most of all, Ukrainians travel in the summer. Such trips are preferred by 48% of respondents. Only 4% travel in spring, even less in autumn (3%) and winter (2%). For the majority of respondents (56%), the choice of season for travel depends on the vacation or vacation. Weather conditions are important for 22% of respondents, so many answered that the choice is influenced by the price [1].

One of the noticeable changes in the tourism industry of Ukraine has been a change in preferences by region for recreation. Earlier in the summer, most tourists preferred sea holidays, and a much smaller part chose summer holidays in the mountains. But with the outbreak of the war, most of the popular seaside resorts of the Sea of Azov and the Black Sea became inaccessible. And those that are available have become unsafe. The official opening of the sea season did not take place this year, although it was planned to open several beaches in the Odesa and Mykolaiv regions.

Due to the blowing up of the dam of the Kakhovka reservoir by the Russians in June, a large amount of garbage and dangerous objects was washed up on the Black Sea coast, and the disaster itself brought a lot of trouble to those who lived near the

reservoir. This event was the main reason why not a single beach on the Black Sea was officially launched. Some of the people still went on vacation to the sea, choosing hotels with swimming pools or considering accommodation near inland bodies of water (lakes or estuaries).

But in general, instead of sea holidays, they now choose to rest in the Carpathians [2, 4]. This mountainous region offers unique natural beauty, a variety of water features, many outdoor activities and opportunities for ecotourism. In addition, new trains are regularly added to the Carpathians in response to demand.

In addition, there are much fewer alarms and almost no arrivals. This was the main reason for most of those who decided to go on vacation here. Getting a good night's sleep and getting rid of constant stress and anxiety at least temporarily is one of the main reasons for going on vacation and rebooting in 2023.

Such a shift in preferences allowed the western regions of Ukraine to actively attract tourists even in such a difficult period. As of the beginning of August, the bulk of the rooms in the Carpathians are completely booked until mid-September.

The situation with military operations has also led to a change in the audience of tourists. If earlier the main domestic tourists were couples and families with men, now the main travelers are women and children.

All this has led to a significant change in the dynamics of the composition of tourist groups, as well as the emergence of demand for various types of tourist services. This trend has led to a revision of leisure and service offerings, businesses have begun to offer more comfortable, safer, and more interesting options for women and children. It may seem paradoxical, but the development of tourism during martial law is of great importance for the health of the nation and the economic well-being of the country.

It is important to understand that tourism not only generates income for the hotel business and local entrepreneurs in the regions, but also contributes to the creation of jobs, economic recovery and infrastructure. Rest during martial law allows citizens of a warring country to distract themselves from negative news, improve their health and psychological resources, and support and develop the national economy. The Carpathians, as a region with a distinctive natural and cultural heritage, provides exceptional opportunities for the rehabilitation of soldiers and refugees. Being surrounded by unique landscapes, engaging in eco-tourism and participating in an ecotherapy program allow you to overcome post-traumatic syndrome and return to a full life.

Local tour operators and organizations are actively cooperating with the government to create specialized programs for the rehabilitation of soldiers and refugees in the Carpathians. These programs include unique medical, psychological, and natural therapies and rehabilitation.

The nature of the Carpathians, with its favorable atmosphere and eco-therapeutic potential, becomes especially important for the rehabilitation of people who have experienced traumatic events.

Such programs offer not only physical rehabilitation, but also help to restore psychological balance and return to an active life. Doctors, psychologists, guides, and

other professionals work together to provide maximum support to program participants, helping them overcome fears and inner conflicts.

Thanks to these efforts, the Carpathian region is becoming not only a tourist place for recreation and entertainment, but also a place where invaluable assistance is provided to those who have gone through difficult trials. This approach to tourism during martial law makes recreation in the Carpathians a unique and significant phenomenon in the development of tourism and supporting the health of the nation.

But the very fact that tourism is still alive gives hope to the entire Ukrainian tourism community. Homeowners, hoteliers, and entrepreneurs providing related services in tourism are ready to change the principles and approaches and adapt to the new realities and needs of tourists.

Traveling during the war may seem risky or inappropriate, but it is of paramount importance to the national economy and the health of the citizens of Ukraine. An integrated approach to the development of tourism and support for those in need of assistance will make Ukraine a place that contributes to the restoration and prosperity of the nation even in difficult times and after our country overcomes all difficulties.

References

1. Як змінилося ставлення українців до подорожей під час війни: опитування UNICEF U-Report Ukraine. URL: https://www.rbc.ua/rus/travel/k-zminilosya-stavlennya-ukrayintsiv-podorozhey-1694085395.html

2. Матросова В.О., Перерва П.Г., Проскурня О.М., Кобєлєва Т.О., Косенко А.В. Економіка, менеджмент, маркетинг туризму та гостинності : навч. посібник [Електронний ресурс] / Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2020. 893с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/47906.

3. Кобєлєва Т.О., Косенко А.В., Долина І.В. Особливості маркетингу послуг туристичного бізнесу // *Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури : матеріали 5-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 23-25 травня 2019 р*. Львів: Львівська політехніка, 2019. С. 326-328. URL: https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/41503

4. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобєлєва Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/286988829.pdf

5. Маслак М.В., Перерва П.Г., Долина І.В., Кобєлєва Т.О., Глізнуца М.Ю. Управління маркетингом туристичної діяльності [Електронний ресурс]: *конспект лекцій* / Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2020. 37 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/49551.

MARKETING SUPPORT OF THE TOURISM BUSINESS

Yakushko Angelina,
applicant for higher education OS Bachelor
Pererva Petro
Doctor of Economics, Professor
National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Kharkov

The concept of marketing in its modern sense in a new way reveals and covers areas related to economic - ecology, sociology, psychology. Marketing has long evolved from a function in the enterprise that was perceived only in creating effective advertising and driving sales. And today it plays an important role primarily in society, namely in building relationships and connections, cultivating values. The relationship between the modern enterprise, partners, customers and employees has become closer: more personalized, more attentive and more focused on synergies.

The dynamic evolution of the tourism services market and competition in it has recently increased significantly. Under such conditions, tourism enterprises are forced to pay increased attention to a more complete satisfaction of the urgent needs of their consumers. Tourism enterprises that neglect this work do not have their own market future [1-5]. Based on this, we can assert that the tourism business requires for its development a significant number of high-level specialists in marketing support of tourism, who fully understand global challenges and are able to respond to them [3].

To achieve a positive marketing effect, it is necessary to closely coordinate the marketing of various objects of the tourism business. Therefore, the concept of tourism marketing is more capacious and comprehensive in this area. In our opinion, tourism marketing is a system of market services that are actively used in the tourist target market and which the company has every opportunity to offer more efficiently than its competitors. The ideological core of marketing is its principles, which determine the essence of the marketing approach to modern management.

The proposed definition allows us to consider the essence of marketing tourism through a number of basic principles, from the use of which in the tourism business a system of formation of a marketing program for effective management and sustainable development of tourism enterprise is built. Based on these provisions, modern researchers of tourism marketing consider this concept as a systematic change and coordination of effective business activities of tourism enterprises, which is carried out in accordance with corporate, national or international business plans. The purpose of this activity is to maximize the satisfaction of the existing needs of individual groups of tourists, taking into account the real possibilities of making a profit from it [2, 5].

Based on this, the basic principles of tourism marketing are as follows [1, 4]:

1. Orientation to achieve the final practical result of tourism activity, that is, the effective implementation of tourism services in the market and the development of a certain share of this market.

2. The orientation of the tourism organization is not on the instant, but on the long-term strategic result of marketing work. This requires special attention to prognostic

research, the development of the results of new travel services based on them, which ensure the successful operation of the company.

3. Application of tactics and strategies of active adaptation to the requirements and preferences of potential buyers of travel services with simultaneous influence on them.

4. An integrated approach to achieving the goals of a travel agency, since success is ensured only by the entire set of interrelated marketing tools.

The implementation of these principles ensures high efficiency of tourism enterprises.

According to its basic principles, the tourism business is not much different from other modern forms of business activity. Therefore, all the most important provisions of marketing theory have the right to be used in tourism.

But tourism, in our opinion, also has inherent features that in many respects distinguish it not only from commodity markets, but also from other forms in the service market. In the tourism business, there is both the provision of services (according to experts, the share of services in tourism is 75%) and the sale of tourist goods (about 25% of total sales). Despite this distribution, the result of the activity is reduced mainly to the tourist product.

In our opinion, a tourist product is any service that satisfies the existing needs of consumers (tourists) and requires a certain payment on their part. Tourist services have a wide range of varieties: transport, hotel, translation, communal, household, excursion, intermediary and others.

The concept of "tourist product" is proposed to be considered in a narrow and broad representation. A narrow representation is the services of each individual sector (segment) of the tourism industry market (in particular, a tourist product, a hotel product, a transport company, etc.). In a broad view, a tourist product is a set of goods and services presented on the market, which together create the main product – a tourist route (tour).

The main component of the tourist product is a comprehensive tourist service, which is a basic set of services offered to consumers in one "package". From this, we will draw a final conclusion that the main goal of tourism marketing is the market promotion of tourism services that are of significant value in the eyes of consumers, as well as create a certain consumer motivation to meet their true needs.

Thus, the results of the analysis of the activities of travel firms in Ukraine indicate the need to develop a target program for the development of computer technologies for enterprises in the tourism sector, since the use of modern information technologies will help to make the tourism business more dynamic, increase tourist flows in the Ukraine, increase the profitability of the Ukrainian economy from inbound tourism. In the current conditions of a full-scale invasion of our country by a neighboring state, increasing the efficiency of tourism and hospitality will give the Ukrainian economy a new impetus in development.

References

1. Долина І.В., Перерва П.Г., Кобєлєва Т.О., Косенко А.В., Маслак М.В. Маркетинговий менеджмент на світовому ринку туристичних послуг [Електронний ресурс] : *конспект лекцій* / Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2020. 35 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/49554.

2. Маслак М.В., Перерва П.Г., Долина І.В., Кобєлєва Т.О., Глізнуца М.Ю. Управління маркетингом туристичної діяльності [Електронний ресурс]: *конспект лекцій* / Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2020. 37 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/49551.

3. Перерва П.Г., Кобєлєва Т.О. Маркетингова політика і стратегія збуту інновацій на ринку промислової продукції // *Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ" : зб. наук. пр. Економічні науки*. Харків : НТУ "ХПІ", 2016. № 27 (1199). С. 77-81. URI: https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/25752

4. Косенко А.В., Перерва П.Г., Кобєлєва Т.О., Косенко О.П., Ткачова Н.П. Стратегія маркетингу логістичних послуг у підприємницькій діяльності: ціноутворення та політика розподілу // *Вісник НТУ «ХПІ» (економічні науки): зб. наук. пр.* Харків: НТУ "ХПІ", 2021. № 1. С. 91-97. URL: https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/54964

5. Носирєв О.О., Перерва П.Г., Долина І.В., Кобєлєва Т.О., Ткачова Н.П. Менеджмент та маркетинг на ринку туристичних та готельно-ресторанних послуг [Електронний ресурс] : *конспект лекцій* / Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2020. 37 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/49553.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТОКУ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Гармаш Сергій
доцент
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
м. Харків

Відомо, що туристична галузь є пріоритетною галуззю для багатьох країн, а частка находжень до ВНД від цієї галузі складає 20 – 45%. Розвиток елементів інфраструктури, нові робочі місця, розширення виробництва товарів та послуг, збільшення доходної частини бюджету, надходження валюти, привабливі можливості для інвестицій, диверсифікація економіки – це тільки частина преференцій, які може отримати країна, яка приділяє достатньо уваги розвитку власної туристичної галузі.

Необхідно зазначити, що швидкоплинні зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищах здійснюють вагомий вплив на розвиток певних напрямків не тільки в окремій країні, а й у світі в цілому. Розглянемо як такі зміни останніх років відбилися саме на туристичній галузі, зокрема, в Україні.

Фінансова криза 2008 року, що вибухнула у світі, не тільки не скоротила надходження від туристичної галузі, а навпаки, сприяла її розвитку, оскільки людина завжди буде вкладати частину своїх фінансових надходжень в «індустрію вражень». Цей сегмент ринку відновився у досить короткий термін, а уряди багатьох країн почали приділяти більше уваги саме цьому напрямку.

Пандемія COVID-19 внесла свої корективи у розвиток індустрії туризму та готельного бізнесу.

«У стані карантинного очікування вітчизняні туристичні фірми накопичили достатній досвід управління фінансовими потоками у кризових умовах та готові запропонувати своїм клієнтам нові напрямки та види туристичних послуг» [1, с. 261].

«Але життя висуває нові випробування для людини та для цілих країн. Це особливо виразно проявляється при глобальних змінах, які відбуваються у світі. Переділ сфер впливу між світовими лідерами за рахунок інтересів третіх країн став негативним трендом у двадцять першому столітті» [2, с. 364].

Слід звернути увагу на опитування, які проводилися агенцією з розвитку туризму. «З початку війни понад 45 % опитаних українців подорожували країною з туристичною метою, повідомила Державна агенція розвитку туризму з посиланням на власне опитування. У відомстві наголосили, що зараз галузь здебільшого тримається на внутрішньому туризмі» [3]. Звичайно, ця вибірка не дає повної картини, але висвітлює певні тенденції.

У цьому аспекті виникають питання етичного характеру щодо доречності подорожувати під час бойових дій у власній країні. Вочевидь, що «вірус споживання», який штучно культивувався у свідомості людей останні десятиліття, продовжує здійснювати свій руйнівний вплив. Елемент цинізму не

може не привернути до себе уваги, коли у рамках «консолідованого туризму» пропонують створити туристичні маршрути у зруйновані війною міста. Ніякі анонсовані «благодійні» наміри не прикриють непереборну жагу до отримання прибутку заради власного збагачення будь-якими засобами. Відбуваються трансформаційні зміни не тільки особистості, а й суспільства в цілому.

Але це вже стосується площини трансформаційних змін особистості у складний час випробувань та впливу цих самих трансформацій на розвиток суспільства, коли суспільство споживання поступово починає перероджуватися у суспільство деградації.

Отже, «індустрія вражень» продовжує наповнювати бюджет країни. За 2022 рік представники туристичної галузі України сплатили 1 млрд. 551 млн. 182 тис. грн. податків, що на 31 % менше у порівнянні з 2021 роком. У 2021 році до бюджету надійшло 2 млрд. 231 млн. 860 тис. грн.

«Зростання розміру податку у 2022 році продемонстрували Львівська (273 млн. проти 215 млн. у 2021 році, Київська (164 млн. проти майже 125 млн.), Івано-Франківська (159 млн. проти майже 131 млн.) області» [4]. Нажаль, це зростання відбувалося за рахунок внутрішніх переселенців у наслідок бойових дій на території країни і не пов’язано безпосередньо з розвитком туристичної галузі.

Список використаних джерел

1. Гармаш С. В. Виклики сучасності для вітчизняної індустрії туризму (проблеми та перспективи розвитку) / С. В. Гармаш // Сучасний менеджмент: проблеми та перспективи розвитку : матеріали 5-ї Всеукр. наук.-практ. конф., 29 травня 2020 р. – Херсон : ХДАУ, 2020. – С. 259-262.

2. Garmash S. Features of the educational process in Ukraine in modern conditions (problems, comparisons, prospects) [Electronic resource] / S. Garmash // Science, innovations and education: problems and prospects : proc. of 12-th Intern. Sci. and Practic. Conf., 28-30 June 2022 / ed. M. L. Komarytskyy ; CPN Publishing Group. – Electronic text data. – Tokyo, 2022. – P. 361-367. – URL: https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/06/SCIENCE-INNOVATIONS-AND-EDUCATION-PROBLEMS-AND-PROSPECTS-28-30.06.22.pdf, free (accessed 18.08.2022).

3. Тарасовський Ю. Внутрішній туризм. З початку війни понад 45 % українців подорожували країною. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://forbes.ua/news/vnutrishniy-turizm-z-pochatku-viyni-ponad-45-ukraintsiv-podorozhuvali-krainoyu-08092023-15885

4. У 2022 році надходження до держбюджету від туристичної галузі скоротилися майже на 31 %. Податки від туристичної галузі за 2022 рік. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.tourism.gov.ua/blog/u-2022-roci-nadhodzhennya-do-derzhbyudzhetu-vid-turistichnoyi-galuzi-skorotilisya-mayzhe-na-31#:~:text=%

БЕЗПЕЧНІСТЬ ТУРИСТИЧНИХ ПОДОРОЖЕЙ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Мацука Вікторія
к.е.н., доцент
Маріупольський державний університет, м. Київ

Навіть в умовах війни українська індустрія туризму продовжує функціонувати. Містами організовують екскурсії, де діти можуть взяти участь у майстер-класах та прогулянках, навіть побувати на пляжі. Звичайно, такі види доступного туризму можуть існувати лише там, де немає активних бойових дій. Відвідування музеїв, гастрономічні екскурсії, їзда на велосипеді, піші прогулянки, плавання та інші види відпочинку зосереджені в основному в Західній Україні. Однак деякі райони, особливо на заході, заборонені для туризму. Це стратегічні об'єкти, прикордонні території, деякі гірські та лісові маршрути.

Розглянемо де дозволено відпочивати під час війни в Україні.

На даний момент в Україні немає абсолютно безпечних місць для відпочинку. У кожному регіоні місцева влада, екстрені служби, поліція та армія несуть основну відповідальність за безпеку. Треба зв'язатися з ними, щоб дізнатися, чи безпечно для туризму у регіоні та які місця можна, а які не можна відвідувати [2; 3].

На всій території України заборонені сплави, походи, прогулянки та екскурсії маршрутами поблизу критичної інфраструктури та військово-стратегічних об'єктів [1].

Воєнний стан забороняє масові заходи (фестивалі, концерти тощо).

Туристичні курорти поблизу білоруського кордону також недоступні.

У різних місцях діють обмеження на відвідування окремих гірських доріг, водойм, лісів тощо.

У Києві та області заборонено відвідувати ліси та зелені насадження за межами житлової забудови. У Києві купання не заборонено, але міська адміністрація не рекомендує купатися у столичних водоймах, тому муніципальні пляжі тимчасово закриті.

Однак пляжі перевіряються, і деякі з них відносно безпечні.

На півдні України, особливо в Одесі та Миколаєві, купання в морі суворо заборонено, оскільки Чорне море повне мін.

Через активні бойові дії відпочивати на сході України, особливо в прифронтовій зоні, небезпечно.

Загалом, варто уникати туризму на окупованих територіях, особливо в Київській області чи населених пунктах на сході.

Заборони та обмеження можуть відрізнятися залежно від регіону. Наприклад, у Полтавській області можна плавати, але човнів немає, якщо вони не є частиною спортивних змагань.

Дізнатися, які маршрути заборонені у вашій області, можна на сайтах обласних військових адміністрацій та ДСНС.

Для західних лісів діють такі обмеження:

– На Волині українцям категорично заборонено заходити в ліс, оскільки місцевість межує з білоруським кордоном;

– У Хмельницькій та Львівській областях йти до лісу можна, але заборонено розпалювати багаття та в'їжджати до лісу на транспорті. Винятки передбачені лише у випадку, якщо маршрути руху проходять через лісисті масиви або якщо є люди, які їздять на велосипедах;

– На Закарпатті можна йти в ліс, але деякі маршрути заборонені. Йдеться, зокрема, про прикордонні території Мармароського масиву, Трибушанське природоохоронне науково-дослідне відділення та частину Ужанського національного парку;

– В Івано-Франківській області дозволено відвідування гір та лісів;

– На Тернопільщині також дозволено відвідувати ліс, але розводити вогнища заборонено;

– У лісах і гірських селах Полянського району, де розташований Буковель, заборонено їздити на квадроциклах, джипах і мотоциклах.

Зазначимо як безпечно організувати туристичну подорож [4; 5].

Усі поїздки необхідно здійснити протягом одного дня та повернутися до комендантської години. Якщо ви подорожуєте, відвідувачі повинні залишатися в готелях під час комендантської години.

Бажано пересуватися невеликими групами максимум по 20 осіб, щоб у разі потреби кожен мав доступ до лавки.

З міркувань безпеки екскурсії не можуть показати деякі дорогоцінні експонати музею.

Якщо ви подорожуєте самостійно туристичними маршрутами, особливо в гірській місцевості, ви повинні зареєструватися в місцевій державній службі з надзвичайних ситуацій.

Не варто ходити гірськими стежками поодинці – краще скористатися послугами інструктора.

Можна вибрати лише дозволені види турів. В Україні, наприклад, немає подієвого туризму: масові заходи заборонені, і лише в деяких регіонах змагання чи концерти можна проводити без глядачів.

Якщо місцеві органи влади забороняють відвідування лісів, купання у водоймах тощо, необхідно суворо виконувати їхні розпорядження.

Тим часом Державне агентство розвитку туризму України все ще розробляє правила безпеки для туристичних подорожей у воєнний час.

Список використаних джерел

1. Мацука В.М. Туризм та війна: реалії й перспективи відновлення. Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством: Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції. Частина 2. м. Полтава, 30 – 31 травня 2023 р. Полтава, 2023. С.586-587.

2. Туризм в умовах повномасштабної війни: куди їхати, який напрям обирати та як планувати свої подорожі. URL: https://forbes.ua/lifestyle/turizm-v-umovakh-povnomasshtabnoi-viyni-kudi-ikhati-yakiy-napryam-obirati-ta-yak-planuvati-svoi-podorozhi-20102023-16759 (дата звернення: 02.11.2023).

3. Туризм під час війни. Як галузь виживає та готується до відновлення. URL: https://hub.kyivstar.ua/articles/turyzm-pid-chas-vijny-yak-galuz-vyzhyvaye-ta-gotuyetsya-do-vidnovlennya (дата звернення: 02.11.2023).

4. Як змінюється туризм в Україні та створюють маршрути пам’яті війни. URL: https://zaxid.net/ne_zabuvati_i_ne_travmuvati_pro_turizm_v_ukrayini_i_zmini_n1570323 (дата звернення: 02.11.2023).

5. Як українці подорожують країною під час війни. URL: https://forbes.ua/news/vnutrishniy-turizm-z-pochatku-viyni-ponad-45-ukraintsiv-podorozhuvali-krainoyu-08092023-15885 (дата звернення: 02.11.2023).

ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ ГІРСЬКОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Овсяннікова Аліна
здобувач вищої освіти ОС Бакалавр
Національний університет «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя
Науковий керівник: Цвілий Сергій, к.е.н., доцент

Розвиток зимового туризму має сильний мультиплікаційний вплив на багато галузей, що робить його одним із найважливіших соціально-економічних явищ, які впливають на благоустрій окремих гірських територій і сприяють їх сталому соціально-економічному процвітанню. Різноманітні зимові програми активно реалізуються на гірськолижних курортах Болгарії, Австрії, Франції, Швейцарії, Італії, України, Туреччини, інших країн. Саме тому зимовий туризм визначається як відвідування туристичної зони чи регіону у зимовий період, а таким містом найчастіше стають гірськолижні курорти. Задоволення подорожжю в зимову пору року залежить від кліматичних умов та наявності снігу, крім того, цей дуже активний вид відпочинку потребу фізичної підготовки. Найпопулярнішим обладнанням для зимових розваг є гірські лижі, сноуборд, катання на ковзанах, санчатах, взимку для дорослих та дітей доступні різноманітні розваги [1].

Зимовий туризм реалізується переважно через лижний та гірськолижний відпочинок, який є найпопулярнішою зимовою розвагою на сьогоднішній день. Багато досліджень та вітчизняний практичний досвід допомогли виявити велику кількість проблем, пов’язаних з гірським туризмом, не тільки з точки зору розвитку, але з позиції економічної, соціокультурної та екологічної стійкості. Перший спірний факт полягає в тому, що очікування повоєнного розвитку значні та різняться залежно від сторін, що беруть участь. Оскільки гірські райони часто страждають від поганої доступності, поганої інфраструктури та від соціальної, політичної та економічної маргінальності (через нехтування з боку держави або певної недовіри до жителів периферії), туризм може здатися багатьом місцевим суб’єктам рідкісним «важелем» розвитку. Інша проблема полягає в тому, навіть якщо зацікавленість туристів та побажання місцевих бізнес-сторін об’єднуються, це не гарантує того, що станеться реальний розвиток і що він буде справедливим й стійким. Тим не менш, туризм приніс гірським районам України безліч переваг, таких як: покращення інфраструктури, доступності та стійкого зв'язку, створення підприємств та робочих місць, а також відкритість для зовнішнього світу [2].

Повоєнний розвиток вітчизняного гірського туризму в районах залежить від багатьох факторів: привабливість місця призначення, безпека, наявність капіталу, професіоналізм місцевих підприємств, якість готельних послуг тощо.

Однак, часто бракує капіталу для створення інфраструктури, необхідної для доступу до місць або розміщення відвідувачів. Великі проекти реалізуються без попередньої оцінки або прогнозування їх впливу на довкілля, зайнятість або інтереси спільноти. В довоєнний період зростання дрібних індивідуальних ініціатив регулювалось недостатньо, що також в майбутньому може призвести

до згубного впливу на ландшафт, довкілля та соціальні відносини. У будь-якому випадку необхідно підтримувати розвиток туризму у гірських районах, особливо у периферійних регіонах південних країн. Однак, оскільки ці зусилля зачіпають природне середовище та місцеві суспільства, які найчастіше вразливі і менш стійкі ніж будь-де ще, тим більше важливо, щоб гірський туризм здійснювався таким чином, щоб сприяти сталому розвитку відповідних регіонів та суспільств.

В Карпатському регіоні України є всі умови для післявоєнного відновлення та розвитку зимового туризму, загалом, та розвитку гірського туризму, зокрема. Аналіз довоєнного стану вітчизняного ринку гірськолижного туризму показав, що його унікальна роль ще недостатньо усвідомлена владою та бізнесом в нашій державі на всіх її рівнях. Отже, всі організації, які спеціалізуються на зимовому туризмі, стикаються з проблемою пошуку ефективних принципів повоєнного розвитку внутрішніх видів зимового туризму в цілому і розвитку гірськолижного туризму на національному та міжнародному туристичних ринках [3].

Крім цього, для швидкого післявоєнного відновлення гірськолижного зимового туризму слід звернути увагу на вирішенні таких проблем, які знижують привабливість гірськолижних комплексів України порівняно із зарубіжними: 1) замало інформації про місце розташування комплексу та про способи організації високоякісного відпочинку; 2) не сформульовані переваги курортів відносно зарубіжних конкурентів; 3) нестача ефективних елементів позиціонування та просування перспектив гірськолижних центрів на міжнародному ринку зимових туристичних послуг; 4) відчутна нестача канатних доріг; 5) низький рівень обслуговування туристів у порівнянні із закордонними курортами; 6) певна невідповідність ціни гірськолижних турів та якості інфраструктури комплексів для повноцінного відпочинку; 7) технічне обладнання багатьох комплексів потребує значної модернізації; 8) у зв'язку з бажанням заощадити гірськолижні комплекси набирають до штату некваліфікованих інструкторів, фахівців сервісу.

Взагалі, гірськолижні комплекси України поки програють європейським курортам з більш високим рівнем обслуговування, якісним сервісом, гарантіями безпечного відпочинку. Для зростання привабливості гірськолижних комплексів України повинна бути розроблена єдина програма, яка враховувала б не тільки необхідність модернізації інфраструктури, створення транспортних вузлів, а й забезпечила б формування правового супроводу підвищення безпеки туристів.

Список використаних джерел

1. Charkina T., Pikulina O., Zadoja V., Tsviliy S. Improvement of the tourism industry management due to introduction of new trends& types of tourism. *Philosophy, economics & low review : Scientific Journal.* Dnipro : DSUIA, 2022.V.2, no. 1. P. 114.

2. Кукліна Т.С., Цвілий С.М., Журавльова С.М. Загальні тенденції розвитку світового туризму: від коронавірусу до військової агресії. *Підприємництво та інновації. Науковий журнал*. Київ : ПВНЗ «МУФ», 2022. Вип. 23. С. 12–15.

3. Цвілий С.М., Жилко О.В., Зайцева В.М. Територіальний брендинг в контексті інвестиційної привабливості вітчизняної туристичної дестинації. *Інтелект XXI. Науковий економічний журнал.* Київ : НУХТ. 2022. № 3. С. 73-77.

КАРТА ТУРИСТИЧНИХ МАГНІТІВ УКРАЇНИ

Тютюнник Юрій
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, к.е.н., доцент
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

Для туристичної галузі України 2023 рік зі зрозумілих причин став роком внутрішнього туризму. За півтора року повномасштабного вторгнення представники туристичного бізнесу адаптувалися працювати, а українці навчилися жити і подорожувати в умовах війни. Завдяки насамперед внутрішньому туризму туристична галузь може функціонувати та сплачувати податки для підтримки економіки.

З метою стимулювання внутрішнього ринку подорожей, Державне агентство розвитку туризму України разом з представниками місцевої влади, активним туристичним бізнесом та регіональними профільними асоціаціями розширило карту туристичних магнітів України [1].

До розширеного списку увійшло 170 визначних туристичних місць з усіх 25 регіонів України, в тому числі Автономної республіки Крим (табл. 1).

Таблиця 1

Регіональний розподіл туристичних магнітів України

Вид туристичних магнітів	Захід	Північ	Центр	Південь	АР Крим	Схід	Усього
Палаци та інші фортифікаційні споруди	17	2	1	1	3	1	25
Заповідники та національні природні парки	8	12	8	5	1	8	42
Музеї	2	3	5	2	-	1	13
Природні об’єкти	16	2	12	12	1	5	48
Релігійні об’єкти	6	4	2	-	-	-	12
Культурно-туристичні об’єкти	11	4	4	6	-	5	30
Усього	60	27	32	26	5	20	170

Отже, 170 туристичних магнітів України мають такий розподіл за видами: 48 (28,2 %) – природні об’єкти, 42 (24,7 %) – заповідники та національні природні парки (НПП), 30 (17,7 %) – культурно-туристичні об’єкти, 25 (14,7 %) – палаци та інші фортифікаційні споруди, 13 (7,6 %) – музеї, 12 (7,1 %) – релігійні об’єкти.

Найбільше туристичних магнітів зосереджено на Заході України – 60 об’єктів культурної, релігійної та історичної спадщини, або 35,3 % від загальної їх кількості. Захід України – вісім різноманітних за своєю історичною долею областей (Волинська, Рівненська, Львівська, Тернопільська, Івано-Франківська, Закарпатська, Хмельницька), які у певний період історії входили до різних державних утворень: Речі Посполитої, Австро-Угорської імперії, Угорського королівства. Території цих областей заселяють етнографічні групи українців (бойки, гуцули, лемки, волиняни та інші), які є носіями української культури [2].

Саме на Заході України знаходиться найбільше унікальних палаців та інших фортифікаційних споруд (17, або 68 %), природних (16, або 33,3 %), релігійних (6, або 50 %) та культурно-туристичних об'єктів (11, або 36,7 %).

Північ України – культурно-історичний регіон, у якому протягом багатьох століть формувалася українська державність з часів Київської Русі до Української Народної Республіки. До її складу входять Житомирська, Київська (разом з м. Київ), Чернігівська, Сумська області [2]. З 27 туристичних магнітів, розташованих на Півночі України, 12 – це заповідники та національні природні парки, що становить 28,6 % від загальної їх кількості в Україні.

Центральна Україна (Вінницька, Черкаська, Полтавська, Дніпропетровська, Кіровоградська області) – культурно-історичний регіон, який вважається місцем зародження української культури, нації та перших державних формацій. Територія сучасної Центральної України була ареною козацької активності та збігається з межами Гетьманщини – української козацької держави, що виникла внаслідок повстання Богдана Хмельницького у 1649 році [2]. У п'ятьох центральних областях зосереджено 32 туристично привабливі дестинації, в тому числі 8 заповідників та НПП, 12 природних об'єктів.

Полтавська область, як край багатих літературних традицій, автентичної кухні, різноманіття культур і давніх промислів, налічує 6 туристичних магнітів: Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського, Кругла площа (м. Полтава), Державний історико-культурний заповідник «Поле Полтавської битви», Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному, Національний музей-заповідник М.В. Гоголя, Містечко Решетилівка.

Південь України – історично-географічний край між Чорним і Азовським морями на півдні і Лісостепом на півночі. Основу краю складає історично-географічний район Північне Причорномор'я [2]. У чотирьох південних областях (Одеській, Миколаївській, Херсонській, Запорізькій) та Автономній республіці Крим знаходиться 31 туристичний магніт, переважно це природні та культурно-туристичні локації.

У трьох східних областях (Харківській, Луганській, Донецькій), які наразі є частково окупованими та перебувають під постійними обстрілами, налічується 20 туристичних магнітів, у тому числі 8 заповідників та НПП.

Слід зазначити, що карта туристичних магнітів України є відкритою до розширення, а визначені на ній об'єкти найкраще презентують історичну, культурну та релігійну спадщину як для внутрішніх, так і для іноземних туристів.

Список використаних джерел

1. ДАРТ розширив карту туристичних магнітів / Державне агентство розвитку туризму. URL: https://www.tourism.gov.ua/blog/dart-rozshiriv-kartu-turistichnih-magnitiv (дата звернення 25.10.2023).

2. Туристичні магніти. URL: https://drive.google.com/file/d/1QiEulVBgzBbw6VaZLDbGZ2FoZzl2mU7K/view (дата звернення 25.10.2023).

Актуальні питання сучасної економічної науки: матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Полтава, ПДАУ, 5 грудня 2023 р.)

Підп. до друку 20.11.2023. Формат 60х90 $^{1}/_{16}$.
Ум. друк. арк. 23,3.
Гарнітура Times New Roman Cyr.